ธรรมกาย

นิตยสารเพื่อการเผยแพร่พระสัทธรรม

ISSN 0857-2909

ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๔ ตุลาคม - ธันวาคม ๒๕๓๓

"พระพุทธชัยมงคล"

พระประธานประจำอุโบสถ
วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม
อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี
ขนาดหน้าตัก ๒๑ นิ้ว
สำเร็จด้วยหยกพม่าเนื้อดี

- **คารวาทิกถา**
  พระธรรมเทศนาของหลวงพ่อวัดปากน้ำ
- **ของดีจากใบลาน**
  ประสบการณ์การสอนธรรม
  หัวใจของการเจริญภาวนาตามแนววิชชาธรรมกาย

และพบกับ...หลักฐานยืนยันว่า

พระนิพพานมีอยู่ และไม่เป็นอนัตตา

เจ้าประคุณ สมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ ป.ธ. ๙)
เจ้าอาวาสวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร

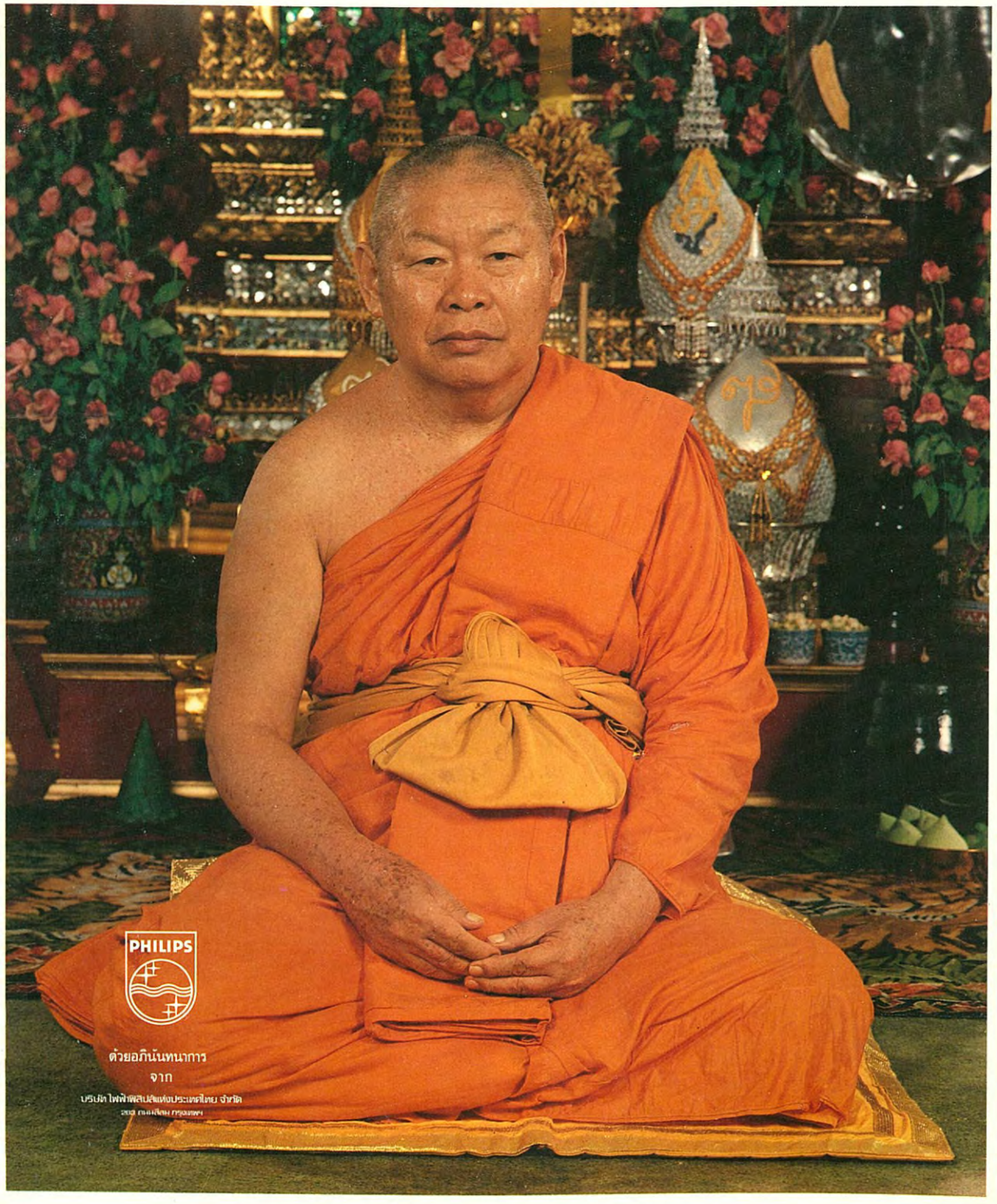

ประธานสถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย

ขอพระองค์จงทรงพระเจริญยิ่งยืนนาน

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ

ข้าพระพุทธเจ้า คณะผู้จัดทำ นิตยสารธรรมกาย

งานบุญกฐินสามัคคีปี พ.ศ. ๒๕๓๓
ณ สถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี
วันอาทิตย์ที่ ๗ ตุลาคม ๒๕๓๓

พระอาจารย์เสริมชัย ชยมงฺคโล
แสดงพระธรรมเทศนาแก่สาธุชนเจ้าภาพกฐินสามัคคี

คณะสงฆ์ให้พรแก่คณะเจ้าภาพและสาธุชน
ผู้ร่วมในพิธีวันนั้น

เจ้าภาพร่วมกฐินสามัคคีจำนวนมากในบริเวณพิธี
ณ ศาลาอเนกประสงค์

ธรรมกาย
นิตยสารเพื่อการเผยแพร่พระสัทธรรม
ของมูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย

คณะผู้จัดทำ
ที่ปรึกษา :
เจ้าประคุณ สมเด็จพระพุฒาจารย์
(เกี่ยว อุปเสโณ ป.ธ. ๙)
พระธรรมปัญญาบดี
(ช่วง วรปุญฺโญ ป.ธ. ๙)
พระเทพปริยัติโมลี
(ทองดี สุรเตโช ป.ธ. ๙)
พระราชปริยัติกวี
(วิเชียร อโนมคุโณ ป.ธ. ๙)
พระภาวนาโกศลเถร
(วีระ คณฺตุตโม)
พระเมธีรัตโนดม
(อำนวย ปญฺญาวุฑฺโฒ ป.ธ. ๗)
พระอาจารย์เสริมชัย ชยมงฺคโล
(มงคลบุตร)
ศาสตราจารย์บัญญัติ สุชีวะ
(อดีตประธานศาลฎีกา)
ศาสตราจารย์ ดร. นิคม จันทรวิทุร
ผู้จัดการ :
รศ.ดร.พัฒนะ ภวะนันท์
บรรณาธิการ ผู้พิมพ์ ผู้โฆษณา :
รศ.ดร. ธีระ เกรอต
กองบรรณาธิการ
พระมหาสุเนตร สุนีโต (ป.ธ. ๖)
พระมหาวิมล วิมโล (ป.ธ. ๖)
พระมหาปราโมทย์ ปโมทิโต (ป.ธ. ๓)
พระมหามนัสชัย สุมโน (ป.ธ. ๓)
พระมหาประเสริฐ ปญฺญเสฏฺโฐ (ป.ธ.๓)
พระสุรพล ธมฺมวฑฺฒโน (น.ธ. เอก)
ดร.เนตรนภิส ธีระวัลย์ชัย
คุณวีระ เนตยกุล
คุณสมชาย เทียมบุญประเสริฐ
คุณสุทัศน์ นิ่มกุลรัตน์
คุณสุนีรัตน์ ชลสายพันธ์
ฝ่ายภาพ :
คุณสง่า สัจพันโรจน์
คุณวีระ เนตยกุล
ฝ่ายประชาสัมพันธ์ :
คุณสุธาร สุขยางค์
คุณส่วน พนมวัฒนากุล
ฝ่ายธุรการ ประสานงาน :
คุณพจมาน ศิริบัณฑิตย์กุล
คุณอรัญญา ชัยบุตร
คุณอมรรัตน์ ตรีนุชจรัสกุล
ฝ่ายศิลป์ :
คุณนิรมล มรรคดวงแก้ว
รูปเล่ม/ตัวเรียงอักษรคอมพิว :
บริษัท พีคอมเท็ค จำกัด
โทร. ๒๓๔๒๐๖๒

พิมพ์ที่ :
โรงพิมพ์ประชาชน ๓๕ ซอยพิพัฒน์
ถนนสีลม กทม. โทร. ๒๓๕๐๓๘๙, ๒๓๔๒๐๖๒
๒๓๔- ๒๘๖๐ แฟ็กซ์ ๒๓๔- ๒๘๖๐

อธิบายปก :
"พระพุทธชัยมงคล"
พระประธานประจำอุโบสถ
วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม
อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี
ขนาดหน้าตัก ๒๑ นิ้ว
สำเร็จด้วยหยกพม่าเนื้อดี

นิตยสาร "ธรรมกาย" ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๔ ตุลาคม- ธันวาคม ๒๕๓๓

สารบัญ

พระธรรมเทศนาของหลวงพ่อวัดปากน้ำ
คารวาทิกถา.....พระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร) ๖
มหาสติปัฏฐาน ๔ : ธรรมกาย
วัตถุประสงค์หลักฯ – เพื่อกำหนดรู้พระอริยสัจ ๔.....ชยมงฺคโล ภิกฺขุ ๗๗
ธรรมปฏิบัติ
หลักการสอนสมถวิปัสสนากัมมัฏฐาน.....พระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทโร) ๕๐
จากพระไตรปิฎก..... ๔
ธรรมสภา.....วิมังสา ๔๓
ปกิณกะ
ประวัติสังเขป เจ้าประคุณ สมเด็จพระพุฒาจารย์.....พัฒนะ ภวะนันท์ ๗๒
ฆราวาสธรรมกถา.....สมเด็จพระพุฒาจารย์ ๑๗
ของดีจากใบลาน.....สมเด็จพระพุฒาจารย์ ๘๒
กาลทาน.....พระเสริมชัย ชยมงฺคโล ๑๓๒
ประสบการณ์การสอนธรรม.....พระเสริมชัย ชยมงฺคโล ๙๕
พระมหากบินเถระนิพพาน.....หอสมุดพระวชิรญาณ ๑๐๓
หัวใจของการเจริญภาวนาฯ.....พระเสริมชัย ชยมงฺคโล ๑๑๒
สมถวิปัสสนาและหลักวิชาทำนิพพานให้แจ้ง.....พระเสริมชัย ชยมงฺคโล ๖๐
การบูชาพระรัตนตรัย.....พระเสริมชัย ชยมงฺคโล ๓๐
แวดวงธรรมกาย.....วิชชาธร ๑๑๙
เสียงจากผู้ปฏิบัติธรรม.....บ.ก. ๑๒๕
ตอบปัญหาธรรม.....ชยมงฺคโล ภิกฺขุ ๑๓๗
ท้ายเล่ม
สติเพียรเพ่งเผากิเลสในตน.....ญาณรัตนะ ๑๔๙

วัตถุประสงค์ : เพื่อสนับสนุนกิจกรรมเผยแพร่พระสัทธรรมตามแนววิชชาธรรมกาย ของ **สถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย** อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี ใน**โครงการธรรมปฏิบัติเพื่อประชาชน** วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ และ**มูลนิธิ/โครงการพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย** วัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร
● อัตราค่าสมาชิก : ๑ ปี (๔ เล่ม) ๑๒๐ บาท เล่มละ ๓๐ บาท

วิธีปฏิบัติภาวนาเบื้องต้น

นั่งคู้บัลลังก์ขัดสมาธิ เท้าขวาทับเท้าซ้าย มือขวาทับมือซ้าย ปลายนิ้วชี้มือขวาจรดหัวแม่มือซ้าย **อุชุงกายัง ปะนิธายะ** ตั้งกายให้ตรง คือวัดตั้งแต่ปลายนิ้วชี้ของเท้าขวาถึงกลางลูกสะบ้าของหัวเข่าขวาเท่ากับระยะจากบนตาตุ่มขาขวาจรดใต้ลูกคาง

ปะริมุขัง สะติงอุปัฏฐะเปตวา เข้าไปตั้งสติไว้ให้มีหน้ารอบ มีสติทุกเมื่อ เหลือบตาขึ้นนิด ๆ บริกรรมภาวนาว่า **"สัมมาอะระหัง"** พร้อมกำหนดบริกรรมนิมิต ตรง**ศูนย์กลางกาย**เหนือสะดือสองนิ้วมือเป็น**ดวงแก้วกลมใส** เหมือนเพชรลูกที่เจียระไนแล้ว ไม่มีขนแมว โตเท่าแก้วตา ประมาณเท่าวงของตาดำใสขาวเหมือนกระจกที่ส่องเงาหน้า สัณฐานกลมรอบตัว ไม่มีตำหนิเรียบรอบตัวเหมือนดวงแก้วกายสิทธิ์ สติไม่เผลอจากบริกรรมภาวนา และบริกรรมนิมิต บริกรรมทั้งสองนี้พรากจากกันไม่ได้ ต้องให้ติดกันอยู่เสมอในอิริยาบถทั้งสี่คือ ยืน เดิน นั่ง นอน ไม่เผลอ ให้มีสติอยู่เสมอมิได้ขาด

บริกรรมภาวนาร้อยครั้งพันครั้ง จนกระทั่งใจค่อย ๆ รวมหยุดอยู่ที่เดียว เห็นดวงนิมิตเกิดเป็นดวงใสขึ้นแล้ว ก็ให้หยุดบริกรรมภาวนา เพ่งอยู่ที่กลางดวงนั้น แล้วทำใจให้หยุดในหยุดที่จุดเล็กใสกลางดวงนั้น ให้ใสหนักขึ้นทุกทีจนเป็นรัศมีคือแสงสว่าง ดวงใสนี้เรียกว่า **ดวงปฐมมรรค** กลางดวงนี้เป็นทางไปของพระพุทธเจ้า พระอรหันต์ทั้งหลาย

ทำใจให้หยุดในหยุดที่กลางดวงปฐมมรรคนั้นเข้าทุกทีไม่มีถอย ก็จะเห็นดวงในดวงและกายในกายใสละเอียดโตใหญ่หนักเข้าทุกที ก็ให้**เดินดวงเดินกาย**คือ เห็นดวงก็เอาใจจรดเข้าที่ศูนย์กลางดวง เห็นกายก็เอาใจจรดเข้าที่ศูนย์กลางกายไม่มีถอยออก

(เมื่อทำได้เช่นนี้แล้วก็ให้รีบมาต่อวิชชาธรรมกายกับพระเดชพระคุณหลวงพ่อพระภาวนาโกศลเถร หรือหลวงพ่อชยมงฺคโล เพื่อวิชชาจะได้พัฒนาไปอย่างถูกต้องต่อไป)

รูปด้านข้างผ่าซีก

แสดงที่ตั้งของดวงนิมิตจากฐานที่ ๑ ถึงฐานที่ ๗

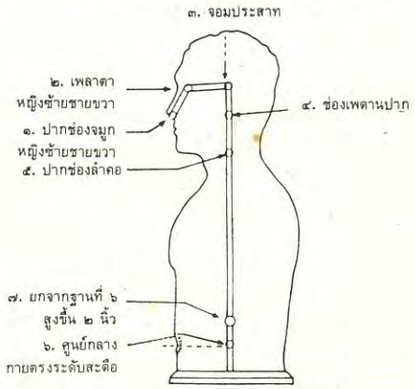

ถ้อยแถลง

ในเดือนตุลาคม สำหรับชาวไทยในยุคปัจจุบัน จะมีการนึกถึงเหตุการณ์ที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงมากมายหลายเหตุการณ์ โดยเฉพาะหากเลือกหยิบยกมาเพียง ๓ เหตุการณ์ที่จะให้ใจน้อมรำลึกถึงบุคคลสำคัญที่มีผลงานเป็นประโยชน์อเนกอนันต์และท่านอุบัติมาเพื่อประโยชน์สุขของปวงชนโดยแท้

วันที่ ๑๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๒๗ ซึ่งเป็นวันเกิดของ "หลวงพ่อสด หลวงพ่อวัดปากน้ำของเรา" คือ พระเดชพระคุณพระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร)

วันที่ ๒๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๔๓ ซึ่งเป็นวันประสูติของ "สมเด็จย่า" คือ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ซึ่งในปีนี้ชาวไทยกำลังจัดงานเฉลิมฉลอง "ปี ๙๐ พรรษา แม่ฟ้าหลวง" ซึ่งเป็นกิจกรรมที่จะสร้างสรรค์และพัฒนาบ้านเมืองให้เจริญรุ่งเรืองในแง่ต่าง ๆ และนิตยสาร "ธรรมกาย" ฉบับนี้ขอร่วมถวายพระพรวาระเฉลิมพระชนมายุ ๙๐ พรรษา ของพระองค์ท่าน ซึ่งทรงเป็นที่รักและบูชาของคนทั้งชาติ

วันที่ ๒๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๕๓ ซึ่งเป็นวันเสด็จสวรรคตของ "พระปิยมหาราช" คือ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มหาราชที่ทรงผูกน้ำใจไทยทั้งชาติมาตลอดเวลา ๔๓ ปีแห่งรัชสมัยของพระองค์ และล่วงมาบัดนี้อีก ๘๐ ปี

การบูชาคนผู้ควรบูชา เป็นมงคลสูงสุดอย่างแน่นอน หากชาวไทยยังยึดมั่นในความกตัญญูกตเวทิตา ซึ่งเป็นนิมิตหมายสำคัญหนึ่งของคนดี ซึ่งประวัติศาสตร์ได้พิสูจน์แล้วพิสูจน์อีก ความสงบสุขย่อมจะบังเกิดแผ่ไพศาลไปทั้งประเทศ แม้จะมีเหตุการณ์รุมเร้าให้บังเกิดความรุ่มร้อนทั้งในระดับโลกและประเทศ หรือย่อยลงมาก็ดี ดังในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมาเร็ว ๆ นี้ ให้ผองไทยสามารถที่จะใช้ชีวิตให้เจริญทั้งทางโลกและทางธรรมได้ด้วยดีต่อไปโดยแน่นอน

บรรณาธิการ

บาลีพระพุทธภาษิต

อตฺถิ ภิกฺขเว อชาตํ อภูตํ อกตํ อสงฺขตํ ฯลฯ*

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ธรรมชาติอันไม่เกิดแล้ว ไม่เป็นแล้ว อันปัจจัยไม่ทำแล้ว ไม่ปรุงแต่งแล้ว **มีอยู่**

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ถ้าว่าธรรมชาติอันไม่เกิดแล้ว ไม่เป็นแล้ว อันปัจจัยไม่ทำแล้ว ไม่ปรุงแต่งแล้ว จักไม่ได้มีแล้วไซร้ การสลัดออกซึ่งธรรมชาติที่เกิดแล้ว เป็นแล้ว อันปัจจัยทำแล้ว ปรุงแต่งแล้ว จะไม่พึงปรากฏในโลกนี้เลย

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็เพราะเหตุที่ธรรมชาติอันไม่เกิดแล้ว ไม่เป็นแล้ว อันปัจจัยไม่ทำแล้ว ไม่ปรุงแต่งแล้ว **มีอยู่** ฉะนั้น การสลัดออกซึ่งธรรมชาติที่เกิดแล้ว เป็นแล้ว อันปัจจัยทำแล้ว ปรุงแต่งแล้ว จึงปรากฏ ฯ.

---

*(พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง เล่มที่ ๒๕ พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ ๑๗ นิพพานสูตรที่ ๓ ข้อ ๑๖๐ และอาชาตสูตร ข้อ ๒๒๑ : โรงพิมพ์กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, พ.ศ. ๒๕๒๕ หน้า ๑๔๔ และ ๑๙๑)

อรรถกถาสังฆาฏิสูตร*

บทว่า **โส อารกาว มยฺหํ อหญฺจ ตสฺส** ความว่า **ภิกษุนั้น เมื่อไม่บำเพ็ญปฏิปทาที่เราตถาคตกล่าวแล้วให้บริบูรณ์ ก็ชื่อว่า เป็นผู้อยู่ไกลเราตถาคตทีเดียว เราตถาคต ก็ชื่อว่า อยู่ไกลเธอเหมือนกัน.** ด้วยคำนี้ พระองค์ทรงแสดงว่า **การเห็นพระตถาคตเจ้า ด้วยมังสจักษุก็ดี การอยู่รวมกันทางรูปกายก็ดี ไม่ใช่เหตุ** (ของการอยู่ใกล้) **แต่การเห็นด้วยญาณจักษุเท่านั้น** และ**การรวมกันด้วยธรรมกายต่างหาก เป็นประมาณ (ในเรื่องนี้)** ด้วยเหตุนั้น **พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงได้ตรัสไว้ว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เพราะว่าภิกษุนั้นไม่เห็นธรรม เมื่อไม่เห็นธรรม ก็ไม่เห็นเราตถาคต** ในคำว่า **ธมฺมํ น ปสฺสติ** นั้น มีอธิบายว่า **โลกุตตรธรรม ๙ อย่าง** ชื่อว่า**ธรรม** ก็เธอไม่อาจจะเห็นโลกุตตรธรรมนั้นได้ ด้วยจิตที่ถูกอภิชฌาเป็นต้นประทุษร้าย เพราะไม่เห็นธรรมนั้น เธอจึงชื่อว่า ไม่เห็นธรรมกาย สมจริงตามที่พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสไว้ว่า **ดูก่อนวักกลิ เธอจะมีประโยชน์อะไร ด้วยกายอันเปื่อยเน่านี้ที่เธอได้เห็นแล้ว ดูก่อนวักกลิ ผู้ใดแล เห็นธรรม ผู้นั้น ก็เห็นเราตถาคต ผู้ใดเห็นเราตถาคต ผู้นั้นก็เห็นธรรม ดังนี้** และว่า **เราตถาคตเป็นพระธรรม เราตถาคตเป็นพระพรหมดังนี้** และว่า **เป็นธรรมกายบ้าง เป็นพรหมกายบ้าง** ดังนี้ เป็นต้น

---

*พระสูตร และอรรถกถา (แปล) ขุททกนิกาย อิติวุตตกะ (เล่มที่ ๑ ภาคที่ ๔) มหามกุฏราชวิทยาลัย, พ.ศ. ๒๕๒๕, หน้า ๕๘๓.

คารวาทิกถา

แสดงโดย พระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร)

๑๐ มกราคม ๒๔๙๗

...พระพุทธเจ้าที่จะเคารพสิ่งอื่นไม่มี นอกจากพระธรรมแล้ว พระพุทธเจ้าเคารพพระธรรมอย่างเดียว...

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ฯ (๓ ครั้ง)

เย จ สมฺพุทฺธา อตีตา
เย จ พุทฺธา อนาคตา,
โย เจตรหิ สมฺพุทฺโธ
พหุนฺนํ โสกนาสโน,
สพฺเพ สทฺธมฺมครุโน
วิหรึสุ วิหาติ จ
อถาปิ วิหริสฺสนฺติ
เอสา พุทฺธาน ธมฺมตา,
ตสฺมา หิ อตฺตกาเมน
มหตฺตมภิกงฺขตา,
สทฺธมฺโม ครุกาตพฺโพ
สรํ พุทฺธาน สาสนนฺติ ฯ

ณ บัดนี้อาตมาภาพจักได้แสดงธรรมีกถาเฉลิมเพิ่มเติมศรัทธาของท่านทั้งหลาย ทั้งคฤหัสถ์และบรรพชิต บรรดามาสโมสรในสถานที่นี้ทุกถ้วนหน้า ล้วนประกอบด้วยสวนเจตนา ใคร่เพื่อจะฟังพระสัทธรรมเทศนา ก็ ณ บัดนี้อาตมาจะได้แสดงในเรื่อง **คารวาทิกถา** วาจาเครื่องกล่าวปรารภถึงความเคารพในพระธรรมเป็นข้อใหญ่ใจความสำคัญ เรื่องนี้เป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลายทุก ๆ พระองค์ ย่อมเป็นแบบเดียวกันหมด ปรากฏว่าพระพุทธเจ้าที่จะเคารพสิ่งอื่นไม่มี นอกจากพระธรรมแล้ว **พระพุทธเจ้าเคารพพระธรรมอย่างเดียว** คือเมื่อได้ตรัสรู้แก่พระปรมาภิเษกสัมโพธิญาณแล้ว พระองค์ตั้งพระทัยแน่แน่ว สิ่งอื่นนอกจากพระธรรมที่ตถาคตจะเคารพนั้นไม่มี ประเพณีพระพุทธเจ้าแต่ก่อน ๆ ก็แบบเดียวกัน เมื่อได้ตรัสรู้แก่พระปรมาภิเษกสัมโพธิญาณแล้ว ก็เคารพพระธรรมอย่างเดียวเท่านั้น การเคารพต่อพระธรรมเราต้องเข้าใจเสียให้ชัด วันนี้จะชี้แจงแสดงให้แจ่มแจ้งว่าการเคารพทำท่าไหนอย่างไรกัน ความเคารพของเราท่านทั้งหลายในบัดนี้ซึ่งปรากฏอยู่ เมื่อเด็ก ๆ เล็ก ๆ ก็เคารพต่อพ่อแม่ เพราะได้นมจากพ่อแม่เลี้ยงอัตภาพให้เป็นไปหายหิว เคารพต่อพ่อแม่ก็เพื่อจะกินนมเท่านั้นเอง ยังไม่รู้เรื่องเดียงสาอื่นใด เคารพแม่จะรับนมเท่านั้น ครั้นเจริญวัยวัฒนาเป็นลำดับ อยากได้ผ้าเครื่องนุ่งห่ม พ่อแม่ให้ก็เคารพพ่อแม่อีก เมื่อพ่อแม่ให้ผ้าเครื่องนุ่งห่มก็เคารพ เพราะอยากได้ผ้านุ่งห่มเท่านั้นจึงได้เคารพ ครั้นเจริญวัยวัฒนาเป็นลำดับขึ้นไป การอยากได้มันก็มากออกไป อาหารเครื่องเลี้ยงท้องอีก อยากได้อาหารเครื่องเลี้ยงท้องหิวได้จากพ่อแม่ หิวเวลาใดก็เคารพพ่อแม่อีก เคารพเพื่อจะกินอาหารเท่านั้น ไม่ได้เคารพเรื่องอื่น แล้วก็ต่อมาจะต้องการสิ่งใดเจริญวัยวัฒนาเป็นลำดับต่างว่าเด็กหญิงเด็กชายมีนิสัยดีอยากจะเล่าเรียนศึกษา ก็ต้องอ้อนวอนพ่อแม่ เคารพพ่อแม่อีก เพื่อจะได้ทุนค่าเล่าเรียนศึกษา เคารพเท่านั้นไม่ได้เคารพเรื่องอื่น ครั้นเจริญวัยวัฒนาเป็นลำดับ เมื่อได้เล่าเรียนศึกษาสำเร็จแล้วจะครองเรือน จะทำงานสมรส ก็ต้องเคารพพ่อแม่อีก เอาเงินเอาทองจากพ่อแม่ เคารพเพื่อจะเอาเงินเอาทองไปแต่งงานเท่านั้น ไม่ได้เคารพเรื่องอื่น เมื่อต้องภัยได้ทุกข์ใด ๆ ก็คิดถึงพ่อแม่เพราะจะให้พ่อแม่ช่วยเหลือแก้ไข เคารพพ่อแม่ก็เพื่อจะให้พ่อแม่ช่วยแก้ไขเพื่อให้ตัวเป็นสุขสบายเท่านั้น การเคารพเหล่านี้ พระพุทธเจ้าก็ได้ทำมาแล้วแต่เด็ก ๆ มา เราก็ได้ทำมาแล้วแต่เด็ก ๆ การเคารพเหล่านี้ เคารพอย่างเด็ก ๆ ปราศจากปัญญาเคารพที่มีปัญญากัน พ่อบ้านก็เคารพแม่บ้าน แม่บ้านก็เคารพพ่อบ้าน เพื่อต้องการให้ความสุขซึ่งกันและกัน เคารพต้องการให้ความสุขนั่นเอง ต้องการเอาความสุขนั่นเอง หรือต้องภัยได้ทุกข์ใด ๆ ไม่มีใครจะช่วยเหลือพ่อบ้านก็คิดถึงแม่บ้าน แม่บ้านก็คิดถึงพ่อบ้าน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ถ้าช่วยเหลือซึ่งกันและกันไม่ได้ก็ต้องเลิกกัน เลิกเคารพกัน เลิกนับถือกัน ต้องแยกจากกัน นี่ความเคารพกันเป็นอย่างนี้ การเคารพเหล่านี้เป็นการเคารพสามัญทั่วโลกเป็นอยู่อย่างนี้

การเคารพของพระพุทธเจ้าที่ว่าท่านเป็นผู้เคารพในพระสัทธรรม การเคารพทั้งหลายที่ท่านได้ผ่านมาแล้วมากน้อยเท่าใด นอกจากเคารพในธรรมแล้วไม่ประเสริฐเลิศกว่า ท่านถึงปล่อยความเคารพ วางความเคารพอื่นเสียทั้งหมด เคารพในพระสัทธรรมทีเดียว การเคารพในพระสัทธรรมเคารพในพระสัทธรรมท่านก็แนะนำวางตำรับตำราไว้ ให้เป็นเนติแบบแผนของภิกษุสามเณร อุบาสกอุบาสิกาในยุคนี้และตั้งแต่ครั้งพุทธกาลนั้นมา จนกระทั่งถึงบัดนี้และต่อไปในภายหน้า สมที่บาลีว่า **เย จ สมฺพุทฺธา อตีตา เย จ พุทฺธา อนาคตา, โย เจตรหิ สมฺพุทฺโธ พหุนฺนํ โสกนาสโน, สพฺเพ สทฺธมฺมครุโน วิหรึสุ วิหาติ จ, อถาปิ วิหริสฺสนฺติ เอสา พุทฺธานธมฺมตา** ดังนี้ พระคาถาหนึ่ง แปลเนื้อความเป็นสยามภาษาว่า **พระสัมพุทธเจ้าทั้งหลายเหล่าใดที่ล่วงไปแล้ว ที่ล่วงไปแล้วด้วย พระพุทธเจ้าทั้งหลายเหล่าใดที่จะมาในอนาคตกาลภายภาคเบื้องหน้าด้วย พระสัมพุทธเจ้าพระองค์ใดซึ่งยังความโศกของชนเป็นอันมากให้พินาศไป ซึ่งปรากฏอยู่ในบัดนี้ด้วย สพฺเพ สทฺธมฺมครุโน ล้วนเคารพสัทธรรมทั้งสิ้น วิหรึสุ วิหาติ จ มีอยู่แล้วด้วย มีอยู่ในบัดนี้ด้วย แม้อันหนึ่งจะมีต่อไปในอนาคตกาลภายภาคเบื้องหน้าด้วย ข้อนี้เป็นธรรมดาของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย เอสา พุทฺธานธมฺมตา ข้อนี้เป็นธรรมดาของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ตสฺมา หิ อตฺตกาเมน มหตฺตมภิกงฺขตา, สทฺธมฺโม ครุกาตพฺโพ สรํ พุทฺธาน สาสนํ เพราะเหตุนี้ บุคคลผู้อยากเป็นใหญ่ บุคคลผู้หวังประโยชน์แก่ตน จำนงความเป็นใหญ่ ควรเคารพพระสัทธรรม คำนี้เป็นศาสนาของพระพุทธเจ้าทั้งหลายทุก ๆ พระองค์ สืบมาเป็นดังนี้ ให้เคารพพระสัทธรรมอันเดียวเท่านั้น**

...บุคคลผู้อยากเป็นใหญ่ บุคคลผู้หวังประโยชน์แก่ตน จำนงความเป็นใหญ่ ควรเคารพพระสัทธรรม คำนี้เป็นศาสนาของพระพุทธเจ้าทั้งหลายทุก ๆ พระองค์ สืบมาเป็นดังนี้ ให้เคารพพระสัทธรรมอันเดียวเท่านั้น...

คำว่า**เคารพสัทธรรม**เป็นข้อที่ลึกล้ำนัก คำว่า**เคารพ** ทำกันอย่างไร ทำกันท่าไหน ทำกันไม่ถูก ภิกษุสามเณร อุบาสกอุบาสิกาทำไม่ถูก ไม่ใช่เป็นของทำง่าย พระพุทธเจ้ากว่าจะเคารพพระสัทธรรมถูก ต้องสร้างบารมี ๔ อสงไขยแสนมหากัป ๘ อสงไขยแสนมหากัป ๑๖ อสงไขยแสนมหากัป กว่าจะทำความเคารพในพระสัทธรรมถูก กว่าจะปลงใจลงไปเคารพในพระสัทธรรมอย่างเดียว ไม่เคารพอื่นต่อไป กว่าจะถูกลงไปดังนี้ไม่ใช่เป็นของเล็กน้อย บัดนี้เรามาประสบพบพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าบอกแล้ว เราเชื่อพระพุทธเจ้ากันหละว่าจะเคารพธรรมตามเสด็จพระพุทธเจ้า เหมือนพระพุทธเจ้าแล้วท่านย้ำไว้ในท้ายพระสูตรนี้ว่า **บุคคลผู้รักษาตน บุคคลผู้มุ่งหวังประโยชน์แก่ตน จำนงความเป็นใหญ่ ควรเคารพสัทธรรม** ถ้าเคารพสัทธรรมถึงซึ่งความเป็นใหญ่ ไม่ใช่เป็นของพอดีพอร้าย พระพุทธเจ้าท่านเคารพพระสัทธรรม ท่านก็เป็นใหญ่กว่ามนุษย์ในชมพูทวีป แสนโกฏิจักรวาล อนันตจักรวาล เป็นใหญ่กว่าหมดทั้งนั้น ท่านเคารพสัทธรรม ถ้าไม่เคารพสัทธรรมละก็ด้อย เป็นใหญ่กับเขาไม่ได้ ถ้าเคารพสัทธรรมละก็ไม่ด้อย เป็นใหญ่กับเขาได้ เราจะต้องรู้จักพระสัทธรรมและรู้จักท่าเคารพ นี้เป็นข้อสำคัญ

พระสัทธรรมคืออะไร เราจะเคารพเราจะทำท่าไหน ข้อนี้แหละเป็นของยากนักหละ

พระสัทธรรมนั้น ธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ ดวงใจบริสุทธิ์เท่าฟองไข่แดงไข่ไก่ เวลานี้อยู่กลางกายมนุษย์ ธรรมดวงนั้นแหละ ใสบริสุทธิ์มีอยู่ในกายมนุษย์ กายมนุษย์นั้นก็ได้รับความสุขรุ่งเรืองผ่องใส ถ้าธรรมดวงนั้นซูบซีดเศร้าหมอง กายมนุษย์นั้นก็ไม่รุ่งเรืองไม่ผ่องใส นั้นดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ ดวงหนึ่งเท่าฟองไข่แดงของไก่ นี่ไม่ใช่ธรรมที่ทำให้เป็นพระพุทธเจ้า เป็นธรรมที่ทำให้เป็นมนุษย์ แต่ว่าแบบเดียวกัน ธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ละเอียดตั้งอยู่ศูนย์กลางกายมนุษย์ละเอียดนั้น ๒ เท่าฟองไข่แดงของไก่ ใสดุจเดียวกัน ใสหนักขึ้นไป

ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายทิพย์ ๓ เท่าฟองไข่แดงของไก่ กลมรอบตัว แบบเดียวกัน ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายทิพย์ละเอียด ๔ เท่าฟองไข่แดงของไก่ ใหญ่ขึ้นไปเป็นลำดับ นี่ดวงธรรมหละ

ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายรูปพรหม ๕ เท่าฟองไข่แดงของไก่ใสกลมรอบตัว นี่ดวงธรรมหละ ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายรูปพรหมละเอียด ๖ เท่าฟองไข่แดงของไก่

ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายอรูปพรหม ใสหนักขึ้นไป ๗ เท่าฟองไข่แดงของไก่ ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายอรูปพรหมละเอียด ๘ เท่าฟองไข่แดงของไก่

นั่นแหละนี่รู้จักธรรม ดวงธรรมนั่นแหละ ธรรมอื่นจากนี้ไม่มี นี่แหละดวงธรรมหละ บอกตรงหละ ดวงธรรมนั่นแหละ

ทีนี้ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายธรรม วัดผ่าเส้นศูนย์กลางเท่าหน้าตักของกายธรรม กายธรรมหน้าตักเท่าไหน ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายธรรมก็วัดผ่าเส้นศูนย์กลางโตเท่านั้น กลมรอบตัว ดวงธรรม

ที่ทำให้เป็นกายธรรมละเอียดวัดผ่าเส้นศูนย์กลาง ๕ วา กลมรอบตัวเท่ากัน

ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายพระโสดา วัดผ่าศูนย์กลาง ๕ วา กลมรอบตัว ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายพระโสดาละเอียด วัดผ่าศูนย์กลาง ๑๐ วา กลมรอบตัว

ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายพระสกทาคา วัดผ่าเส้นศูนย์กลาง ๑๐ วา กลมรอบตัว ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายพระสกทาคาละเอียด วัดผ่าเส้นศูนย์กลาง ๑๕ วา กลมรอบตัว

ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายพระอนาคา วัดผ่าเส้นศูนย์กลาง ๑๕ วา กลมรอบตัว ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายพระอนาคาละเอียด วัดผ่าเส้นศูนย์กลาง ๒๐ วา กลมรอบตัว

ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายพระอรหัต วัดผ่าเส้นศูนย์กลาง ๒๐ วา กลมรอบตัว นี่พระพุทธเจ้านี้ ดวงธรรมที่ทำให้เป็นพระอรหัตละเอียด วัดผ่าเส้นศูนย์กลางโตหนักขึ้นไป นี่แค่ ๒๐ วา นี่ดวงธรรมที่ทำให้เป็นพระพุทธเจ้า ที่พระพุทธเจ้าสำเร็จดวงเท่านี้

ที่พระพุทธเจ้าท่านเคารพพระสัทธรรม ท่านทำท่าไหนล่ะ ทีนี้ถึงธรรมที่ทำให้เป็นพระพุทธเจ้า ท่านจะทำอย่างไรจึงจะเรียกว่าเคารพพระสัทธรรม เราจะเคารพบ้าง จะทำเป็นตัวอย่างเอาพระพุทธเจ้าเป็นตัวอย่าง เราจะเคารพบ้าง พระพุทธเจ้าท่านไม่ได้ทำท่าไหน ท่านเอาใจของท่านนั่นแหละหยุดไปที่ศูนย์กลางดวงธรรม ที่ทำให้เป็นธรรมกายของท่าน ท่านหยุดขึ้นไปตั้งแต่กายมนุษย์ นี้ที่แสดงไปแล้ว หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ นี้ที่แสดงไปแล้ว หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ เป็นลำดับขึ้นไป เข้าถึงกลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ละเอียด กายทิพย์ กายทิพย์ละเอียด กายรูปพรหม รูปพรหมละเอียด กายอรูปพรหม อรูปพรหมละเอียด กายธรรม กายธรรมละเอียด โสดา โสดาละเอียด สกทาคา สกทาคาละเอียด อนาคา อนาคาละเอียด พระอรหัต พระอรหัตละเอียด เข้าถึงพระอรหัตโน่น **พอถึงพระอรหัตแล้วใจท่านติดอยู่กับดวงธรรมที่ทำให้เป็นพระอรหัตไม่ถอนเลยทีเดียว ติดแน่นทีเดียว ติดอยู่กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นพระอรหันต์นั่น ติดอยู่กลางดวงธรรมนั่นแหละไม่คลาดเคลื่อนละ** ถอนไปไหนก็ไม่ไป ติดอยู่นั่นแหละ ติดแน่นทีเดียว

เมื่อติดแน่นแล้วท่านก็สอดส่องมองดูทีเดียว ว่าประเพณีของพระพุทธเจ้า เมื่อได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าแล้วนับถืออะไร เคารพอะไร เคารพอะไรบ้าง ไปดูหมด ไปดูตลอดหมด ทุกพระองค์เหมือนกันหมด แบบเดียวกันหมด **ใจของท่านมาติดอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นพระพุทธเจ้านี้ทั้งนั้น ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นพระพุทธเจ้า กำเนิดดวงธรรมที่ทำให้เป็นพระพุทธเจ้าหยุดอยู่นี้เอง ติดแน่นไม่ถอยถอนหละ อินฺทขีลูปโม เหมือนอย่างกับเสาเขื่อนปักอยู่ในน้ำ** ถ้าลมพัดมาแต่ทิศทั้ง ๔ ทั้ง ๘ ไม่เขยื้อน หรือไม่ฉะนั้น **ปพฺพตูปโม เหมือนอย่างภูเขา** ลมพัดมาแต่ทิศทั้ง ๔ ทั้ง ๘ ใจไม่เขยื้อน

...ใจหยุดอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นพระพุทธเจ้านั่นแหละ ไม่ไปอื่นเลยแต่นิดหนึ่ง ติดแน่นเลยทีเดียว ไม่เผลอทีเดียว เรียกว่าท่านไม่เผลอจากดวงธรรมนั้นทีเดียว นั่นแหละเรียกว่าสทฺธมฺมครุโน เคารพสัทธรรม...

แน่นเป๊งเชียว แน่นกั๊กทีเดียว นั่นแหละใจ แน่นอยู่กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นพระพุทธเจ้า นั่นแหละเรียกว่า **สทฺธมฺมครุโน**หละ **ท่านเป็นผู้เคารพพระสัทธรรม** เมื่อท่านเห็นเช่นนั้น บัดนี้จะเคารพใครไม่มีแล้วที่เราจะเคารพ ในมนุษย์โลกทั้งหมดต่ำกว่าเราทั้งนั้น ในเทวโลก พรหมโลก อรูปพรหมต่ำกว่าเราทั้งนั้น ตลอดไม่มีแล้วในภพทั้ง ๓ จะหาเสมอเราไม่มี สูงกว่าเราไม่มี เราสูงกว่าทั้งนั้น ที่เป็นอย่างเราไม่มี เราสูงกว่าทั้งนั้น **พระองค์ก็ตั้งพระทัยวางพระทัยหยุดอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นธรรมกายนั่นเอง** ที่เป็นพระอรหันต์สัมมาสัมพุทธเจ้านั่น หยุดนิ่งอยู่กลางดวงนั้น นั่นแหละกลางดวงอย่างนั้น และสมด้วยบาลีว่า **เย จ สมฺพุทฺธา อตีตา** พระสัมพุทธเจ้าทั้งหลายเหล่าใดในอดีต ที่เป็นไปล่วงแล้วมากน้อยเท่าไรไม่ว่า **เย จ พุทฺธา อนาคตา** พระพุทธเจ้าทั้งหลายเหล่าใดที่จะมาในอนาคตกาลภายภาคเบื้องหน้า **โย เจตรหิ สมฺพุทฺโธ พหุนฺนํ โสกนาสโน** พระสัมพุทธเจ้าพระองค์ใดซึ่งยังความโศกของมหาชนเป็นอันมากให้วินาศไป ซึ่งปรากฏอยู่ในปัจจุบันนี้ นี่พระสิทธัตถกุมารองค์นี้แหงะ **สพฺเพ สทฺธมฺมครุโน** ล้วนเคารพพระสัทธรรมทั้งสิ้นแบบเดียวกัน ใจหยุดอยู่แบบเดียวกันหมด **ใจหยุดอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นพระพุทธเจ้านั่นแหละ ไม่ไปอื่นเลยแต่นิดหนึ่ง ติดแน่นเลยทีเดียว ไม่เผลอทีเดียว เรียกว่าท่านไม่เผลอจากดวงธรรมนั้นทีเดียว** นั่นแหละเรียกว่า สทฺธมฺมครุโน เคารพสัทธรรม

เมื่อท่านเคารพสัทธรรมแน่นหนาอยู่อย่างขนาดนี้แล้ว ไม่คลาดเคลื่อน ท่านจึงได้เตือนพวกเราว่า **วิหรึสุ** พระพุทธเจ้ามากน้อยเท่าใดที่มีอยู่แล้วเป็นอดีต **วิหาติ จ** พระพุทธเจ้าที่มีอยู่ในปัจจุบันนี้ **อถาปิ วิหริสฺสนฺติ** อนึ่ง พระพุทธเจ้าที่จะมีในอนาคตกาลภายภาคเบื้องหน้าต่อไป **เอสา พุทฺธาน ธมฺมตา** ข้อนี้เป็นธรรมดาของพระพุทธเจ้าทั้งหลายต้องใจติดอย่างนี้ แบบเดียวกัน บัดนี้เราเป็นมนุษย์ เราจะต้องปฏิบัติแบบนี้ ภิกษุจะต้องปฏิบัติแบบนี้ เป็นสามเณรก็จะต้องปฏิบัติแบบนี้ เป็นอุบาสกอุบาสิกาจะต้องปฏิบัติแบบนี้ทั้งหมด ก็บัดนี้ใจเราไม่ติดจะทำอย่างไรกัน พร่าเสียหมดแล้ว ไม่ติดอยู่กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นมนุษย์ เราจะทำอย่างไรกัน นี่แน่ไม่ติดอย่างนี้เรียกว่าไม่ถูกตามความประสงค์ของพระพุทธเจ้าพระอรหันต์ ถ้าว่าใจไปติดอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์เหมือนอย่างกับท่านติดอย่างนั้นละก็ ก็ถูกเป้าหมายใจดำของพระพุทธศาสนาทีเดียว เราจะต้องแก้ไขใจของเราให้ติดอยู่ ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ **เห็น จำ คิด รู้** มันแตกไม่เข้าไปติดอยู่ตรงนั้น เราจะแก้ให้ติดมันก็ไม่ติดมันติดเสียข้างอื่น เช่น เราจะฟังธรรมสักครู่หนึ่งให้ติดให้มันหยุด มันไม่หยุด เที่ยวพร่าไปเสียหมดโน่น นั่งอยู่นี่แหละ จะเทศน์ก็ดี โน่นแลบไปโน่น จะฟังธรรมก็ดี โน่นแลบไปบ้านไปช่อง ไปห่วงวัวห่วงควาย ไปหาอะไรมิอะไรไป โน่น ไปตลาดไปถนนหนทาง ไปโน่น มันพร่าไปเสียอย่างนั้น มันไม่ติดอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์มันก็เป็นใหญ่ไม่ได้ มันใหญ่ไม่ได้ มันไม่ถูกเป้าหมายใจดำ

ที่จะเป็นใหญ่ได้ใจมันต้องเชื่อง ต้องติดอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ ถ้าติดอยู่ได้เช่นนั้น ภิกษุหรือสามเณรติดอยู่ได้เช่นนั้นละก็จะเป็นภิกษุที่เป็นใหญ่ จะเป็นสามเณรที่เป็นใหญ่ ถ้าเป็นอุบาสกอุบาสิกาเล่า ถ้าใจไปติดอยู่ตรงนั้นละก็จะเป็นอุบาสกอุบาสิกาที่เป็นใหญ่ แต่ว่าเขาทำกันติดได้มีนะ ในวัดปากน้ำเขาทำติดได้กันมากทีเดียวแหละ ติดอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ พอติดอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ไม่หลุดหละ ก็ไม่ช้าเท่าไรหรอก ติดอยู่กลางนั่นแหละ ติดอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ละก็ กลางของกลาง ๆ ๆ พอหยุดได้ ก็กลางของกลาง ๆ ๆ ๆ ๆ อยู่นั่นแหละ พอถูกส่วนเข้าถึงดวงธรรม ที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ละเอียด หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ละเอียดก็เข้ากลางหยุดอีกนั่นแหละ กลางของกลาง ๆ ๆ ๆ ๆ ๆ ก็จะเข้าถึงดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายทิพย์

พอเข้าถึงดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายทิพย์ ก็เข้าถึงกลางของกลาง ๆ ๆ ๆ ที่ใจหยุดนั่นแหละ จะเข้าถึงดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายทิพย์ละเอียด แต่พอเข้าถึงดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายทิพย์ละเอียดใจก็หยุด เข้ากลางของกลางที่หยุดนั่นแหละ กลางของกลาง ๆ ๆ ๆ ๆ ทีเดียว จะเข้าถึงดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายรูปพรหม

เข้าถึงดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายรูปพรหมแล้วหยุดอยู่กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายรูปพรหมก็เข้ากลางของหยุดอีก กลางของกลาง ๆ ๆ ๆ หนักเข้าก็จะเข้าถึงดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายรูปพรหมละเอียด เมื่อใจเข้าถึงดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายรูปพรหมละเอียดแล้ว พอหยุดแล้วเข้ากลางของกลางที่ใจหยุดนั่นหละ กลางของกลาง ๆ ๆ ๆ ก็จะเข้าถึงดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายอรูปพรหม

เมื่อเข้าถึงดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายอรูปพรหมแล้วใจก็หยุด ก็เข้ากลางของใจหยุดนั่นแหละ กลางของกลาง ๆ ๆ ๆ ๆ จะเข้าถึงดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายอรูปพรหมละเอียด

พอเข้าถึงดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายอรูปพรหมละเอียดแล้ว ใจก็หยุดอยู่กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายอรูปพรหมละเอียดนั่นแหละ กลางของกลาง ๆ ๆ ๆ ๆ หนักเข้าก็จะเข้าถึงดวงธรรมที่ทำให้เป็น **ธรรมกาย** ใจก็หยุดอยู่กลางของหยุดอีกนั่นแหละ กลางของกลาง ๆ ๆ ๆ จะเข้าถึงดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายธรรมกายละเอียด

แล้วหยุดกลางของหยุดนี้แหละ กลางของกลาง ๆ ๆ ๆ จะเข้าถึงดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายพระโสดา พอเข้าถึงดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายพระโสดาแล้ว หยุดอยู่กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายพระโสดา กลางของหยุดนั่นแหละ กลางของกลาง ๆ ๆ ๆ จะเข้าถึงดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายพระโสดาละเอียด

เข้าถึงดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายพระโสดาละเอียดแล้ว หยุดกลางของหยุดนั่นแหละ กลางของกลาง ๆ ๆ ๆ ๆ จะเข้าถึงดวงธรรมที่ทำให้เป็นพระสกทาคา เข้าถึงดวงธรรมที่ทำให้เป็นพระสกทาคาแล้ว หยุดอยู่กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นพระสกทาคา เข้ากลางของใจที่หยุดกลางของกลาง ๆ ๆ ๆ ๆ จะเข้าถึงดวงธรรมที่ทำให้เป็นพระสกทาคาละเอียดที่เดียวกัน **อยู่กลางกายมนุษย์นี่แหละไม่ได้ไปที่อื่น**

หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นพระสกทาคาละเอียดแล้ว เข้ากลางของใจที่หยุดและกลางของกลาง ๆ ๆ ๆ ๆ ๆ จะเข้าถึงดวงธรรมที่ทำให้

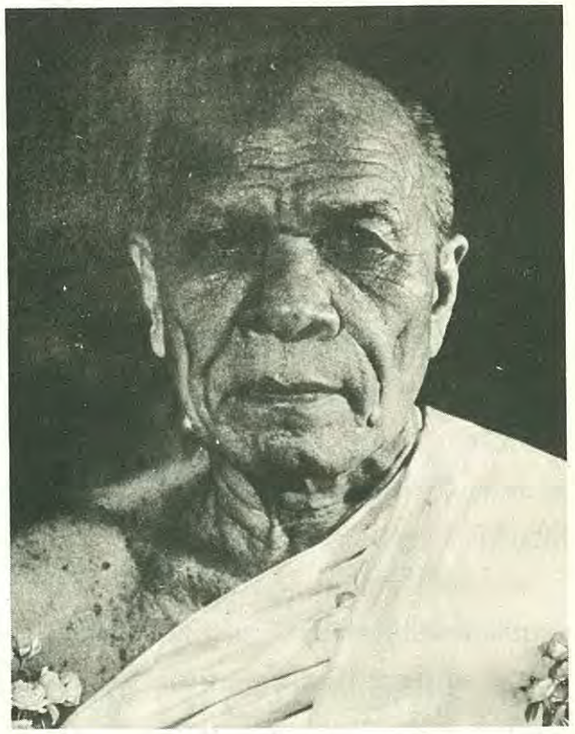

เป็นพระอนาคา เข้าถึงดวงธรรมที่ทำให้เป็นพระ-อนาคาแล้ว หยุดอยู่กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นพระ- อนาคา พอหยุดแล้วเข้ากลางของใจที่หยุดนั่น กลางของกลาง ๆ ๆ ๆ ๆ จะเข้าถึงดวงธรรมที่ทำให้เป็นพระอนาคาละเอียด

เข้าถึงดวงธรรมที่ทำให้เป็นพระอนาคาละเอียดแล้ว หยุดอยู่กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นพระอนาคา-ละเอียด กลางของกลาง ๆ ๆ ๆ ๆ หนักเข้าจะเข้าถึง **กายพระอรหัต เป็นตัวพระพุทธเจ้าทีเดียว**

เมื่อเข้าถึงกายพระอรหัต เมื่อถึงกายพระอรหัตแล้วหยุดอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายพระอรหัตนั่น กลางของกลาง ๆ ๆ ๆ ๆ ๆ ๆ ไม่มีไปไหนละ เข้าถึงกายธรรมของพระอรหัตละเอียดก็กลางของกลางนั่นแหละ กลางของกลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นพระอรหัตละเอียดนั่นแหละ กลางของกลาง ๆ ๆ ๆ ๆ ตั้งแต่เป็นพระพุทธเจ้าแล้วไม่ได้ถอยจากการหยุดเลย กลางของกลางอย่างนี้เรื่อยไป ท่านจึงถึงซึ่งความเป็นใหญ่ เราต้องไหว้บูชาท่านขนาดนี้ เราก็ต้องเดินแบบนี้ซิ เป็นภิกษุสามเณรอุบาสกอุบาสิกาในพุทธศาสนา เดินแบบนี้ไม่ได้ก็ใช้ไม่ได้ ไม่ถูกไม่ถูกเป้าหมายใจดำ ไม่เคารพพระพุทธเจ้า ไม่นับถือพระพุทธเจ้า ไม่บูชาพระ-พุทธเจ้า

ท่านถึงได้กล่าวเป็นบทไว้ว่า คำที่เรียกว่า **ธรรม**คือ **ทำดี ไม่ใช่ทำชั่ว** ท่านยกเป็นตำรับตำราไว้ว่า **น หิ ธมฺโม อธมฺโม จ, อุโภ สมวิปากิโน, อธมฺโม นิรยํ เนติ, ธมฺโม ปาเปติ สุคตึ; อุโภ สภาวา** สภาพ

...ถ้าว่าเราอยู่เสียกับธรรมเช่นนี้แล้ว สภาพที่ไม่เป็นธรรมก็ไม่เข้ามาเจือปนได้ ไม่สามารถทำอะไรกับเราได้ เราอยู่เสียกับธรรมเรื่อยไป ไม่ออกจากธรรม ไม่ถอนจากธรรมทีเดียว สภาพที่ไม่ใช่ธรรมก็มาทำอะไรไม่ได้ สิ่งที่เป็นบาปอกุศล ที่เป็นชั่วร้ายมาทำอะไรไม่ได้ เราอยู่กับธรรมเรื่อยไป อยู่กับฝ่ายดีฝ่ายเดียว เมื่ออยู่ฝ่ายดีฝ่ายเดียว แตกกายทำลายขันธ์ กายก็ไม่มีเสีย วาจาก็ไม่มีเสีย ใจก็ไม่มีเสีย...

ทั้งสอง **ธมฺโม จ** คือธรรมด้วย **อธมฺโม จ** คือไม่ใช่ธรรมด้วย มีผลไม่เสมอกัน หามีผลเสมอกันไม่ **อธมฺโม นิรยํ เนติ อธรรมที่ไม่ใช่ธรรม ย่อมนำสัตว์ไป สู่นรก ธมฺโม ปาเปติ สุคตึ สิ่งที่เป็นธรรม สภาพที่เป็นธรรม ยังสัตว์ให้ถึงซึ่งสุคติ** ไม่เหมือนกันอย่างนี้ เมื่อรู้จักสภาพที่ไม่เป็นธรรม ถ้าว่าเราอยู่เสียกับธรรมเช่นนี้แล้ว สภาพที่ไม่เป็นธรรมก็ไม่เข้ามาเจือปนได้ ไม่สามารถทำอะไรกับเราได้ เราอยู่เสียกับธรรมเรื่อย

ไป ไม่ออกจากธรรม ไม่ถอนจากธรรมทีเดียว สภาพที่ไม่ใช่ธรรมก็มาทำอะไรไม่ได้ สิ่งที่เป็นบาปอกุศลที่เป็นชั่วร้ายมาทำอะไรไม่ได้ เราอยู่กับธรรมเรื่อยไป อยู่กับฝ่ายดีฝ่ายเดียว เมื่ออยู่ฝ่ายดีฝ่ายเดียว แตกกายทำลายขันธ์ กายก็ไม่มีเสีย วาจาก็ไม่มีเสีย ใจก็ไม่มีเสีย เมื่อแตกกายทำลายขันธ์ ก็มีสวรรค์เป็นที่ไปในเบื้องหน้า นรกไม่มีทีเดียว นี่ขั้นต่ำไม่ไปนรกทีเดียว เมื่อรู้จักหลักอันนี้ต้องปฏิบัติให้ถูกส่วน ให้ถูกในธรรมอยู่เสมอ อย่าเอาใจไปวางที่อื่นให้จดอยู่กลางดวงธรรม วางอยู่กลางดวงธรรมเสมอไป เรื่องนี้พระจอมไตรเมื่อมีพระชนม์อยู่ก็สอนอย่างนั้น

ถึงแม้จะเสด็จดับขันธ์ปรินิพพานไปแล้ว ก็โอวาทของพระองค์ก็ยังทรงปรากฏอยู่ ว่า

อุกาส โย ปน ภิกขุ ธมฺมานุธมฺมปฏิปนฺโน วิหรติ สามีจิปฏิปนฺโน อนุธมฺมจารี โส ตถาคตํ สกฺก-โรติ ครุกโรติ มาเนติ ปูเชติ ปรมาย ปูชาย ปฏิปตฺติ-ปูชาย ว่า เราขอโอกาสภิกษุผู้ศึกษาในธรรมวินัยรูปใด **ธมฺมานุธมฺมปฏิปนฺโน** ปฏิบัติธรรมตามธรรม ปฏิบัติธรรมตามธรรมนั้น ได้แก่ใจหยุดอยู่กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์แล้ว ก็ให้เข้าถึงดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ละเอียด กายทิพย์ กายทิพย์ละเอียด กายรูปพรหม กายรูปพรหมละเอียด กายอรูปพรหม อรูปพรหมละเอียด กายธรรม กาย-ธรรมละเอียด โสดา โสดาละเอียด สกทาคา สกทาคา-ละเอียด อนาคา อนาคาละเอียด อรหัต อรหัตละเอียด ก็ปฏิบัติตามธรรมอย่างนี้ **ธมฺมานุธมฺมปฏิปนฺโน** ปฏิบัติตามธรรมอย่างนี้**สามีจิปฏิปนฺโน** ปฏิบัติชอบ ยิ่งให้ชอบหนักขึ้นไป ยิ่งหนักขึ้นไปไม่ถอยกลับเหมือนพระบรมศาสดาดังนั้น ให้เป็นตัวอย่างดังนั้น **อนุธมฺมจารี** ประพฤติธรรมไม่ขาดสาย**อนุธมฺมจารี** ประพฤติตามธรรมไม่ให้หลีกเลี่ยง ไม่ให้หลีกเลี่ยงจากธรรมไปได้ ให้ตรงศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายตลอดไป นี่เรียกว่า **อนุธมฺมจารี โส ภิกฺขุ** ผู้ศึกษาในธรรมวินัยนั้น **สกฺกโรติ** ได้ชื่อว่าสักการะ **ครุกโรติ** ได้ชื่อว่าเคารพ **มาเนติ** ได้ชื่อว่านับถือ **ปูเชติ** ได้ชื่อว่าบูชา **ตถาคตํ** ซึ่งเราผู้ตถาคต**ปรมาย ปูชาย ปฏิปตฺติปูชาย** ด้วยปฏิบัติบูชาเป็นอย่างยิ่ง นี่ประสงค์อย่างนี้ ให้ได้จริงอย่างนี้

นี่วัดปากน้ำเขาทำกันแล้ว มีธรรมอย่างนี้ไม่ใช่น้อย มีจำนวนร้อย ทั้งภิกษุสามเณร อุบาสก อุบาสิกา แต่ว่าเขาพบของจริงขนาดนี้ เขาเผลอสติเสีย เขาไม่รู้ว่าของจริงสำคัญ เขาดันเอาใจไปใช้ทางอื่นเสีย เขาไม่นิ่งดิ่งหนักลงไป

เข้าถึงเป็นลำดับไป เขาถึงเป็นชั้น ๆ จนกระทั่งถึงกายพระอรหัต เข้าถึงกายพระอรหัต เขาไม่ถอนถอยทีเดียว เขาจะเป็นพระอรหัตให้ได้ อย่างนี้ถ้าปฏิบัติอย่างนี้ละก็ นั่นแหละเคารพพระสัทธรรมแท้ ๆ แน่วแน่หละ คนนั้นน่ะเป็นอายุพระศาสนา เป็นกำลังพระศาสนาทีเดียว เป็นตัวอย่างอันดีของภิกษุสามเณร อุบาสกอุบาสิกาในยุคนี้และต่อไปในภายหน้าทีเดียว ได้ชื่อว่าทำตนของตนให้เป็นกระสวนเป็นเนติแบบแผนทีเดียว ไม่เสียทีที่พ่อแม่อาบน้ำป้อนข้าวอุ้มท้องมา ไม่เสียทีเปล่า แม้จะทูนไว้ด้วยเศียรเกล้าก็ไม่หนักเศียรเกล้าเปล่า จะอาบน้ำป้อนข้าวก็ไม่เหนื่อยยากลำบากเปล่า ได้ผลจริงจังอย่างนี้ เหตุนี้เราท่านทั้งหลายทั้งคฤหัสถ์และบรรพชิต อุบาสก อุบาสิกา เมื่อรู้จักหลักอันนี้แล้ว อย่าเอาใจไปจดอื่น ให้จดอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ขั้นต้น จนกระทั่งถึงพระอรหัตขั้นสุดท้าย ๑๘ กายนี้แล้วก็หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นพระอรหัต อย่าถอย กลับนิ่งแน่นอยู่นั่น นั่นแหละถูกเป้าหมายใจดำทางพระพุทธศาสนา

ที่ได้ชี้แจงแสดงมานี้ใน **คารวคาถา** เฉลิมเพิ่มเติมศรัทธาของภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา

ทั้งหลายได้พากันมาสดับตรับฟังพระสัทธรรมเทศนาเห็นสภาวะปานฉะนี้ ด้วยอำนาจสัจวาทีที่ได้อ้างธรรมเทศนาตั้งแต่ต้นจนอวสานนี้ ขอความสุขสวัสดีจงบังเกิดมีแด่ท่านทั้งหลายบรรดามาสโมสรในสถานที่นี้ทุกถ้วนหน้า **รตนตฺตยานุภาเวน** ด้วยอานุภาพรัตนะทั้ง ๓ คือ พุทธรัตนะ ธรรมรัตนะ สังฆรัตนะ สามประการนี้ จงดลบันดาลความสุขสวัสดิ์ให้อุบัติบังเกิดมีเป็นปรากฏในขันธปัญจกแห่งท่านทั้งหลายทุกถ้วนหน้า ที่ได้ชี้แจงแสดงมาพอสมควรแก่เวลาสมมติว่ายุติธรรมีกถาโดยอรรถนิยมความเพียงแค่นี้ เอวํ ก็มีด้วยประการฉะนี้.

□□□□

พระธรรมเทศนา เรื่อง ฆราวาสธรรมกถา

โดย

สมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ ป.ธ.๙)

เจ้าอาวาสวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร

ภายในพระอุโบสถวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร

เมื่อวันจันทร์ที่ ๒๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๓๓

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส (ว่า ๓ หน)

สจฺจํ ทโม ธิติ จาโค เปจฺจ สคฺเค ปโมทติ ฯ

บัดนี้ จักแสดงพระธรรมเทศนา ใน**ฆราวาสธรรมกถา** พรรณนา**เรื่องของผู้ครองเรือน**เพื่อเป็นเครื่องประดับสติปัญญา เพิ่มพูนกุศลบุญราศีส่วนธรรมสวนมัยแก่สาธุชนพุทธบริษัททั้งหลาย วันนี้เป็นวันธรรมสวนะ สิ้นเดือน ๙ ท่านสาธุชนทั้งหลายจะกำหนดเห็นได้ว่า ท่านได้ทำจิตอธิษฐานใจที่จะประพฤติปฏิบัติในคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า มีทาน ศีล และ ภาวนาเป็นต้น ในเทศกาลเข้าพรรษาล่วงมาถึงบัดนี้ เป็นเวลาถึงกึ่งพรรษาแล้ว แม้ผู้ที่เข้ามาบรรพชาอุปสมบทเป็นนวกภิกษุก็จะเห็นได้ว่าการเข้าอยู่จำพรรษา ได้ผ่านมาโดยลำดับส่วนหนึ่ง ถ้าพิจารณาที่เป็นส่วนของศีล ของท่านสาธุชนผู้ครองเรือน เป็นศีล ๕ ศีล ๘ และ ศีลอุโบสถบ้าง ก็จะเห็นได้ว่า ละเว้นมาตามลำดับ ถ้าเป็นศีล ๕ จนถึงวันพระวันนี้ นับแต่เฉพาะวันธรรมสวนะ ก็จะเห็นได้ว่าท่านทั้งหลาย ได้รักษาศีลมาแล้ว เป็นจำนวนมาก วันพระละ ๕ ข้อ มาโดยลำดับมาถึงวันนี้ก็จะเห็นได้ว่า ได้มีความตั้งใจดีเจตนาดี ที่จะงดเว้นสิ่งที่ไม่เหมาะไม่ควร ทางกาย วาจา และ ใจ ท่านปฏิบัติมาได้ ถ้านับเป็นส่วน ๆ ก็นับว่ามีมากมาย หากไม่นับก็มองไม่เห็น ถ้าพิจารณาแยกออก ก็เป็นนามธรรม

ท่านทั้งหลายพิจารณาในส่วนของศีล ก็จะเห็นได้ว่า ศีลข้อ**ปาณาติบาต** เฉพาะวันธรรมสวนะ เว้นปาณาติบาตมาแล้ว ทุกวันธรรมสวนะ ส่วนข้อ**อทินนาทาน** ไม่ลักทรัพย์ ได้ละเว้นมาแล้วโดยลำดับ **กาเมสุมิจฉาจาร** การประพฤติผิดในกาม ได้ละเว้นมาแล้วโดยลำดับ **มุสาวาท** ซึ่งหมายถึงโดยตรงซึ่งคำเท็จรวมไปถึงวจีทุจริต คือ วาจาที่ไม่เหมาะไม่สมต่าง ๆ ก็ได้ละเว้นมาแล้วโดยลำดับ และข้อ **สุราเมรยมัชชปมาทัฏฐาน** หมายถึง การงดเว้นจากสิ่งมึนเมา ด้วยการรู้เท่าไม่ถึงการ ท่านทั้งหลายก็ทำมาแล้วโดยลำดับ หากว่าพิจารณาอย่างนี้ ก็จะเห็นได้ว่า วันธรรมสวนะแต่ละครั้งท่านได้รักษาศีลอย่างนี้ ถ้าหากว่าท่านทั้งหลายได้ใคร่ครวญพิจารณาให้ดี ก็จะเกิดความรู้สึกปีติยินดีในส่วนของศีลที่ได้ทำมาแล้ว พร้อมกันนั้นก็จะได้ทำจิตใจให้มั่นคงแน่วแน่ที่จะรักษาศีลออกไปอีก ถ้าไม่ได้พิจารณาแล้ว แม้จะผ่านมาแล้วตลอดพรรษามาโดยลำดับ การประพฤติปฏิบัติก็จะขาดตกบกพร่องไป ไม่สมบูรณ์เท่าที่ควร หรือ เพียงแต่ผ่านไปแต่ละวันธรรมสวนะเท่านั้น เหมือนกับว่า วันธรรมสวนะผ่านไปครั้งหนึ่ง ก็ได้มารักษาศีลกันครั้งหนึ่ง แต่ไม่ได้กำหนด ว่าศีลนั้นได้รักษาไปแล้วเท่าไร ถ้ากำหนดได้อย่างนี้ก็เป็นการเก็บความดีไว้ในใจ ก็จะเห็นได้ว่าชีวิตที่ผ่านล่วงเลยไป โดยเฉพาะในเวลาเข้าพรรษานั้น เป็นชีวิตที่มีศีลที่สมบูรณ์ที่สุด เมื่อท่านพิจารณาทบทวนในศีลอยู่เสมอ ๆ แล้วก็จะทำให้จิตใจไม่ฟุ้งซ่าน ทำให้จิตสงบ เมื่อนั้นปัญญาก็จะเกิด อย่างอื่นก็ตามมา ไม่เป็นคนปราศเสียจากสติปัญญา ในการที่จะปฏิบัติในทางคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เป็นคำสั่งสอนที่แนะนำให้ทำดีทั้งร่างกายและจิตใจให้สะอาดบริสุทธิ์ ด้วยการประพฤติปฏิบัติ สั่งสมบุญบารมีเข้าไว้ในชีวิตจิตใจ นี้จึงเป็นหลักสำคัญประการหนึ่ง คือ การกำหนดพิจารณาให้เห็นว่าเราได้ทำบุญมาแล้วอย่างไร

ยกข้อศีลขึ้นมาเป็นตัวอย่าง ในข้ออื่น ๆ ก็เหมือนกัน จะเป็น **ทาน ศีล ภาวนา** ก็เหมือนกันทั้งนั้น **ภาวนา**นั้นเป็นของที่เห็นได้ยาก ที่จะให้ลึกซึ้งลงไปสำหรับคนทั่ว ๆ ไป การไหว้พระสวดมนต์อย่างที่ท่านทั้งหลายได้ไหว้ไปแล้วเมื่อตะกี้นี้ ก็เป็นส่วนของภาวนา เพราะเป็นเหตุให้จิตใจน้อมไปในทางที่เป็นบุญกุศล แม้จะไม่สามารถทราบว่า รูปังอนิจจัง เวทนาอนิจจา สัญญาอนิจจา สังขาราอนิจจา วิญญาณังอนิจจัง เหล่านี้เป็นต้น ก็พอที่จะมองเห็นลงไปว่า รูป เวทนา สังขาร รวมเป็นสังขารร่างกายของเรา มีลักษณะอย่างไร ไม่เที่ยงเป็นทุกข์ เป็นอนัตตา แม้ไม่ทราบความหมายในบทสวดมนต์ที่สวดไป แต่จิตใจของเราจดจ่ออยู่ที่คำสวดก็เป็นส่วนหนึ่งของการภาวนา วันพระผ่านมาแล้วโดยลำดับถึงกึ่งพรรษาแล้ว ท่านทั้งหลายได้มาสวดมนต์แล้วก็เป็นการกล่าวคำภาวนาส่วนหนึ่งด้วย ท่านทั้งหลายได้กำหนดอย่างนี้ ก็จะทำให้จิตใจของท่านทั้งหลายเกิดความเบิกบานชุ่มชื่นยินดีในบุญกุศลที่ท่านได้ทำมาแล้ว และในขณะเดียวกันก็จะได้ตั้งจิตตั้งใจในการที่จะไหว้พระสวดมนต์ โดยจิตใจจดจ่ออีกต่อไป เพราะการไหว้พระสวดมนต์นั้น ถ้าจิตใจไม่จดจ่อมันก็เสียเวลาไปเปล่า ๆ ตั้ง ๓๐ นาที หรือน้อยกว่านั้น ก็เป็นแต่เพียงเสียเวลาไปเปล่าประโยชน์ แต่มิได้อยู่บ้างไม่ถึงกับว่าเสียไปเลย เวลาที่ท่านทั้งหลายสวดมนต์ก็ไม่ได้ไปทำสิ่งที่ล่วงละเมิดตามศีล แต่ก็ควรจะได้มากกว่านั้น เพราะว่าการไหว้พระสวดมนต์เป็นคุณงามความดีในส่วนของภาวนา เพราะฉะนั้น เวลาไหว้พระสวดมนต์แม้จะแปลไม่ได้ แต่ให้จิตใจจดจ่ออยู่กับคำที่สวด คอยกำหนดเอาไว้ในใจว่า ใจไปไหนหรือเปล่า ที่จะดูว่าใจไปไหนหรือเปล่านั้นดูไม่ยาก คือ พอใจไปคิดถึงเรื่องอื่นก็รู้ได้ทันทีว่า จิตใจไม่ได้อยู่กับคำสวดมนต์เสียแล้ว จิตใจไปอยู่ที่อื่นเสียแล้ว พอใจไปอยู่ที่อื่นเสียแล้ว ก็เตือนตัวเองในทันทีทันใดนั้นแหละว่า ให้จิตใจมาอยู่กับคำสวดมนต์ต่อไปอีก จิตใจของปุถุชนกวัดแกว่งดิ้นรนทุรนทุราย แสวงหาอารมณ์ที่รื่นเริงเรื่อยไป ไม่อยู่ในบังคับบัญชาที่ปรารถนาอย่างมั่นคงแน่นอน ต้องรู้ความจริงถึงข้อนี้โดยลำดับ พระพุทธองค์ทรงสอนไว้ว่า บางทีเหมือนกับเน้นให้เห็นอย่างชนิดที่รุนแรง คือให้พิจารณาลงไปว่า จิตใจของคนเรานั้นเหมือนกับลิง ไม่ได้อยู่กับที่ ต้องดิ้นรนอยู่เสมอฉันใด จิตใจของคนเราก็เป็นเช่นเดียวกันฉันนั้น คือ ดิ้นรนอยู่เสมอ การพิจารณาอย่างนี้เป็นการเห็นให้จิตใจของเราสามารถที่จะพอกำหนดได้อยู่บ้างไม่มากก็น้อย ดังนั้นการบำเพ็ญบุญกุศลคุณงามความดีในหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ต้องการให้กำหนดพิจารณาอยู่เสมอ เพื่อที่จะให้เกิดบุญกุศลขึ้นตามที่ต้องการ นี้เป็นส่วนเบื้องต้นที่นำมาพรรณนาไว้ในวันธรรมสวนะนี้ ด้วยเห็นว่ากึ่งพรรษาเข้ามาแล้วยังเหลือไม่นานก็ออกพรรษา

ส่วนธรรมสวนะที่จะแสดงในวันนี้ ตามที่กำหนดไว้แล้ว ท่านทั้งหลายได้ทราบกันอยู่แล้ว คือ **เรื่องฆราวาสธรรม** ธรรมะสำหรับผู้ครองเรือนของคนทั่วไป แต่ถ้าจะพิจารณาในแต่ละข้อให้ลึกซึ้งลงไปก็จะได้ประโยชน์กว้างขวางจากธรรมของผู้ครอง-

เรือน ชีวิตของคนที่เป็นอยู่อย่างธรรมดา มีบ้านเรือน มีมารดาบิดา มีวงศาคณาญาติอยู่อย่างฆราวาสโดยทั่วไป พระพุทธองค์ได้สอนหลักธรรมไว้มากมายให้เห็นว่า ผู้ที่เป็นชาวบ้านธรรมดานั้นต้องประพฤติปฏิบัติจากธรรมอย่างไรจึงจะมีความสุขตามมา ที่ปรารถนาของผู้ครองเรือน คือผู้ครองเรือนมีความทุกข์ปนอยู่กับความสุข เรียกได้ว่า สุขบ้าง ทุกข์บ้าง หรือบางทีก็พูดกันในคำที่ไม่เรียบร้อยว่า สุข ๆ ดิบ ๆ คือ สุขบ้างทุกข์บ้างเป็นธรรมดา พระพุทธองค์ทรงทราบถึงความเป็นจริงข้อนี้ จึงสอนธรรมให้ไว้เป็นข้อกำหนด อย่างนั้นบ้าง อย่างนี้บ้าง กำหนดได้แต่เพียงส่วนใดส่วนหนึ่ง ก็จะทำให้ชีวิตของผู้ครองเรือนมีความสุขมากกว่ามีความทุกข์ ไม่ใช่มีความทุกข์เท่ากับความสุข หรือความทุกข์มากกว่าความสุข ฆราวาสธรรมของผู้ครองเรือนมีความสุขมากกว่าความทุกข์ก็นับว่าเป็นการครองเรือนที่เป็นไปตามความมุ่งมาดปรารถนา คือทุกคนที่เกิดมา แม้มีบ้านเรือนเป็นผู้ครองเรือนก็ปรารถนาให้มีความสุข ไม่ปรารถนาให้มีความทุกข์แม้แต่นิดเดียวเข้ามาในบ้านในเรือน และบ้านเรือนที่สำคัญก็คือร่างกายและจิตใจนี้เอง เพราะทุกข์ไม่ได้อยู่ที่บ้านเรือนที่เป็นวัตถุ แต่อยู่ในเรือนคือสังขารร่างกายนี้เอง ร่างกายนี้แหละเป็นที่อยู่อาศัยของทุกข์ผู้ครองเรือน จึงต้องปฏิบัติอยู่กับเรือนคือร่างกาย การครองเรือนก็จะเกิดเป็นประโยชน์ความสุขมากขึ้น ท่านที่ครองเรือนแล้วมีความสุขสบายกาย สบายใจนั้น ก็เพราะปฏิบัติถูกต้องตามคำสอนของพระพุทธเจ้า แม้ไม่สามารถบอกได้ว่ามีกี่ข้ออย่างไร แต่เมื่อนำมาจำแนกพิจารณาแล้วก็เห็นได้ว่า ดำเนินชีวิต ตามแนวคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเกี่ยวกับผู้ครองเรือน ธรรมทั้งหลายที่พระพุทธเจ้าท่านแสดงแก่ผู้ครองเรือนนั้น มีมาดังที่ได้พรรณนามาแล้วข้างต้น

สำหรับวันนี้จะนำมาพรรณนา ๔ ประการ คือ **สัจจะ**คือความจริงประการหนึ่ง **ทมะ** คือการข่มใจประการหนึ่ง **ธิติ**คือความมั่นใจประการหนึ่ง และ **จาคะ** การเสียสละประการหนึ่ง จักพรรณนาข้อต้นคือ**สัจจะ**เป็นอันดับแรก

สัจจะของผู้ครองเรือนธรรมดาได้แก่มีความจริงใจ ในเวลาที่จะทำ พูด คิด ก็ต้องเป็นความจริง ของผู้ที่จะสมาทานศีล งดเว้นมุสาวาทก็เป็นความจริง

ทางวาจาอยู่แล้ว แต่ว่า**สัจจะในที่นี้มีความหมายรวมทั้งความจริงทางกาย วาจา ใจ** ต้องจริงที่ทำ พูด คิด ให้เป็นสัจจธรรมยังไม่ถึงขั้นสูง แต่ต้องมีสัจจะในทางธรรม เมื่อจะทำการอันใดให้มีสัจจะ พูด คิด อะไรให้มีสัจจะ เมื่อเป็นเรื่องจริงตั้งใจที่จะทำแล้วก็ทำจริง ๆ ตั้งใจพูดเรื่องใดก็ให้เป็นเรื่องที่มีประโยชน์มากกว่าเป็นโทษแก่ตนเองและผู้อื่น มีความจริงอยู่อย่างนี้เป็นความจริงอย่างธรรมดา และท่านทั้งหลายก็จะคิดขึ้นมาได้ว่าถ้าครองเรือนก็สามารถที่จะบรรลุถึงความสำเร็จตามความมุ่งหมาย อย่างพระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า **ผู้ครองเรือนต้องมีความขยันหมั่นเพียรอย่างจริงใจและจริงจัง** ไม่ใช่แต่เพียงขยันเป็นบางครั้งบางคราวตามแต่วาระกาล อย่างที่ท่านได้อธิบายไว้แล้วในมงคลสูตรว่า **ต้องมีความจริง ด้วยการทำ พูด คิด** และ**ไม่จริงอย่างกิ้งก่า** คือ กิ้งก่าวิ่งไปแล้วก็หยุด หยุดแล้วก็วิ่งต่อไปไม่วิ่งให้ตลอดระยะทางควรจะวิ่งให้ตลอดได้เลย แต่กิ้งก่าวิ่งไม่ได้วิ่งไปนิดเดียวแล้วก็ต้องหยุดอยู่พักหนึ่งแล้วก็วิ่งต่อไปอีก ทำแบบนั้นเรื่อยไป ในหนังสือที่อธิบายเรื่องมงคลสามสิบแปดประการ ท่านว่าเมื่อทำอะไรไม่ทำอย่างกิ้งก่า คือมีความจริงที่จะทำ อย่างนี้ท่านทั้งหลายก็ทราบกันดีอยู่แล้ว แม้ไม่อธิบายก็เข้าใจ ที่ทำอะไรไม่ค่อยจะสำเร็จนั้นก็เพราะทำอย่างกิ้งก่า แต่ถ้าไม่ทำเหมือนกิ้งก่าแล้ว ก็สำเร็จตามมุ่งมาดปรารถนา ทำอย่างนี้เป็นเรื่องธรรมดาสามัญโดยทั่วไปใครก็ทราบ แต่ก็ขอเตือนใจให้ได้พิจารณาว่า ทำไมเมื่อทำอะไรแล้วจึงไม่ค่อยสำเร็จตามความปรารถนา ก็นึกได้ว่าการกระทำนั้นเป็นการกระทำอย่างกิ้งก่า ก็สำเร็จอย่างกิ้งก่า เป็นที่น่าสนใจว่าความสำเร็จในชีวิตนั้น ผู้นับถือพระพุทธศาสนาเชื่อมโยงไปถึงอดีต โดยการรวมถึงบุญบารมีที่มีมาแต่เก่าก่อนนั้นต้องประกอบกับปัจจุบันเสมอที่ท่านเรียกว่า **ปุพเพกตปุญญตา** คือทำบุญไว้แล้ว เกิดมาก็ต้องมี**อัตตสัมมาปณิธิ** รู้จักวางตนให้เหมาะสม เกิดมาดีแต่ไม่รู้จักวางตนก็ทำให้เสื่อมจากบุญกุศลที่เคยสร้างสมมาแล้ว อย่าง**นางวิสาขามหาอุบาสิกา**ซึ่งมีประวัติที่งดงามของท่าน **ได้กล่าวกับพ่อผัวว่า "เป็นคนกินของเก่า"** พอพูดว่ากินของเก่าเท่านั้น พ่อผัวเกิดความโกรธขึ้นมาว่า นางวิสาขากล่าวประชดประชันว่ากินของเก่า เหมือนกับกินอุจจาระ ปัสสาวะ เพราะอุจจาระปัสสาวะเป็นของเก่า **แต่นางวิสาขาขอกล่าวว่า ไม่ได้หมายถึงกินของเก่าอย่างนั้น แต่ว่าท่านเศรษฐีกินแต่บุญเก่า มีเท่าไหร่ก็ได้อยู่เท่านั้น มีแต่หมดไป ไม่ได้ทำใหม่ขึ้นมา เศรษฐีแทนที่จะขยัน แต่กลับเป็นเศรษฐีที่ขี้เกียจ แทนที่จะเสียสละกลับเป็นคนเห็นแก่ตัว เอาเปรียบผู้อื่น เมื่อเป็นอย่างนี้ก็เรียกว่า กินของเก่า ไม่ได้ทำของใหม่ หรือว่า ไม่ได้กินของใหม่ ไม่ได้ทำของใหม่ให้เกิดขึ้น** นางวิสาขาท่านกล่าวไว้อย่างนั้นที่ท่านว่าผู้นับถือบุญพาวาสนาส่งว่า การทำอะไรต้องอาศัยบุญที่มีมาแล้วแต่กาลก่อนด้วย นั้นเป็นส่วนหนึ่งไม่ใช่ร้อยเปอร์เซ็นต์ ถ้าจะเทียบก็เพียงครึ่งหนึ่ง ที่เป็นอดีตนั้นครึ่งหนึ่ง เป็นปัจจุบันนั้นครึ่งหนึ่ง มันเป็นเรื่องคำสอนทางพระพุทธศาสนา ที่นำมารวมกับคำสอนของนัก-

ปราชญ์บัณฑิต ชี้ให้เห็นว่าคนเราจะทำอะไรสำเร็จก็ต้องพิจารณาอย่างนี้ ทำใจเข้าไว้

แต่สัจจะนั้นไม่ได้หมายถึงเท่านี้ สูงขึ้นไปอีกเป็นสัจจะในทางศีลในทางธรรม เช่น สัจจะว่า ภายในเข้าพรรษานี้ข้าพเจ้าจักสมาทานศีลห้า ให้ตลอดพรรษา ในพรรษานี้ข้าพเจ้าจักฟังธรรมตลอดพรรษาเป็นต้น เมื่อทำมาแล้วก็พยายามทำให้ดีที่สุดต่อไปเรื่อย ๆ ความจริงในเรื่องศีลเรื่องธรรม อย่างเดียวนี้แหละ ก็ต้องมีสัจจะเหมือนกัน ไม่ใช่เป็นสัจจะในทางทำมาหากินอย่างที่กล่าวมาแล้วข้างต้น เพราะเป็นของเห็นได้ง่าย สัจจะในศีล ในธรรม แม้แต่การไหว้ เฉพาะตนเอง ตั้งใจว่าวันนี้จะต้องไหว้พระให้ได้หนึ่งครั้ง ไหว้พระก่อนนอน หรือไหว้ตอนเช้าตื่นขึ้นมา ก็แล้วแต่การตั้งใจว่าจะไหว้พระในเวลาไหน เมื่อกำหนดแล้วต้องทำให้ได้ สัจจะเป็นความจริงใจตามที่ได้ตั้งใจเอาไว้วันละหนึ่งครั้ง ไม่ใช่เฉพาะแต่ในพรรษาตลอดกาล ต้องไหว้พระให้ได้ทุกวัน วันละครั้ง หรือระลึกถึงพระคุณของพระรัตนตรัย พระพุทธเจ้า พระธรรมเจ้า และ พระอริยสงฆ์เจ้า ระลึกถึงพระคุณของมารดาบิดา พระคุณของครูบาอาจารย์ก็ตั้งใจว่าจะต้องนึกให้ได้ทุกวัน เมื่อตั้งใจไว้แล้วอย่างนั้น แม้ไม่ได้ไหว้พระก็ต้องนึกให้ได้ทุกวัน จะชินอยู่กับความดีใจ ก็คุ้นอยู่กับความดีรู้ว่า รู้ว่าความดีนั้นฝึกอะไรบ้าง มารดาบิดามีความดีอย่างไรเก็บงำเอาไว้ในใจ ผู้มีคุณงามความดีอย่างนี้เก็บเข้ามาไว้ในจิตใจ ก็คุ้นอยู่กับความดี แต่ต้องมีสัจจะมีความจริงใจเหมือนกัน ถ้าไม่ตั้งใจจริงแล้ว บางทีวันนี้นึกถึงพระคุณของคุณแม่ได้ ระลึกถึงพระคุณของคุณพ่อได้ แต่วันพรุ่งนี้ไม่ว่างเสียแล้ว ลืมพ่อแม่ ไม่ได้นึกว่าพ่อแม่ดีอย่างไร ลืมไปเสียแล้ว ลืมความดีของท่านเป็นระยะ ๆ อย่างนั้นไม่มีสัจจะเหมือนกัน เพราะฉะนั้นแม้ แต่เรื่องศีล เรื่องธรรมดานี้แหละก็ต้องมีสัจจะความจริงใจ ที่สูงขึ้นไปกว่าสัจจะธรรมดาและเป็นของทำได้ง่ายไม่ยาก เพราะฉะนั้น การไหว้พระสวดมนต์ประจำวันนั้นไม่ใช่ว่าจะต้องทำอย่างชนิดที่ว่าต้องใช้เวลานาน ๆ สำหรับคนโดยทั่วไป และการระลึกถึงพระคุณของมารดาบิดา ครูอาจารย์ก็ไม่ใช่ว่าเป็นเรื่องนาน เพียงครั้งละห้านาทีเท่านั้นหรือน้อยกว่านั้นก็มีโอกาสที่จะนึกได้ แต่บางคนก็ไม่สามารถที่จะทำได้ตลอดนั้นก็เพราะว่าไม่มีสัจจะความจริงใจนั้นเอง สัจจะความจริงใจในเรื่องศีลห้า เรื่องธรรมจึงเป็นเรื่องสำคัญประการหนึ่ง ยกตัวอย่าง เพียงการไหว้พระสวดมนต์ เรื่องที่สูงขึ้นไปกว่านั้นต้องมีความสำคัญยิ่งขึ้นไป เพราะเรามีสัจจะในการที่จะรักษาศีลรักษาธรรมที่แน่นอนแล้ว ก็จะไม่กวัดแกว่งไปในทางทุกข์ยากลำบากสามารถที่จะควบคุมได้ในเรื่องต่าง ๆ เพราะความจริงในศีลในธรรมนั้นเป็นหลักที่สำคัญ เป็นหลักที่สูงสุด พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้ให้ประพฤติปฏิบัติ พิจารณาให้เป็นจริงในคุณงามความดีของศีลที่จะเป็นสัจจธรรม เพราะฉะนั้นสัจจธรรมที่เคลื่อนสูงขึ้นไปเป็นอันดับที่สอง คือความจริงในศีลธรรมนั้น เป็นข้อปฏิบัติที่สูงกว่าธรรมดาแล้วต้องมีอยู่เสมอ สัจจะดังที่กล่าวมา สองประการนี้ยังไม่เป็นสัจจะขั้นสูงแต่มีพลานุภาพมาก

สามารถที่จะทำให้เกิดความสำเร็จโดยประการต่าง ๆ ยกตัวอย่างที่ท่านได้กล่าวไว้ว่า เพียงแต่ลูกนกที่นอนอยู่ในรัง ไฟไหม้ป่าลามมาแล้วไม่สามารถบินไปได้ แม่นกก็ไม่อยู่ ถ้าแม่นกอยู่ก็สามารถที่จะพาให้บินออกไปจากไฟได้ ลูกนกไม่สามารถจะบินออกไปได้ ในเวลานั้นเพียงแต่ทำสัจจะอย่างเดียวว่า ข้าพเจ้ามีปีก มีแขน มีขา ที่จะบินไป แต่ไม่มีกำลังที่จะบินไปได้ ข้อนี้เป็นความจริงของข้าพเจ้า ด้วยความจริงนี้แหละขอให้ไฟไหม้ป่าที่ลามมาใกล้แล้วนี้อย่าได้ลามมาถึงรัง เพียงเท่านี้แหละ สามารถที่จะทำให้ไฟหยุดอยู่ได้ ไม่เข้ามาถึงรังของนกตัวนั้น ซึ่งต่อมาก็แปลกันว่านกคุ่ม จึงมีการทำยันต์ป้องกันไฟ ถ้าจะป้องกันไฟแล้วต้องทำยันต์นกคุ่มไว้ที่บ้านเรือนก็จะกันไฟ แต่ที่แท้ไม่ได้สำคัญอยู่ที่ยันต์ สำคัญอยู่ที่สัจจะของนกตัวนั้น ไฟไม่ไหม้รังเพราะเหตุที่ลูกนกตัวนั้นได้ทำสัจจะที่แน่นอนลงไปในความจริงอย่างหนึ่ง พระพุทธองค์ยังได้ทรงสอนให้กว้างออกไปว่าต้องมีศีลมีธรรมและเมตตาปราณี ความรู้จักเมตตาปราณีต่อผู้อื่น เป็นคุณธรรมที่สำคัญ และต้องประกอบด้วยสัจจธรรม ทรงสอนในเรื่องคาถานกคุ้มนั้นแหละ แต่ส่วนมากหยิบมาเฉพาะคาถานกคุ่มอย่างเดียว สัจจธรรมแม้เพียงอย่างเดียวก็มีอานุภาพมาก สามารถทั้งจะป้องกันภัยโดยประการต่าง ๆ เท่าที่ได้ยกตัวอย่างมาแล้ว

สัจจธรรมที่สูงขึ้นไปกว่านี้ก็คือ**สัจจะ**ใน**อริยสัจ ๔ ประการ** ในโอกาสนี้จะขอนำมาพรรณนาเพียงประการต้น คือ **ทุกขสัจจะ** ทุกขสัจจะคือความทุกข์นั้นเอง พระพุทธองค์ทรงชี้ให้เห็นว่าความทุกข์นั้นเป็นสัจจะอย่างหนึ่ง สัจจะอย่างไรที่ทุกคนมีความทุกข์ทางกาย เป็นทุกข์ธรรมดาอยู่นั้นเอง เพราะฉะนั้นแม้แต่ชีวิตร่างกาย ที่มีสิ่งอำนวยความสะดวกสมบูรณ์แล้วทุกอย่างทุกประการแต่ก็มีความทุกข์ เพราะอัตตภาพร่างกายที่เป็นส่วนรูปบ้างส่วนใจบ้าง ความทุกข์ต้องเกิดกับคนทุกชั้นเมื่อเกิดมาแล้วไม่พ้นจากความทุกข์ไปได้ ไม่เหมือนกับความทุกข์ที่กล่าวแล้วข้างต้น ที่ทุกข์กับสุขปนกัน แต่ **ทุกข์ในที่นี้หมายถึง "ทุกข์ในสัจจะ"** ทุกคนต้องมีความทุกข์อย่างนี้เป็นประจำอยู่ในชีวิตจิตใจ ร่างกายสังขาร เรามีร่างกายสังขาร จะไม่ให้ทุกข์ไม่ได้ มี

ร่างกายสังขารจะไม่ให้แก่ไม่ได้ ในเวลาหนึ่ง เรานึกไปให้เห็น แม้จะเห็นคนแก่อยู่เสมอก็นึกเห็นเฉพาะคนแก่คนนั้นไม่สามารถลงไปได้ว่า เราต้องแก่เหมือนคนแก่คนนี้มองไปไม่เห็นทั้ง ๆ ที่เห็นคนแก่ **ที่มองไม่เห็น**ก็คือ **มองไม่เห็นทุกข์นั่นเอง** เป็นเรื่องง่าย ๆ เป็นเรื่องธรรมดา เพราะฉะนั้นคนที่ยังหนุ่มอยู่มักนึกไม่เห็น มองไม่เห็นว่า เราจะต้องแก่เหมือนกับคนแก่ที่เรามองเห็นอยู่แล้ว คนแก่เป็นอย่างไร คนหนุ่มก็ต้องแก่ไปเหมือนอย่างนั้น ถ้าไม่ตายก่อนเสียแต่ยังหนุ่ม เมื่อแก่ก็ต้องเหมือนกับคนแก่นั่นแหละ มองไม่เห็น เพราะฉะนั้นคนหนุ่มจึงมีความรู้สึกต่อคนแก่ไปอีกอย่างหนึ่ง รู้สึกไปในลักษณะรังเกียจบ้าง บางที่ก็รู้สึกไปในลักษณะของการหัวเราะเยาะเย้ย นึกไปต่าง ๆ นานา เพราะคนหนุ่มมองไม่เห็นสัจจธรรมทั้ง ๆ ที่มีตัวอย่างให้เห็นเหมือนกับตัวอย่างของเสื้อผ้าว่าเราต้องสวมอย่างนี้ แต่ว่าคนแก่ที่เราเห็นแล้วไม่ได้นึกเห็นว่าเราต้องเป็นคนแก่อย่างนั้นแหละ แก่เหมือนกัน คนแก่อายุ ๗๐ เป็นอย่างนี้ ถ้าเราอยู่ไปจนถึงอายุ ๗๐ ก็ต้องเป็นอย่างนี้เหมือนกัน เพียงเท่านี้แหละ **"ทุกข์" เท่านี้แหละก็ยังมองไม่เห็น** พระพุทธเจ้าทรงสอนว่า **"ทุกข์"** ในอริยสัจ ๔ นั้นเป็นเรื่องสำคัญสูงขึ้นไป แม้จะมองไม่เห็นด้วยกำลังแห่งสมาธิปัญญา แต่ก็ต้องมองเห็นด้วยเหตุผลอยู่เสมอ จะได้ทราบว่า **นี้คือความจริงของสังขารร่างกาย** แล้วเราก็จะรู้ความจริงว่าเป็นอย่างไร จึงจะมาปรากฏในใจของเราเอง ว่าเราจะต้องแก่อย่างนั้นเป็นอย่างนั้น มีสังขารร่างกายก็เป็นอย่างนี้ นี้เป็นประการเดียวเท่านั้น ในเรื่องของความทุกข์ที่เป็นจริง อยู่ในชีวิตร่างกายนี้ แม้แต่จิตใจของคนทั้งหลายก็เช่นเดียวกัน ต้องมีสภาพที่เป็นจริงของความทุกข์ว่าเป็นอย่างนั้น **เมื่อทราบความจริงอย่างนี้**แล้ว พระพุทธเข้าทรงสั่งสอนว่า **ต้องมีสมาธิต้องมีปัญญา ๒ อย่างควบคู่กัน** ที่คอยจะมองอยู่เสมอ แม้จะไม่ตลอดอย่างพระพุทธเจ้า **มองให้เห็นอยู่เสมอว่า นี้เป็น "ทุกข์" เป็นธรรมที่ต้องกำหนดรู้** จะให้ทุกข์ไม่มีในร่างกายไม่ได้ เมื่อมีร่างกายที่มีชีวิตจิตใจ อย่างนี้ต้องมีทุกข์ ไม่มีไม่ได้ จะต้องมีเป็นธรรมดา แต่ที่เรามีความรู้สึกว่า เรามีความสุขนั้น เป็นความสุขอย่างธรรมดาทั่ว ๆ ไป สุขเพราะการเป็นอยู่อย่างสบาย สุขเพราะการรับประทานอาหารที่มีรสชาดถูกใจ สุขเพราะได้ของตามที่ต้องการปรารถนา นี้เป็นความสุขอย่างธรรมดา ไม่ได้เป็นความสุขอย่างสูง ถ้าเป็นความทุกข์ก็เป็นความทุกข์อย่างธรรมดา แต่ไม่ได้กำหนดเห็นลงไปว่า เป็นความทุกข์อย่างในอริยสัจ ดังนั้นการกำหนดรู้ทุกข์นั้นเป็นเรื่องสำคัญ ให้เห็นลงไปว่าความทุกข์เป็นของที่จะต้องมี เพียงแต่กำหนดจนกระทั่งรู้สึกว่าเป็นธรรมดา ร่างกายสังขารจะไม่ให้เจ็บไม่ได้ พระอริยบุคคลมีความรู้สึกในร่างกายสังขารว่าเจ็บเหมือนกัน แต่ไม่ใช่เจ็บแล้วร้องไห้ เจ็บแล้วทนได้ รู้ว่านี้เป็นความเจ็บของสังขารร่างกายให้รู้ว่าเจ็บ การกระทบอารมณ์ต่าง ๆ ในภายนอกเข้ามาถึงภายในจิตใจ แล้วรู้สึกเสียใจแล้วร้องห่มร้องไห้ เพราะมีอารมณ์มากระทบเหมือนกัน พระอรหันต์ก็มีตา หู จมูก ลิ้น กายใจ มีอารมณ์มากระทบเหมือนกัน อารมณ์ที่จะให้ร้องไห้ก็มี อารมณ์ที่จะให้หัวเราะก็มี แต่พอมากระทบจิตใจแล้ว ท่านกำหนดได้ว่านี้เป็นเรื่องธรรมดา ไม่ใช่เป็นเรื่องที่จะร้องไห้ และไม่ใช่เป็นเรื่องที่จะหัวเราะ เพราะท่านเห็นเป็นธรรมดา แต่คนทั่วไปเมื่อสิ่งที่จะทำให้ร้องไห้มากระทบก็ต้องร้องไห้ มีสิ่งที่จะทำให้หัวเราะมากระทบก็หัวเราะ เป็นธรรมดาของคนโดยทั่ว ๆ ไป พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนว่า

สัจจธรรมประการต้น ๆ คือทุกข์นี้ต้องกำหนดรู้เท่านั้น จึงสำเร็จสิ่งที่ควรจะสำเร็จ ในภูมิของพระอริยบุคคล นี้เป็นเรื่องของสัจจธรรมที่อยู่ในระดับสูง เป็น**อริยสัจจธรรม**ที่พรรณนามานี้เพียงแต่ที่จะให้ท่านทั้งหลายได้ใคร่ครวญพิจารณาเห็นว่า "**สัจจะ**" ความจริงในพระพุทธศาสนานั้น พระพุทธเจ้าท่านทรงชี้ให้เห็นธรรมชั้นกลางและชั้นสูง ส่วนการที่จะปฏิบัติให้ได้อย่างไรแค่ไหนเป็นเรื่องของความสามารถของบุคคลนั้น ที่จะทำให้อัตตภาพร่างกายชีวิตของแต่ละท่านนี้แหละไม่ใช่สิ่งอื่นไกล ที่พรรณนามานี้เป็นเพียงข้อต้น ๆ สัจจะส่วนที่ ๒, ที่ ๓, ที่ ๔ นั้นไม่มีเวลาที่จะพรรณนาได้อย่างหมดสิ้น พรรณนาเพียงประการเดียวเป็นการสมควรแก่เวลา

รตนัตตยานุภาเวนะ รตนัตตยะเตชสา ด้วยพลาเดชานุภาพแห่งคุณพระศรีรัตนตรัยและอำนาจแห่งบุญกุศลที่ท่านทั้งหลายได้สร้างสมอบรมมาแล้วโดยลำดับ เฉพาะภายในเทศกาลเข้าพรรษาตั้งแต่วันแรกจนมาถึงบัดนี้ รวมทั้งบุญบารมีของท่านทั้งหลาย จงรวมกันเป็นสำคัญมาดลบันดาลให้ท่านทั้งหลาย ได้ไปปราศจากสิ่งที่ไม่พึงปรารถนา ให้มีสัจจธรรม มีความจริงเกิดขึ้นในจิตใจของท่านทั้งหลาย ให้สำเร็จในสิ่งที่ต้องประสงค์สมดังเจตจำนงทุกประการ พระสัจจธรรมเทศนาสมควรแก่เวลา เอวํ ก็มี ด้วยประการฉะนี้.

□□□□

สนทนาธรรมกับ ศาสตราจารย์ ดร.โรเจอร์ แจ๊คสัน

ภาควิชาการศาสนา วิทยาลัยคาร์ลตัน คอลเลจ

(ต่อ)

Excerpt from a discussion on Buddhist Dhamma between **Phra Sermchai Chayamangkhalo** and **Prof.Dr. Roger Jackson** at **Carlton College,** on May 22, 1990. (continued)

Phra Sermchai :

I have studied Lord Buddha's teachings on "Sabbe Saṅkhārā Aniccā; Sabbe Saṅkhārā Dukkā; Sabbe Dhammā Anattā all Dhamma are non-self" in the scriptures and from the explanations of the Teachings by Phra Buddha Gosajarn, the original Noble explainer, along with Luang Por Wat Paknam's experiences from Vijjā Dhammakāya Meditation Approach, and conclude that the teachings on "Sabbe Dhammā Anattā" applied to all compounds both Upādinnaka and Anupādinnaka (living and non-living) Saṅkhāra, excluding the non-compound existence, namely Visaṅkhārā, with are non-self or Anattā[1]. This is because[2]:

1) "Sabbe Saṅkhāra Aniccā" all compounds are impermanent, and therefore are subjected to change according to changes in their factors;

2) Any things that are impermanent will be subjected to change. The **cannot** last and will give rise to sufferings for those who attach themselves to them due to craving and delusion. The amount of sufferings will depend on the degree of attachment. This is in accordance with the teachings in Pāli which is "Yadaniccaṁ Taṁ Dukkhaṁ";

3) Any things that **cannot** last are considered non-self (Anattā). The teachings in Pāli is "Yaṁ Dukkhaṁ Taṁ Anattā". Visaṅkhāra or Nibbāna the non-compound existence. It is considered to be "essential existince" (Dhammasāraṁ) and is therefore permanent (Niccaṁ)[3]. It is a state of supreme happiness (Paramaṁ Sukhaṁ)[4] and everlasting (Dhuvaṁ/Tādi)[5]. **Visaṅkhāra** (Nibbāna) **cannot absolutely be non-self (Anattā).**

In another words, **Visaṅkhāra** (non-compound) or **Nibbāna** states **are exactly opposite or contradictory to Saṅkhāra** (compound things). But some Thai Buddhist scholars interpreted the

พระเสริมชัย :

อาตมาได้ศึกษาพระธรรมที่ว่า "สพฺเพ สงฺขารา อนิจฺจา, สพฺเพ สงฺขารา ทุกฺขา, สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตา" จากคัมภีร์พระไตรปิฎกและอรรถกถาของ**พระพุทธโฆษาจารย์** พระอรหันต์อรรถกถาจารย์คนแรก ๆ และจากประสบการณ์ธรรมปฏิบัติตามแนววิชชาธรรมกายของหลวงพ่อวัดปากน้ำ สรุปความได้ว่า **พระพุทธวจนะที่ว่า "สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตา" นั้นหมายความถึงแต่เฉพาะสังขารธรรมทั้งหลายทั้งปวง อันมีอุปาทินนกสังขาร** (สังขารที่มีวิญญาณครอง) และ**อนุปาทินนกสังขาร** (สังขารที่ไม่มีวิญญาณครอง) **เท่านั้น มิได้หมายความรวมถึงวิสังขารดังเช่นพระนิพพานว่าเป็นอนัตตาด้วยแต่ประการใด๑** เพราะว่า๒

(๑) พระพุทธวจนะว่า **"สพฺเพ สงฺขารา อนิจฺจา"** คือว่า **สังขารธรรมทั้งหลายทั้งปวงเป็นสภาพไม่เที่ยง** ต้องเปลี่ยนแปลงไปตามเหตุปัจจัย,

(๒) สิ่งใดไม่เที่ยง ต้องเปลี่ยนแปลงไป สิ่งนั้นย่อมไม่สามารถจะทนทานอยู่ได้นานตลอดไป และกลับมีผลเป็นความทุกข์แก่ผู้เข้าไปยึดมั่นถือมั่นด้วยตัณหาและทิฏฐิ ตามส่วนแห่งการยึดมั่นถือมั่นนั้น นี้ตรงกับพระบาลีที่ว่า **"ยทนิจฺจํ ตํ ทุกฺขํ" (สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นแลเป็นทุกข์)**

(๓) สิ่งใดไม่สามารถจะทนทานอยู่ได้นานตลอดไป สิ่งนั้นย่อมมิใช่ตัวตนให้ยึดถือ**เอาเป็นที่พึ่งได้ตลอดไป** นี้ตรงกับพระบาลีที่ว่า **"ยํ ทุกฺขํ ตํ**

teachings "Sabbe Dhammā Anattā" to include both saṅkhāra and Visaṅkhāra (Nibbāna) as non-self (Anattā). This topic is highly controversial among the Buddhist scholars in Thailand. What do you think ?

Prof. Jackson :

This controversial commentary exists not only in Thailand, but also all over the world. I, myself, have not practiced meditation deeply enough to reach Nibbāna yet; however, **I am inclined to agree with your conclusion. If Nibbāna is non-self (Anattā), for what ultimate goal (Nibbāna) are we studying and practicing Dhamma?**

อนตฺตา (ตทนตฺตา)" สิ่งใดเป็นทุกข์สิ่งนั้นเป็นอนัตตา)

เพราะเหตุนี้ **ธรรมชาติที่มิใช่สังขาร** (คือที่ไม่ประกอบด้วยปัจจัยปรุงแต่ง) อันชื่อว่า**วิสังขาร** ดังเช่น **พระนิพพาน ซึ่งเป็นธรรมชาติที่เป็นแก่นสาร (ธมฺมสารํ)** กล่าวคือ **เป็นธรรมชาติเที่ยง (นิจฺจํ)**[๓] **เป็นสภาพหรือธรรมชาติที่เป็นความสุขอย่างเยี่ยมยอด (ปรมํ สุขํ)**[๔] และ**เป็นธรรมชาติที่คงทนอยู่ คือคงที่อยู่ตลอดไป (ธุวํ,ตาทิ)**[๕] **ย่อมเป็นอนัตตาไม่ได้โดยเด็ดขาด**

อีกนัยหนึ่ง **สภาวะของวิสังขารหรือพระนิพพานนั้น เป็นสภาวะตรงกันข้าม** หรือ **แย้งกับสภาวะของสังขารธรรมโดยแท้** แต่ปัญญาชนชาวไทยพุทธบางคนตีความพระพุทธวจนะที่ว่า **"สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตา" (ธรรมทั้งหลายทั้งปวง เป็นอนัตตา)** นี้ว่า **หมายความรวมหมดทั้งสังขารธรรม อันปัจจัยปรุงแต่ง** และ**วิสังขารดังเช่นพระนิพพาน อันปัจจัยไม่ปรุงแต่ง ด้วยว่าเป็น "อนัตตา"** คือว่า **มิใช่ตัวตนคงทนให้ยึดถือได้ตลอดไป**

นี้เป็นประเด็นใหญ่ประการหนึ่ง ที่มีการตีความพระพุทธวจนะที่ขัดแย้งกันในระหว่างปัญญาชนชาวพุทธในประเทศไทย

ท่านมีความเห็นว่า อย่างไร ?

ศ.ดร. แจ๊คสัน :

ข้อขัดแย้งนี้มิใช่มีแต่ในประเทศไทยเท่านั้นหรอก มีทั่วโลก !

สำหรับผมยังปฏิบัติ (ภาวนา) ไม่ได้ถึงพระนิพพาน แต่ถึงอย่างไรก็ตาม ผมค่อนข้างจะเห็นด้วยกับข้อสรุปของพระคุณเจ้า เพราะ**ถ้าว่าพระนิพพาน เป็น "อนัตตา" มิใช่ตัวตนคงเป็นที่พึ่งอยู่ได้ตลอดไปแล้ว** เราจะมาศึกษาและปฏิบัติธรรมเพื่อบรรลุเป้าหมายสูงสุด (คือเพื่อหลุดพ้นจากสังขารธรรมที่เป็นอนัตตาเพื่อถึงพระนิพพาน) อะไร (ทำไมกัน) ?

Bibliography บรรณานุกรม

1) **Dhammapadaṭṭhakatha** (VoL. 7), Aparani Pañcasatabhikkhu : **Mahāmakutrājavidayalaya,** B.E. 2533, p. 62

๑) **ธมฺมปทฏฺฐกถา (สตฺตโม ภาโค)** เรื่อง อปรํ ปญฺจสตภิกฺขุ : **มหามกุฏราชวิทยาลัย**, พ.ศ. ๒๕๓๓, หน้า ๖๒ อธิบายความหมายของคำว่า **"สพฺเพ ธมฺมา** (อนตฺตา)" ว่า **ตตฺถ "สพฺเพ ธมฺมาติ : ปญฺจกฺขนฺธาเอว อธิปฺเปตา."** แปลความว่า ในหมวดสองแห่งบทว่า **"สพฺเพ ธมฺมา"** นี้ **พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงประสงค์เอา ขันธ์ห้า** นั้นเอง

2) See Pāli in **Saṁyuttanikāya Khandhavāravagga,** Verse 198

๒) โปรดดูใน **สังยุตตนิกาย ขันธวารวรรค พระไตรปิฎกฉบับบาลีสยามรัฐ** เล่มที่ ๑๗ ข้อ ๑๙๘, หน้า ๑๓๓ มีว่า **"สพฺเพ สงฺขารา อนิจฺจา", "ยทนิจฺจํ ตํ ทุกฺขํ"**, และ **"ยํ ทุกฺขํ ตํ อนตฺตา (ตทนตฺตา)"**.

3) **Sutta and Atthakathā** (Translation) **Khuddakanikāya Itivuttaka** Vol. 1 part 4 : **Mahāmakutrājavidayalaya,** B.E. 2525, P. 310.

๓) **พระสูตร และอรรถกถา** (แปล) **ขุททกนิกาย อิติวุตตกะ** เล่มที่ ๑ ภาคที่ ๔ : **มหามกุฏราชวิทยาลัย**, พ.ศ. ๒๕๒๕, หน้า ๓๑๐ ได้อธิบาย**สภาวะของพระนิพพาน** ว่า **เป็นธรรมสาระ (ธมฺมสารํ) เป็นธรรมชาติประเสริฐสุด (เสฏฺฐภาวโต) เป็นธรรมชาติเที่ยง (นิจฺจภาวโต)** :

4) **Dhammapadaṭṭhakatha** (Vol.6), Aññataraupāsaka and Pasenadikosala Subjects : **Mahāmakutrājavidayalaya,** B.E. 2528, PP. 127-132

๔) **ธมฺมปทฏฺฐกถา (สตฺตโม ภาโค)**, เรื่อง อญฺญตรอุปาสก, **มหามกุฏราชวิทยาลัย** พ.ศ. ๒๕๒๘, หน้า ๑๒๗-๑๓๒ มีพระพุทธวจนะรับรองไว้ว่า **"นิพฺพานํ ปรมํ สุขํ"** พร้อมด้วยอรรถกถาธิบายความไว้แล้ว

5) **Bhikhūhi Puṭṭhapaṇha Subject, Ibid.,** P.180

๕) เรื่อง **ภิกฺขูหิ ปุฏฺฐปญฺห, เล่มเดียวกันนี้**, หน้า ๑๘๐ มีอรรถธิบายพระพุทธวจนะที่ว่า **พระนิพพานเป็นอมตธรรมที่พระอเสขมุนีไปถึงแล้ว เป็นสภาพที่ไม่ตาย (อมตํ) เพราะไม่ต้องเคลื่อน (อจฺจุตํ) เป็นสภาพเที่ยง (สสฺสตํ) เป็นธรรมชาติไม่กำเริบ (อกุปฺปฏฺฐานํ)** และ **เป็นธรรมชาติยั่งยืน (ธุวฏฺฐานํ)**

□□□□

ธรรมบรรยาย
เรื่อง
การบูชาพระรัตนตรัย

โดย **ชยมงฺคโล ภิกฺขุ**

ณ ศาลาการเปรียญ วัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร
วันอาทิตย์ที่ ๒ กันยายน พ.ศ. ๒๕๓๓

เจริญพรญาติโยมทุกท่าน สำหรับผู้เข้ามาปฏิบัติธรรมใหม่อาจสงสัยในเรื่องของการปฏิบัติพระสัทธรรม แม้เพียงคำบูชาพระกัมมัฏฐานที่ว่า **บูชาพระพุทธเจ้าแล้วแก้ทุกข์ได้จริง บูชาพระธรรมเจ้าแล้วกำจัดภัยได้จริง บูชาพระสงฆ์แล้วกำจัดโรคได้จริง** บางท่านมาใหม่ไม่คุ้นเคยอาจจะสงสัยว่าเป็นไปได้อย่างไร

ก่อนอื่นต้องเข้าใจคำว่า "**บูชา**" สักเล็กน้อยพอเป็นพื้นฐาน การบูชากระทำได้ ๒ อย่าง คือ

บูชาด้วยเครื่องบูชามีดอกไม้ ธูป เทียน ของหอม ตลอดไปจนถึงวัตถุทานอื่น ๆ ในปัจจัย ๔ และแม้เครื่องอำนวยความสะดวกในการศึกษา ในการปฏิบัติ ในการอบรมเผยแพร่พระสัทธรรมของพระพุทธเจ้า ทั้งหมดนี้ชื่อว่า **อามิสบูชา**

อีกอย่างหนึ่งคือว่า **เห็นคุณค่าของพระรัตนตรัย คือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เช่นนั้นแล้ว รับคำสั่งสอนมีพระธรรมและพระวินัยของพระพุทธเจ้าที่พระองค์ตรัสไว้ดีแล้ว มาประพฤติปฏิบัติตาม** ชื่อว่า **ปฏิบัติบูชา**

เมื่อปฏิบัติตามแล้วเห็นคุณค่าของพระรัตนตรัยดังกล่าว **จึงสรรเสริญยกย่องด้วยจิตศรัทธาเลื่อมใสด้วยสติปัญญาอันเห็นชอบ ไม่ใช่หลงเชื่องมงาย เหลวไหล ต้องรู้ ต้องเข้าใจแจ่มแจ้งพอสมควรด้วยปัญญา** โดยเฉพาะอย่างยิ่ง**เมื่อพูดถึงพระพุทธ-**

คุณ พระธรรมคุณ พระสังฆคุณ ก็ต้องรู้ด้วยปัญญายกย่องสรรเสริญและประพฤติปฏิบัติตาม หรือนำเอาพระสัทธรรมของท่านมาปฏิบัติตามพระธรรมพระวินัยที่ท่านแสดงไว้ดีแล้ว นี้เป็นการบูชาอันเยี่ยม เราเหล่าพุทธศาสนิกชนก็รู้ถึงอานิสงส์โดยทั่วไป รู้มากบ้าง น้อยบ้าง ลึกซึ้งบ้าง ตามส่วนของสติปัญญาของแต่ละคน ว่าการบูชาด้วยอามิสบูชา และปฏิบัติบูชา ให้ผลดีอย่างไร

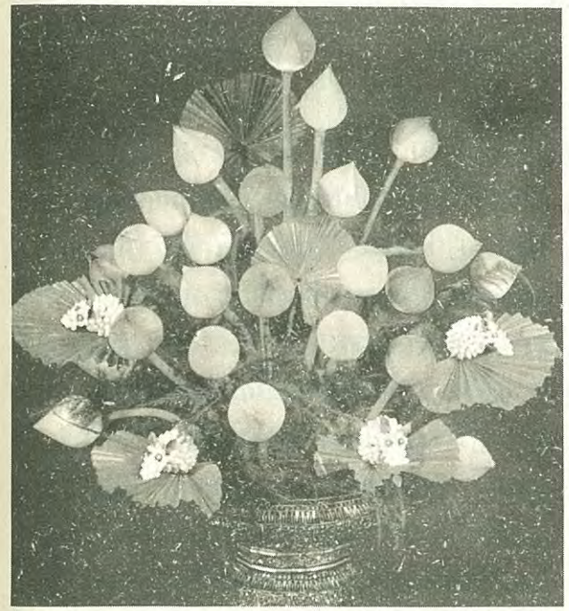

ก่อนจะเข้าไปถึงว่าให้ผลดีอย่างไร เรามานึกดูว่าพระพุทธเจ้าเป็นใคร ทำไมเราจึงบูชาสูงสุดแม้ยิ่งกว่าชีวิตของเรา เราต้องรู้จักพระพุทธเจ้าของเรา ว่าพระพุทธองค์ได้ทรงบำเพ็ญบารมีมาจำเพาะที่คิดอยู่ในใจปรารถนาพุทธภูมิ ปรารถนาจะบรรลุพระธรรมวิเศษสูงสุด เอามาบำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่ตนเองและให้แก่สัตว์โลกทั้งหลาย เพียงกำหนดนึกอยู่ในใจ บำเพ็ญบารมีอยู่ รู้อยู่ในใจถึง ๔ อสงไขยแสนกัปป์ แล้วจึงเปล่งออกมาด้วยวาจาอีก ๔ อสงไขยแสนกัปป์ และตั้งใจบำเพ็ญธรรมจริง ๆ เพื่อยังบารมีทั้ง ๑๐ ทัศให้เจริญจากบุญเป็นบารมี เป็นอุปบารมี เป็นปรมัตถบารมีทั้ง ๑๐ ข้อให้เต็มส่วน เพื่อที่จะบรรลุมรรคผลนิพพานและพระอนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณ เพื่อมานำเอาพระ-สัจธรรมที่จะให้ผลเป็นการบำบัดทุกข์บำรุงสุข มาสั่งสอนเวไนยสรรพสัตว์ทั้งหลายทั้งปวงที่พอจะรับคำสั่งสอนของพระองค์ได้ **ทรงบำเพ็ญบารมีนี้มาอีก ๔ อสงไขยแสนกัปป์ พระพุทธเจ้าองค์อื่น ๆ ก็มีที่บำเพ็ญในระดับนี้หรือมากกว่านี้ มี ๘ อสงไขยแสนกัปป์ ๑๖ อสงไขยแสนกัปป์บ้าง** และเชื่อแน่ว่าในอดีตที่เรานับประมาณไม่ได้ อาจจะมีหรือคงจะมีพระพุทธเจ้าที่บำเพ็ญบารมี ๓๒ อสงไขยแสนกัปป์ หรือ ๑๖ อสงไขยแสนกัปป์ เพื่อยังประโยชน์ตนประโยชน์ท่านให้สำเร็จคือรื้อสัตว์ขนสัตว์เข้าสู่พระนิพพานนับแสนโกฏิจักรวาล อนันตจักรวาลไม่ถ้วน ย่อมมี เพราะฉะนั้นเราจะเห็นว่า **ก่อนจะมีพระพุทธเจ้าแต่ละองค์ยากเหลือเกิน สัตว์โลกมีได้ด้วยยาก มิใช่มีได้โดยง่าย** เพราะว่าแต่ละกัปป์นั้นบางทีก็ว่างจากพระพุทธศาสนา สัตว์โลกเกิดมาก็ไม่รู้จักพระสัทธรรมที่แท้จริง เท่าที่พอมีบุญเดิมได้บำ-เพ็ญมาก็รู้ผิดบ้าง ถูกบ้าง มากบ้าง น้อยบ้าง หนักเข้าก็รบราฆ่าฟัน แย่งชิง ประทุษร้ายซึ่งกันและกันให้เดือดร้อนวุ่นวาย

พระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์บำเพ็ญบารมีเต็มที่ บรรลุอนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณแล้ว **ธรรมที่พระองค์ทรงบรรลุพระสัทธรรมสูงสุดนั้น** คือ**พระอริยสัจ** ได้แก่ ทุกขสัจ สมุทัยสัจ นิโรธสัจ และมัคคสัจ

"**ทุกข์สัจ**" มีอย่างไร หยาบ-ละเอียด เปิดเผยและปกปิด **ทุกข์ที่เปิดเผยคือทุกข์ที่รู้ได้โดยง่าย** เราเป็นทุกข์กายทุกข์ใจเช่นนั้นเช่นนี้ เพราะเหตุนั้นเหตุนี้ ซึ่งเหตุทั้งหลายทั้งปวงเราจะรู้กันที่กลางเหตุปลายเหตุเท่านั้น เราพอรู้ได้บ้าง เห็นได้บ้าง เช่น เกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นทุกข์ อยากได้ของที่ปรารถนาไม่ได้ก็เป็นทุกข์ ได้มาแล้วต้องพลัดพรากไปก็เป็นทุกข์ เราก็รู้ของหยาบ ๆ เช่นนี้ และแม้ว่าบางทีรู้ก็ยังคิดผิดประพฤติผิดไปทั้งที่รู้ เพราะเห็นว่าเป็นสุขก็มี

แต่ว่า**ทุกข์ปกปิด** คือ **ทุกข์ที่เห็นได้ง่าย** พระพุทธองค์ทรงเปิดเผยจากการตรัสรู้ของพระองค์ เช่น **ทุกข์ของวิบาก** หรือ **ทุกข์อันเป็นผลของกรรม** ทำกรรมดีเป็นผลให้ได้รับได้เสวยสิ่งที่ดีเป็นสุข แต่ไม่นาน ทำความชั่วได้รับความทุกข์มาก **ทุกข์ในปัจจุบันชาติและข้ามภพข้ามชาติ วนติดอยู่ในกิเลสวัฏฏะ** คือวงวนของกิเลส และ**กรรมวัฏฏะ** สร้างกรรม กรรมดีบ้าง กรรมชั่วบ้าง แต่หนักไปทางกรรมชั่วเพราะที่ไม่รู้สัจธรรมและบาปบุญคุณโทษมีเยอะ และ**วิปากวัฏฏะ** ได้รับผลของกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรรมชั่วที่ให้ผลเป็นความทุกข์เดือดร้อนทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น วนอยู่เช่นนี้ และ**วิบากก็ส่งผลให้เป็นคนมีจิตใจชั่วร้ายหนักยิ่งกว่าเก่า** ก็ทำไปเรื่อย ๆ เมื่อแตกกายทำลายขันธ์จากภพชาติหนึ่ง ๆ ก็เวียนว่ายตายเกิดในภพน้อยภพใหญ่ทั้งหลาย สุขบ้าง ทุกข์บ้าง ไปตามกรรม แล้วหนักไปทางด้านทุกข์ เพราะพระพุทธเจ้าทรงค้นพบว่า **สัตว์โลกที่เป็นเทพยดา ตายจากความเป็นเทพยดาที่จะได้มาบังเกิดในสุคติภพเช่นเทวโลกหรือแม้มนุษยโลก น้อยนัก แต่ที่ไปเกิดในทุคติภูมิ มีภูมิเปรต สัตว์นรก อสุรกาย สัตว์เดรัจฉานนั้น มากต่อมากนัก** ถ้าอยากรู้ว่าสัตว์เดรัจฉานมีมากน้อยให้ดูในน้ำในทะเล เล็กลงไปจนเป็นแพลงตอน จนกลายเป็นสัตว์เซลล์เดียว ถึงอมีบา ไฮดราต่าง ๆ หนักเข้าก็ถึงเป็นเชื้อโรคไปเลย มีเท่าไรนับไม่ถ้วน และ**สัตว์โลกที่เกิดมาเป็นมนุษย์ ที่ตายจากความเป็นมนุษย์ ที่จะมีโอกาสได้มาเกิดเป็นมนุษย์ เป็นเทพยดาอีกน้อยนัก** แต่ว่า**ตายไปแล้วไปเกิดเป็นเปรต สัตว์นรก อสุรกาย สัตว์เดรัจฉานนั้นมากต่อมากนัก** ทุกข์ปกปิดอย่างนี้เราไม่รู้ หรือทำกรรมอย่างนี้ได้รับผล**กรรมอย่างไรต่อไปในอนาคตก็ไม่รู้ หรือที่บางคน**เดี๋ยวนี้ทุกข์ยากบางคนสุขสบายก็ไม่รู้ว่าเพราะอะไร บางคนก็รบกันอยู่อย่างนั้น เหมือนตะวันออกกลางที่เข่นฆ่ากันอยู่ไม่จบไม่สิ้น บางประเทศถึงกับล้างเผ่าพันธุ์กันแทบหมด ก็ไม่รู้ว่าเพราะอะไร ทำไมถึงเกิดมาเคียดแค้นกันโดยคำสั่งหรือคำยุยงปลุกปั่นของคนไม่กี่คน ยุยงส่งเสริมให้ประชาชนจับอาวุธขึ้นมาล้างผลาญชีวิตซึ่งกันและกัน **มันเป็นวิบากคือผลของกรรมจากกิเลสวัฏฏ์ กรรมวัฏฏ์ วิปากวัฏฏ์** เวียนอยู่เช่นนั้น บางหมู่บางเหล่าก็อยู่ในที่กันดารแห้งแล้ง ยากจนข้นแค้น อย่างชาวเอธิโอเปียเป็นต้น ทำไมถึงต้องอดอยากเช่นนั้น นี่เป็นผลของกรรมอย่างนี้ไม่รู้ **พระพุทธเจ้าทรงนำมาเผยแพร่ ว่าทุกข์มีเช่นนี้** และ**เหตุของทุกข์**ก็มี และมาเปิดเผยกับเรา กับพุทธศาสนิกชนหรือผู้ที่เข้าไปน้อมรับพระสัทธรรมของพระองค์ตั้งแต่สมัยพุทธกาลจนมาบัดนี้ว่า **ทุกข์เป็นเช่นนี้ เหตุแห่งทุกข์เป็นเช่นนี้** แต่ว่า**สภาวะที่ทุกข์ดับเพราะเหตุดับมีอยู่ มีอย่างไร ชื่อว่า "นิโรธ"** ก็ได้แสดงไว้แล้ว และ**ทรงแสดงต่อไปอีกว่าหนทางปฏิบัติเพื่อความพ้นทุกข์อันถาวรมีอยู่อย่างไร**

ทุกผู้ทุกนามเมื่อเข้าไปศึกษา ไปเข้าใจทุกข์ เหตุแห่งทุกข์ สภาวะที่ทุกข์ดับเพราะเหตุดับ และหนทางปฏิบัติเพื่อความพ้นทุกข์ ปฏิบัติธรรมตามพระสัทธรรมของพระองค์แล้ว ความทุกข์ความโศกโรคภัยทั้งปวงย่อมหมดไปตามส่วน เพราะความทุกข์โศกโรคภัยทั้งปวงเกิดแต่เหตุเกิดแต่ปัจจัย เมื่อกำจัดเหตุกำจัดปัจจัยนั้นแล้ว ผลที่จะตามมาที่เป็นความทุกข์โศกโรคภัยทั้งปวงก็ลดน้อยถอยไปจนถึงหมดทุกข์สิ้นเชิงได้ ตรงนี้แหละบางท่านอาจจะสงสัยว่าความทุกข์เมื่อกำจัดเหตุแห่งทุกข์ ความทุกข์ก็ดับพอเข้าใจอยู่ แต่ว่า "**ภัย**" บางคนนึกไม่เห็นว่าจะกำจัดภัยได้อย่างไร **ภัยก็มาจากอกุศลกรรมส่งผลเมื่อได้จังหวะโอกาส เหมือนกับต้นไม้ที่เจริญเติบโตเหมาะกับฤดูกาล บรรยากาศ** และ**ออกดอกออกผลได้ฉันนั้น ให้ผลเมื่อไรก็เมื่อนั้น** เมื่อของเก่าเราแก้ไม่ได้เพราะทำไปแล้ว ต่อไปข้างหน้าจะทำอย่างไร เราเรียนให้รู้ว่า**อะไรเป็นเหตุแห่งทุกข์ มีกิเลส ตัณหา อุปาทาน** เพราะความรู้ผิด คิดผิด เห็นผิด ทำผิด **ด้วยโมหะซึ่งมีรากเหง้ามาจาก "อวิชชา"** คือความไม่รู้อดีต ไม่รู้อนาคต ไม่รู้เหตุ ไม่รู้ผล ไม่รู้อริยสัจ ๔ ดังกล่าวแล้ว ไม่รู้ปฏิจจสมุปปาทธรรม คือเหตุและผลอันเป็นธรรมชาติที่เกี่ยวเนื่องกันอันเป็นเหตุให้เกิดทุกข์ **ไม่รู้สัจธรรมเหล่านี้ จึงรู้ผิด คิดผิด เห็นผิด ทำผิด จึงได้รับผลเป็นโทษ เป็นความทุกข์เดือดร้อน** แต่ถ้าเราเข้ามาศึกษา เรารู้แล้วว่าอะไรเป็นเหตุเป็นปัจจัย เมื่อลดเหตุลดปัจจัยนั้นก็ย่อมจะไม่มีผลของกรรมอันเนื่องแต่การประกอบเหตุที่จะนำไปสู่ความทุกข์เดือดร้อนนั้นเกิดขึ้น ก็จะเหลือแต่ของเก่าซึ่งอาจจะให้ผลแก่เราจากหนักเป็นเบา และลดน้อยถอยลง จนค่อย ๆ จางไปตามลำดับ จุดนี้แหละที่ **พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนไว้ว่าให้ละชั่วด้วยกาย วาจา ใจ นี่คือวิชชา "บำบัดทุกข์" ที่ตรงตามกฎเกณฑ์ธรรมชาติที่สุด** และ**ขณะเดียวกันพระพุทธองค์ทรงแสดงเหตุปัจจัยที่เป็น "ความสุข" ด้วยว่า จงทำดีด้วยกาย วาจา ใจ** เช่นทานกุศลเป็นต้น และคุณความดีอื่น ๆ ตามพระสัทธรรม ตามพระธรรมพระวินัยของพระพุทธเจ้า **ใครทำแล้วผลดีย่อมสนองให้มีความสุขความเจริญ**

ท่านทั้งหลายลองนึกดูว่า ถ้าใครบูชาพระพุทธเจ้าผู้ทรงพระมหากรุณาอันยิ่งใหญ่ ทรงปัญญารู้แจ้งโลก รู้เหตุ รู้ปัจจัย ที่ทำให้เกิดทุกข์ รู้ถึงทุกข์ที่ลึกซึ้งไปจนถึงทางปฏิบัติที่กำจัดทุกข์และไปจนถึงสภาวะที่ทุกข์ดับเพราะเหตุดับด้วยพระองค์เอง ไม่ใช่รู้เฉย ๆ แต่พระองค์ทำได้ด้วย สาวกของพระองค์ก็ทำได้ด้วยแล้วเอามาสั่งสอน ใครประพฤติ

ปฏิบัติตามย่อมกำจัดทุกข์ได้จริงด้วยอาการอย่างนี้ และเมื่อปฏิบัติตามพระธรรมพระวินัย ซึ่งรวมเป็นพระสัทธรรมของพระพุทธเจ้า โดยงดเว้น ละวาง **ความประพฤติปฏิบัติชั่วที่เป็นบาปอกุศลอันจะยังผลให้เกิดความทุกข์เดือดร้อนแก่ตนเองและผู้อื่นให้เบาบางไปเพียงใด เวรภัยอันจะเกิดแต่เหตุคือกรรมชั่วของเรานั้นก็ไม่มี จะลดน้อยถอยลงจากเวรภัยเก่า ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นก็ลดน้อยถอยลงไปเพียงนั้น และมิหนำซ้ำเรายังสร้างเหตุแห่งความสุข มีทานกุศล ศีลกุศล ภาวนากุศล ผลของบุญกุศลทั้งหมดเหล่านี้ย่อมส่งผลให้เราได้รับเป็นความสุขความเจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไปมากเพียงไร ผลบุญย่อมตกอยู่แก่ผู้ประพฤติปฏิบัติกุศลกรรมนั้น คือคุณความดีนั้นเหมือนเงาติดตามตัว** ใครจะขับไล่ จะสาปแช่ง ทุบตีอย่างไร เงาก็ไม่หนี คอยติดตามให้ผลดีลูกเดียว ติดตามให้ผลตลอดเวลา ใครแย่งชิงไปไม่ได้ **ทรัพย์ภายนอกวิบัติฉิบหายได้ แต่ทรัพย์ภายในคือความดีแล้วจะให้ผลเป็นคุณความดีอย่างนี้ไม่มีสูญหาย มีแต่เจริญรุ่งเรืองเป็นบารมี อุปบารมี ปรมัตถบารมี อันให้ผลเป็นความสุขความเจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุดนับภพนับชาติไม่ถ้วน ตราบจนเข้าถึงมรรคผลนิพพานที่สิ้นสุดแห่งทุกข์ทั้งปวงได้โดยเหตุนี้** ใครก็ตามบูชาพระพุทธ พระธรรม ย่อมกำจัดทุกข์กำจัดภัยได้จริงอย่างนี้ พิสูจน์ได้ถ้าท่านตั้งใจประพฤติปฏิบัติบูชาพระพุทธเจ้าพระธรรมเจ้าที่ถูกต้องทั้งอามิสบูชาและปฏิบัติบูชาอย่างนี้

ส่วน**พระสงฆ์**นั้น ให้เข้าใจหมายเอาว่า **พระสงฆ์สาวกของพระพุทธเจ้า ผู้ประพฤติปฏิบัติชอบเป็นอริยบุคคล**ประเภทหนึ่ง อีกประเภทหนึ่ง**พระสมมติสงฆ์ ที่แท้ยังไม่บรรลุมรรคผลนิพพาน แต่เป็นผู้ที่ตั้งใจศึกษาปฏิบัติธรรมขจัดขัดเกลากิเลสยังประโยชน์ตนและประโยชน์ท่านให้เกิดให้เจริญด้วยความไม่ประมาท เป็นผู้เห็นภัยในวัฏสงสาร** ดังกล่าวแล้วเช่นนั้น นี่แหละพระสงฆ์สาวกของพระพุทธเจ้าในความหมาย **ถ้าว่าผู้ใดทำนุบำรุง** (อันนี้มิได้กล่าวโดยเห็นแก่ตัว หรืออยากได้) **พระภิกษุรูปใดหรือพระสงฆ์หมู่ใด ที่ประพฤติปฏิบัติธรรมเพื่อขจัดขัดเกลากิเลสของตนเองด้วย และยังอนุเคราะห์ผู้อื่นด้วย สูงขึ้นไปถึงผู้บรรลุมรรคผลนิพพาน ตามระดับภูมิธรรมที่ปฏิบัติได้ ย่อมได้รับผลดี มีอุปมาดั่งเช่นบุคคลที่ปลูกพืชพันธุ์ดีในเนื้อที่อันอุดม มีบรรยากาศที่เหมาะ ถ้าพืชพันธุ์ของท่านที่ปลูกนั้นดี** คือเป็นอามิสทานก็ดี หรือเป็นความประพฤติปฏิบัติดีของท่านตามพระสัทธรรมของพระพุทธเจ้า **อันพระภิกษุสงฆ์ได้ประพฤติปฏิบัติตามด้วยดี** แล้วนำมาเผยแพร่และสั่งสอนแล้วก็ดี ชื่อว่าท่านได้มีพืชพันธุ์ที่ดีในการปลูกในเนื้อที่หรือพื้นดินที่ดี และ**เมื่อผู้ปลูกนั้นเองเป็นคนดีด้วย** คือตั้งใจประพฤติปฏิบัติธรรมตั้งใจศึกษาด้วยอบรมจิตใจด้วยอย่างนั้นแล้ว แปลว่า**ทั้งผู้ปลูกทั้งพืชพันธุ์** และ**พื้นที่ดีด้วยกันทั้ง ๓ อีกทั้งประกอบด้วยเจตนาที่ดีที่บริสุทธิ์ ทั้งก่อนทำบุญหรือปฏิบัติบูชา ทั้งขณะ**และ**แม้ภายหลัง** ชื่นชมยินดีด้วยบุญกุศลนั้นด้วยสติปัญญาอันเห็นชอบอย่างนั้นแล้ว **ย่อมได้รับผลดีเป็นความสุขความเจริญรุ่งเรืองในชีวิตตน ไม่ต้องเดือดร้อนด้วย (อย่างน้อยที่สุด) ปัจจัย ๔ คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค**เป็นต้น และเมื่อเจริญเท่านี้ ก็จะมองเห็นว่ากำจัดโรคได้จริงกำจัดได้อย่างไร?

(หนึ่ง) **กำจัดโรคหิว ความหิวเป็นโรคอย่างหนึ่ง** ถ้าใครยากจนข้นแค้นแล้วนั่นคือโรคที่สำคัญที่สุด ซึ่งสามารถจะนำไปสู่โรคอื่น ๆ ให้ตายเร็วขึ้น หรือ(สอง) **เจ็บไข้ได้ป่วยไม่มีเงินก็เป็นโรคอย่างยิ่ง**เช่นกัน **เพราะฉะนั้นถ้าใครเจริญรุ่งเรืองด้วยปัจจัย ๔ ด้วยอำนาจของบุญกุศลที่ติดตามให้ผลจากทั้งอามิสบูชาและปฏิบัติในพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ จึงกำจัดโรคได้จริง**ด้วยอาการอย่างนี้ด้วย แต่ว่าจริง ๆ แล้วมีความลึกซึ้งกว่านี้คือ **กิเลส อวิชชา ตัณหา อุปาทาน เป็นต้นเหตุของโรคทั้งหลาย** เพราะว่า**บุคคลทั้งหลายประพฤติปฏิบัติเบียดเบียนชีวิตของสัตว์** ไม่ว่าจะเป็นสัตว์เดรัจฉาน สัตว์เล็ก สัตว์ใหญ่มาถึงมนุษย์ **ย่อมประกอบกรรมเป็นบาปอกุศลที่มีผลให้กลายเป็นคนขี้โรค อ่อนแอ อายุสั้น** แต่ถ้า**ท่านได้กระทำทั้งอามิสบูชาและปฏิบัติบูชาต่อพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ท่านได้รักษาศีลและเจริญภาวนาแล้ว ก็เท่ากับท่านได้ระงับเวรภัย ตลอดจนโรคภัยไข้เจ็บอันจะเกิดแก่ท่านได้มากขึ้นทุกที จนถึงในที่สุดถึงมรรคผลนิพพานด้วยความสันติสุขและร่มเย็น แม้เมื่อบรรลุพระอรหัตผล** เป็น **"สอุปาทิเสสนิพพาน"** คือบรรลุพระอรหัตผลแล้วยังครองขันธ์ ๕ คือยังมีชีวิตอยู่ **ถึงแม้จะมีโรคภัยไข้เจ็บบ้างก็ไม่เป็นทุกข์ไปถึงใจ** และ**เมื่อถึง "อนุปาทิเสสนิพพาน"** คือตายละทิ้งขันธ์นี้ไปแล้ว **ทุกข์โศกโรคภัยเป็นอันหมดไปโดยสิ้นเชิง ทุกข์อะไร ๆ ก็แตะต้องพระอรหันต์หรือพระนิพพาน คือธรรมกายที่บรรลุอรหัตผล ที่เป็นวิราคธาตุ วิราคธรรม มิได้เลย**

นี่แหละการบูชาพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ด้วยอามิสบูชาปฏิบัติบูชา นำไปสู่ความพ้นทุกข์อันถาวร และระหว่างมีชีวิตอยู่ก็มีความสุข ความเจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไปด้วยอาการอย่างนี้ บูรพาจารย์จึงได้กล่าวว่า **บูชาพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์แล้ว กำจัดทุกข์ กำจัดภัย กำจัดโรคได้จริง** ด้วยประการอย่างนี้.

□□□

ผู้นำบุญกองกฐิน ทอดวันที่ ๗ ตุลาคม ๒๕๓๓

ณ สถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย

อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี

หลวงพ่อพระภาวนาโกศลเถร วัดปากน้ำ และคณะศิษย์ ๕๑,๗๑๓.๕๐ บาท

คณะศิษย์หลวงพ่อเสริมชัย ชยมงฺคโล ๑๒๓,๕๓๒.๕๐ บาท

พระวิวัฒน์ ปภากโร และญาติโยม ๓๓,๕๕๗.๐๐ บาท

พระมหาสุเนตร สุนีโต และญาติโยม ๓๑,๒๓๖.๐๐ บาท

พระชรุฑ สุวณฺณวณฺโณ และญาติโยม ๓๐,๖๘๑.๐๐ บาท

พระบรรพรต คุณกโร และญาติโยม ๑๑,๒๕๙.๐๐ บาท

คณะสงฆ์วัดน้ำเชี่ยว ๕,๖๐๐.๐๐ บาท

แม่ชีประยูร ระฝังสมบูรณ์ และคณะ ๑๙,๖๑๐.๐๐ บาท

ธนาคารสหธนาคาร จำกัด และคณะ ๔๓๒,๒๘๘.๐๐ บาท

คุณบุบผา ขุนคงเสถียร และคณะ ๗๓,๓๕๗.๒๕ บาท

คุณวิรุฬห์-คุณโกสุม เกรอต และคณะ ๕๗,๔๙๕.๐๐ บาท

อาจารย์อุดม-คุณสุดา ตรีชั้น และคณะ ๔๙,๕๘๐.๐๐ บาท

คุณธมรัตน์ ตรีนุชจรัสกุล และคณะ ๓๖,๓๙๑.๐๐ บาท

คุณพงศ์พฤทธิ์ รุจิรัชกร และคณะ ๓๕,๙๒๐.๐๐ บาท

คุณเตียวซกเฮียง และคณะ ๒๕,๑๑๐.๐๐ บาท

คุณสุชาติ ศุภผล และคณะ ๒๔,๑๕๐.๐๐ บาท

บริษัทเวลอินเตอร์ซัพพลาย จำกัด และคณะ ๒๑,๑๑๓.๐๐ บาท

คุณแม่ชังเซง แซ่เจี่ย และคณะ ๒๑,๐๕๐.๐๐ บาท

คุณบุษดี พานิชเจริญผล และคณะ ๑๘,๒๘๙.๙๙ บาท

คุณมนัส-คุณพัชนี แดงสุภา และคณะ ๑๘,๒๗๐.๐๐ บาท

คุณณัฐคณา เสรีสำราญ และคณะ ๑๕,๕๖๕.๐๐ บาท

คุณอรวรรณ เวศอุไร และคณะ ๑๕,๒๖๐.๐๐ บาท

คุณวีระ เนตยกุล และคณะ ๑๔,๒๙๐.๐๐ บาท

คุณสถาพร มงคลวัจน์ และคณะ ๑๔,๒๔๒.๐๐ บาท

คุณชุบ น้อยหิรัญ และคณะ ๑๓,๘๕๒.๐๐ บาท

คุณพัฒนา นวลสกุล และคณะ ๑๓,๖๕๓.๐๐ บาท

คุณสุรเกียรติ-คุณนิภา วรายน และคณะ ๑๓,๖๐๐.๐๐ บาท

คุณสุพล ฝอยหิรัญ-คุณสมบูรณ์ รัตนพรสมปอง และคณะ ๑๓,๖๐๐.๐๐ บาท

คุณสมพงศ์-คุณวันดี พิบูลย์ผล และคณะ ๑๓,๕๓๐.๐๐ บาท

คุณสุดใจ-คุณจุมพล แสงประชาธนารักษ์ และคณะ ๑๓,๔๓๕.๐๐ บาท

คุณเซาะเฮียง แซ่บุ้น และคณะ ๑๒,๕๓๐.๐๐ บาท

คุณประพันธ์ ตั้งพรสมาน และคณะ ๑๒,๔๐๐.๐๐ บาท

คุณสำราญ พงษ์นัยรัตน์ และคณะ ๑๑,๘๔๓.๐๐ บาท

โรงเรียนปากเกร็ด โดยอาจารย์กาญจนา อัครวัณ และคณะ ๑๑,๗๐๐.๐๐ บาท

คุณสมพงษ์ อัศวสกุลดี และคณะ ๑๑,๗๐๐.๐๐ บาท

คุณบุญเรือง ชะนะปาโมกโข และคณะ ๑๑,๕๓๑.๐๐ บาท

คุณสมบุญ ศรีประกายพรึก และคณะ ๑๑,๕๐๐.๐๐ บาท

คุณวิมล หอมเนียม และคณะ ๑๑,๕๐๐.๐๐ บาท

รายชื่อเจ้าภาพกองกฐิน (รายบุคคล)

ทอดวันที่ ๗ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๓๓

รายละ ๑๑,๐๐๐ บาท ขึ้นไป

ธนาคารสหธนาคาร จำกัด ๑๐๐,๐๐๐ บาท

คุณบรรเจิด-คุณหญิงสวลี ชลวิจารย์ ๓๐,๐๐๐ บาท

คุณปิยะบุตร-คุณสุจินตนา ชลวิจารณ์ ๑๐๐,๐๐๐ บาท

ศ.บัญญัติ-คุณหญิงสุมน สุชีวะ ๑๑,๐๐๐ บาท

ตระกูลเจริญชัยพงศ์ ๗๕,๐๐๐ บาท

กลุ่มบริษัทสุราทิพย์ (โดยคุณเจริญ ศิริวัฒนภักดี) ๕๐,๐๐๐ บาท

คุณนภา วรรธนะดุษฎีเดช ๓๐,๖๖๐ บาท

รศ.ธิดา-พยูร โฆสิกรัตน์ และญาติ ๒๕,๐๐๐ บาท

คุณศุภกิจ รุ่งศรีทอง ๒๑,๐๐๐ บาท

คุณวัลลภา สุวรรณสายะ ๒๑,๐๐๐ บาท

คุณไชย-แหวน นิตยะ ๒๐,๐๐๐ บาท

คุณทองทศ อินทรทัต ๒๐,๐๐๐ บาท

คุณดิลก-กัลยา มหาดำรงค์กุล ๒๐,๐๐๐ บาท

คุณอภิสิทธิ์ งามอัจฉริยะกุล ๒๐,๐๐๐ บาท

คุณสุชาติ สุวรรณรัมภา ๒๐,๐๐๐ บาท

ดร.พงศกร ญาณเบญจวงศ์ ๒๐,๐๐๐ บาท

บริษัท บ้านสะพานใหม่ จำกัด (โดยคุณสมาน ลิ่มทองแท่ง) ๒๐,๐๐๐ บาท

บริษัท อุตสาหกรรมปิโตเคมีคัลไทย จำกัด (โดยคุณประชัย เรี่ยวไพรัตน์) ๒๐,๐๐๐ บาท

คุณเดชา ตั้งสิน ๑๒,๐๐๐ บาท

คุณเชาว์เลิศ-ทัศนีย์ ฤทธารมย์ ๑๒,๐๐๐ บาท

พญ.อรพรรณ ชินะภัค ๑๑,๑๐๐ บาท

คุณสุชาดา อุ่นวัฒนนุกุล-ประเสริฐ ไชยภินันท์ ๑๑,๑๐๐ บาท

คุณอุไร พลพัฒนาฤทธิ์ ๑๑,๐๐๐ บาท

คุณประทัย พิศภูมิวิถี ๑๑,๐๐๐ บาท

คุณสุวรัตน์ พูลบำเพ็ญ ๑๑,๐๐๐ บาท

คุณประพันธ์-ลักษมี เติมฤทธิ์ ๑๑,๐๐๐ บาท

คุณจักรชัย-มาระตี มหาวสุ ๑๑,๐๐๐ บาท

คุณสุธี-จารุณี ๑๑,๐๐๐ บาท

คุณศิริ ฮวดสาขา และธิดา บุตร หลาน ๑๑,๐๐๐ บาท

คุณสุธาร สุขยางค์ ๑๑,๐๐๐ บาท

คุณกฤษณา นิชิด้า ๑๑,๐๐๐ บาท

คุณเวก-ซ่อนกลิ่น ศิริยิ่ง ๑๑,๐๐๐ บาท

คุณสุรีย์-จินดา-อำภา สวนทวี ๑๑,๐๐๐ บาท

คุณจิรพันธ์ ชัยวิวัธน์ ๑๑,๐๐๐ บาท

คุณวีรวรรณ โรจนวานิช ๑๑,๐๐๐ บาท

คุณประทักษ์ วงษ์ประเสริฐ ๑๑,๐๐๐ บาท

คุณสุนทร-เพ็ญศรี วรวรรณปรีชา ๑๑,๐๐๐ บาท

คุณทองใบ เร่งเพียร และลูกหลาน ๑๑,๐๐๐ บาท

คุณสมควร-สุภาวดี-ด.ช.สมภพ-ด.ญ.ภคินี ยิ้มศรีเจริญกิจ ๑๑,๐๐๐ บาท

คุณพงศ์พันธุ์-วาสนา สัมภวคุปต์ ๑๑,๐๐๐ บาท

คุณกรพจน์ อัศววิจิตร ๑๑,๐๐๐ บาท

บริษัท ต้นไผ่ จำกัด (โดยคุณเจริญ เอี่ยมมงคลสกุล) ๑๑,๐๐๐ บาท

โรงงานกรุงไทยพิมพ์ย้อม (โดยคุณพรศรี ทรัพย์อนันต์ชัย) ๑๑,๐๐๐ บาท

คุณสุรีย์ เดชอุดม ๑๑,๐๐๐ บาท

รายละ ๖,๐๐๐ บาท ขึ้นไป

คุณสุทธินัย-กานดา ธเนศวรกุล	๑๐,๐๐๐ บาท	คุณพินิช-กานดา จีระแพทย์	๘,๐๐๐ บาท
คุณโฆษิต พินธุโสภณ	๑๐,๐๐๐ บาท	คุณเนียม-ประเสริฐ พุ่มตาลพงษ์	๖,๗๐๐ บาท
คุณชัย-ลออ ทองไทย	๑๐,๐๐๐ บาท	คุณกิมฮวย เลิศธรรมเทวี	๖,๒๐๐ บาท
คุณประธาน ดวงรัตน์	๑๐,๐๐๐ บาท	คุณแก้ว แซ่ซั้ง	๖,๐๐๐ บาท
คณุสมจิตร เศรษฐิน	๑๐,๐๐๐ บาท	คุณเยาวภา ชื่นศิริ	๖,๐๐๐ บาท
บริษัท แหลมทองสหกิจเคหะ จำกัด		คุณจินตนา รุจิรัชกร	๖,๐๐๐ บาท
(โดยคุณอภิญญา เลาหะวิริยะกลม)	๑๐,๐๐๐ บาท	คุณอุดม-ทองเพียน ใจสมบุญ	๖,๐๐๐ บาท
บริษัท แหลมทองลิสซิ่ง จำกัด		อู่ทิพย์โก้	๖,๐๐๐ บาท
(โดยคุณวศิน ถาวรธวัช)	๑๐,๐๐๐ บาท	คุณสมจิตร์ อารีรอบ	๖,๐๐๐ บาท
คุณรวมเจิด พงศ์เจริญเกียรติ	๑๐,๐๐๐ บาท	คุณอุดม-รัตนา สุวรรณรักษ์ และครอบครัว	๖,๐๐๐ บาท
คุณคำภิญ สุทธิพิทักษ์	๑๐,๐๐๐ บาท	คุณสุดเสงี่ยม เพ็ชรกุล และครอบครัว	๖,๐๐๐ บาท
คุณประพันธ์ ศิริวิริยะกุล	๑๐,๐๐๐ บาท	คุณธนะ ธนไพบูลย์ชัย	๖,๐๐๐ บาท
คุณพิเชษฐ บูรณะปรเมษฐ	๑๐,๐๐๐ บาท	คุณสมบัติ อิ่มเพ็ง และครอบครัว	๖,๐๐๐ บาท
ดร.อนุวรรต วัฒนพงศ์ศิริ	๑๐,๐๐๐ บาท	คุณสมบูรณ์ ปัทมดิลก และครอบครัว	๖,๐๐๐ บาท
คุณทวิช เตชะนาวากุล	๑๐,๐๐๐ บาท	พ.ท.เสถียร-ประจวบ-ชวนพิศ พัฒนโสภณ	๖,๐๐๐ บาท
พ.ต.ท.โกวิท-ปรางแก้ว ไสวแสนยากร	๑๐,๐๐๐ บาท	พญ.จรัสศรี พงศ์พุฒิ	๖,๐๐๐ บาท
คุณนิอร เจียมศิริกาญจน์	๑๐,๐๐๐ บาท	คุณชุติชัย-วันเพ็ญ ชนากร	๖,๐๐๐ บาท
คุณประภา โมพี	๑๐,๐๐๐ บาท	คุณนัยนา ปัญญา	๖,๐๐๐ บาท
บริษัท รอแยลแคนนิ่ง จำกัด		ครอบครัวโรจนอุดมวุฒิกุล	๖,๐๐๐ บาท
(โดยคุณบุญส่ง ศรีวัฒนา)	๑๐,๐๐๐ บาท	คุณสุนทรี ลี้	๖,๐๐๐ บาท
คุณประสงค์-ตรึงใจ อิฐรัตน์	๑๐,๐๐๐ บาท	คุณบักเซ็ง แซ่ซิ้ม	๖,๐๐๐ บาท
คุณชื้น พรหมบำรุง	๑๐,๐๐๐ บาท	คุณเซี่ยงเค็ง แซ่อึ้ง และครอบครัวจึงธนภัทร	๖,๐๐๐ บาท
คุณอัมพร ชื่นชมชาติ	๑๐,๐๐๐ บาท	ด.ช.ชัชชัย สรหงษ์	๖,๐๐๐ บาท
คุณสุวิมล-กำพล เตชะหรูวิจิตร	๑๐,๐๐๐ บาท	คุณวริษฐ-เรียม มงคลศรี	๖,๐๐๐ บาท
คุณสุมาลย์ บุญตรานนท์	๑๐,๐๐๐ บาท		

บริษัท บางกอกสลักภัณฑ์ จำกัด เป็นเจ้าภาพบริจาคเงินค่ารถรับสาธุชนไปปฏิบัติธรรมทุกเสาร์ต้นเดือน
ณ สถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี เดือนละ ๒,๘๐๐ บาท

ร.ท.ลิขิต เต็มรักษ์ ร.น. และคณะ	๑๑,๑๑๑.๐๐ บาท	ศ.พ.อ.(พิเศษ) สนิท-คุณประไพ สุกกรี และคณะ	๖,๐๐๐.๐๐ บาท
คุณเชื่อม-คุณถวิล ใจเที่ยง และคณะ	๑๑,๐๐๙.๐๐ บาท	คุณสรัญญา ลี้ และคณะ	๖,๐๐๐.๐๐ บาท
คุณอโนทัย ตันตรงภักดิ์ และคณะ	๑๑,๐๐๐.๐๐ บาท	คุณประวัติ-คุณอำไพ อาจริยะพร และคณะ	๖,๐๐๐.๐๐ บาท
คุณอัญญมณี มัลลิกะมาส และคณะ	๑๑,๐๐๐.๐๐ บาท	พ.ท.กำพล พร้อมพงษ์ และคณะ	๕,๔๒๐.๐๐ บาท
คุณธนะพล รุจิรัชกร และคณะ	๑๐,๕๐๐.๐๐ บาท	คุณวินันท์ วงศ์เอ่นกอนันต์ และคณะ	๕,๓๖๕.๐๐ บาท
คุณตรีบูรณ์-คุณสมพิศ ธนูเทพ และคณะ	๑๐,๐๐๐.๐๐ บาท	คุณสุวรรณี แซ่เซ้ง และคณะ	๕,๐๘๐.๐๐ บาท
คุณชาย ศรหิรัญ และคณะ	๑๐,๐๐๐.๐๐ บาท	คุณนบชนก สิงห์อุทร และคณะ	๔,๖๑๙.๐๐ บาท
คุณสุวิชญ โรจนวานิช และคณะ	๙,๕๐๗.๗๕ บาท	คุณวีรวรรณ โรจนวานิช และคณะ	๔,๓๗๑.๐๐ บาท
คุณสุณี วิศวกิจเจริญ และคณะ	๘,๘๒๒.๐๐ บาท	คุณสุเมธ วงศ์พิภพมงคล และคณะ	๔,๒๕๘.๐๐ บาท
คุณสมชาย เทียมบุญประเสริฐ และคณะ	๘,๗๐๐.๐๐ บาท	นอต.สุรพล สกุณา และคณะ	๔,๒๐๐.๕๐ บาท
คุณสุเทพ พุ่มกุมาร และคณะ	๘,๓๘๐.๐๐ บาท	คุณภัทรา เภกะนันท์ และคณะ	๔,๐๐๐.๐๐ บาท
คุณพวงพร-คุณสิริลักษณ์ บุญสอง และคณะ	๘,๒๑๐.๐๐ บาท	ชมรมผู้ศึกษาและปฏิบัติธรรม มสธ.	๓,๙๓๙.๐๐ บาท
คุณสมพร สุทธชีวกุล และคณะ	๘,๑๗๐.๐๐ บาท	คุณวรชัย เกียรติก้องขจร และคณะ	๓,๘๙๖.๐๐ บาท
คุณรัตนาภรณ์ พิมมานนท์ และคณะ	๘,๑๓๖.๐๐ บาท	คุณสุนทรี เฉลิมพงศธร และคณะ	๓,๖๘๘.๐๐ บาท
คุณวรรณี มหาพีรางกูร-คุณชลิตา ธัญญะวุฒิ		คุณเม่งซิว-คุณป้าย แซ่ฉั่ว และคณะ	๓,๒๑๐.๐๐ บาท
และคณะ	๘,๐๗๙.๐๐ บาท	คุณแม่ละมูล-ร.อ.มานพ ขาวสอาด และคณะ	๓,๑๑๒.๕๐ บาท
คุณยงชัย-คุณไซกี่ ซึ้งหทัย และคณะ	๘,๐๔๘.๐๐ บาท	คุณณรงค์ ภักตร์เจริญ และคณะ	๒,๘๒๐.๐๐ บาท
คุณพิรุฬห์-คุณสุพัตรา ตรีชั้น และคณะ	๗,๙๔๐.๐๐ บาท	คุณกอบบุญ (โลจายะ) พานิชพันธ์ และคณะ	๒,๖๔๐.๐๐ บาท
คุณนิวัติ-คุณรินดา พานิชสุขไพศาล และคณะ	๗,๗๐๓.๐๐ บาท	ดร.วรุณี-ดร.ณรงค์ ถิรมงคล และคณะ	๒,๕๐๐.๐๐ บาท
คุณบพิตร บุรุษรัตน์วรชัย และคณะ	๗,๔๔๗.๕๐ บาท	คุณนัยนา ปัญญา และคณะ	๒,๒๘๐.๐๐ บาท
คุณสง่า แซ่จิว และคณะ	๗,๐๒๐.๐๐ บาท	คุณบุญมี สถิตย์บันเทิง และคณะ	๒,๒๐๐.๐๐ บาท
คุณดำรง จรจวบโชค และคณะ	๖,๗๗๐.๐๐ บาท	วิทยาลัยเทคนิคราชบุรี	๒,๑๐๐.๐๐ บาท
ส.อ.ประเทือง ปิ่นภู่ และคณะ	๖,๗๕๐.๐๐ บาท	คุณฉลอง ศรีสุข ณ สกลนคร และคณะ	๑,๘๓๐.๐๐ บาท
คุณประพันธ์-คุณยุพาภรณ์ พงษ์ประสิทธิ์ และคณะ	๖,๗๐๐.๐๐ บาท	ดร.สัจจา-คุณนันทพร บุญยฉัตร และคณะ	๑,๖๔๐.๐๐ บาท
คุณอุดม เรืองสุรัตน์ และคณะ	๖,๖๐๐.๐๐ บาท	คุณสมศักดิ์ เลิศอำนวยลาภ และคณะ	๑,๕๖๐.๐๐ บาท
คุณชั่งชาย คงวิจิตรานนท์ และคณะ	๖,๕๐๐.๐๐ บาท	คุณกิตติเทพ ชลบุษปกุล และคณะ	๑,๕๑๕.๐๐ บาท
คุณศลิษา รักษ์แดงเจริญสุข และคณะ	๖,๒๓๐.๐๐ บาท	ร.ท.พิชัย สุทธิเจริญพร และคณะ	๑,๕๐๐.๐๐ บาท
คุณสุกิจ สุพรรณรัตน์ และคณะ	๖,๒๐๐.๐๐ บาท	คุณพรสม แซ่เตียว และคณะ	๑,๒๙๒.๐๐ บาท
คุณวัฒนา อุดมภักดีพงศ์ และคณะ	๖,๑๓๐.๐๐ บาท	คุณอมรเทพ เดชศรี และคณะ	๑,๐๒๐.๐๐ บาท
คุณปานอุษา โคกเกษม และคณะ	๖,๐๗๓.๐๐ บาท	คุณปริญญา คำทะเนตร และคณะ	๙๕๕.๐๐ บาท
คุณสุวิทย์-คุณสุวรรณา เลิศวิชชุหัตถ์ และคณะ	๖,๐๐๐.๐๐ บาท	คุณอวิศักดิ์ อนุโยธา และคณะ	๖๗๐.๐๐ บาท

สพฺพทานํ ธมฺมทานํ ชินาติ

การให้ธรรม ชนะการให้ทั้งปวง

รายนามเจ้าภาพถวายนิตยสาร "ธรรมกาย" แด่พระภิกษุสงฆ์

เจ้าภาพ	ผู้รับ
คุณสมชาย เทียมบุญประเสริฐ	ถวาย สมเด็จพระพุทธปาพจนบดี วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม พระนคร กทม.๑๐๒๐๐
คุณธมรัตน์ ตรีนุชจรัสกุล	ถวาย พระสุธรรมบดี วัดราชาธิวาส สามเสน ดุสิต กทม.๑๐๓๐๐
คุณประทุม หอมระรื่น	ถวาย สมเด็จพระธีรญาณมุนี วัดปทุมคงคา สัมพันธวงศ์ กทม.๑๐๑๐๐
คุณอมรัตน์ ตรีนุชจรัสกุล	ถวาย พระเทพรัตนดิลก วัดพระศรีมหาธาตุ บางเขน กทม.๑๐๙๐๐
คุณศิริ ศิริปราโมทย์	ถวาย พระราชวิสุทธิเวที วัดระฆังโฆสิตาราม บางกอกน้อย กทม.๑๐๗๐๐
คุณสมชาย บุญเชื้อ	ถวาย พระเทพเวที วัดพระพิเรนทร์ ป้อมปราบฯ กทม.๑๐๑๐๐
คุณบำรุง บุญเชื้อ	ถวาย สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ วัดสามพระยา พระนคร กทม.๑๐๒๐๐
คุณอรัญญา ชัยบุตร	ถวาย พระญาณวโรดม วัดเทพศิรินทราวาส ป้อมปราบ กทม.๑๐๑๐๐

คุณพจมาน ศิริบัณฑิตกุล	ถวาย สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ วัดราชผาติการาม ดุสิต กทม.๑๐๓๐๐
พระวิวัฒน์ ปภากโร	ถวาย พระธรรมวิมลโมลี วัดเบญจบพิตรดุสิตวนาราม ดุสิต กทม.๑๐๓๐๐
พระวิวัฒน์ ปภากโร	ถวาย พระเทพวิสุทธิ วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม ดุสิต กทม.๑๐๓๐๐
คุณเพ็ชรา อัมระเกตุ	ถวาย พระเทพวิสุทธิเวที วัดอนงคาราม คลองสาน กทม.๑๐๖๐๐
คุณชวนพิศ พัฒนโสภณ	ถวาย พระเทพศีลวิสุทธิ์ วัดอรุณราชวราราม บางกอกใหญ่ กทม.๑๐๖๐๐
คุณชวนชม-ด.ญ.ญานิศา สังข์เงิน	ถวาย สมเด็จพระวันรัต วัดโสมนัสวิหาร ป้อมปราบฯ กทม.๑๐๑๐๐
ด.ช.สิริชัย ตรีนุชจรัสกุล	ถวาย พระธรรมปิฎก วัดสุทัศน์เทพวราราม พระนคร กทม.๑๐๒๐๐
คุณเนตรนภิส ธีระวัลย์ชัย	ถวาย พระราชธรรมเวที วัดเสาธงทอง อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
คุณเก็จวลี ธีระวัลย์ชัย	ถวาย พระราชสิริวัฒน์ วัดบูรพาราม อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
คุณรวิวรรณ ธีระวัลย์ชัย	ถวาย พระอุดมธรรมปรีชา วัดไตรธรรมาราม อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี ๘๔๐๐๐

□□□□

ขอเชิญร่วมอนุโมทนาต่อกุศลจิตอันงดงาม
ของเหล่ากัลยาณมิตร ผู้หยิบยื่นแสงสว่างอันนิรันดร์แก่เพื่อนมนุษย์
ด้วยการอุปถัมภ์การพิมพ์นิตยสารดังนี้

พระเสริมชัย ชยมงฺคโล และญาติโยม
คุณปิยะนาถ คุณปนัดดา และคุณประวิตร เนตรกระจ่าง
คุณจินตนา รุจิรัชกร และเด็กหญิงมาริชชญา งามเบญจวงศ์
หจก. ประวัติยนต์
คุณวีระ เนตยกุล

ผู้มีรายนามข้างต้นนี้ คือผู้มีจิตศรัทธาบริจาคเงินบำรุงการพิมพ์นิตยสารธรรมกายแต่ละเล่มเป็นเงิน ๑,๐๐๐ บาท
ผู้มีจิตศรัทธาโปรดติดต่อขอบริจาคได้ที่ **มูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย**
สำนักงานศาลาการเปรียญ วัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร กทม. ๑๐๑๐๐ โทร. ๒๒๔- ๗๔๗๕

ธรรมสภา

วิมังสา

สร้างพระในใจคน

งานก่อสร้างวัตถุภายนอกบนโลก แม้นับว่าไม่ใช่เรื่องง่าย ๆ ที่จะสามารถทำให้ดีได้ อีกทั้งยังไม่มีที่สิ้นสุดอีกด้วย แต่งานสร้างพระในใจตนของทุก ๆ คน แม้จะนับเป็นเรื่องที่ยากกว่าการสร้างวัตถุภายนอก เพราะเป็นเรื่องละเอียดและประณีตมาก แต่การสร้างนี้ก็ยังนับว่ามีที่สิ้นสุด

คณะกรรมการมูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย ขอเชิญชวนสาธุชนผู้สนใจในการปฏิบัติพระกัมมัฏฐานตามแนววิชชาธรรมกายเพื่อสร้างพระในใจตน เข้ารับการอบรมร่วมกับพระภิกษุสามเณรที่จะเดินทางมารับการอบรมในรุ่นที่ ๒๐ ระหว่างวันที่ ๑-๑๕ ธ.ค.นี้ ที่สถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรม-

กาย อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี ได้ทุกท่าน ทั้งนี้การอยู่อบรมพระกัมมัฏฐานนั้น ผู้เข้ารับการอบรมซึ่งเป็นฆราวาสจะต้องสมาทานศีล ๘ อยู่กลด เพื่อให้เป็นที่สัปปายะเงียบสงัดจากเสียงพูดคุยรบกวนงดการสูบบุหรี่ตลอดระยะเวลาของการอบรม ทั้งนี้จะมีกิจวัตรที่ผู้จะเข้ารับการอบรมฝึกฝนการรักษาใจของตนเอง ด้วยการตื่นนอนตั้งแต่ ๐๔.๐๐ น. พอเวลา ๐๔.๓๐ น. ทำวัตรเช้าสวดมนต์ และฝึกอบรมภาวนาจนได้อรุณ เวลา ๐๖.๓๐ น. รับประทานอาหารเช้า เวลา ๐๗.๐๐ น. ช่วยกิจกรรมพระบิณฑบาต ๐๘.๐๐ น. ผู้ปฏิบัติธรรมเจริญภาวนาต่อ พอ ๐๙.๓๐ น. ฝึกเรียนรู้วิธีจัดและถวายภัตตาหารพระสงฆ์จนเวลา ๑๑.๐๐ น. รับประทานอาหาร เวลา ๑๔.๐๐ น. ฟังธรรมบรรยาย เวลา ๑๗.๐๐ น. ทำวัตรเย็นสวดมนต์ แล้วแบ่งกลุ่มฝึกเจริญภาวนา เวลา ๑๙.๓๐ น. เจริญภาวนาอีก แล้วฟังการตอบปัญหาธรรม เวลา ๒๑.๓๐ น. ปฏิบัติธรรมทบทวนในที่พัก แล้วเข้านอน เป็นอันจบกิจกรรมการอบรมของวันหนึ่ง ๆ

สาธุชนท่านใดปรารถนาจะสัมผัสกับความสงบภายในใจของตนที่ไม่อาจซื้อหาได้ด้วยเงินทองใด ๆ ก็ขอเชิญเข้าร่วมอบรมได้

• • • •

ของขวัญที่ทรงคุณค่าตลอดกาล

ใกล้ปีใหม่อีกแล้ว ซึ่งคนทั่วโลกมักจะซื้อหาสินค้าของขวัญต่าง ๆ มอบให้แก่กันและกัน หลาย ๆ ท่านได้มอบสิ่งของที่ไม่เป็นสาระแก่ชีวิตมาก็มากแล้ว ปีนี้ลองมาเปลี่ยนเป็นมอบของที่เป็นมงคลแก่ชีวิตของผู้รับดูสักครั้ง เช่น เทปบันทึกเสียง, ธรรมะเรื่องต่าง ๆ, เทปบันทึกภาพการบรรยายธรรมเรื่องพระนิพพานที่ทรงคุณค่าสูงสุด หรืออาจจะเป็นหนังสือธรรมะดี ๆ ที่มีให้เลือกมากมาย เหมาะแก่การมอบให้ผู้รับทุกเพศทุกวัย ถ้าท่านสนใจขอเชิญเลือกซื้อได้ที่ สำนักงานมูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย วัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร กทม. โทร. ๒๒๔-๗๔๗๕ ได้ทุกวัน แล้วผู้รับของขวัญจากท่านจะชื่นใจตลอดไป...

• • • •

ปิดท้ายธรรมสภาหนนี้ด้วย ประโยคที่เป็นสากลตลอดกาลว่า "บุญเป็นที่พึ่งของสัตว์ในโลกหน้า" พบกันอีกคราวหน้า สวัสดี...

• • • •

ธรรมบรรยาย เรื่องสมถวิปัสสนากัมมัฏฐาน
และอบรมภาวนาตามแนววิชชาธรรมกาย

ระหว่างวันที่ ๑-๓ สิงหาคม ๒๕๓๓ แก่ชาวมาเลเซีย ที่พุทธวิหาร กรุงกัวลาลัมเปอร์ มาเลเซีย

โดย

พระอาจารย์ เสริมชัย ชยมงฺคโล
ผู้อำนวยการ สถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย
อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี

พระอาจารย์เสริมชัย ชยมงฺคโล
แสดงธรรมบรรยายก่อนสอนเจริญภาวนา

ชาวพุทธมาเลเซียเกือบ ๒๐๐ ท่าน
เข้ารับฟังธรรมและฝึกอบรมภาวนาด้วยความสนใจ
ทุกคืน ตั้งแต่เวลา ๒๐.๐๐น. - ๒๒.๐๐ น.

หลังจากฟังธรรมบรรยาย
เรื่องสมถวิปัสสนากัมมัฏฐานแล้ว
ก็ฝึกเจริญภาวนาธรรม

สถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย
อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี
เปิดการเรียนการสอนภาคปริยัติ แผนกนักธรรมและบาลี
ประจำปีการศึกษา ๒๕๓๓

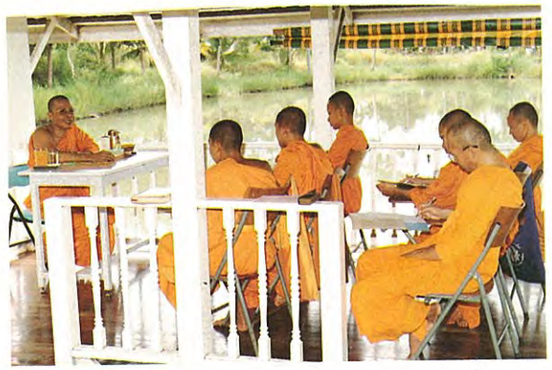

พระอาจารย์มหาบรรจบ ชาตวีโร (ป.ธ. ๗ วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ)
กำลังสอนวิชา พุทธานุพุทธประวัติ ชั้นนักธรรมเอก

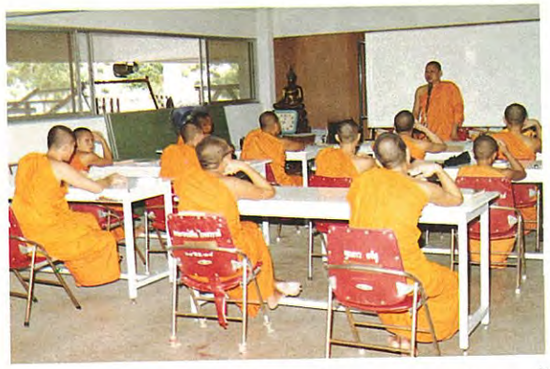

พระอาจารย์มหาสำรวย จารุวณฺโณ (ป.ธ. ๕ วัดปากน้ำ)
กำลังสอนวิชาธรรมชั้นนักธรรมตรี

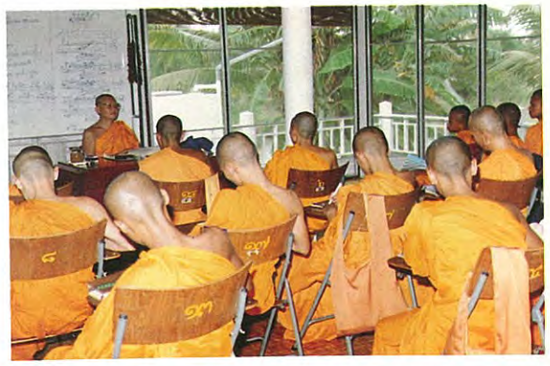

พระอาจารย์เสริมชัย ชยมงฺคโล (ประโยค ๑-๒)
กำลังสอนวิชาเรียงความกระทู้ธรรม
ชั้นนักธรรมตรี-โท-เอก

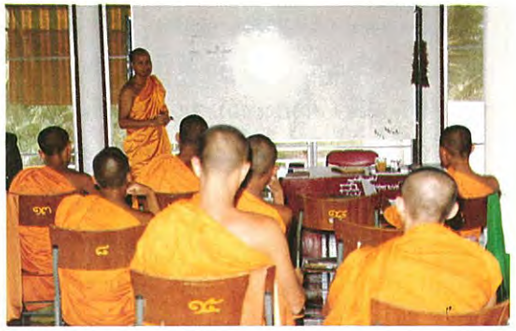

พระอาจารย์มหาเกลื่อน กิตฺติโก (ป.ธ. ๖ วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ) กำลังสอนวิชาบาลีไวยากรณ์ (แผนกบาลี)

พระอาจารย์มหาปราโมทย์ ปโมทิโต (ป.ธ. ๓ วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ) กำลังสอนวิชาวินัย ชั้นนักธรรมโท

ลูกศิษย์ลูกหาได้เห็นพระอาจารย์เสริมชัย ชยมงฺคโล ทำหน้าที่เป็นครูบาอาจารย์อยู่ตลอดมา เลยนำภาพของท่านขณะเข้าชั้นเรียนปริยัติที่สถาบันฯ ในฐานะนักเรียน เช่นพระสงฆ์สามเณร ของสถาบันฯ รูปอื่น ๆ มาให้ชมกัน

ระหว่างที่การเรียนปริยัติของคณะสงฆ์ของสถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย กำลังรุดหน้าอย่างไม่หยุดยั้ง การสอนและการอบรมภาวนาก็ยังมีอยู่เช่นเดิมโดยตลอด เช่นที่นักเรียนนักศึกษา จากโรงเรียนบางแพวิทยา อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรีได้เข้ามาฝึกอบรมที่สถาบันฯ จำนวนราว ๘๐ คน เมื่อ วันที่ ๘ ส.ค. ๒๕๓๓

ระหว่างวันที่ ๓๐ กรกฎาคม - ๔ สิงหาคม ๒๕๓๓ พระอาจารย์เสริมชัย ชยมงฺคโล ได้รับอาราธนาให้พักอยู่ที่วัดแม่ลิ้ว กำปงเซียม กรุงกัวลาลัมเปอร์ มาเลเซียนั้น จะมีข้าราชการสถานทูตไทย และครอบครัวตลอดจนชาวมาเลเซีย มาฝึกเจริญภาวนากันตั้งแต่เวลา ๑๐.๓๐-๑๑.๓๐ น. เสร็จแล้วก็จะจัดถวายภัตตาหารเพลแด่พระสงฆ์เป็นประจำ

พระอาจารย์เสริมชัย ชยมงฺคโล ขณะกำลังสอนการเจริญภาวนาธรรมแก่ญาติโยม ภายในอุโบสถวัดพุทธไทยเชตวัน กรุงกัวลาลัมเปอร์ เมื่อวันที่ ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๓๓ เวลา ๒๐.๐๐ - ๒๒.๐๐ น.

หลักการสอน สมถวิปัสสนากัมมัฏฐาน

โดย พระเดชพระคุณ หลวงพ่อวัดปากน้ำ

พระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร)

(คัดจากเครื่องบันทึกเสียง)

บัดนี้ท่านทั้งหลาย ทั้งหญิงและชายได้เสียสละเวลาอันมีค่า มาศึกษาในทางพระพุทธศาสนา นี้เป็นกิจส่วนตัวสำคัญทางพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนาแปลว่าคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าสอนให้สัตว์โลกทั้งหมด ละชั่วด้วยกายวาจาใจ ทำความดีด้วยกายวาจาใจ ทำใจให้ใส ๓ ข้อนี้แหละเป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าทุก ๆ พระองค์ ทั้งอดีต ปัจจุบัน อนาคต ยืนยันเหมือนกันหมด เหตุนี้ท่านทั้งหลายเมื่อตั้งใจมั่นลงในพระพุทธศาสนาเช่นนี้ก็เพื่อจะทำใจของตนให้ดีตามประสงค์ในทางพระพุทธศาสนา การที่จะทำใจให้ดีนี้ มีบาลีเป็นตำรับตำราว่า

เทฺว เม ภิกฺขเว วิชฺชาภาคิยา ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย วิชชามี ๒ อย่าง **กตเม เทฺว** ๒ อย่างอะไรบ้าง **สมโถ จ** สมถะความสงบระงับอย่าง ๑ **วิปสฺสนา จ** วิปัสสนาความเห็นแจ้งอย่าง ๑

สมโถ ภาวิโต กิมตฺถมนุโภติ สมถะเป็นขึ้นแล้วต้องการอะไร **จิตฺตํ ภาวิยติ** ต้องการให้จิตเป็นขึ้น **จิตฺตํ ภาวิตํ กิมตฺถมนุโภติ** จิตเป็นขึ้นแล้วต้องการอะไร **โย ราโค โส ปหียติ** ความกำหนัดยินดีอันใดที่มีอยู่ในจิตใจ ความกำหนัดยินดีอันนั้นก็หมดไปด้วยสมถะ ความสงบระงับ

วิปสฺสนา ภาวิตา กิมตฺถมนุโภติ วิปัสสนาเป็นขึ้นแล้วต้องการอะไร **ปญฺญา ภาวิยติ** ต้องการ

ทำปัญญาให้เป็นขึ้น **ปญฺญา ภาวิตา กิมตฺถมนุโภติ** ปัญญาเป็นขึ้นแล้วต้องการอะไร **ยา อวิชฺชา สา ปหียติ** ความไม่รู้จริงอันใดที่มีอยู่ในจิตใจ ความไม่รู้จริงอันนั้นหมดไปด้วยความเห็นแจ้ง คือ วิปัสสนา

ทางพระพุทธศาสนามีวิชชา ๒ อย่างนี้เป็นข้อสำคัญนัก บัดนี้ท่านทั้งหลายที่เสียสละเวลามาก็เพื่อมาเรียนสมถวิปัสสนาทั้งสองอย่างนี้ **สมถะ** เป็นวิชชาเบื้องต้น พุทธศาสนิกชนต้องเอาใจใส่ คือ แปลความว่าสงบระงับใจ เรียกว่าสมถะ **วิปัสสนา** เป็นขั้นสูงกว่าสมถะ ซึ่งแปลว่าเห็นแจ้ง เป็นธรรมเบื้องสูง เรียกว่า วิปัสสนา สมถวิปัสสนา ๒ อย่างนี้เป็นธรรมอันสุขุมลุ่มลึกในทางพระพุทธศาสนา ผู้พูดนี้ได้ศึกษามาตั้งแต่บวช พอบวชออกจากโบสถ์แล้วได้วันหนึ่ง รุ่งขึ้นอีกวันหนึ่งก็เรียนทีเดียว เรียนสมถะทีเดียว ไม่ได้หยุดเลย จนกระทั่งถึงบัดนี้ บัดนี้ทั้งเรียนด้วย ทั้งสอนด้วย ในฝ่ายสมถวิปัสสนาทั้ง ๒ อย่างนี้

สมถะมีภูมิแค่ไหน **สมถะมีภูมิ ๔๐**

กสิณ ๑๐ อสุภะ ๑๐ อนุสติ ๑๐ พรหมวิหาร ๔ อาหาเรปฏิกูลสัญญา ๑ จตุธาตุววัฏฐาน ๑ อรูปฌาน ๔ ทั้ง ๔๐ นี้เป็นภูมิของสมถะ

วิปัสสนามีภูมิ ๖

ขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘ อินทรีย์ ๒๒ อริยสัจ ๔ ปฏิจจสมุปบาทธรรม ๑๒ (ธรรมอาศัยซึ่งกันและกันเกิดขึ้น) นี้เป็นภูมิของวิปัสสนา ภูมิสมถวิปัสสนาทั้ง ๒ นี้ เป็นตำรับตำราในทางพระพุทธศาสนาได้ใช้กันสืบมา

แต่**ภูมิของสมถะ** ที่เราจะพึงเรียนต่อไปนี้ **เริ่มต้น ต้องทำใจให้หยุดจึงจะเข้าภูมิของสมถะได้ ถ้าทำใจให้หยุดไม่ได้ก็เข้าภูมิสมถะไม่ได้** สมถะเขาแปลว่าสงบ แปลว่าระงับ แปลว่าหยุด แปลว่านิ่ง ต้องทำใจให้หยุด ใจของเรา อะไรที่เรียกว่า **"ใจ" เห็น**อย่าง ๑ **จำ**อย่าง ๑ **คิด**อย่าง ๑ **รู้**อย่าง ๑ **๔ อย่างนี้รวมเข้าเป็นจุดเดียวกัน** นั่นแหละเรียกว่า **ใจ**

อยู่ที่ไหน? อยู่ในเบาะน้ำเลี้ยงหัวใจ คือความเห็นอยู่ที่ท่ามกลางกาย ความจำอยู่ที่ท่ามกลางเนื้อหัวใจ ความคิดอยู่ท่ามกลางดวงจิต ความรู้อยู่ท่ามกลางดวงวิญญาณ

เห็น จำ คิด รู้ ๔ ประการนี้หมดทั้งร่างกาย ส่วนเห็นเป็นต้นของรู้ ส่วนจำเป็นต้นของเนื้อหัวใจ ส่วนคิดเป็นต้นของดวงจิต ส่วนรู้เป็นต้นของดวงวิญญาณ

ดวงวิญญาณเท่าดวงตาดำข้างใน อยู่ในกลางดวงจิต ดวงจิตเท่าดวงตาดำข้างนอก อยู่ในกลางเนื้อหัวใจ ดวงจำกว้างออกไปอีกหน่อยหนึ่ง เท่าดวงตาทั้งหมด ดวงเห็นอยู่ในกลางกาย โตกว่าดวงตาออกไป นั่นเป็นดวงเห็น **ดวงเห็น** นั่นแหละ ธาตุเห็นอยู่ศูนย์กลางดวงนั้น นั่นแหละเรียกว่าเห็น เห็นอยู่ในธาตุเห็นนั้น **ดวงจำ** ธาตุจำอยู่ในศูนย์กลางดวงนั้น ความจำอยู่ที่นั่น **ดวงคิด** ธาตุคิดอยู่ศูนย์กลางดวงนั้น **ดวงรู้** ธาตุรู้อยู่ในศูนย์กลางดวงนั้น เห็น จำ คิด รู้ ๔ อย่างนี้แหละ เอาเข้ามารวมเป็นจุดเดียวกันเรียกว่า **"ใจ"**

ของลึกซึ้งอย่างนี้ เห็นไหมล่ะ คำที่เรียกว่า **"ใจ"** นั่นแหละ เวลานี้เรานั่งอยู่ที่นี่ ส่งใจไปถึงบ้านก็ได้ ส่งใจไปถึงนรกก็ได้ ส่งใจไปถึงสวรรค์ก็ได้ ส่งใจไปถึงนิพพานก็ได้ (เรานึก) ส่งใจไปได้ มันลึกซึ้งอย่างนี้ เห็นไหมล่ะ ใจนี้เป็นของลึกซึ้ง ถ้าว่ารู้แคบก็ส่งไปได้แคบ ถ้ารู้กว้างก็ส่งไปได้กว้าง ถ้ารู้ละเอียดก็ส่งไปได้ละเอียด ถ้ารู้หยาบก็ส่งไปได้หยาบ แล้วแต่ความรู้ของมัน ความเห็นของมันสำคัญนัก

คำที่เรียกว่า "ใจ" นี่ **เราต้องบังคับให้หยุดเป็นจุดเดียวกัน เห็น จำ คิด รู้ ๔ อย่างนี้ ต้องมารวมหยุดเป็นจุดเดียวกันอยู่กลางกายมนุษย์** สะดือทะลุหลัง ขวาทะลุซ้าย กลางกั๊กข้างใน สะดือทะลุหลังเป็นด้ายกลุ่มไปเส้นหนึ่งตึง ขวาทะลุซ้ายเป็นด้ายกลุ่มไปเส้นหนึ่งตึงตรงกัน ตึงทั้ง ๒ เส้นตรงกลางจรดกัน ที่กลางจรดกันนั่นแหละ เรียกว่ากลางกั๊ก กลางกั๊กนั่นแหละถูกกลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ ใสบริสุทธิ์เท่าฟองไข่แดงของไข่ไก่ถูกกลางดวงพอดี ที่สอนให้เอาพระของขวัญไปจรดไว้ที่กลางดวงนั้น คือกลางกั๊กนั่นเอง เราเอาใจของเราไปจรดที่กลางกั๊กนั้น เห็น จำ คิด รู้ ๔ อย่าง จรดอยู่กลางกั๊กนั้น กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์มีที่ตั้งแห่งเดียวเท่านั้น **"ใจ"***

ที่เขาบอกว่า **"ตั้งใจ"**ๆ นั้น เราจะต้องเอาใจไปหยุดตรงนั้นทีเดียวถึงจะถูกเป้าหมายใจดำ ที่เขาบอกว่าตั้งใจ เวลานี้เราจะทำบุญทำกุศล เราก็ต้องตั้งใจตรงนั้น บัดนี้เราจะรักษาศีลก็ต้องตั้งใจตรงนั้น บัดนี้เราจะเจริญภาวนา เราก็ต้องตั้งใจตรงนั้นเหมือนกัน ต้องเอาใจไปหยุดตรงกลางนั้น เมื่อเอาใจไปหยุดอยู่กลางนั้นได้แล้ว ก็ใช้สัญญาจำให้มั่น หยุดนิ่งบังคับให้นิ่ง ถ้าไม่นิ่งก็ต้องใช้บริกรรมภาวนาบังคับไว้ บังคับให้ใจหยุด บังคับหนักเข้า ๆ ๆ พอถูกส่วนเข้าใจหยุดนิ่ง ใจหยุด ๆ **พอใจหยุดเท่านั้นถูกตัวสมถะแล้ว หยุดนั่นแหละเป็นตัวสมถะ หยุดนั่นเองเป็นตัวสำเร็จ ทั้งทางโลกและทางธรรมสำเร็จหมด** โลกที่จะได้รับความสุข ใจต้องหยุดตามส่วนของโลก ธรรมที่จะได้รับความสุข ใจต้องหยุดตามส่วนของธรรม ท่านได้แนะนำไว้ตามวาระพระบาลีว่า **นตฺถิ สนฺติปรํ สุขํ สุขอื่นนอกจากหยุดจากนิ่งไม่มี** หยุดนั่นเองเป็นตัวสำคัญ เพราะเหตุนั้นต้องทำใจให้หยุด เมื่อใจของเราหยุดแล้ว เราก็ต้องหยุดในหยุด ๆ ไม่มีถอยหลังกลับ หยุดในหยุด ๆ ๆ อยู่นั่นเอง

***หมายความว่า ใจมีที่ตั้งแห่งเดียวเท่านั้น คือตรงศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ ตรงศูนย์กลางกายฐานที่ ๗**

ใจที่หยุดนั้นต้องถูกกลาง ถ้าไม่ถูกกลางใช้ไม่ได้ ต้องหยุดเข้าสิบ เข้าศูนย์ เข้าส่วน ถูกสิบ ถูกศูนย์ ถูกส่วน ถ้าหยุดกลางกายเช่นนั้นถูกสิบ พอถูกสิบเท่านั้นไม่ช้าจะเข้าถึงศูนย์ พอถูกสิบแล้วก็จะเข้าถึงศูนย์ทีเดียว โบราณท่านพูดกันว่า "เห็นสิบแล้วเห็นศูนย์ เป็นเค้ามูลสืบกันมา เที่ยงแท้แน่นักหนา ตั้งอนิจจาเป็นอาจิณ จุติแล้วปฏิสนธิ ย่อมเวียนวนอยู่ทั้งสิ้น สังขาราไม่ยืนยิน ราคีสิ้นเป็นตัวมา"

สิบศูนย์นี้เป็นตัวสำคัญนัก สัตว์โลกจะเกิดในโลกได้ ต้องอาศัยเข้าสิบแล้วตกศูนย์จึงเกิดได้ ถ้าเข้าสิบไม่ตกศูนย์แล้วเกิดไม่ได้ โลกกับธรรมต้องอาศัยกันอย่างนี้ ส่วนทางธรรมเล่าก็ต้องเข้าสิบ เข้าสิบแล้วก็ตกศูนย์ **"ตกศูนย์" คือ "ใจหยุด"** พอใจหยุดเรียกว่าเข้าสิบแล้ว เห็นเป็นดวงใสเท่าดวงจันทร์ดวงอาทิตย์ผุดขึ้นที่ใจหยุดนั้น นั่นตกศูนย์แล้ว เข้าสิบแล้ว เห็นศูนย์แล้ว เรียกว่า "เข้าสิบแล้วเห็นศูนย์"

พอเห็นศูนย์ ใจก็หยุดอยู่กลางศูนย์นั้น กลางดวงใสเท่าดวงจันทร์ดวงอาทิตย์นั้น ดวงนั้นแหละเรียกว่า **"ดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน"** หรืออีกนัยหนึ่งดวงนั้นเรียกว่า **"ดวงปฐมมรรค"** หนทางเบื้องต้น มรรคผลนิพพาน **ถ้าจะไปสู่มรรคผลนิพพานต้องเข้ากลางดวงนั้นแห่งเดียว ไปได้ทางเดียว ทางอื่นไม่มี** เมื่อเข้ากลางดวงศูนย์นั้นได้แล้ว เรียกว่า **ปฐมมรรค** นัยหนึ่ง อีกนัยหนึ่งดวงนั้นนั่นแหละเรียกว่า **"เอกายนมรรค"** แปลว่า **หนทางเอก ไม่มีโท ๒ ไม่มี** แปลว่า **หนทางหนึ่ง ๒ ไม่มี หนึ่งทีเดียว**

ดวงนั้นแหละ เรียกว่าธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน เป็นทางไปของพระพุทธเจ้า พระอรหันต์ทั้งหมดในสากลธรรม พระพุทธเจ้า พระอรหันต์จะเข้าไปสู่นิพพาน ต้องไปทางนี้ทางเดียว ไม่มีทางแตกแยกจากกัน **ไปแนวเดียวทางเดียวกันหมด** แต่ว่าการไปนั้น บางท่านเร็ว บางท่านช้าไม่เหมือนกัน คำที่ว่าไม่เหมือนกันนี้แหละ ถึงจะได้ชื่อว่าไม่ซ้ำกัน คำว่าไม่ซ้ำกัน เพราะเร็วกว่ากัน ช้ากว่ากัน แล้วแต่นิสัยวาสนาของตนที่สั่งสมอบรมไว้ แต่ว่า **ทางไปนั้นเป็นทางเดียวกันหมด เป็นเอกายนมรรค หนทางเส้นเดียว เมื่อจะไปต้องหยุด** นี่ก็แปลกอย่างนี้ ฉะนั้นต้องเอาใจหยุดจึงจะเร็วจะถึง หยุดอยู่กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ พอหยุดถูกส่วนก็เห็นดวงใจ ดวงใสนั้นแหละเรียกว่าเอกายนมรรค หรือเรียกว่า ปฐมมรรค หรือเรียกว่าธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน โตเท่าดวงจันทร์ดวงอาทิตย์ ใจก็หยุดนิ่งอยู่กลางดวงนั้น

พอหยุดนิ่งถูกส่วนเข้าเท่านั้นหยุดในหยุด ๆ ๆ กลางของหยุดเรื่อยเข้าไป กลางของกลาง ๆ ๆ ๆ ที่หยุดนั้นพอถูกส่วนเข้า เห็นดวงอีกดวงหนึ่งเท่า ๆ กันอยู่กลางดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐานนั้น เรียกว่า **ดวงศีล** หยุดอยู่กลางดวงศีลนั่น พอถูกส่วนเข้า เห็นอีกดวง ๑ เท่า ๆ กัน เรียกว่า **ดวงสมาธิ** หยุดอยู่กลางดวงสมาธินั่น พอถูกส่วนเข้าเห็นอีกดวง ๑ เรียกว่า **ดวงปัญญา** ดวงเท่า ๆ กัน หยุดอยู่กลางดวงปัญญานั่น พอถูกส่วนเข้าเห็นอีกดวง ๑ เรียกว่า **ดวงวิมุตติ** ใสสะอาดหนักขึ้นไป หยุดอยู่กลางดวงวิมุตตินั่น พอถูกส่วนเข้าเห็นอีกดวง ๑ เรียกว่า **ดวงวิมุตติญาณทัสสนะ** หยุดอยู่กลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะ พอถูกส่วนเข้าเห็นตัวกายมนุษย์ของเราที่นอนฝันออกไป ที่ไปเกิดมาเกิด เขาเรียกว่า **กายมนุษย์ละเอียด** พอเราไปเห็นเข้าเท่านั้นเราก็รู้ได้ทีเดียวว่า อ้อ กายนี้เวลาฝันเราเคยเห็นเคยไปกับมันในเวลาทำกิจหน้าที่ฝัน เวลาตื่นแล้วไม่รู้มันไปอยู่ที่ไหน บัดนี้เรามาเห็นแล้ว อยู่กลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะนั่นเอง

เมื่อเห็นแล้วก็ให้กายมนุษย์ละเอียดนั่นนั่งเข้าเหมือนกายมนุษย์หยาบข้างนอกนี่ เมื่อนั่งถูกส่วนเข้าแล้ว ใจมนุษย์ละเอียดก็หยุดนิ่งอยู่ที่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ละเอียด พอถูกส่วนเข้า หยุดถูกส่วนเข้าเท่านั้น ก็เห็นดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน หยุดอยู่กลางดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน พอถูกส่วนเข้าก็เห็นดวงศีล หยุดอยู่กลางดวงศีล ถูกส่วนเข้าเห็นดวงสมาธิ หยุดอยู่กลางดวงสมาธิ พอถูกส่วนเข้าเห็นดวงปัญญา หยุดอยู่กลางดวงปัญญา ถูกส่วนเข้าเห็นดวงวิมุตติ หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงวิมุตติ ถูกส่วนเข้าเห็นดวงวิมุตติญาณทัสสนะ หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะ ถูกส่วนเข้าก็เห็น**กายทิพย์**

ในกายทิพย์นั่งแบบเดียวกับกายมนุษย์ละเอียดนั่น ใจของกายทิพย์ หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายทิพย์ พอถูกส่วนเข้า เห็นดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ถูกส่วนเข้า เห็นดวงศีล หยุดอยู่กลางดวงศีล ถูกส่วนเข้า เห็นดวงสมาธิ หยุดอยู่กลางดวงสมาธิ ส่วนส่วนเข้าเห็นดวงปัญญา หยุดอยู่กลางดวงปัญญา ถูกส่วนเข้า เห็นดวงวิมุตติ หยุดอยู่กลางดวงวิมุตติ ถูกส่วนเข้า เห็นดวงวิมุตติญาณทัสสนะ หยุดอยู่กลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะ ถูกส่วนเข้าเห็น **กายทิพย์ละเอียด**

ใจกายทิพย์ละเอียดก็นิ่งอยู่ที่ศูนย์กลางดวงธรรม ที่ทำให้เป็นกายทิพย์ละเอียด ถูกส่วนเข้าเห็นดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน หยุดอยู่กลางดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ถูกส่วนเข้า เห็นดวงศีล หยุดอยู่กลางดวงศีล ถูกส่วนเข้า เห็นดวงปัญญา หยุดอยู่กลางดวงปัญญา ถูกส่วนเข้า เห็นดวงวิมุตติ หยุดอยู่กลางดวงวิมุตติ ถูกส่วนเข้า เห็นดวงวิมุตติญาณทัสสนะ หยุดอยู่กลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะ ถูกส่วนเข้า เห็น **กายรูปพรหม**

ใจกายรูปพรหมก็นิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายรูปพรหม พอถูกส่วนเข้า เห็นดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ใจกายรูปพรหม เมื่อหยุดนิ่งอยู่ที่ศูนย์กลางดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ถูกส่วนเข้า เห็นดวงศีล หยุดอยู่กลางดวงศีล ถูกส่วนเข้า เห็นดวงสมาธิ หยุดอยู่กลางดวงสมาธิ ถูกส่วนเข้า เห็นดวงปัญญา หยุดอยู่กลางดวงปัญญา ถูกส่วนเข้า เห็นดวงวิมุตติ หยุดอยู่กลางดวงวิมุตติ ถูกส่วนเข้า เห็นดวงวิมุตติญาณทัสสนะ หยุดอยู่กลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะ ถูกส่วนเข้า เห็น **กายรูปพรหมละเอียด**

ใจกายรูปพรหมละเอียด หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายรูปพรหมละเอียด ถูกส่วนเข้า เห็นดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน หยุดอยู่กลางดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ถูกส่วนเข้า เห็นดวงศีล หยุดอยู่กลางดวงศีล ถูกส่วนเข้า เห็นดวงสมาธิ หยุดอยู่กลางดวงสมาธิ ถูกส่วนเข้า เห็นดวงปัญญา หยุดอยู่กลางดวงปัญญา ถูกส่วนเข้า เห็นดวงวิมุตติ หยุดอยู่กลางดวงวิมุตติ ถูกส่วนเข้า เห็นดวงวิมุตติญาณทัสสนะ หยุดอยู่กลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะ ถูกส่วนเข้า ก็เห็น **กายอรูปพรหม**

ใจกายอรูปพรหม ก็หยุดนิ่งอยู่ที่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายอรูปพรหม พอถูกส่วนเข้า ก็เห็นดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน หยุดนิ่งอยู่ที่ศูนย์กลางดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ถูกส่วนเข้า เห็นดวงศีล หยุดอยู่กลางดวงศีล ถูกส่วนเข้า เห็นดวงสมาธิ หยุดอยู่กลางดวงสมาธิ ถูกส่วนเข้า เห็นดวงปัญญา หยุดอยู่กลางดวงปัญญาถูกส่วนเข้า เห็นดวงวิมุตติ หยุดอยู่กลางดวงวิมุตติ ถูกส่วนเข้า เห็นดวงวิมุตติญาณทัสสนะ หยุดอยู่กลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะ ถูกส่วนเข้า ก็เห็น **กายอรูปพรหมละเอียด**

ใจกายอรูปพรหมละเอียด หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงธรรม ที่ทำให้เป็นกายรูปพรหมละเอียด ถูกส่วนเข้า เห็นดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน หยุดนิ่งอยู่ที่ศูนย์กลางดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ถูกส่วนเข้า เห็นดวงศีล หยุดอยู่กลางดวงศีล ถูกส่วนเข้า เห็นดวงสมาธิ หยุดอยู่กลางดวงสมาธิ ถูกส่วนเข้า เห็นดวงปัญญา หยุดอยู่กลางดวงปัญญา ถูกส่วนเข้า เห็นดวงวิมุตติ หยุดอยู่กลางดวงวิมุตติ ถูกส่วนเข้า เห็นดวงวิมุตติญาณทัสสนะ หยุดอยู่กลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะ ถูกส่วนเข้า ก็เห็น **กายธรรม** รูปเหมือนพระปฏิมากร เกตุดอกบัวตูม ใสเป็นกระจกส่องเงาหน้า หน้าตักโตเล็กตามส่วน **หน้าตักเท่าไหน ดวงธรรมที่ทำให้เป็นธรรมกาย ก็โตเท่านั้น กลมรอบตัว อยู่กลางกายธรรมกายนั่น ธรรมกายเป็นตัวพุทธรัตนะ ดวงธรรมที่ทำให้เป็นธรรมกายเป็นธรรมรัตนะ**

ใจพุทธรัตนะก็หยุดนิ่งอยู่ที่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ให้เป็นธรรมกาย พอหยุดถูกส่วนเข้า เห็นดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน หยุดอยู่กลางดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ถูกส่วนเข้า เห็นดวงศีล หยุดอยู่กลางดวงศีล ถูกส่วนเข้า เห็นดวงสมาธิ หยุดอยู่กลางดวงสมาธิ ถูกส่วนเข้า เห็นดวงปัญญา หยุดอยู่กลางดวงปัญญา ถูกส่วนเข้า เห็นดวงวิมุตติ หยุดอยู่กลางดวงวิมุตติ ถูกส่วนเข้า เห็นดวงวิมุตติญาณทัสสนะ หยุดอยู่กลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะ ถูกส่วนเข้า ก็เห็น **กายธรรมละเอียด** โตกว่าธรรมกายที่เห็นแล้วนั้น ๕ เท่า

ใจกายธรรมละเอียดก็หยุดนิ่งอยู่ที่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ให้เป็นธรรมกายละเอียด ถูกส่วนเข้า เห็นดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ขยายส่วนโตหนักขึ้นไป ใจก็หยุดนิ่งอยู่ที่ศูนย์กลางดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ถูกส่วนเข้า เห็นดวงศีล หยุดอยู่กลางดวงศีล ถูกส่วนเข้า เห็นดวงสมาธิ หยุดอยู่กลางดวงสมาธิ ถูกส่วนเข้า เห็นดวงปัญญา หยุดอยู่กลางดวงปัญญา ถูกส่วนเข้า เห็นดวงวิมุตติ หยุดอยู่กลางดวงวิมุตติ ถูกส่วนเข้า เห็นดวงวิมุตติญาณทัสสนะ หยุดอยู่กลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะ ถูกส่วนเข้า ก็เห็น **กายธรรมพระโสดา** หน้าตัก ๕ วา สูง ๕ วา เกตุดอกบัวตูมใสหนักขึ้น

ใจกายพระโสดาก็หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงธรรม ที่ทำให้เป็นกายพระโสดา ถูกส่วนเข้า เห็นดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน หยุดอยู่กลางดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ถูกส่วนเข้า เห็นดวงศีล หยุดอยู่กลางดวงศีล ถูกส่วนเข้า เห็นดวงสมาธิ หยุดอยู่กลางดวงสมาธิ ถูกส่วนเข้า เห็นดวงปัญญา หยุดอยู่กลางดวงปัญญา ถูกส่วนเข้า เห็นดวงวิมุตติ หยุดอยู่กลางดวงวิมุตติ ถูกส่วนเข้า เห็นดวงวิมุตติญาณทัสสนะ หยุดอยู่กลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะ ถูกส่วนเข้า ก็เห็น **กายธรรมพระโสดาละเอียด** อยู่ในกลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะของพระโสดานั้น หน้าตัก ๕ วา

ใจของกายพระโสดาละเอียด หยุดนิ่งอยู่ที่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ให้เป็นกายพระโสดาละเอียด ถูกส่วนเข้า เห็นดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐานหยุดนิ่งอยู่ที่ศูนย์กลางดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ถูกส่วนเข้า เห็นดวงศีล หยุดอยู่กลางดวงศีล ถูกส่วนเข้า เห็นดวงสมาธิ หยุดอยู่กลางดวงสมาธิ ถูกส่วนเข้า เห็นดวงปัญญา หยุดอยู่กลางดวงปัญญา ถูกส่วนเข้า เห็นดวงวิมุตติ หยุดอยู่กลางดวงวิมุตติ ถูกส่วนเข้า เห็นดวงวิมุตติญาณทัสสนะ หยุดอยู่กลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะ ถูกส่วนเข้า ก็เห็น **กายพระสกิทาคา** หน้าตัก ๑๐ วา สูง ๑๐ วา เกตุดอกบัวตูมใสหนักขึ้น

ใจของพระสกิทาคาก็หยุดอยู่ที่ศูนย์กลางดวงธรรม ที่ทำให้เป็นพระสกิทาคา ถูกส่วนเข้า เห็นดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน หยุดนิ่งอยู่กลางดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ถูกส่วนเข้า เห็นดวงศีล หยุดอยู่กลางดวงศีล ถูกส่วนเข้า เห็นดวงสมาธิ หยุดอยู่กลางดวงสมาธิ ถูกส่วนเข้า เห็นดวงปัญญา หยุดอยู่กลางดวงปัญญา ถูกส่วนเข้า เห็นดวงวิมุตติ หยุดอยู่กลางดวงวิมุตติ ถูกส่วนเข้า เห็นดวงวิมุตติญาณทัสสนะ หยุดอยู่กลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะ ถูกส่วนเข้า ก็เห็น **กายพระสกิทาคาละเอียด** หน้าตัก ๑๐ วา สูง ๑๐ วา เกตุดอกบัวตูมใสหนักขึ้น

ใจของพระสกิทาคาละเอียด หยุดอยู่ที่กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นพระสกิทาคาละเอียด ถูกส่วนเข้า เห็นดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน หยุดอยู่กลางดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ถูกส่วนเข้า เห็นดวงศีล หยุดอยู่กลางดวงศีล ถูกส่วนเข้า

เห็นดวงสมาธิ หยุดอยู่กลางดวงสมาธิ ถูกส่วนเข้า เห็นดวงปัญญา หยุดอยู่กลางดวงปัญญา ถูกส่วนเข้า เห็นดวงวิมุตติ หยุดอยู่กลางดวงวิมุตติ ถูกส่วนเข้า เห็นดวงวิมุตติญาณทัสสนะ หยุดอยู่กลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะ ถูกส่วนเข้า ก็เห็น **กายพระอนาคา** หน้าตัก ๑๕ วา สูง ๑๕ วา เกตุดอกบัวตูมใสหนักขึ้น

ใจของพระอนาคาก็หยุดนิ่งอยู่ที่ศูนย์กลางดวงธรรม ที่ทำให้เป็นพระอนาคา ถูกส่วนเข้า เห็นดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน หยุดนิ่งอยู่ที่ศูนย์กลางดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ถูกส่วนเข้า เห็นดวงศีล หยุดอยู่กลางดวงศีล ถูกส่วนเข้า เห็นดวงสมาธิ หยุดอยู่กลางดวงสมาธิ ถูกส่วนเข้า เห็นดวงปัญญา หยุดอยู่กลางดวงปัญญา ถูกส่วนเข้า เห็นดวงวิมุตติ หยุดอยู่กลางดวงวิมุตติ ถูกส่วนเข้า เห็นดวงวิมุตติญาณทัสสนะ หยุดอยู่กลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะ ถูกส่วนเข้า ก็เห็น **กายพระอนาคาละเอียด** หน้าตัก ๑๕ วา สูง ๑๕ วา เกตุดอกบัวตูมใสหนักขึ้น

ใจของพระอนาคาละเอียดก็หยุดอยู่ที่ศูนย์กลางดวงธรรม ที่ทำให้เป็นกายพระอนาคาละเอียด ถูกส่วนเข้า เห็นดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน หยุดอยู่กลางดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ถูกส่วนเข้า เห็นดวงศีล หยุดอยู่กลางดวงศีล ถูกส่วนเข้า เห็นดวงสมาธิ หยุดอยู่กลางดวงสมาธิ ถูกส่วนเข้า เห็นดวงปัญญา หยุดอยู่กลางดวงปัญญา ถูกส่วนเข้า เห็นดวงวิมุตติ หยุดอยู่กลางดวงวิมุตติ ถูกส่วนเข้า เห็นดวงวิมุตติญาณทัสสนะ หยุดอยู่กลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะ ถูกส่วนเข้า ก็เห็น **กายพระอรหัต** หน้าตัก ๒๐ วา สูง ๒๐ วา เกตุดอกบัวตูม ดวงธรรมที่ทำให้เป็นพระอรหัต ก็ ๒๐ วา กลมรอบตัว

ใจพระอรหัตก็หยุดอยู่ที่ศูนย์กลางดวงธรรม ที่ทำให้เป็นพระอรหัต ถูกส่วนเข้า เห็นดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน วัดผ่าเส้นศูนย์กลาง ๒๐ วา กลมรอบตัวเหมือนกัน หยุดอยู่กลางดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ถูกส่วนเข้า เห็นดวงศีล วัดผ่าศูนย์กลาง ๒๐ วา กลมรอบตัวเหมือนกัน หยุดอยู่กลางดวงศีล ถูกส่วนเข้า เห็นดวงสมาธิ วัดผ่าเส้นศูนย์กลาง ๒๐ วา กลมรอบตัวเหมือนกัน หยุดอยู่กลางดวงสมาธิ ถูกส่วนเข้า เห็นดวงปัญญา หยุดอยู่กลางดวงปัญญา วัดเส้นผ่าศูนย์กลาง ๒๐ วา กลมรอบตัวเหมือนกัน หยุดอยู่กลางดวงปัญญา ถูกส่วนเข้า เห็นดวงวิมุตติ เส้นผ่าศูนย์กลาง ๒๐ วา กลมรอบตัวเหมือนกัน หยุดอยู่กลางดวงวิมุตติ ถูกส่วนเข้า เห็นดวงวิมุตติญาณทัสสนะ วัดผ่าเส้นศูนย์กลาง ๒๐ วา กลมรอบตัวเหมือนกัน หยุดอยู่กลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะ ถูกส่วนเข้า เห็น **กายพระอรหัตละเอียด** สวยงามมาก นี่เป็นกายที่ ๑๘ เมื่อถึงพระอรหัตนี้แล้ว* หลุดกิเลสหมด ไม่มีกิเลสเลย เสร็จกิจในพระพุทธศาสนาทั้งสมถวิปัสสนาตลอด

ตั้งแต่กายมนุษย์ถึงกายอรูปพรหมละเอียดแค่นั้นเรียกว่า **ขั้นสมถะ**

ตั้งแต่กายธรรมโคตรภู ทั้งหยาบทั้งละเอียดจนกระทั่งถึงกายพระอรหัต ทั้งหยาบทั้งละเอียดนี้เป็น **ขั้นวิปัสสนา**ทั้งนั้น**

ที่เรามาเรียนสมถวิปัสสนาวันนี้ ต้องเดินแนวนี้ ผิดแนวนี้ไม่ได้ และก็ต้องเป็นอย่างนี้ ผิดอย่างนี้ไปไม่ได้ ผิดอย่างนี้ไปก็เลอะเหลว ต้องถูกแนวนี้ เราจะต้องยึดกายมนุษย์นี่เป็นแบบ เข้าไปถึงกายมนุษย์ละเอียด ต้องยึดกายมนุษย์ละเอียดเป็นแบบ เข้าไปถึงกายทิพย์ ต้องยึดกายทิพย์เป็นแบบ เข้าไปถึงกายทิพย์ละเอียด ต้องยึดกายทิพย์ละเอียดเป็นแบบ จะโยกโย้ไปไม่ได้ เข้าไปถึงกายรูปพรหม ต้องยึดกายรูปพรหมเป็นแบบ เข้าไปถึงกายรูปพรหมละเอียด ต้องยึดกายรูปพรหมละเอียดเป็นแบบ เข้าไปถึงกายอรูปพรหม ต้องยึดกายอรูปพรหมเป็นแบบ เข้าไปถึงกายอรูปพรหมละเอียด ต้องยึดกายอรูปพรหมละเอียดเป็นแบบ เข้าไปถึงกายธรรม ต้องยึด

---

*พระเดชพระคุณหลวงพ่อ หมายถึง **ถึงธรรมกาย พระอรหัตผล ของพระอรหันต์บุคคล ผู้ตัดสัญโภชน์ ๑๐ ได้โดยเด็ดขาดเป็นสมุจเฉทปหาน** (ชยมงฺคโล ภิกฺขุ)

พระเดชพระคุณหลวงพ่อ หมายถึงว่า **เมื่อปฏิบัติถึงธรรมกายแล้ว อาศัยตาหรือญาณพระธรรมกาย พิจารณาเห็นกายในกาย เวทนาในเวทนา จิตในจิต และธรรมในธรรม ทั้ง ณ ภายใน และ ณ ภายนอก ให้สามารถเจริญทั้งวิปัสสนาปัญญา เห็นแจ้งแทงตลอดในสังขารธรรมทั้งหลายทั้งปวง ทั้งอุปาทินนกสังขารและอนุปาทินนกสังขาร **ว่าเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา แน่แท้อย่างไร** และเห็นแจ้งในอริยสัจจ์ทั้ง ๔ อันเป็นไปในญาณ ๓ คือ **สัจจญาณ กิจจญาณ และกตญาณ เป็นโลกุตตรปัญญา** และเห็นแจ้งสูงขึ้นไปถึงวิสังขาร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง **พระนิพพาน ว่าไม่ต้องตกอยู่ในอาณัติแห่งพระไตรลักษณ์ อย่างไร** และกลับมีสภาวะที่เที่ยง (นิจจํ) เป็นบรมสุข (ปรมํ สุขํ) และยั่งยืน (ธุวํ หรือ ตาทิ) อย่างไร ตามธรรมชาติที่เป็นจริง อย่างไร

กายธรรมเป็นแบบ **กายธรรม** รูปเหมือนกับพระปฏิมากรที่เขาปั้นไว้ในโบสถ์วิหารการเปรียญเขาทำแบบไว้อย่างนั้น เข้าถึงกายธรรมละเอียด ยึดกายธรรมละเอียดเป็นแบบ เข้าถึงกายธรรมพระโสดา ยึดกายธรรมพระโสดาเป็นแบบ เข้าถึงกายธรรมพระโสดาละเอียด ยึดกายธรรมพระโสดาละเอียดเป็นแบบ เข้าถึงกายธรรมพระสกิทาคา ยึดกายธรรมพระสกิทาคาเป็นแบบ เข้าถึงกายธรรมพระสกิทาคาละเอียด ยึดกายธรรมพระสกิทาคาละเอียดเป็นแบบ เข้าถึงกายธรรมพระอนาคา ยึดกายธรรมพระอนาคาเป็นแบบ เข้าถึงกายธรรมพระอนาคาละเอียด ยึดกายธรรมพระอนาคาละเอียดเป็นแบบ เข้าถึงกายธรรมพระอรหัต ยึดกายธรรมพระอรหัตเป็นแบบ เข้าถึงกายธรรมพระอรหัตละเอียด ยึดกายธรรมพระอรหัตละเอียดเป็นแบบ นี้เป็นหลักฐานในพระพุทธศาสนา ในหนังสือที่ได้รับแจกกันทั่ว ๆ หน้านั้น ๑๘ รูป หน้าปกที่อธิบายมานี้นับดูได้ ๑. กายมนุษย์ ๒. กายมนุษย์ละเอียด ๓. กายทิพย์ ๔. กายทิพย์ละเอียด ๕. กายรูปพรหม ๖. กายรูปพรหมละเอียด ๗. กายอรูปพรหม ๘. กายอรูปพรหมละเอียด ๙. กายธรรม ๑๐. กายธรรมละเอียด ๑๑. กายพระโสดา ๑๒. กายพระโสดาละเอียด ๑๓. กายพระสกิทาคา ๑๔. กายพระกสิทาคาละเอียด ๑๕. กายพระอนาคา ๑๖. กายพระอนาคาละเอียด ๑๗. กายพระอรหัต ๑๘. กายพระอรหัตละเอียด นี้แหละหลักปฏิบัติของพระพุทธศาสนา ต้องแน่นอนจับตัววางตายอย่างนี้ไม่เลอะเลือนเหลวไหล

แต่ว่า **จะไปทางนี้ต้อง "หยุด"** ทางธรรมเริ่มต้นต้องหยุดตั้งแต่ต้นจนกระทั่งพระอรหัต **ถ้าไม่หยุดก็ไปไม่ได้** ชัดทีเดียว แปลกไหมล่ะ ไปทางโลกเขาต้องไปกันปราดเปรียวว่องไวคล่องแคล่ว ต้องเล่าเรียนกันมากมาย จนกระทั่งรู้เท่าทันเหลี่ยมคูผู้คนตลอดสาย จึงจะปกครองโลกให้รุ่งเรืองเจริญได้ แต่ว่าจะไปทางธรรมนี่แหละ "**หยุด**" เท่านั้นแหละไปได้ หยุดอย่างเดียวเท่านั้น

□□□□

ธรรมบรรยาย : เรื่อง สมถวิปัสสนา และ หลักวิชาทำนิพพานให้แจ้ง

โดย พระเสริมชัย ชยมงฺคโล

ณ วัดไทยวอชิงตัน ดีซี. ประเทศสหรัฐอเมริกา

วันที่ ๓๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๓๓

เจริญพรญาติโยมทุกท่าน วันนี้ก็เป็นคืนที่ ๔ ที่อาตมาได้มีโอกาสมาบรรยายธรรมและก็แนะนำวิธีปฏิบัติภาวนาธรรมอีกวิธีหนึ่งจากที่พระเดชพระคุณหลวงพ่อเจ้าอาวาสได้ปฏิบัติอยู่แล้ว ซึ่งต่างก็ให้ผลดีในการปฏิบัติธรรมดังกล่าว ทั้งทางโลกและทางธรรม สุดแต่ว่าญาติโยมจะสันทัดปฏิบัติอย่างไรก็ตาม เพื่อให้ได้ผล ๒ ประการ ในขณะนี้ที่สอนมาในส่วนของภาวนาธรรม คือ

ให้ได้ผลเป็นความสงบใจ และก็ให้ได้ผลเป็นการชำระจิตใจให้ใสสะอาดบริสุทธิ์จากกิเลสนิวรณ์เครื่องกั้นปัญญา อย่างเช่น ให้สงบระงับหรือสะอาดบริสุทธิ์ปราศจากความง่วงเหงาซึมเซาไม่กระปรี้กระเปร่าแห่งจิตใจ กลายเป็นผู้ที่มีจิตใจปลอดโปร่งชื่นบาน เพื่อกำจัดกิเลสประเภทลังเลสงสัยในธรรมปฏิบัติที่จะนำไปสู่ความสันติสุขและร่มเย็นได้จริงไปจนถึงมรรคผลนิพพานที่สิ้นสุดแห่งทุกข์ทั้งปวง และก็เพื่อกำจัดกิเลสประเภทหงุดหงิด โกรธ พยาบาท ไม่สบายใจ ไปจนถึงกิเลสประเภทความฟุ้งซ่านแห่งจิตใจไปในเรื่องต่าง ๆ ไม่อาจระงับอยู่ในอารมณ์เดียวหรือที่เดียวได้ และประการสุดท้ายก็คือให้สงัดจากความยินดี พอใจ ยึดติด ในรูป เสียง กลิ่น รส ในสิ่งสัมผัสทางกาย แปลว่าธรรมปฏิบัติในขั้น**สมถะ**

ทำให้ใจสงบระงับจากกิเลสนิวรณ์เครื่องกั้นปัญญา พระพุทธเจ้าได้ทรงสั่งสอนไว้ถึง ๔๐ วิธี ท่านใดจะเลือกวิธีใดวิธีหนึ่งใน ๔๐ วิธีนั้น หรือหลายวิธีประกอบกัน เพื่อให้เหมาะกับจริตอัธยาศัยของตนที่จะอบรมจิตใจให้สงบระงับจากกิเลสนิวรณ์ โดยให้จิตใจสงบนิ่งเป็นสมาธิแนบแน่นมั่นคง ก็ทำได้ตามจริตอัธยาศัยของตน วิธีปฏิบัติตามแนววิชชาธรรมกายที่หลวงพ่อวัดปากน้ำได้สั่งสอนก็ดี หรือยุบหนอ-พองหนอที่หลวงพ่อท่านสอนก็ดี หรือวิธีอื่นได้แก่อานาปานสติบ้าง วิธีอื่น ๆ บ้าง ใน ๔๐ วิธีนั้น ล้วนแต่เป็นอุบายวิธีที่จะทำให้ใจสงบระงับจากกิเลสนิวรณ์ด้วยการรวมใจให้หยุดให้นิ่งเป็นสมาธิแนบแน่นมั่นคงด้วยกันทั้งสิ้น

อีกประการหนึ่ง **ธรรมปฏิบัติในชั้นสูงต่อไป ขั้นวิปัสสนา** เมื่อจิตใจสงบระงับจากกิเลสนิวรณ์แล้ว ก็อาศัยใจที่ใสสะอาดบริสุทธิ์จากกิเลสนิวรณ์นั้น **พิจารณาสภาวธรรมให้เห็นตามสภาพที่เป็นจริง** โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พิจารณาให้เห็นสภาพหรือความปรุงแต่งของสังขารธรรม ซึ่งเป็นภาษาพระ คือธรรมชาติใด ๆ ก็ตามที่ประกอบด้วยปัจจัยปรุงแต่งอย่างเช่น ตัวเรานี่แหละประกอบด้วยปัจจัยปรุงแต่งหลายอย่างหลายประการ เช่น ประกอบด้วยธาตุมีธาตุน้ำ ดิน ไฟ ลม อากาศ ประกอบด้วยขันธ์ คือเมื่อแยกแยะออกเป็นกอง ๆ แล้ว ก็จะเห็น**รูปขันธ์**อย่างหนึ่ง (ฝ่ายรูป) **นามขันธ์**ฝ่ายหนึ่ง มี "**เวทนาขันธ์**" (นี่ฝ่ายจิต) ที่ให้เสวยอารมณ์ หรือพูดภาษาธรรมดาก็ว่า อารมณ์สุขอารมณ์ทุกข์ แล้วก็ "**สัญญาขันธ์**" คือธรรมชาติฝ่ายจดจำอารมณ์ "**สังขารขันธ์**" คือธรรมชาติฝ่ายที่น้อมไปสู่อารมณ์นึกคิดไปในเรื่องต่าง ๆ นั่นเอง แล้วก็ปรุงแต่งว่าไอ้นี่ดี ไอ้นี่ไม่ดี ไอ้นี่ชอบใจ ไอ้นี่ไม่ชอบใจ แล้วก็ธรรมชาติฝ่ายรับรู้อารมณ์ที่เรียกว่า "**วิญญาณขันธ์**" ภาษาพระก็เรียกว่าเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ นี่เรียกว่าหมดทั้งตัวเรานี้ประกอบด้วยธาตุ ประกอบด้วยขันธ์ แล้วก็ยังแยกสรุปออกไปเป็นรูปกับนาม รูปก็ฝ่ายรูปขันธ์ นามก็ฝ่ายจิตใจ เรียกว่านามขันธ์ แต่นามขันธ์นี่มีธรรมชาติ ๔ อย่างรวมกัน ยังมีสิ่งอื่นประกอบอีกเช่น อาหาร ตลอดทั้งอุณหภูมิ แล้วก็ประกอบด้วยกรรม เป็นไปตามกรรม กรรมดีก็ปรุงแต่งให้สังขารร่างกายทั้งหมดนี่ดี งดงาม ละเอียด ประณีต พร้อมด้วยจิตใจที่ดี แล้วก็มีความสุขความเจริญในชีวิต ส่วนกรรมไม่ดีก็ปรุงแต่งให้สังขารร่างกายตลอดทั้งจิตใจไม่ดีไม่งาม หยาบคาย แล้วก็ดำเนินชีวิตไปด้วยความทุกข์เดือดร้อน เป็นไปตามกรรมนี่แหละ อย่างตัวเราทั้งหมดนี่ประกอบด้วยกายกับใจ แล้วก็เป็นไปด้วยอำนาจของกรรม ปรุงแต่งให้เป็นไปสุขบ้าง ทุกข์บ้าง ดีบ้าง เลวบ้าง หยาบบ้าง ละเอียดบ้าง ประณีตบ้าง อย่างนี้เป็นต้น อย่างนี้แหละเรียกว่า **สังขาร** สังขารนี่แหละ ก็มีประเภทที่มีวิญญาณครองอย่างเช่น ประเภทที่มีชีวิต มีวิญญาณรับรู้ อย่างเช่นสังขารของเรา และก็มีอย่างที่มีชีวิตแต่ไม่มีวิญญาณครอง อย่างเช่น ทรัพย์ศฤงคารอย่างอื่น ที่ดิน อาคารบ้านเรือน อย่างนี้เป็นต้น

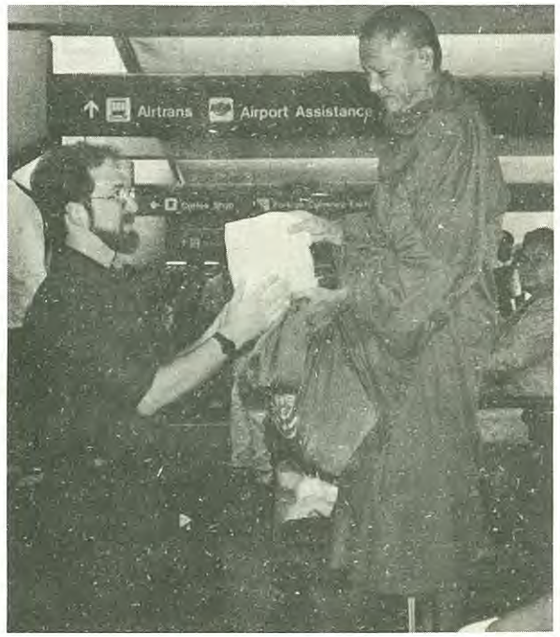

ทั้งหมดนี่แหละ เมื่อจิตใจของเราผ่องใสดีแล้ว พิจารณาเรียนรู้ธรรมชาติบรรดาที่เป็นสังขารอย่างนี้แหละ ว่าประกอบด้วยปัจจัยปรุงแต่งอย่างไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ใกล้ตัวที่สุด ก็คือ ตัวเรานี่แหละประกอบด้วยกรรมดีกรรมชั่ว เรียกว่า **ปุญญาภิสังขาร อปุญญาภิสังขาร** ไปจนถึงดี ดีมากในระดับโลกิยะ ชื่อว่า**อเนญชาภิสังขาร** คือคุณความดีที่ถึงขั้นระดับอรูปฌาน ให้เสวยสุขด้วยความละเอียดประณีตมั่นคง อย่างนี้เป็นต้น

เมื่อรู้สภาวะแห่งความปรุงแต่งอย่างนี้แล้ว ก็เรียนรู้ต่อไปว่า สภาพของสังขารอย่างนี้มีลักษณะที่เป็นไปตามธรรมชาติอย่างไร อันนี้เราก็ศึกษาพิจารณาสภาวธรรมต่อไปให้เห็นตามธรรมชาติที่เป็นจริง เห็นได้ ๒ อย่างอีกเช่นกัน อย่างเช่น**ตัวเรานี่พิจารณาดูหมดทั่วสกลกายแล้ว ให้เป็นตามธรรมชาติที่เป็นจริง** เมื่อใจเป็นสมาธิปราศจากกิเลสนิวรณ์ไม่ลำเอียงนะ **ก็จะเห็นว่าไม่มีส่วนหนึ่งส่วนใดในสังขารร่างกายของเราทั้งหมด** และ**แม้ของผู้อื่น ว่าน่ารักน่าใคร่ น่าหลง น่าชื่นชมยินดีแต่ประการใด**นี้อย่างหนึ่ง เมื่อใครพิจารณาเห็นสภาวะของสังขารอย่างนี้ จิตใจก็จะสงบระงับจากกิเลสนิวรณ์ยิ่ง ๆ ขึ้นไปอีก **เมื่อใดสงบระงับจากกิเลสนิวรณ์**โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือ **ตัณหาราคะ สงบระงับอย่างนี้แล้ว พิจารณาลักษณะทั่วไปอีก** มีอยู่ในทุกรูปทุกนาม คือ**ไม่เที่ยง** ภาษาพระเรียก**อนิจจัง** ต้องเปลี่ยนแปลงแปรผันไปตามเหตุปัจจัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งตัวเรานี่เป็นไปตามกรรมแหละ แล้วก็เป็นไปตามธาตุ ตามขันธ์ ถ้าธาตุวิปริตแปรปรวนก็ไม่สบาย ถ้าคุมกันไม่ติด ภาษาชาวบ้านเรียกว่า "ธาตุแตก" ก็ตาย ใครเข้าไปยึดมั่นถือมั่น คือมีความรู้สึกผูกพันเป็นเจ้าของอย่างเหนียวแน่นเพียงไร ด้วยตัณหา ความทะยานอยาก อยากมี อยากได้ อยากเป็น แล้วก็ด้วยทิฏฐิคือความหลงผิดคิดว่า สิ่งนี้เป็นที่พึ่งของเราได้ตลอด เป็นของเราตลอด ไอ้นั่นเป็นของเรา ยึดถือเป็นตัวเป็นต้น บุคคลเราเขา ของเราของเขา อย่างนี้ "**เป็นทุกข์**" เรียกว่า**ทุกขัง** ยึดเท่าไรทุกข์เท่านั้น เพราะเหตุใด เพราะเหตุว่าถ้าเรายึดอะไร ๆ ที่เราหลงรักหรืออยากได้มาก มันก็เป็นทุกข์เดือดร้อนกระวนกระวาย ถ้าไม่ได้ก็เศร้าโศกเสียใจ ถ้าได้ก็หวงแหนใครมาตอแยเกี่ยวข้อง ก็รู้สึกหวงแหนไปหมด แล้วยังต้องทำนุบำรุงรักษา มันมากมายก่ายกอง แล้ว

ลงท้ายเป็นยังไง? ต้องพลัดพรากจากกัน ไม่มีอะไรคงที่อยู่ได้ตลอดกาล แล้ว**ลงท้ายแตกสลายหมดสภาพเดิมของมันหมด** เรียกว่าเป็น "**อนัตตา**" ความหมายของอนัตตาในที่นี้ ก็คือว่า สิ่งที่เรามีอยู่นี้ เห็นว่าเป็นตัวเป็นตนอย่างนี้ ต้องเปลี่ยนแปลงแปรผันไปตามเหตุตามปัจจัย คงทนอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้ ใครเข้าไปยึดมั่นถือมั่นหละเป็นทุกข์เชียว เพราะว่าลงท้ายแตกสลายหมดสภาพเดิมของมันไปตามสภาพ นี่แหละ ตัวนี้แหละสำคัญนัก ที่ชื่อว่า "**อนัตตา**" แปลว่า **สังขารทั้งหลายทั้งปวงมิใช่ตัวตน ไม่เป็นตน ให้ยึดถือเป็นที่พึ่งได้ตลอดไป**

แต่พระพุทธเจ้าก็ทรงสั่งสอนว่า **ตัวตนที่เรามีอยู่อย่างนี้แหละ จงทำให้เป็นเกาะเป็นที่พึ่ง** เป็นเกาะเป็นที่พึ่งอย่างไร? **ก็เป็นเกาะเป็นที่พึ่งในการที่จะประพฤติปฏิบัติธรรมเข้าไปสู่สภาวะอีกสภาวะหนึ่งที่เป็นสภาวะที่เที่ยง** ชื่อว่า "**นิจฺจภาวโต**" **เป็นแก่นสารเป็นสาระ** เรียกว่า "**ธมฺมสารํ**" **ธรรมชาตินั้นคือพระนิพพาน**[๑] และธรรมชาตินี้**เมื่อใครเข้าถึง รู้เห็น และเป็นแล้ว** เป็นยังไง? **เป็นสุข** ทำไมถึงเป็นสุข? **เพราะไม่ต้องเปลี่ยนแปลงแปรผันไปตามเหตุและปัจจัย** ชื่อว่า "**นิพฺพานํ ปรมํ สุขํ**"[๒] และธรรมชาตินี้เป็นอย่างไรต่อไป? **ยั่งยืน** เป็นฐานะที่ยั่งยืน มีพระบาลีเรียกว่าฐานะเช่นนี้ว่า "**ธุวฏฺฐานํ**" แปลว่า **เป็นฐานะที่ยั่งยืน**[๓] อย่างนี้

ทีนี้ นี่แหละ **พระพุทธองค์ทรงสั่งสอนให้ทำตนเป็นเกาะเป็นที่พึ่ง ตนที่มีอยู่ เห็นอยู่ นี่นับเป็นสังขารธรรมที่ประกอบด้วยปัจจัยปรุงแต่ง มันเป็นตนไม่ยั่งยืน จึงจัดเป็นตนเพียงโดยสมมุติ เพราะว่า** แท้ ๆ คือ **เอาเป็นแก่นสารเอาเป็นที่พึ่งอาศัยถาวรไม่ได้ แต่ก็ให้อาศัย ตนนี่แหละเป็นฐานที่ตั้งของการปฏิบัติธรรม เพื่อยกระดับจิตหรือภูมิของจิต จากที่เคยเป็นภูมิเศร้าหมองเป็นทุคติบ้าง สุคติบ้าง** หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ **ดีบ้าง ชั่วบาง ให้มันดียิ่งขึ้นตามลำดับ ให้มันสะอาดบริสุทธิ์ดีขึ้นตามลำดับ จนกระทั่งพ้นจากความดีความชั่ว ในระดับโลกของตนโดยสมมุตินี้แล้ว ก็จะถึงดีที่เที่ยงแท้ถาวร เป็นสุข แล้วก็ยั่งยืน** นี่พระพุทธองค์ทรงสั่งสอนอย่างนี้ ดังมีพระบาลีในนิพพานสูตรที่ ๓ ซึ่งแปลความว่า **ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรมชาติที่ไม่เกิดแล้ว ไม่เป็นแล้ว อันปัจจัยปรุงแต่งไม่ได้แล้ว กระทำไม่ได้แล้ว มีอยู่** คือธรรมชาติที่ไม่ประกอบด้วยปัจจัยปรุงแต่ง ถ้าจะกล่าวโดยย่อ **ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถ้าธรรมชาติที่ไม่เกิดแล้ว ไม่เป็นแล้ว อันปัจจัยปรุงแต่งไม่ได้แล้ว กระทำไม่ได้แล้วก็มิได้มีอยู่แล้วไซร้ การสลัดออก** (ใช้คำว่าสลัดออก คือวางอุปาทานนั่นเอง) **ซึ่งธรรมชาติที่เกิดแล้ว ที่เป็นแล้ว อันปัจจัยปรุงแต่งได้แล้ว กระทำได้แล้ว จะไม่พึงปรากฏในโลกนี้เลย** ธรรมชาตินี้ก็คือสังขารธรรม ตัวตนโดยสมมุติ ดังที่ได้กล่าว **ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็เพราะธรรมชาติที่ไม่เกิดแล้ว ไม่เป็นแล้ว อันปัจจัยปรุงแต่งไม่ได้แล้ว กระทำไม่ได้แล้ว มีอยู่** (นั่นคือธรรมชาติที่ไม่ประกอบด้วยปัจจัยปรุงแต่งที่มีอรรถาธิบายว่าเป็นธรรมสาระ เป็นธรรมชาติที่เที่ยง เป็นธรรมชาติที่สุขอย่างยิ่ง และเป็นธรรมชาติที่ยั่งยืน หรือจะกล่าวอีกมุมหนึ่ง ตรงกันข้ามกับอัตตาสมมุติ หรือตัวตนสมมุติ ก็คือ เป็นที่พึ่งที่อาศัยอันถาวรที่เป็นวิมุตตินั้นเอง นี่! พระพุทธเจ้าจึงแสดงในวรรคสุดท้ายว่า **ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็เพราะธรรมชาติที่ไม่เกิดแล้ว ไม่เป็นแล้ว อันปัจจัยปรุงแต่งไม่ได้แล้ว กระทำไม่ได้แล้ว มีอยู่ การสลัดออกซึ่งธรรมชาติที่เกิดแล้วเป็นแล้ว อันปัจจัยปรุงแต่งได้แล้ว กระทำได้แล้ว จึงปรากฏ** นี่ อันนี้เป็นหัวใจสำคัญ ปรากฏอยู่ในนิพพานสูตรที่ ๓

และธรรมชาติเช่นว่านั้นเป็นอย่างไร? **ธรรมปฏิบัติทุกทาง นับตั้งแต่สมถภาวนา** ทำใจให้หยุดให้นิ่ง เพื่อสงบจากกิเลสนิวรณ์เครื่องกั้นปัญญา**ไปจนถึงวิปัสสนา ก็มุ่งหวังที่จะละอุปาทาน คือความยึดมั่นถือมั่นด้วยตัณหาและทิฏฐิ คือความหลงผิดในสังขารธรรมเหล่านี้ และเข้าถึงสภาวะที่เป็นสุขนั้นทั้งสิ้น** สภาวะนั้นเรียกว่า "**พระนิพพาน**" ซึ่งสัตว์โลกทั้งหลายปรารถนาที่จะเข้าถึง รู้เห็น และเป็น จะโดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ จะรู้หรือไม่รู้ ก็ปรารถนากันทั้งนั้น ที่อาตมาว่าทุกคนปรารถนาเพราะอะไร? หรือสัตว์โลกทุกผู้ทุกนามปรารถนา เพราะอะไร? เพราะไม่มีใครปรารถนาความทุกข์ และไม่มีใครปฏิเสธความสุขอย่างถาวร และสภาวะนั้นใช่อะไรอื่น พระนิพพานนั่นเอง**พระนิพพานนี้ พระพุทธเจ้าตรัสรู้แล้วเองโดยชอบ ได้ทรงแสดงไว้ทั้งคุณลักษณะ**หรือ**สภาวะของพระนิพพาน** และ**ได้แสดงวิธีปฏิบัติเพื่อเข้าสู่**หรือ**ถึงมรรคผลนิพพานที่สิ้นสุดแห่งทุกข์ทั้งปวงให้เราได้ศึกษาและปฏิบัติตาม** คือ**สมถะและวิปัสสนากัมมัฏฐาน** มีศีลเป็นบาท ซึ่งจะกล่าวโดยย่อ นี่เป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา เพื่ออะไร?

การรักษาศีล เพื่อ**ละชั่ว** แล้วก็การทำความดีอื่น ๆ เรียกว่า **ทำดี**ด้วยกายวาจาใจ และอีกประการหนึ่งเพื่อ**ทำใจให้ผ่องใส** ให้ปราศจากกิเลสนิวรณ์เครื่องกั้นปัญญา แล้วก็**เจริญปัญญารู้แจ้งในสภาวธรรมที่เป็นสังขารธรรม** ที่ประกอบด้วยปัจจัยปรุงแต่ง ว่าเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตาอย่างไร **เพื่อเราจะได้ละวางอุปาทานนั้น เข้าสู่สภาวะที่ตรงข้ามกัน** ชื่อว่า **พระนิพพาน นี่วัตถุประสงค์ของพระพุทธเจ้า** ก็มีอย่างนี้

ทีนี้อาตมาใคร่จะกล่าวสักนิดว่า **สมถะ** และ**วิปัสสนากัมมัฏฐานนั้นเป็นของคู่กัน ไม่ใช่ว่าจะมีสิ่งใดสำคัญกว่าใครก็หาไม่** เพราะฉะนั้น **พระพุทธเจ้าจึงทรงสั่งสอนทั้งสมถะและวิปัสสนา** แต่ว่าผู้ประพฤติปฏิบัติธรรม จะเลือกปฏิบัติสมถะก่อนวิปัสสนา

ทีหลัง หรือวิปัสสนาก่อนสมถะทีหลัง หรือทั้งสมถะและวิปัสสนากัมมัฏฐานพร้อมกัน คู่กันได้ ตามอัธยาศัย ตามโอกาส ถ้าจะพูดอย่างง่าย ๆ คือ แล้วแต่จังหวะ เพราะฉะนั้น**ธรรมปฏิบัติทั้งหมดที่เป็นไปเพื่อมรรคผลนิพพานที่สิ้นสุดแห่งทุกข์ทั้งปวงนั้นย่อมประพฤติปฏิบัติไปด้วยกันทั้งสมถะและวิปัสสนากัมมัฏฐาน**

พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดง **ความสำคัญของสมถวิปัสสนากัมมัฏฐานว่าธรรมปฏิบัติที่เป็นไปในส่วนแห่งวิชชา** คือ**สมถะและวิปัสสนา** "**วิชชา** นั้นท่านญาติโยมทั้งหลายโปรดเข้าใจว่า เป็น**ความรู้ความสามารถพิเศษเครื่องกำจัดอวิชชา** คือความไม่รู้ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ตามที่เป็นจริง ไม่รู้เหตุปัจจัยที่เกี่ยวเนื่องซึ่งกันและกันไปถึงต้น ๆ เหตุว่า อวิชชาเป็นปัจจัยให้เกิดสังขาร วิญญาณ นามรูป ข้ามนิดหน่อยก็คือ ตัณหา อุปาทาน ภพ ชาติ ชรา มรณะ ทุกข์ ไม่รู้อดีต ไม่รู้อนาคต หรือไม่รู้เงื่อนต้นเงื่อนปลาย หรือไม่รู้เหตุปัจจัย อันจะเกิดต่อไปในกาลข้างหน้า ว่าเป็นผลดี หรือผลชั่ว เป็นผลมีความสุขความเจริญหรือทุกข์ **ความไม่รู้เรื่องบาปบุญคุณโทษทางเจริญทางเสื่อมอย่างนี้ ชื่อว่า "อวิชชา" ซึ่งจะต้องประพฤติปฏิบัติธรรมให้เกิดวิชชา แล้วเจริญขึ้นเพื่อกำจัดอวิชชามูลรากฝ่ายเกิด ทุกทั้งปวง วิชชาที่จะเจริญขึ้น ก็เจริญขึ้นด้วยสมถะและวิปัสสนา**

"สมถะ" นั้นมุ่งหวังอะไร? มุ่งหวังอบรมจิตใจ อบรมจิตใจให้เป็นอย่างไร?ให้ละราคะตัณหาก็ด้วยสมถกัมมัฏฐาน แต่ว่าขยายความออกไปก็ได้แก่ กิเลสนิวรณ์เครื่องกั้นปัญญา ๕ อย่างดังที่ได้แสดงไว้แล้ว แต่ว่า "**วิปัสสนา**" ล่ะปฏิบัติแล้วเจริญขึ้นเพื่ออะไร? เพื่ออบรมปัญญา ปัญญาที่อบรมแล้วเพื่อประโยชน์อะไร? เพื่อให้ละอวิชชาหรือกำจัดอวิชชาดังกล่าวให้หมดไป เพราะเหตุว่าจิตที่ซุ่มโชกด้วยตัณหาราคะย่อมไม่หลุดพ้น ปัญญาที่เศร้าหมองด้วยอวิชชาย่อมไม่เจริญ ความกำจัดตัณหาราคะได้ชื่อว่า เจโตวิมุตติ ความหลุดพ้นโดยทางจิตความที่ถูกกำจัดได้ ชื่อว่าปัญญาวิมุตติ เพราะฉะนั้น **สมถะ และวิปัสสนาเป็นของคู่กัน เพื่อกำจัดทั้งตัณหาราคะ เพื่อความเจริญแห่งปัญญา เพื่อกำจัดอวิชชามูลรากฝ่ายเกิดแห่งทุกข์ทั้งปวง** (ด้วยสมถวิปัสสนากัมมัฏฐาน) หรือกล่าวในภาษาธรรมดา รู้กันง่าย ๆ **ด้วยวิธีการเจริญสมาธิ และการเจริญปัญญารู้แจ้งในสภาวธรรม** ดังที่กล่าวแล้ว และ**เจริญขึ้นถึงรู้แจ้งในอริยสัจทั้ง ๔** คือ**ทุกขสัจ** ความจริงอย่างยิ่งเกี่ยวกับทุกข์ รู้แจ่มแจ้ง **สมุทัยสัจ** ความจริงในเหตุแห่งทุกข์ นี่ต้องรู้แจ้งอย่างแจ่มแจ้ง **นิโรธสัจ** ความจริงอย่างยิ่งในสภาวะที่ทุกข์ดับเพราะเหตุดับ ว่ามีอย่างไร และ**มรรคสัจ** ความจริงอย่างยิ่งในหนทางปฏิบัติเพื่อความทุกข์อย่างถาวรมีอย่างไร ก็จะสามารถกำจัดกิเลส อวิชชา ตัณหา อุปาทาน เหตุแห่งทุกข์ทั้งหลายให้หมดสิ้นไปได้ นี่เป็น**หัวใจของพระพุทธศาสนา ซึ่งไม่มีในศาสนาอื่น**

และพระพุทธองค์ได้ทรงแสดงถึงหลักวิชาที่จะ**ปฏิบัติธรรมเพื่อทำนิพพานให้แจ้ง** เพราะเรามุ่งหวังมรรคผลนิพพานที่สิ้นสุดแห่งทุกข์ทั้งปวง นิพพานเป็นอย่างไร จะแจ่มแจ้งได้ก็โดยปฏิบัติตามหลักวิชาของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งแสดงไว้ มีปรากฏใน**ฉักกนิบาต อังคุตตรนิกาย** ข้อ ๓๓๙ อันนี้อาตมาจะเล่าให้ฟังย่อ ๆ คิดว่าคงพอจะฟังเข้าใจง่าย คือว่าทรงแสดงไว้ว่า **ถ้าว่าภิกษุหรือผู้ปฏิบัติธรรมที่ชอบคลุกคลีกันเป็นหมู่ ๆ ยินดีในความคลุกคลีกันเป็นหมู่ ๆ เธอนั้น** (ทรงใช้คำว่า "เธอนั้น") **จะมาเป็นผู้โดดเดี่ยวยินดียิ่งในความเงียบสงัดนั้น ไม่อยู่ในฐานะที่มีได้เป็นได้, เมื่อไม่มาเป็นผู้โดดเดี่ยว ยินดียิ่งในความเงียบสงัดแล้ว เธอนั้นจักถือเอานิมิตแห่งสมาธิจิตวิปัสสนาจิตได้นั้น ข้อนี้ไม่เป็นฐานะที่มีได้เป็นได้, เมื่อไม่ถือเอานิมิตแห่งสมาธิจิตวิปัสสนาจิตได้แล้ว จักยังสัมมาทิฏฐิแห่งวิปัสสนาให้บริบูรณ์ได้นั้น ข้อนี้ไม่เป็นฐานะที่มีได้เป็นได้, เมื่อไม่ยังสัมมาทิฏฐิแห่งวิปัสสนาให้บริบูรณ์ได้แล้ว จักยังสัมมาทิฏฐิแห่งมรรคแลผลให้บริบูรณ์ได้นั้น ข้อนี้ไม่เป็นฐานะที่มีได้เป็นได้, เมื่อไม่ทำสัมมาสมาธิแห่งมรรคแลผลให้บริบูรณ์ได้แล้ว จักละสังโยชน์ได้นั้น ข้อนี้ไม่เป็นฐานะที่มีได้เป็นได้ ถ้าไม่ละสังโยชน์ทั้งหลายแล้ว จักทำนิพพานให้แจ้งได้นั้น ข้อนี้ไม่เป็นฐานะที่มีได้เป็นได้เลยฯ๕**

อาตมาจะอธิบายให้ฟังพอย่อ ๆ ให้เข้าใจสักนิดว่า **แนวทางปฏิบัติให้ถึงมรรคผลนิพพานด้วยสมถวิปัสสนากัมมัฏฐานนั้น พึงจะต้องทำอย่างไร?**

(๑) **ต้องเป็นผู้โดดเดี่ยว ยินดียิ่งในความเงียบสงัด** แม้จะนั่งรวมกันก็ต้องเงียบสงัด เมื่อเงียบสงัดแล้ว **จึงจะสามารถถือเอานิมิตแห่งสมาธิจิตได้** เอาข้อนี้ก่อน ถือเอานิมิตแห่งสมาธิจิตน่ะ นิมิตอะไร มันเริ่มตั้งแต่ถือเอาบริกรรมนิมิตเพื่อเจริญสมถภาวนาให้ถึงหรือให้ได้อุคคหนิมิต ปฏิภาคนิมิต พูดให้ง่ายเข้าอีกหน่อยก็คือให้สามารถมีอุบายให้จิตใจสงบระงับเป็นสมาธิแนบแน่นมั่นคง โดยอาศัย "**นิมิต**" เพื่อรวมใจให้หยุดให้นิ่งก่อน อาการที่ใจรวมหยุดนิ่งนั้นน่ะ ครั้งแรกคิดเอาด้วยใจเพราะเมื่อคิดเอาแล้วนึกเห็นอยู่ตรงไหนใจอยู่ตรงนั้น แล้วเมื่อนึก**เห็นติดตาเห็นบ้างไม่เห็นบ้าง** เรียกว่า "**อุคคหนิมิต**" ระดับจิตที่เป็นสมาธิก็สูงขึ้น แต่ถ้า**นึกเห็นเฉย ๆ** เรียก "**บริกรรมนิมิต**" แต่ถ้า**เห็นนิมิตติดตาใสแจ่ม นึกจะย่อจะขยายก็ได้** ชื่อว่า "**ปฏิภาคนิมิต**" **ระดับจิตในระดับที่ถือเอาปฏิภาคนิมิตได้** ภาษาพระเรียกว่า **อัปปนาสมาธิ** ซึ่งเป็นระดับที่เรียกว่า ยกอารมณ์ขึ้นสู่วิตกวิจาร ตรึกตรองประคองนิมิต เป็นธรรมปฏิบัติเครื่องจำกัดกิเลสนิวรณ์ข้อถีนมิทธะ ความง่วงความซึม และวิจิกิจฉาข้อลังเลสงสัย และเมื่อจิตสะอาดบริสุทธิ์หยุดนิ่ง ได้ประสบกับสภาวะอย่างนั้น เกิดปีติเมื่อหยุดนิ่งละเอียดเข้าไป เกิดสุข หยุดนิ่งเข้าไปเป็นเอกัคคตารมณ์เป็นหนึ่ง อารมณ์ของจิตจิตยกขึ้นสู่อารมณ์ปีติ สุข กิเลสนิวรณ์เครื่องกั้นปัญญา ข้อพยาบาทหรือว่าหงุดหงิดไม่สบายใจและความฟุ้งซ่านหมดไป และเมื่อใจหยุดนิ่งเป็นหนึ่งความยินดีพอใจยึดติดในรูปเสียง กลิ่น รส สิ่งสัมผัสทางกาย หมดไปเช่นกัน นี่ถือเอานิมิตแห่งสมาธิจิต

แม้กระทั่ง**ตจปัญจกัมมัฏฐาน** ซึ่งพระอุปัชฌาย์จะให้แก่พระภิกษุในขณะที่ประกอบพิธีบรรพชาอุปสมบทให้เป็นภิกษุนั้น จะให้ตจปัญจกกัมมัฏฐาน

คือ**ให้ทั้งท่อง** เรียกว่า "**บริกรรมภาวนา**" และ**ให้ทั้งพิจารณา มี "สติพิจารณาเห็น" เกสา โลมา นขา ทันตา ตโจ** เกสาก็ผม โลมาก็ขน นขาก็เล็บ ทันตาก็ฟัน ตโจก็หนัง ในตจปัญจกกัมมัฏฐานนี้ ในขั้นต้นเมื่อจิตใจสงบระงับจากกิเลสนิวรณ์ก็อาศัยการเห็นด้วยใจ ในผม ขน เล็บ ฟัน หนัง **เมื่อจิตใจสงบเป็นอุคคหนิมิตไปถึงปฏิภาคนิมิต** นี่ก็ได้ชื่อว่า**ถือเอานิมิตแห่งสมาธิจิต** และ **เมื่อพิจารณาสภาวธรรม** อย่างเช่น สังขารของเราทั้งหลายทั้งปวงประกอบด้วยปัจจัยปรุงแต่งอย่างไร มีสีสรรสัณฐาน ตลอดทั้งลักษณะน่ารักน่าใคร่เพียงไรหรือไม่ ตลอดถึงพิจารณาให้เห็นสามัญญลักษณะว่าเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตาอย่างไร ในสังขารเรา **ก็ต้องอาศัยการมีสติพิจารณาเห็น** หรือ**ตามเห็น**กายในกาย เวทนาในเวทนา จิตในจิต และธรรมในธรรม **เห็นน่ะแหละ เห็นนิมิตพิจารณานิมิต** จึงชื่อว่า "**ถือเอานิมิตแห่งวิปัสสนา**" ไม่ว่าจะเป็นภายนอกอย่างพิจารณากายของเราหรือว่าพิจารณากายผู้อื่น เรียกว่าภายในและภายนอกหรือพิจารณาละเอียดเข้าไปเพียงไหน นี่แหละ "**ถือเอานิมิตแห่งสมาธิจิตและวิปัสสนาจิต**" **ต้องเห็นจึงรู้แจ้งในสภาวะของธรรมชาติทั้งหลายทั้งปวงเหล่านี้** นี่แหละที่พระพุทธองค์ทรงแสดงว่า "**เมื่อจักถือเอานิมิตแห่งสมาธิจิตวิปัสสนาจิตได้นั้น เป็นฐานะที่มีได้เป็นได้**"

(๒) และ "**เมื่อถือเอานิมิตแห่งสมาธิจิตวิปัสสนาจิตได้แล้ว จักยังสัมมาทิฏฐิ** (คือความเห็นชอบ) **แห่งวิปัสสนาให้บริบูรณ์ได้นั้น เป็นฐานะที่มีได้เป็นได้...**" ก็แปลว่า **ต้องเห็นแล้วจึงรู้ชัดแจ้ง นั่นแหละจึงสามารถยังปัญญาอันเห็นแจ้งในสภาวะของธรรมชาติ ทั้งที่ประกอบด้วยปัจจัยปรุงแต่ง** (อย่างเช่น **สังขารธรรม**) และ**ที่ไม่ประกอบด้วยปัจจัยปรุงแต่ง** (อย่างเช่น **วิสังขาร**หรือ**พระนิพพาน**) **ให้เห็นตามที่เป็นจริงได้** ตรงนี้จึงทรงแสดงว่า "**เมื่อถือเอานิมิตแห่งสมาธิจิต วิปัสสนาจิตได้แล้ว จักยังสัมมาทิฏฐิ แห่งวิปัสสนาให้บริบูรณ์ได้นั้น ข้อนี้เป็นฐานะที่มีได้เป็นได้...**"

(๓) "**เมื่อยังสัมมาทิฏฐิแห่งวิปัสสนาให้บริบูรณ์ได้แล้ว จักยังสัมมาสมาธิแห่งมรรคแลผลให้บริบูรณ์ได้นั้น เป็นฐานะที่มีได้เป็นได้...**" ตรงนี้เริ่มเป็นธรรมเบื้องสูง แต่ก็คงจะต้องอธิบายให้ฟังบ้างตามสมควรว่า อาการของจิตที่จะละกิเลสและถึงซึ่งมรรคผลนิพพานอันเป็นที่สิ้นสุดแห่งทุกข์ตามระดับภูมิธรรมที่ปฏิบัติได้นั้น ปรากฏตามตำราวิสุทธิมรรคว่ามีอาการอย่างนี้นะ อาตมาจะเล่าให้ฟัง ตามตำราวิสุทธิมรรค ในหัวข้อปัญญานิทเทส ได้แสดงไว้ถึงอาการบรรลุมรรคผลนิพพาน (ฟังให้ดี) ว่า **จิตยึดหน่วงเอาพระนิพพานเป็นอารมณ์** นี้ข้อหนึ่ง **เมื่อมรรคจิตหรือมรรคญาณ** หมายถึง**ญาณที่เกิดขึ้นพร้อมกับจิตเครื่องกำจัดกิเลสเครื่องร้อยรัดให้ติดอยู่กับโลกที่ชื่อว่าสังโยชน์** เรียกว่า มรรคญาณหรือมรรคจิต จิตที่มีมรรคเกิดขึ้นเจริญขึ้น เพื่อปหานสังโยชน์นั้นน่ะ จิตยึดหน่วงเอาพระนิพพานเป็นอารมณ์ แล้วก็**กำลังของสมถกัมมัฏฐาน** (ด้วยสมาธิ) **กับกำลังของวิปัสสนา** คือ **ปัญญาที่พิจารณาตามเห็น กาย เวทนา จิต และธรรม อันเป็นสังขาร และเห็นวิสังขาร** คือ**พระนิพพาน** เพราะฉะนั้นเรื่องนี้ ต้องเข้าใจให้ดี ที่ในตำราวิสุทธิมรรคว่า **ออกจากภาคทั้งสอง** ชื่อว่า "**อุภโตวุฏฐาน**" คือ **ออกจากสังขารนิมิต** และออกจากตัณหาปวัตติ เครื่องปรุงแต่งนั้นเอง และในขณะเดียวกับเมื่อจิตไปยึดเหนี่ยวเอาพระนิพพานเป็นอารมณ์อย่างนั้น มรรคจิตมรรคปัญญาจึงเกิดและเจริญ คือเขาเกิดเจริญขึ้นแล้วพร้อมกันในอาการทั้งหมดนี่ ตัดกิเลสได้ตามระดับภูมิธรรมที่ปฏิบัติได้ แล้วก็เข้าผลสมาบัติไป ผละก็คือ ผล "**ผลจิต**" เสวยสุขจากการบรรลุมรรคและผลนั้น

เข้า**ธรรมกาย** ก็คือว่าดับหยาบไปหาละเอียดไปจนสุดละเอียด ธรรมกายที่หยาบตกศูนย์ธรรมกายที่ละเอียดไปปรากฏในอายตนนิพพาน เป็นการ**ออกจากภาคที่ ๑** คือ **สังขารนิมิต** และ**เมื่อมรรคจิตมรรคปัญญาเกิดเจริญขึ้น** ซึ่งรวมเรียกว่า**มรรคญาณปหานสังโยชน์แล้ว ก็ออกคือพ้นจากกิเลส** หรือ**สังโยชน์** (กิเลสเครื่องร้อยรัด) นั้นชื่อว่า **อุภโตวุฏฐานออกจากภาคทั้ง ๒** อันนี้เมื่อปฏิบัติตามวิธีธรรมกายอาตมาเข้าใจตามที่ครูบาอาจารย์แนะนำชี้แนะไว้อย่างนี้ ซึ่งตรงกับพระพุทธพจน์ที่ว่า "**เมื่อยังสัมมาทิฏฐิให้บริบูรณ์ได้แล้วจักยังสัมมาสมาธิ...** เพราะสมาธินี่มีอยู่เรื่อยเลย ทั้งในขณะที่มรรคจิตมรรคปัญญาเกิด และเข้าผลสมาบัติ **จักยังสัมมาสมาธิแห่งมรรคแลผลให้เจริญได้นั้น ข้อนี้เป็นฐานะที่มีได้เป็นได้**

(๔) **เมื่อยังสัมมาสมาธิแห่งมรรคแลผลให้เจริญได้แล้ว จักละสังโยชน์ได้นั้น ข้อนี้ เป็นฐานะที่มีได้เป็นได้**

(๕) **เมื่อละสังโยชน์ได้แล้ว จักทำนิพพานให้แจ้งได้นั้น ข้อนี้เป็นฐานะที่มีได้เป็นได้แล**

นี่ **ธรรมปฏิบัติ เพื่อความบรรลุมรรคผลนิพพาน** มีอาการบรรลุมรรคผลตามที่ปรากฏในตำราพระวิสุทธิมรรค และตามพระพุทธวจนะที่ว่าถึงวิธีทำนิพพานให้แจ้ง เป็นไปอย่างนี้ และที่อาตมากล่าวนี้ไม่ได้หมายความว่า ตัวอาตมาเองเป็นผู้บรรลุมรรคผลขั้นใด เล่าให้ฟังตามที่สติปัญญาจะพึงมีพึงได้จากประสบการณ์เล็ก ๆ น้อย ๆ บ้าง จากคำแนะนำของครูบาอาจารย์บ้าง จากประสบการณ์ของผู้อื่นบ้าง และจากตำรับตำรา มีตำราพระวิสุทธิมรรคนี้บ้าง รวมกัน ก็มาชี้แนะให้ญาติโยมสาธุชนได้ฟัง แต่ว่า**ความที่จะเป็นจริงอย่างไรก็แต่ละท่านผู้ประพฤติปฏิบัติธรรมย่อมรู้ย่อมเห็นเองเป็นปัจจัตตัง** แต่นี้ว่าโดยประสบการณ์พอเป็นแนวทางบ้าง จากเอกสารหลักฐานในพระไตรปิฎกซึ่งเป็นพระพุทธวจนะบ้าง จากตำรับตำราอย่างเช่น พระอรรถกถาจารย์แสดงไว้ในวิสุทธิมรรคบ้าง จากตำรับตำราและการชี้แนะสั่งสอนของครูบาอาจารย์หลายท่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระเดชพระคุณหลวงพ่อวัดปากน้ำที่ได้แนะนำและสอนอย่างนี้ และการปฏิบัติภาวนาตามแนววิชชาธรรมกายก็ปฏิบัติไปอย่างนี้แหละ แต่ว่าใครจะได้ผลแค่ไหนเพียงไร เป็นอย่างไร ที่อาตมารวบรวมมาชี้แนะนี้มาแสดงให้ทราบนี้ ก็อาจจะมีประสบการณ์เฉพาะตน

ที่ลึกซึ้งยิ่งกว่าที่อาตมาพูดนี่ ย่อมมีได้เป็นได้แท้ ๆ ทีเดียว

เพราะฉะนั้นนี่แหละ ธรรมปฏิบัติทั้งหลาย อาตมาได้กล่าวมาตั้งแต่เริ่มต้นว่า พระพุทธองค์ทรงแสดงว่า ปฏิบัติธรรม ละชั่ว เพราะอะไร เพื่ออะไร? และทำอย่างไร? ทำดีเพราะอะไร เพื่ออะไร? และทำอย่างไร? ทำใจให้ผ่องใส เพราะอะไร เพื่ออะไร? ทำอย่างไร? ไปจนถึงชำระปัญญาให้บริสุทธิ์ เพราะอะไร เพื่ออะไร? ทำอย่างไร? ตามคำแนะนำของบูรพาจารย์ตามพระพุทธวจนะ ตามประสบการณ์เล็ก ๆ น้อย ๆ ที่อาตมาพอจะมี และก็มีอยู่อย่างนี้ ทีนี้ก็**เมื่อเข้าใจดั่งนี้แล้วก็ลองหาประสบการณ์เอาเอง** อาตมาจะขอกล่าวไว้ ณ ที่นี้ว่า สิ่งที่อาตมารวบรวมมาแสดงนี้ อาตมาไม่ได้ยืนยันว่า ถูกที่สุด แต่ว่าเท่าที่ความรู้ สติปัญญา ที่พอจะมีได้โดยอย่างนี้ เป็นอย่างนี้แต่ไม่ผูกขาดว่าถูกที่สุด หรือไม่ เพราะว่า ข้อนั้น**ญาติโยมสาธุชนผู้ประพฤติปฏิบัติธรรมย่อมรู้เองเห็นเองได้ เป็นปัจจัตตัง** เรื่องที่อาตมากล่าวนี้เป็นธรรมชั้นสูง แต่ส่วนที่อาตมาแสดงนี้ เป็นเพียงขั้นต้น **แต่การที่แต่ละท่านประพฤติปฏิบัติธรรมไปบรรลุเอง รู้เอง เห็นเองนั้นนั่นแหละเป็นเบื้องสูงแท้ ๆ ซึ่งถึงขั้นอาตมาเชื่อแน่ว่าผู้ประพฤติปฏิบัติธรรมในระดับนั้น ๆ ย่อมถึงซึ่งความบริสุทธิ์ ความสงบกิเลสตัณหาอุปาทานได้เองตามระดับภูมิธรรมที่ปฏิบัติได้** และก็ไม่มีใครผิดทางหรอกถึงตรงนั้นแล้ว เมื่อเข้าใจอย่างนี้เราก็ตั้งใจปฏิบัติภาวนาธรรมก่อน แล้วคุณโยมอยากจะถามปัญหา ถามทีหลัง เอ้า! ตั้งใจนะ (ปฏิบัติภาวนาธรรม)

บรรณานุกรม

๑) **พระสูตร** และ **อรรถกถา ขุทฺทกนิกาย อิติวุตฺตก** เล่มที่ ๑ ภาค ๔ : พิมพ์โดย **มหามกุฏราชวิทยาลัย** เนื่องในโอกาสฉลองครบรอบ ๒๐๐ ปี แห่งราชวงศ์จักรี, พ.ศ. ๒๕๒๕ หน้า ๓๑๐

๒) **ธมฺมปทฏฺฐกถา** (ฉฏฺโฐ ภาโค) เรื่อง **อญฺญตร-อุปาสก** และ เรื่อง **ปเสนทิโกสล** : พิมพ์โดย **มหามกุฏราชวิทยาลัย**, พ.ศ. ๒๕๒๘, หน้า ๑๒๘-๑๓๒

๓) **ธมฺมปทฏฺฐกถา (ฉฏฺโฐ ภาโค)** เรื่อง **ภิกฺขูหิ ปุฏฺฐปญฺหา** : พิมพ์โดย **มหามกุฏราชวิทยาลัย**, พ.ศ. ๒๕๒๘, หน้า ๑๘๐
และโปรดดูความหมายของคำว่า **"ธุวํ"** ซึ่งหมายถึง**ความเที่ยง, นิพพาน** ใน **ปทานุกรม : บาลี ไทย อังกฤษ สันสกฤต** ฉบับ **พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระเจ้าจันทบุรีนฤนาถ** : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย (ฉบับพิมพ์ครั้งที่ ๓), พ.ศ. ๒๕๒๘, หน้า ๓๘๔

๔) พระบาลีพุทธภาษิต **พระสุตตันตปิฎก : ขุทฺทกนิกาย อุทาน ปาฏลิคามิยวคฺค** (นิพพาน-สูตรที่ ๓)

๕) พระบาลีพุทธภาษิต **ฉกฺกนิปาต องฺคุตฺตรนิกาย (ข้อ ๓๓๙) คำแปลจากหนังสือ ขุมทรัพย์จากพระโอษฐ์ : คณะธรรมทานไชยา**, พ.ศ. ๒๔๙๙, หน้า ๒๘๕

พระมหาประเสริฐ ปญฺญาเสฏฺโฐ (ผู้ถอดเทป)
กองบรรณาธิการ นิตยสารธรรมกาย

เจ้าประคุณ สมเด็จพระพุฒาจารย์ (วัดสระเกศ) กับกิจกรรมในวาระต่าง ๆ ในฐานะเป็นประธาน
สถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย

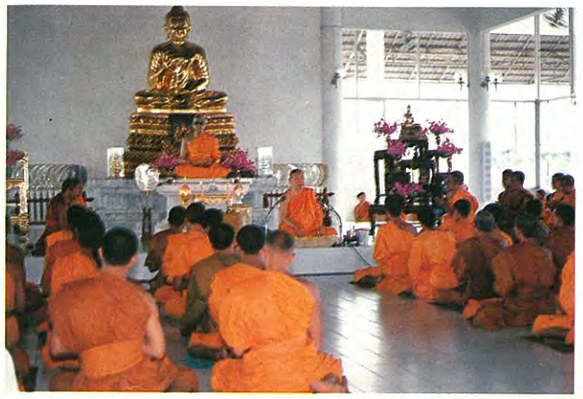

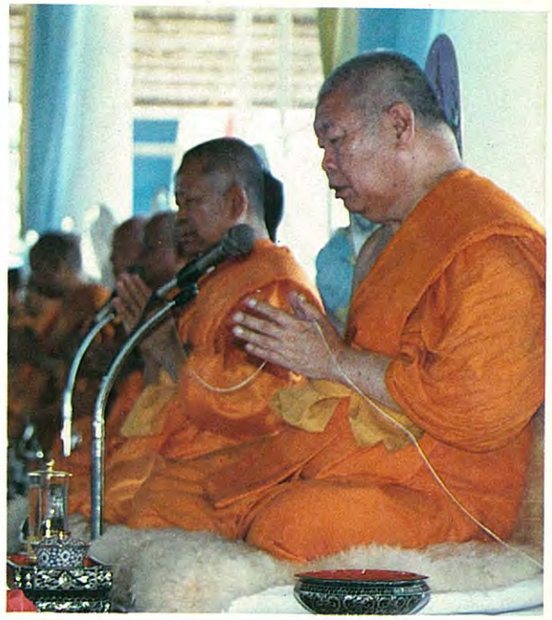

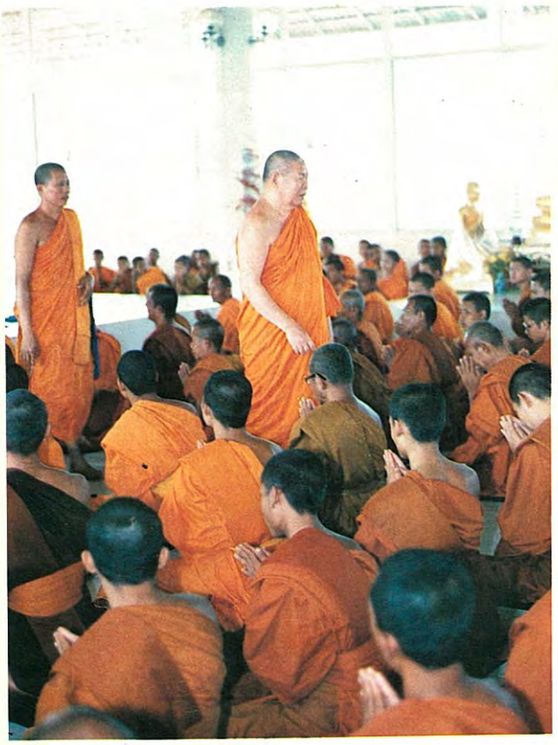

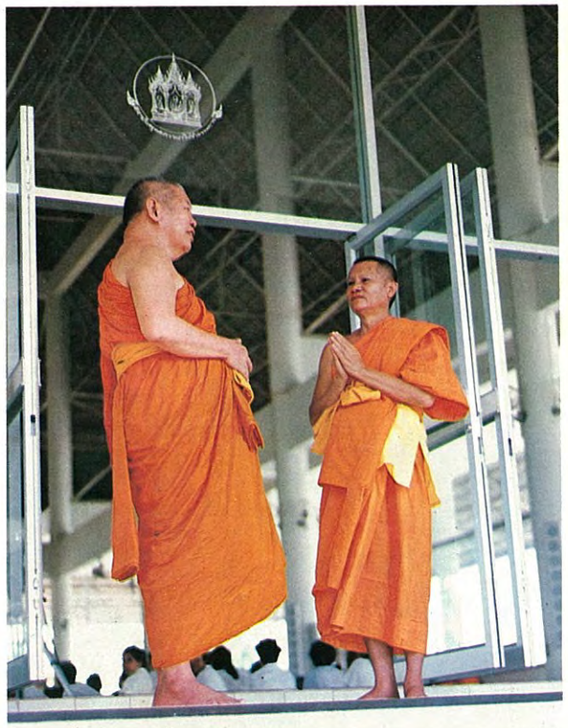

ดีที่สุด คือ พระพุทธเจ้า
ชั่วที่สุด คือ มาร

ถ้าต้องประสบปัญหาจากมารผู้ล้างผลาญ หรือขัดขวางการบำเพ็ญคุณความดี **ควรสู้** หรือ **ควรหนี**?

หลวงพ่อท่านสอนไว้ว่า

- "ถ้าสู้" มีคติเป็นสองคือ **อาจแพ้** หรือ **อาจชนะ**
- "ถ้าหนี" มีคติเดียว คือ **แพ้**
- "ถ้าไม่สู้" และก็ "ไม่หนี" มีคติเดียว คือ **ไม่แพ้**

เพราะฉะนั้น เราจึง "**ไม่สู้**" แต่ "**ไม่หนี**" "**ตั้งหน้าทำดีเรื่อยไป**" ย่อมจะมีคติเดียวคือ **ชนะ**

คติพจน์ของหลวงพ่อวัดปากน้ำ
พระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร)

ประวัติสังเขป

เจ้าประคุณ สมเด็จพระพุฒาจารย์

(เกี่ยว อุปเสโณ ป.ธ. ๙)

วัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร

เรียบเรียงโดย พัฒนะ ภาวะนันท์

เจ้าประคุณ สมเด็จพระพุฒาจารย์ ท่านเป็นพระเถระที่สำคัญยิ่งรูปหนึ่งของพระศาสนาในปัจจุบัน และเป็นผู้นำซึ่งประชาชนและศิษยานุศิษย์ให้ความเคารพสักการะด้วยสนิทใจมาโดยตลอด ท่านเป็นเจ้าอาวาสวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร และประธานสถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย และดังเป็นที่ทราบกันโดยทั่วไป ท่านเป็นผู้ได้รับสนองงานพระศาสนาในตำแหน่งสำคัญ ๆ มาก เช่น เป็นเจ้าคณะใหญ่หนตะวันออก ประธานคณะกรรมการสำนักฝึกอบรมพระธรรมทูตไปต่างประเทศ กรรมการมหาเถรสมาคม เป็นประธานกรรมาธิการ สังคายนาพระธรรมวินัย ตรวจชำระพระไตรปิฎกในมหามงคลสมัยพระชนม์พรรษา ๕ รอบ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน ซึ่งจะขอนำประวัติท่านโดยย่อเรียบเรียงจากข้อเขียนของท่านพระอาจารย์สุรพล **ธมฺมวฑฺฒโน** เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๗ มาเสนอแนะแก่สาธุชนทุกท่าน

ชาติภูมิ

ท่านมีนามเดิมว่า เกี่ยว นามสกุล โชคชัย ท่านเกิดเมื่อวันที่ ๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๑ ที่ตำบลเชวง อำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี เมื่อยังเยาว์วัย ท่านได้รับการศึกษาเบื้องต้นถึงขั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ ที่โรงเรียนประชาบาลประจำหมู่บ้าน

บรรพชา

ท่านบรรพชาเมื่ออายุ ๑๒ ปี เมื่อวันที่ ๖ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๓ ที่วัดสว่างอารมณ์ ตำบลเชวง อำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยมีท่านเจ้าอธิการพัฒน์เป็นพระอุปัชฌาย์ ท่านได้บนบวชไว้ ๗ วัน แต่ครั้นครบกำหนด ๗ วันแล้ว ท่านไม่ประสงค์จะลาสิกขา จึงได้บวชเรื่อยมา ในพรรษาแรก ท่านได้เรียนนักธรรมตรี และสอบไล่ได้นักธรรมตรี

ท่านได้อยู่ที่วัดสว่างอารมณ์เพียงพรรษาเดียว ด้วยต่อมาเมื่อพ.ศ. ๒๔๘๔ ท่านต้องการจะเรียนรู้ภาษาบาลี ท่านพระครูอรุณกิจโกศลจึงได้นำท่านมาฝากไว้ที่วัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร เพื่อเรียนภาษาบาลีและนักธรรม ท่านสอบไล่ได้นักธรรมโทในปีนั้น

พ.ศ. ๒๔๘๕ ขณะนั้นประเทศอยู่ในระหว่างภาวะสงครามโลกครั้งที่ ๒ ท่านจึงกลับไปอยู่ที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในปีพ.ศ. ๒๔๘๖ ท่านสอบไล่ภาษาบาลีได้เปรียญธรรม ๓ ประโยค เมื่อสงครามโลกสงบลง ท่านได้กลับเข้ามาอยู่วัดสระเกศ อีก

ในพรรษาต่อ ๆ มานั้น ท่านได้ศึกษาปริยัติธรรมและภาษาบาลี สอบได้นักธรรมชั้นเอก และเปรียญธรรม ๕ ประโยค ตั้งแต่ยังเป็นสามเณร

อุปสมบท

ท่านอุปสมบทเมื่อวันที่ ๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๙๑ ณ พัทธสีมา วัดสระเกศ โดยมีท่านจ้าพระคุณสมเด็จพระสังฆราช (ญาโณทยมหาเถร) ขณะนั้นทรงดำรงสมณศักดิ์เป็นพระธรรมวโรดมเป็นพระอุปัชฌาย์

เมื่อท่านอุปสมบทแล้ว ได้ศึกษาภาษาบาลีต่อจนสอบได้เปรียญธรรม ๙ ประโยค เมื่อพ.ศ. ๒๔๙๗

การบริหารงานคณะสงฆ์

ท่านได้บริหารงานคณะสงฆ์ สนองงานของพระศาสนาในตำแหน่งหน้าที่ต่าง ๆ ดังนี้

พ.ศ. ๒๔๙๒ - เป็นครูสอนพระปริยัติธรรม
พ.ศ. ๒๔๙๔ - เป็นกรรมการตรวจธรรมสนามหลวง
พ.ศ. ๒๔๙๖ - เป็นกรรมการตรวจบาลีสนามหลวง
พ.ศ. ๒๔๙๗ - ไปร่วมประชุมฉัฏฐสังคีติ ณ ประเทศพม่า
พ.ศ. ๒๔๙๘ - เป็นกรรมการพิเศษแผนกตรวจสำรวจแผนกวินัยปิฎก ฉบับปี ๒๕๐๐ ของคณะสงฆ์
พ.ศ. ๒๔๙๙ - เป็นกรรมการนำข้อสอบไปเปิดสอบ
- เป็นอาจารย์สอนภาษาบาลี มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พ.ศ. ๒๕๐๐ - ไปร่วมประชุมอรรถกถาสังคายนา ณ ประเทศพม่า ท่านได้ทำหน้าที่

เป็นผู้แทนฝ่ายไทย อยู่ร่วมชำระพระไตรปิฎกกับพระเถระฝ่ายเถรวาทจากประเทศต่าง ๆ เป็นการเชื่อมไมตรีซึ่งยั่งยืนสืบมาจนปัจจุบัน ระหว่างนั้นท่านได้ดูวิธีการศึกษาพระปริยัติธรรม และการปฏิบัติพระกัมมัฏฐานในประเทศพม่าพร้อมกันไปด้วย

- เป็นหัวหน้าแผนกบาลี-ธรรม มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- เป็นอาจารย์สอนพระสูตร มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- เป็นประธานหัวหน้าแผนกคณะพุทธศาสตร์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- เป็นผู้ช่วยอธิการบดี มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๐๑ - เป็นกรรมการจัดทำนิตยสาร "พุทธจักร" มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- เป็นกรรมการอบรมศีลธรรม ตามโรงเรียนต่าง ๆ ของมหาจุฬาฯ
- เป็นกรรมการเผยแพร่ศีลธรรมของมหาจุฬาฯ

พ.ศ. ๒๕๐๓ - เป็นหัวหน้าแผนกธรรมวิจัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๐๔ - เป็นกรรมการหน่วยวิจัย จัดทำนามานุกรมและพจนานุกรมของคณะสงฆ์ โดยกรมการศาสนา

พ.ศ. ๒๕๐๕ - เป็นหัวหน้าคณะเดินทางไปดูการศาสนาและเพื่อศาสนสัมพันธ์ ที่ประเทศเกาหลี ญี่ปุ่น ไต้หวัน ฮ่องกง

พ.ศ. ๒๕๐๖ - เป็นอนุกรรมการวัฒนธรรมทางจิต กระทรวงศึกษาธิการ
- เป็นประธานคณะกรรมการต้อนรับสมณทูต จากไต้หวัน
- เป็นอนุกรรมการมหาเถรสมาคม

พ.ศ. ๒๕๐๗ - เป็นเลขาธิการมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- เป็นรองเจ้าคณะภาค ๙
- เป็นหัวหน้าอำนวยการพระธรรมทูตสายที่ ๘

พ.ศ. ๒๕๐๘ - เป็นเจ้าคณะภาค ๙
- เป็นพระอุปัชฌาย์
- เป็นเลขานุการสมเด็จพระสังฆราช

พ.ศ. ๒๕๑๐ - เป็นหัวหน้าคณะเดินทางไปสังเกตการณ์ การศึกษาพระพุทธศาสนาที่ประเทศลาว ศรีลังกา ญี่ปุ่น ไต้หวัน ฮ่องกง ในความอุปถัมภ์ของ พ.ส.ล.

พ.ศ. ๒๕๑๒ - เป็นกรรมการอำนวยการฝึกอบรมพระธรรมทูตไปต่างประเทศ
- เป็นกรรมการพระธรรมจาริก กรมประชาสงเคราะห์

พ.ศ. ๒๕๑๓ - เป็นกรรมการร่างหลักสูตร ร.ร. พระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา
- เป็นผู้รักษาการเจ้าอาวาสวัดสระเกศ

พ.ศ. ๒๕๑๔ - เป็นเจ้าอาวาสวัดสระเกศ

พ.ศ. ๒๕๑๕ - ไปสังเกตการณ์ การศึกษาทางพระพุทธศาสนาของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในสหรัฐอเมริกา

พ.ศ. ๒๕๑๖ - เป็นกรรมการมหาเถรสมาคม
- เป็นอนุกรรมการ ศ.ต.ภ.
- เป็นกรรมการที่ปรึกษาหลักสูตรศีลธรรมของกระทรวงศึกษาธิการ
- เป็นกรรมการร่างกฎหมายมหาเถรสมาคม
- เป็นอนุกรรมการควบคุมการเรี่ยไร

พ.ศ. ๒๕๒๕ - เป็นรองประธานสภาสงฆ์แห่งโลก

พ.ศ. ๒๕๒๖ - เป็นเจ้าคณะภาค ๑๐

พ.ศ. ๒๕๒๗ - เป็นรองแม่กองงานพระธรรมทูต
- เป็นกรรมการที่ปรึกษา โรงพิมพ์ศาสนา
- เป็นกรรมการที่ปรึกษาคณะกรรมการ การศึกษาของคณะสงฆ์

พ.ศ. ๒๕๒๘ - เป็นประธานกรรมาธิการ สังคายนาพระธรรมวินัย ตรวจชำระพระไตรปิฎกในมหามงคลสมัยพระชนมพรรษา ๕ รอบ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบัน

พ.ศ. ๒๕๓๒ - เป็นเจ้าคณะใหญ่หนตะวันออก

พ.ศ. ๒๕๓๒ - เป็นประธานคณะกรรมการสำนักฝึกอบรมพระธรรมทูตไปต่างประเทศ

ศาสนกิจ

ท่านเป็นประธานนำที่เอาใจใส่กวดขันพระภิกษุสามเณร ในการศึกษาเล่าเรียน ในการปฏิบัติธรรมและในกิจวัตร เช่น การทำวัตรสวดมนต์ในภาคเช้า เย็น และภาคค่ำ ท่านเป็นพระอาจารย์สอนทั้งธรรมะและภาษาบาลี มาเป็นเวลากว่าสี่สิบปีแล้ว ท่านเป็นผู้ที่บรรยายธรรมะชั้นเลิศที่ชวนให้ติดตามรับฟังสอนใจอย่างไพเราะและลึกซึ้งในอรรถคำสอนนั้นดังจะสอบถามได้จากท่านผู้ฟังรายการธรรมบรรยาย "ของดีจากใบลาน" ทางวิทยุกระจายเสียงทั่วประเทศ

ท่านได้ส่งเสริมสนับสนุนการปฏิบัติธรรมทั้งฝ่ายสมถะ และวิปัสสนาเพื่อเชื่อมประสานฝ่ายผู้ศึกษาพระปริยัติธรรมและปฏิบัติธรรม ท่านได้ส่งเสริมสนับสนุนพระสงฆ์ทั้งฝ่ายเถรวาท และอาจริยวาทในประเทศต่าง ๆ ให้ได้เข้ามาศึกษาพระพุทธศาสนาในประเทศไทย ท่านได้สนับสนุนให้ชาวต่างประเทศได้เข้ามาศึกษาและปฏิบัติธรรมในพระพุทธศาสนาและบรรพชาอุปสมบทในประเทศ

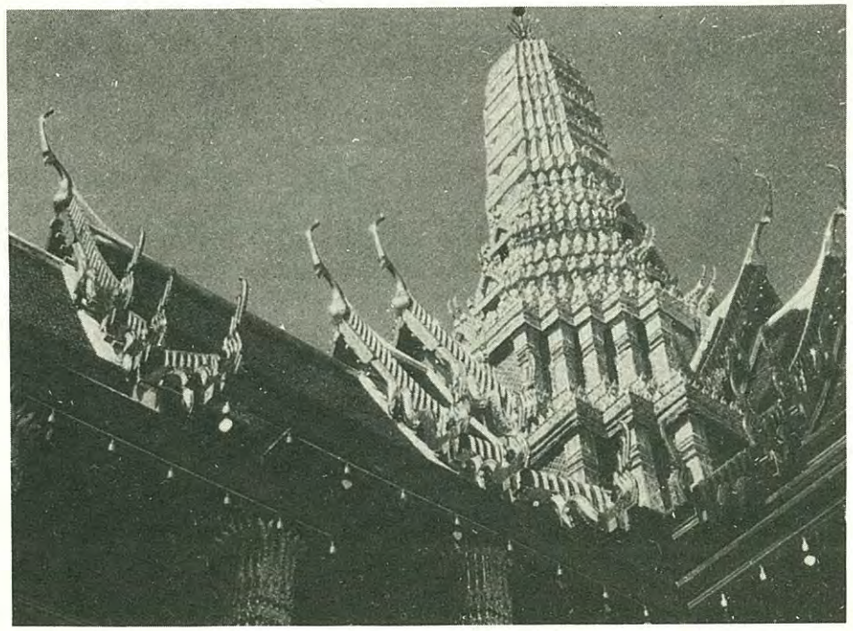

ไทย และได้กลับไปเผยแพร่พระศาสนาในต่างประเทศเป็นจำนวนมาก

สมณศักดิ์

ท่านได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์เรื่อยมาจนได้รับสถาปนาเป็นรองสมเด็จพระราชาคณะมีราชทินนามว่า "พระพรหมคุณาภรณ์" โดยลำดับดังนี้

พ.ศ. ๒๕๐๑ - เป็นพระราชาคณะที่ "พระเมธีสุทธิพงศ์"

พ.ศ. ๒๕๐๕ - เป็นพระราชาคณะที่ "พระราชวิสุทธิเมธี"

พ.ศ. ๒๕๐๗ - เป็นพระราชาคณะที่ "พระเทพคุณาภรณ์"

พ.ศ. ๒๕๑๔ - เป็นพระราชาคณะที่ "พระธรรมคุณาภรณ์"

พ.ศ. ๒๕๑๖ - เป็นพระราชาคณะชั้นรองสมเด็จที่ "พระพรหมคุณาภรณ์"

ในปีพ.ศ. ๒๕๓๓ นี้ ทางราชการจึงได้ดำเนินการเตรียมเพื่อรับพระราชทานสถาปนาท่านเป็นพระราชาคณะที่**สมเด็จพระพุฒาจารย์** นับเป็นเรื่องที่สาธุชนทุกท่านได้รับทราบด้วยความชื่นชมโสมนัสยิ่งนัก ในพระเถระผู้ที่จะยิ่งเจริญศาสนกิจเพื่อประโยชน์สุขแก่นิกรชนโดยแท้

□□□□

วัตถุประสงค์หลักประการแรกของการศึกษาและปฏิบัติธรรม ก็เพื่อกำหนดรู้ พระอริยสัจ ๔

ธรรมบรรยาย : โดย ชยมงฺคโล ภิกฺขุ

วัตถุประสงค์หลักประการแรกของการศึกษาและปฏิบัติธรรม อันได้แก่การรักษาศีลและปฏิบัติภาวนาทั้งสมถะและวิปัสสนากัมมัฏฐานก็เพื่อเจริญปัญญารู้แจ้ง หรือกำหนดรู้พระอริยสัจ ๔ ได้แก่

๑. **ลักษณะของทุกข์ตามที่เป็นจริง** (ทุกขสัจ) ทั้งที่ปกปิดและเปิดเผย กล่าวคือ เพื่อเห็นแจ้งหรือกำหนดรู้ลักษณะของทุกข์ ทั้งที่รู้ เห็น หรือเข้าใจได้ยากสำหรับปุถุชน หรือผู้ที่ยังมีกิเลสอวิชชาครอบคลุมจิตใจอยู่หนาแน่น และทั้งที่สามารถจะรู้เห็น เข้าใจได้โดยง่าย นี้ข้อหนึ่ง

๒. **เหตุแห่งทุกข์** (สมุทัยสัจ) นี้ข้อหนึ่ง

๓. **สภาวะที่ทุกข์ดับเพราะเหตุดับ** (นิโรธสัจ) นี้ข้อหนึ่ง และ

๔. **หนทางปฏิบัติเพื่อความพ้นทุกข์** (ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา หรือ มัคคสัจ) นี้อีกข้อหนึ่ง

สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงยืนยันพระองค์ว่าเป็น **พุทธะผู้ตรัสรู้แล้ว** ก็เมื่อพระองค์ได้ทรงเห็นแจ้งในพระอริยสัจ ๔ ดังที่กล่าวนี้ พร้อมด้วย**ปริวัฏ** ๓ (คือ **สัจญาณ กิจญาณ** และ**กตญาณ**) และ **อาการ** ๑๒ กล่าวคือเห็นแจ้งในพระอริยสัจธรรมแต่ละข้อหมดทั้ง ๔ พร้อมด้วยญาณทัสสนะ ๓ กลุ่มอย่างบริสุทธิ์ หมดจด ไม่กำเริบ (โปรดดูรายละเอียดในธัมมจักกัปปวัตนสูตร ปฐมเทศนา ตรัสแก่ปัญจวัคคีย์ คือ โกณฑัญญะ, วัปปะ, ภัททิยะ, มหานามะ, และอัสสชิ ที่กรุงพาราณสี) กล่าวคือ

๑.๑ กำหนดรู้ หรือมีปัญญาเห็นแจ้งว่า ความเกิด แก่ เจ็บ ตาย, ความเศร้าโศก พิไรร่ำรำพัน, ความไม่สบายกาย, ความไม่สงบใจ ความคับแค้นทั้งหลาย, ความประสบกับสิ่งที่ไม่ชอบใจทั้งหลาย, ความพลัดพรากจากสิ่งที่ชอบใจ ที่รักใคร่ ที่พอใจ, ความไม่ได้ตามที่ใจปรารถนา, รวมตลอดไปถึงการได้กำเนิดทุคติ (ในเปรตภูมิ อสุรกาย สัตว์นรก และสัตว์เดรัจฉาน) ฯลฯ ซึ่งกล่าวโดยย่อ ก็ว่า **อุปาทานในขันธ์ทั้ง ๕** คือ ความเข้าไปยึดถือในรูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ เหล่านี้ **เป็นทุกข์จริง** (ทุกขอริยสัจ) เรียกว่า **สัจญาณ**

๑.๒ กำหนดรู้ หรือมีปัญญาเห็นแจ้งว่า ความเห็นแจ้งในทุกข์ทั้งหลายตามที่เป็นจริงนี้ เป็นสิ่งที่ควรกำหนดรู้ เรียกว่า **กิจญาณ**

๑.๓ กำหนดรู้หรือมีปัญญาเห็นแจ้งว่า ทุกข์ตามที่เป็นจริงทั้งหลายเหล่านี้ ได้กำหนดรู้แล้ว เรียกว่า **กตญาณ**

๒.๑ กำหนดรู้หรือมีปัญญาเห็นแจ้งว่า ความทะยานอยาก (ตัณหา) ดังต่อไปนี้ **เป็นเหตุแห่งทุกข์จริง** (ทุกขสมุทัยอริยสัจ) เรียกว่า **สัจญาณ** กล่าวคือ กำหนดรู้ว่า ความทะยานอยากในรูป เสียง น่ายินดี ซึ่งเรียกว่า **กามตัณหา** หนึ่ง, เมื่อได้อารมณ์ที่น่ารัก น่าใคร่ น่ายินดี นั้น ๆ มาเป็นของตนแล้ว ก็มีความปรารถนาที่จะให้สิ่งที่ได้มาหรือที่มีอยู่แล้วนั้นดำรงคงทนอยู่ รวมทั้งความทะยานอยากในความอยากมี อยากเป็นโน่น เป็นนี่ด้วย ซึ่งเรียกว่า **ภวตัณหา** หนึ่ง, และปรารถนาที่จะให้สิ่งที่ไม่น่าพอใจ ไม่น่ายินดี พินาศ อันตรธานไปเสีย หรือความทะยานอยากในความไม่อยากมี ไม่อยากเป็นในสิ่งที่ไม่พึงพอใจ ไม่ชอบใจ หรืออยากไปเสียให้พ้น ให้ห่างไกลจากสิ่งที่ไม่ชอบใจทั้งหลาย ซึ่งเรียกว่า **วิภวตัณหา**

๒.๒ กำหนดรู้หรือมีปัญญาเห็นแจ้งว่า เหตุแห่งทุกข์ เหล่านี้ **ควรละเสีย** เรียกว่า **กิจญาณ**

๒.๓ กำหนดรู้ หรือมีปัญญาเห็นแจ้งเกิดขึ้นว่า ได้ละเหตุแห่งทุกข์ เหล่านี้ได้แล้ว เรียกว่า **กตญาณ**

๓.๑ การกำหนดรู้หรือมีปัญญาเห็นแจ้งว่า สภาวะที่ทุกข์ดับเพราะเหตุดับนั้น มีได้เป็นได้จริงอย่างไร (ทุกขนิโรธอริยสัจ) เรียกว่า **สัจญาณ** กล่าวคือกำหนดรู้ว่า ทุกข์นั้นเกิดแต่เหตุอะไรบ้าง เมื่อดับที่เหตุ โดยการสละคืนตัณหา, โดยความปล่อยความวางตัณหา, โดยความที่ไม่พัวพันอยู่ด้วยตัณหาทั้งหลายเหล่านั้น ทุกข์ก็ดับได้จริง

๓.๒ กำหนดรู้ หรือมีปัญญาเห็นแจ้งว่า สภาวะที่ทุกข์ดับโดยการดับที่เหตุนี้เป็นสิ่งที่ควรทำให้แจ้ง เรียกว่า **กิจญาณ**

๓.๓ กำหนดรู้ หรือมีปัญญาเห็นแจ้งว่า สภาวะที่ทุกข์ดับเพราะเหตุดับนี้ได้ทำให้แจ้งแล้ว เรียกว่า **กตญาณ**

๔.๑ กำหนดรู้ หรือมีปัญญาเห็นแจ้งว่า ที่สุด ๒ อย่าง คือ **กามสุขัลลิกานุโยค** ได้แก่ความประพฤติปฏิบัติที่ประกอบด้วยกามสุข อันเป็นไปเพื่อความเกียจคร้าน และ **อัตตกิลมถานุโยค** ได้แก่

ความประพฤติปฏิบัติอันเป็นการทรมานตนจนเกินส่วน เป็นไปในทางเร่งรัด รีบเร่งจนเกินพอดี **ว่าไม่ใช่หนทางตรัสรู้ บรรพชิตไม่ควรเสพ และว่ามัชฌิมาปฏิปทา คือ ทางสายกลาง ๘ ประการ** เหล่านี้ **เป็นทางไปของพระอริยะ** (อริยมรรค) **เป็นทางพ้นทุกข์** (ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา) **เป็นทางไปของผู้ที่จะบรรลุมรรค ผล นิพพาน ได้อย่างแท้จริง** เรียกว่า **สัจญาณ**

อริยมรรคมีองค์ ๘ ประการ ได้แก่

๑. **สัมมาทิฏฐิ** ปัญญาอันเห็นชอบ คือญาณปรีชาที่รู้ชัดในอริยสัจธรรมทั้ง ๔ ว่า นี่ทุกข์ นี่เหตุให้เกิดทุกข์ นี่ความดับโดยไม่เหลือแห่งทุกข์ นี่ปฏิปทาให้ถึงความดับทุกข์ นี้ชื่อว่า สัมมาทิฏฐิ

๒. **สัมมาสังกัปปะ** ความดำริชอบ คือความดำริจะออกจากกามารมณ์ ดำริในอันไม่พยาบาทเขา และดำริในอันไม่เบียดเบียนเขานี้ชื่อว่าสัมมาสังกัปปะ

๓. **สัมมาวาจา** เจรจาชอบ คือ เว้นจากกล่าวคำเท็จ เว้นจากกล่าวคำส่อเสียด เว้นจากกล่าวคำหยาบ เว้นจากกล่าวคำเพ้อเจ้อ โปรยประโยชน์เสีย นี้ชื่อว่าสัมมาวาจา

๔. **สัมมากัมมันตะ** การงานชอบ คือ เว้นจากปาณาติบาต ทำชีวิตสัตว์ให้ตกล่วงไป เว้นจากอทินนาทาน การถือเอาสิ่งของที่เจ้าของเขาไม่ให้ และเว้นจากพรหมจรรย์ นี้ชื่อว่าสัมมากัมมันตะ

๕. **สัมมาอาชีวะ** เลี้ยงชีพชอบ คือเว้นจากการเลี้ยงชีวิตในทางที่ผิด โดยอุบายทุจริตหลอกลวงบีบคั้นผู้อื่นเสีย สำเร็จการเลี้ยงชีพในทางที่ชอบ นี้ชื่อว่าสัมมาอาชีวะ

๖. **สัมมาวายามะ** เพียรพยายามชอบ คือเพียรระวังไม่ให้บาปเกิดขึ้นในสันดาน เพียรละบาปอกุศลที่เกิดขึ้นแล้ว เพียรยังบุญกุศลที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น และเพียรรักษาบุญกุศลที่เกิดขึ้นแล้วไม่ให้เสื่อมหายไปเสีย นี้ชื่อว่าสัมมาวายามะ

๗. **สัมมาสติ** ระลึกชอบ คือระลึกในสติปัฏฐานทั้ง ๔ คือ มีสติกำหนดพิจารณากาย เวทนา จิต และธรรม ให้เห็นเป็นแต่สักว่า กาย เวทนา จิต และธรรมส่วนหนึ่ง ๆ เท่านั้น ไม่ใช่สัตว์ บุคคล ตัวตน เรา เขา ถอนเสียซึ่งอภิชฌาโทมนัสในโลก นี้ชื่อว่าสัมมาสติ

๘. **สัมมาสมาธิ** ตั้งจิตไว้ชอบ คือทำจิตให้สงบจากกามารมณ์ และธรรมทั้งหลายที่เป็นอกุศล ด้วยการเจริญฌานทั้ง ๔ ให้เกิดมี ฌาน ๔ นั้น คือ **ปฐมฌาน** ความเพ่งที่ ๑ มีองค์ ๕ คือ วิตก วิจาร ปีติ สุข และเอกัคคตา **ทุติยฌาน** ความเพ่งที่ ๒ มีองค์ ๓ คือ ปีติ สุข และเอกัคคตา **ตติยฌาน** ความเพ่งที่ ๓ มีองค์ ๒ คือ สุข และเอกัคคตา **จตุตถฌาน** ความเพ่งที่ ๔ มีองค์ ๒ คือ อุเบกขา และเอกัคคตา นี้ชื่อว่าสัมมาสมาธิ รวมเป็นอริยมรรคมีองค์ ๘ ประการ

อริยมรรคมีองค์ ๘ ประการนี้ ต่างเป็นปัจจัยอุดหนุนกันและกัน เมื่อบุคคลมีปัญญาเห็นชอบถูกต้องตามสภาวธรรมที่เป็นจริง ไม่เห็นวิปริตจากความเป็นจริงของธรรม อันเรียกว่า **สัมมาทิฏฐิ** แล้ว แต่นั้นจะดำริอะไร ย่อมเป็นไปในทางที่ดีที่ชอบ เป็น **สัมมาสังกัปปะ** เมื่อเห็นชอบดำริชอบแล้ว จะประพฤติหรือทำอะไร ๆ ย่อมดีย่อมชอบไปตามกัน เมื่อ

เป็นไปทางวาจา ก็เป็น**สัมมาวาจา** เมื่อเป็นทางกาย ก็เป็น **สัมมากัมมันตะ** ผู้ที่มีความเห็นชอบดำริชอบเป็นอันดี ทั้งมีความประพฤติไปทางวาจาทางกายเป็นสุจริตเช่นนั้น อันจะแสวงหาเครื่องเลี้ยงชีพในทางที่ผิดย่อมไม่มี ความเลี้ยงชีพของผู้นั้นจึงเป็น**สัมมาอาชีวะ** แต่นั้นจะปรารถนาความเพียรอันใดย่อมเป็นไปในทางที่ชอบ เป็นไปเพื่อละธรรมที่ควรละเจริญธรรมที่ควรเจริญ เป็น**สัมมาวายามะ** เมื่อมีสัมมาวายามะแล้ว แต่นั้นอสัมโมหะความไม่หลงใหลมีสติสัมปชัญญะก็จะเกิดขึ้นเป็น **สัมมาสติ** เมื่อมีสัมมาสติแล้ว แต่นั้นใจก็จะไม่พล่าน จิตก็จะเป็นฌานสมาธิ เป็น**สัมมาสมาธิ** มรรคมีองค์ ๘ ประการอุดหนุนกันและกันฉะนี้

มรรคมีองค์ ๘ นี้ เมื่อพร้อมเพรียงกันเป็นเอกสมังคีรวมกันเข้าแล้ว ก็มีกำลังขจัดกิเลสอันเป็นข้าศึกให้อันตรธานไป คนละกิเลสสู้มรรคละไม่ได้ การพูดก็ดี การเขียนหนังสือก็ดี ก็ต้องเรียงเป็นลำดับไปว่า สัมมาทิฏฐิ จนสัมมาสมาธิ แต่เมื่อเกิดขึ้นแก่ผู้ปฏิบัติ อาจพร้อมกันได้ทั้ง ๘ ประการ อย่างดวงตาที่เห็นธรรมของพระสาวกว่า ยงฺกิญฺจิ สมุทยธมฺมํ สพฺพนฺตํ นิโรธธมฺมํ **สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีอันเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งทั้งปวงนั้นก็มีอันดับไปเป็นธรรมดา** ดังนี้ **มรรคเป็นเอกสมังคี** รวมกันแล้ว เพราะการเห็นเช่นนั้น ชื่อว่าเห็นถูก ไม่ผิด เป็น **สัมมาทิฏฐิ** ดำริเช่นนั้น ชื่อว่าดำริถูก ไม่ผิด เป็น**สัมมาสังกัปปะ** พูดเช่นนั้น ชื่อว่าพูดถูก ไม่ผิด เป็น**สัมมาวาจา** การงานของใจเช่นนั้น ชื่อว่าถูก ไม่ผิด เป็น**สัมมากัมมันตะ** เป็นอยู่ด้วยความรู้สึกเช่นนั้นก็ชื่อว่าเป็นอยู่ถูก ไม่ผิด เป็น**สัมมาอาชีวะ** เพียรพยายามให้รู้เห็น เช่นนั้นก็ชื่อว่าเพียรพยายามถูก ไม่ผิด เป็น**สัมมาวายามะ** ระลึกเช่นนั้น ก็ชื่อว่าระลึกถูก ไม่ผิด เป็น**สัมมาสติ** จิตตั้งมั่นเช่นนั้นก็ชื่อว่าถูก ไม่ผิด เป็น**สัมมาสมาธิ ดวงตาที่เห็นธรรมของพระสาวกว่า ยงฺกิญฺจิ สมุทยธมฺมํ สพฺพนฺตํ นิโรธธมฺมํ** ดังนี้ ชื่อว่า **มรรคมีองค์ ๘ ประการ เป็นเอกสมังคี** รวมกันฉะนี้

มรรคมีองค์ ๘ ประการนี้ สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปะ ๒ นี้เป็น**ปัญญา**

สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ ๓ นี้ เป็น**ศีล**

สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ ๓ นี้ เป็น**สมาธิ**

มรรคมีองค์ ๘ ประการ เมื่อย่นข้อปฏิบัติเป็น ๓ คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ฉะนี้

เมื่อจะยกยอดของอริยมรรคแสดงแล้ว ก็ได้แก่ความไม่ประมาท สมเด็จพระบรมโลกนาถก็ทรงแสดงไว้ว่า **เยเกจิ กุสลาธมฺมา** บรรดากุศลธรรมทั้งหลายเหล่าใดเหล่าหนึ่ง **สพฺเพ เต อปฺปมาทมูลกา** กุศลธรรมทั้งหลายทั้งปวงนั้น มีความไม่ประมาทเป็นมูล รวมประชุมอยู่ในความไม่ประมาท บัณฑิตกล่าวความไม่ประมาทว่า เป็นยอดของกุศลธรรมทั้งหลาย ดังนี้

๔.๒ กำหนดรู้ หรือมีปัญญารู้แจ้งว่า ทางปฏิบัติเพื่อความพ้นทุกข์ (ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา) **อันเป็นทางสายกลาง** (มัชฌิมาปฏิปทา) หรือ **อริยมรรคมีองค์ ๘ ประการนี้ เป็นทางที่ควรเจริญ** เรียกว่า **กิจญาณ**

๔.๓ กำหนดรู้ หรือมีปัญญารู้แจ้งว่า ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา หรือ**อริยมรรคมีองค์ ๘ ประการนี้ ได้เจริญแล้ว** เรียกว่า **กตญาณ**

กล่าวโดยสรุป **ในอริยสัจ มีปริวัฏ ๓ มีอาการ ๑๒**

ปริวัฏ ๓ คือ สัจญาณ กิจญาณ กตญาณ

มีปัญญารู้แจ้งว่า นี้เป็นทุกข์จริง นี้เป็นเหตุให้เกิดทุกข์จริง นี้เป็นสภาวะที่ทุกข์ดับจริง และนี้เป็นหนทางปฏิบัติเพื่อความพ้นทุกข์จริง เรียกว่า **สัจญาณ**

มีปัญญารู้แจ้งเกิดขึ้นว่า ทุกข์ควรกำหนดรู้, เหตุแห่งทุกข์คือตัณหา ควรละ, สภาวะที่ทุกข์ดับเพราะเหตุดับนั้น ควรทำให้แจ้ง, และทางปฏิบัติเพื่อความพ้นทุกข์ (มรรค) นั้นควรให้เจริญ เรียกว่า **กิจญาณ**

มีปัญญารู้แจ้งเกิดขึ้นว่า เราได้กำหนดรู้ทุกข์ตามที่เป็นจริงแล้ว, เราละเหตุแห่งทุกข์ คือตัณหาได้แล้ว, สภาวะที่ทุกข์ดับ เพราะเหตุดับนั้นอีกเล่า เราก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว และ หนทางปฏิบัติเพื่อความ พ้นทุกข์ เราก็ได้เจริญแล้ว เรียกว่า **กตญาณ**

การกำหนดรู้ หรือปัญญาอันเห็นแจ้งในพระอริยสัจทั้ง ๔ พร้อมด้วยปริวัฏ ๓ มีอาการ ๑๒ นี้เองที่จัดเป็น **โลกุตตรปัญญา** ซึ่งครอบคลุมวิปัสสนาปัญญาทั้งหลายที่ช่วยปหานกิเลสเครื่องร้อยรัดทั้งหลาย ให้สามารถวิมุติหลุดพ้นจากทุกข์ ได้บรรลุมรรค ผล นิพพาน อันเป็นเป้าหมายสูงสุดของการปฏิบัติธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา

สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า ได้ตรัสรู้ในอริยสัจพร้อมด้วยปริวัฏ ๓ อาการ ๑๒ บริสุทธิ์หมดจด ไม่กำเริบ ดังนี้ จึงได้ทรงยืนยันพระองค์ว่าเป็น **พระพุทธะผู้ตรัสรู้แล้ว** ดังปรากฏในบาลีพระพุทธภาษิต (มหาวาร. สํ. ๑๙/๕๓๐/๑๖๗๐) ซึ่งแปลความว่า

"ภิกษุทั้งหลาย! ตลอดกาลเพียงไร ที่ญาณทัสสนะ (เครื่องรู้เห็น) ตามเป็นจริงของเรา อันมีปริวัฏสาม มีอาการสิบสอง ในอริยสัจทั้งสี่ ยังไม่เป็นญาณทัสสนะที่บริสุทธิ์สะอาดด้วยดี ตลอดกาลเพียงนั้น เรายังไม่ปฏิญญาว่าเป็นผู้ตรัสรู้พร้อมเฉพาะแล้ว ซึ่งอนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณ ในโลกกับทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก หมู่สัตว์ พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ พร้อมทั้งเทวดาและมนุษย์

ภิกษุทั้งหลาย! เมื่อใด ญาณทัสสนะตามเป็นจริงของเรา อันมีปริวัฏสาม มีอาการสิบสอง ในอริยสัจทั้งสี่ เป็นญาณทัสสนะ ที่บริสุทธิ์สะอาดด้วยดี, เมื่อนั้น เราก็ปฏิญญาว่าเป็นผู้ตรัสรู้พร้อมเฉพาะแล้ว ซึ่งอนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณในโลก กับทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก หมู่สัตว์ พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ พร้อมทั้งเทวดาแลมนุษย์"

□□□□

ของดีจากใบลาน

เรื่อง

วันเฉลิมพระชนมพรรษา
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช
๕ ธันวาคม

ธรรมบรรยายโดย

สมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเปโณ ป.ธ.๙)

เจ้าอาวาสวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร

ท่านผู้ฟังทั้งหลายรายการธรรมะสำหรับวันนี้จากสถานีวิทยุแห่งนี้จะขอพูดเรื่องสำคัญ ๆ ในเดือนธันวาคมซึ่งท่านทั้งหลายก็ได้ทราบกันอยู่ดีแล้วว่า เดือนธันวาคมนั้นเป็นเดือนที่มีความหมายสำหรับบ้านเมืองของเรา เพราะว่าองค์สมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้า หรือที่ท่านทั้งหลายซึ่งเป็นคนโดยทั่ว ๆ ไปกล่าวกันว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฝ่ายพระเรียกว่าสมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้า เพื่อที่จะให้ท่านผู้ฟังได้กำหนดง่ายก็ขอพูดอย่างที่ท่านทั้งหลายเรียกกัน เดี๋ยวจะเข้าใจผิดว่าทำไมพระจึงใช้คำว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไม่ใช้คำว่า สมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้าในที่นี้มุ่งหมายแต่เพียงอย่างเดียว คือต้องการที่จะให้สะดวกในการฟังของท่านผู้สนใจทั้งหลาย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงประสูติในวันที่ ๕ ธันวาคม วันที่ ๕ ธันวาคมจึงเป็นวันที่มีความสำคัญมากสำหรับบ้านเมืองของเรา พระองค์ทรงมีพระชนม์ยืนนานมากขึ้นโดยลำดับเท่าไร ประชาชนในบ้านในเมืองต่างก็มีความรู้สึกซาบซึ้งมีความจงรักภักดีมากยิ่งขึ้นโดยลำดับ ไม่เสื่อมคลายไม่เสื่อมถอยผิดแผกแตกต่างจากกรณีอื่น ๆ ท่านทั้งหลายจะสังเกตดูแม้แต่สิ่งที่ลือกันหรือพูดกันขึ้นว่าที่นั่นสำคัญ ผู้นั้นสำคัญ แต่ก็เป็นระยะชั่วคราวไม่ยืนยาว แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของเรา ตั้งแต่ทรง

ครองราชย์มาโดยลำดับจนกระทั่งถึงปีปัจจุบัน อาณาประชาราษฎร์ในบ้านเมืองยิ่งเพิ่มความรู้สึกเป็นความจงรักภักดีต่อพระองค์มากยิ่งขึ้น ๆ ที่เป็นดังนี้ก็ไม่ใช่เพราะการโฆษณาชวนเชื่อหรือการชี้แจงของคนทั้งหลาย แต่เป็นเพราะว่าพระองค์ได้ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจ พูดอย่างชาวบ้านทั่ว ๆ ไปว่าทรงทำงานทั้งหลายทั้งปวงเพื่อคนทั้งหลายไม่ใช่เพื่อพระองค์ นี่เป็นข้อที่ควรจะตั้งเป็นข้อสังเกตไว้และเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมากทีเดียว ถ้าไม่มีงานที่เป็นข้อเท็จจริงแล้วก็จะเป็นเรื่องที่เป็นไปชั่วครั้งชั่วคราวไม่ยั่งยืนถาวรอะไร จึงควรที่จะได้กำหนดกันให้ดีเพื่อที่จะได้พิจารณาถึงเรื่องอื่น ๆ ทั่วไปอีกด้วย แต่ว่าในเบื้องแรกนี้จะขอพูดถึงเรื่องที่เกี่ยวกับพระองค์ที่ทราบกันโดยทั่ว ๆ ไปในบางประการบางส่วนซึ่งเป็นข้อเท็จจริงที่พระองค์ได้ทรงทำทรงปฏิบัติ วันที่ ๕ ธันวาคมได้เลยมาล่วงมาหลายวันแล้ว แม้จะล่วงเลยมาหลายวันแต่เราก็ยกขึ้นมาพูดได้ เมื่อวันที่ ๑-๒-๓-๔-๕-๖ พูดกันมาก นี่ล่วงเลยมาถึงวันนี้ก็เป็นเวลาหลายวันแต่ก็ควรจะนำมาพูดเพื่อไม่ให้ลืมกันเสียง่าย ๆ ไม่ใช่ทำกันเป็นการชั่วครั้งชั่วคราว ให้เป็นการถาวร อย่างที่ได้กล่าวมาแล้วว่าผลงานของพระองค์ คือการที่พระองค์ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจทั้งหลายทั้งปวงนั้นเป็นข้อเท็จจริง บรรดาพระราชกรณียกิจต่าง ๆ ที่ได้ทรงปฏิบัติบำเพ็ญได้ทราบกันแล้วทั้งนั้นจากสถานีวิทยุ จากสื่อมวลชนต่าง ๆ ซึ่งปรากฏเป็นเอกสารชัดเจนยืนยันตรงเป็นอันเดียวกัน ที่จะขอพูดในบางประการในที่นี้นั้นจะขอพูดในด้านพระศาสนา ท่านทั้งหลายก็ทราบกันดีว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของเราทั้งหลายนั้น ได้ทรงผนวชคือบวชในพระพุทธศาสนา เมื่อพระองค์ได้ทรงเข้ามาอยู่ในเพศแห่งบรรพชิต พระองค์ได้ทรงปฏิบัติตามแบบอย่างของบรรพชิตโดยทั่วไป ไม่ใช่เพียงแต่ว่าทรงผนวช หรือพูดอย่างชาวบ้านทั่ว ๆ ไปว่าเพียงแต่บวช ไม่ได้ปฏิบัติกิจใด ๆ ที่สำคัญ ตามที่ปรากฏในพระราชกรณียกิจประจำวันในระหว่างที่ทรงผนวชนั้น เห็นได้ชัดเจนว่าในหลวงของเราได้ทรงปฏิบัติอย่างกับพระทั้งหลายทั้งปวง จะยกตัวอย่างเช่น ทรงทำวัตรเช้า-เย็น เหมือนกับบรรดาพระภิกษุทั้งหลาย เสด็จออกบิณฑบาตก็เหมือนอย่างพระภิกษุทั้งหลาย ท่านทั้งหลายลองนึกดูซิว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของเราไปนั่งทำวัตรอยู่กับพระทั้งหลาย อรหัง สัมมาสัมพุทโธ

ภควา บางคนนั้นก็พลิกแล้วพลิกอีก จะนั่งก็ยาก ลำบาก เหนื่อย แต่ว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของเราทรงปฏิบัติได้ เป็นไปสม่ำเสมอในระหว่างที่ทรงผนวชอยู่ ทรงปฏิบัติทรงทำเหมือนกับพระเหมือนกับเณรอื่น ๆ ในพระพุทธศาสนา ข้อนี้ถ้าหากว่าเป็นคนธรรมดาโดยทั่วไปชาวบ้านชาวเมืองอยู่ตามหัวบ้านหัวเมือง ไหว้พระสวดมนต์กันอยู่เป็นประจำนั้น ก็ไม่ค่อยจะเห็นว่าเป็นเรื่องที่ยากอะไรนักหรอก แต่ว่าความเลื่อมใสมี มีว่าในหลวงของเราท่านก็ไหว้พระสวดมนต์เหมือนกับพวกเรา และมีอย่างลึกซึ้ง เขาทำได้อยู่อย่างนั้นแหละ ทำได้ทำอย่างดี นี่แหละพระองค์ทรงทำเหมือนกับคนทั้งหลายทำได้ แต่คนทั้งหลายตามหัวบ้านหัวเมืองที่เขาไหว้พระสวดมนต์ ทำวัตรเช้า-เย็นกันอยู่ เขากลับมีความรู้สึกลึกซึ้งลงไปว่า ในหลวงของเรานี่ท่านทำเหมือนกับเราท่านเคารพพระพุทธศาสนา ท่านเคารพพระพุทธรัตนะ พระธรรมรัตนะ พระสังฆรัตนะ เคารพพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ เขาชื่นใจเขาอิ่มเต็มอยู่ในใจคนหัวบ้านหัวเมืองเขารู้สึกอย่างนี้ แต่ถ้าคนที่เสวยสุขอยู่ด้วยอำนาจแห่งสิ่งทั้งหลายที่อำนวยความสะดวกไม่ว่าจะอยู่ในส่วนใดของประเทศ ก็จะนึกว่าแหม! ในหลวงนี่ท่านสำคัญท่านยังทำได้แต่เราทำไม่ได้ ก็เห็นแต่เพียงความเป็นอัจฉริยะ แต่ไม่ซึ้งเหมือนกับที่คนต่างจังหวัดเขามองเห็นกัน นี่ก็ขอพูดกันตรง ๆ อย่างนี้แหละ ลองหาตัวคนที่เสวยความสุขอยู่ในที่ต่าง ๆ ที่มีสิ่งอำนวยความสะดวกนานาประการนะ ลองนึกดูซิว่าถ้าจะมาทำบ้างอย่างนั้นจะเป็นอย่างไร จะทำได้มั๊ย แล้วที่ท่านทรงทำน่าซาบซึ้งน่าอิ่มอกอิ่มใจสักขนาดไหน ไม่ใช่เป็นเรื่องแปลกเรื่องอัศจรรย์เฉย ๆ ว่าท่านทำได้ แต่ว่าเรามานึกดูกันให้ดีว่าท่านเก่งแล้วก็น่าเลื่อมใส น่าศรัทธาน่าซาบซึ้งในพระปรีชาสามารถ ในพระบุญญาธิการของพระองค์ท่าน ลองนึกกันให้ดีนึกที่เราทำไม่ได้แล้วท่านทรงทำได้ และลองนึกดูว่าถ้าเราจะไปทำนี่จะเป็นอย่างไร เอาตัวเราเข้าไปเทียบเลยทีเดียว เอาเข้าไปพิจารณานึกดูว่าเราจะนั่งอย่างนั้นได้มั๊ย เราจะสวดอย่างนั้นได้มั๊ย นี่แหละคนในบ้านเมืองของเราที่มีสิ่งอำนวยความสะดวก จนกระทั่งทำอะไรที่เป็นบุญเป็นกุศลด้วยตนเองไม่ได้มีอยู่มากเพราะเหตุนี้ แต่ว่าเราไม่ได้มองกัน พูดไปแล้วเดี๋ยวก็จะว่าไปว่าคนที่เขาสะดวกสบายเป็นบุญของเขา เรื่องบุญนั้นยอมรับกันละ แต่ว่าคนในบ้านในเมืองของเรานั้นจะต้องพร้อมกัน ถ้าเราพร้อมกันในบ้านในเมืองแล้วเรื่องศีลเรื่องธรรมไม่ต้องพูดมาก คือเราพร้อมกันในเรื่องการทำความดี ถ้าเราพร้อมกันจริง ๆ แล้วผู้ใหญ่ก็เป็นตัวอย่างของเด็กได้ เป็นตัวอย่างของผู้ที่มาภายหลังได้ นี่ผู้ที่มาภายหลังก็เห็นผู้ใหญ่ยังสนุกสนานกัน ห้ามว่าอย่าให้เด็กไปเล่นดิสโก้ อย่าให้ไปเล่นอะไรต่ออะไร ก็เผลอ ๆ ผู้ใหญ่ก็ไปเล่นบ้างเหมือนกัน แล้วจะให้คนในบ้านในเมืองเป็นอย่างไร เป็นข้อที่น่าคิดอยู่มาก เพราะฉะนั้นเมื่อถึงวันที่ ๕ ธันวาคมนึกว่าในหลวงของเราท่านผนวช พูดกันง่าย ๆ เป็นศัพท์ธรรมดาว่าท่านบวช ท่านทำอะไรต่ออะไรน่าซาบซึ้งให้กินลงไปในใจ แล้วมาตำหนิที่ตัวเอง

ว่าเราทำไม่ได้น่าอายน่าอับอายเหลือเกิน ถ้าพูดถึงสิ่งอำนวยความสะดวก เราจะเท่ากับในหลวงท่านหรือท่านก็มีสิ่งอำนวยความสะดวกแต่ทรงสละได้ เราน่าอายจริง ๆ ที่มัวหลงนึกว่าสิ่งนี้แหละเป็นเทวดาเป็นสวรรค์เป็นสุข ที่เราจะต้องหามแบกไปจนกระทั่งอยู่ในโลงแล้วก็ต้องแบกต่อไปอีก นึกว่ามีต่อไปแท้ที่จริงไม่มี พอลงโลงแล้วก็เหมือนกันไม่มีใครใส่ไปให้ไม่ต้องมากหรอกเงินพันเขาก็ไม่ให้แล้ว ไม่มีใครใส่ลงไปในหีบให้แล้ว เขาเสียดาย เพราะว่าจะต้องไปเผาเสีย จะไปฝังเสีย หรือไม่เช่นนั้นสัปเหร่อจะเอาไปเสีย ก็ไปตัวเปล่าชุดนั้นแหละ ชุดที่เขาสวมให้ตามที่เขารู้สึกพอใจของเขาเท่านั้นแหละ ตัวเองก็เลือกไม่ได้ นี่แหละท่านทั้งหลายพูดแล้วก็เลยไปจากวันเฉลิมพระชนมพรรษาไปแล้ว แต่ว่าเพื่อต้องการที่จะเน้นให้ท่านทั้งหลายได้รู้ว่า ในหลวงของเรานั้นไม่ใช่ทรงทำสิ่งที่เป็นอัจฉริยะธรรมดาเฉย ๆ อย่างที่เรารู้สึกว่าอัจฉริยะ แต่เราต้องมองแล้วรู้สึกลึกซึ้งน่าเลื่อมใสน่าศรัทธา ไม่ใช่รู้สึกว่าพระองค์อัจฉริยะ ๆ แต่เพียงอย่างเดียว ต้องนึกให้เกิดความรู้สึกเป็นเรื่องของความเลื่อมใสศรัทธาและเกิดเป็นความจงรักภักดีในขณะเดียวกันถ้าเราทำไม่ได้ก็มาติตัวเองว่าเรานี่แย่ ยังทำไม่ได้ ในหลวงท่านยังทำได้เลย เราทำไมจึงทำไม่ได้ ไหว้พระสวดมนต์เราทำไม่ได้ ท่านไหว้พระสวดมนต์ของท่าน เราทำไม่ได้ สวดมนต์ไหว้พระอย่างท่านไม่ได้ เราต้องมาตำหนิติตัวเองวันเฉลิมพระชนมพรรษาพูดเฉพาะในกรณีที่ทรงผนวชกรณีเดียวแล้ว เราพากันทำตาม เท่านั้นแหละบ้านเมืองก็สงบสุขไม่ต้องบำเพ็ญบารมีทั้ง ๑๐ ประการ เหมือนพระองค์ท่านหรอก พระองค์ท่านทรงบำเพ็ญทานบารมี ศีลบารมี พร้อมบริบูรณ์อยู่ตลอดเวลา เราไม่ต้องบำเพ็ญถึงขนาดนั้น เพียงแต่ว่าเราระลึกแล้วที่ทำไม่ได้ก็มาตำหนิติตัวเองสอนตนเอง แล้วก็พยายามที่จะประพฤติปฏิบัติให้ลืมความหลงมัวเมากันเสียบ้าง เพลิดเพลินไปแต่ในสิ่งต่าง ๆ เดี๋ยวก็ว่าแก้สิ่งนี้ไม่ได้แก้สิ่งโน้นไม่ได้ เพราะอย่างนั้นเพราะอย่างนี้ ไม่ต้องเอาอื่นไกลละ เพราะไม่มีหิริความละอาย ไม่มีโอตตัปปะคือความเกรงกลัวต่อสิ่งที่ไม่ดีไม่งามต่าง ๆ เท่านั้นแหละ เราก็จะทำอะไรในบ้านในเมืองของเราให้เหมาะให้สม ที่พูดนี้ไม่ได้เจาะจงว่าเป็นใครทั้งนั้นแหละ พูดถึงว่าคนที่เขาทำได้แล้วเขาก็ซึ้งของเขาว่า ในหลวงนี่ท่านทำได้เหมือนกับเราทำ **ในหลวงของเราท่านน่าเคารพน่ารักน่านับถือ** แต่คนที่ทำไม่ได้ควรจะนึกพิจารณาแล้วตำหนิติตนเอง **ในหลวงของเราได้ทรงปฏิบัติในกิจวัตรต่าง ๆ เต็มครบบริบูรณ์ ในระหว่างที่ทรงผนวชอยู่**

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของเรา ทรงผนวช คือบวชชั่วระยะเวลาดังที่ทราบกันแล้ว **พระองค์ได้ทรงปฏิบัติมั่นคงทั้งในธรรมทั้งในวินัย เมื่อครบกำหนดทรงลาผนวช** ถ้าเรียกอย่างชาวบ้านทั่วไปก็คือสึก เมื่อสึกไปแล้วพระองค์ก็ได้ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจต่าง ๆ ที่ให้เราทั้งหลายได้ใคร่ครวญพิจารณาตามคำสอนของพระพุทธเจ้า **เห็นได้อย่างชัดเจนว่าทรงอาศัยพระคุณธรรมที่ได้ทรง**

สั่งสมอบรมมาเก่าก่อนและเพิ่มขึ้นจากที่ได้ทรงผนวช จึงได้ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจต่าง ๆ อย่างมากมายเพิ่มขึ้นเป็นทวีคูณ โดยมิได้ทรงย่อท้อแต่ประการใด ในส่วนที่เนื่องด้วยพระพุทธศาสนาโดยตรงก็ทรงปฏิบัติอย่างมั่นคง ไม่ใช่ว่าเมื่อทรงลาผนวชแล้วก็เป็นอันว่าเลิกกัน ไหว้พระสวดมนต์ก็เป็นอันว่าเลิกกัน การฟังเทศน์ฟังธรรมเป็นอันว่าเลิกกัน แต่ว่าพระองค์ทรงปฏิบัติมั่นคงยิ่งขึ้น แม้เราทั้งหลายจะไม่ได้รู้ได้เห็นอย่างใกล้ชิด แต่ด้วยการสดับตรับฟังจากส่วนต่าง ๆ ทำให้เรารู้ได้ว่า**พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้นทรงไหว้พระสวดมนต์มิได้ขาด ทรงปฏิบัติธรรมคือนั่งสมาธิมิได้ขาด นี่เป็นเรื่องที่สำคัญมาก** ท่านทั้งหลายลองถามตัวเองซิว่าเรากล่าวคำสดุดียกย่องพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของเรา เราได้ไหว้พระประจำวันบ้างมั๊ย? เราได้สวดมนต์ประจำวันบ้างมั๊ย? เราได้ทำสมาธิบ้างมั๊ย? ถามตัวเอง การที่เรากล่าวสรรเสริญพระองค์นั้นเป็นเรื่องดี แสดงความกตัญญูของเรา แสดงความจงรักภักดีของเรา แต่ว่าถ้าปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้าแล้วละก้อ เราต้องปฏิบัติตามพระองค์ด้วย จึงต้องถามตัวเองว่าเมื่อเราบวชพระสึกออกมายังได้ไหว้พระสวดมนต์ ทำวัตรฟังเทศน์ฟังธรรมเหมือนกับในหลวงของเราไหม นี่สำหรับผู้ที่บวชก็ต้องถามตัวเอง สำหรับผู้ที่ไม่ได้บวชก็ควรจะถามตัวเองว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้นทรงมีพระราชภาระมากไม่ได้ทรงหยุดทรงหย่อน พระองค์ยังไม่ทรงละเลยการทำวัตรสวดมนต์นั่งสมาธิเลย

เรานี่พูดว่างานมากอย่างนั้นอย่างนี้เราทำไม่ได้ น่าจะมาสอนตัวเองพิจารณาที่ตัวเองว่า ที่เราอ้างนั้นเหมือนกับว่าเรานี่เหน็ดเหนื่อยกว่าในหลวง ลองนึกดูให้ดี ยิ่งผู้ที่มีหน้าที่ในการที่จะต้องเกี่ยวข้องกับการบริหารงานบ้านงานเมือง รู้สึกว่าจะยิ่งจำเป็นที่จะต้องนึกว่าในหลวงท่านไหว้พระสวดมนต์ทุกวัน ทำสมาธิทุกวัน เราได้ทำหรือไม่ เราจะอ้างว่าเรามีงานราชการมาก ถ้าอย่างนั้นในหลวงท่านไม่มากกว่าเราหรือ ก็ลองถามตัวเองดู เผื่อว่าไม่ประมาทพอนึกขึ้นมาได้ ได้ไหว้บ้าง ได้นั่งสมาธิบ้าง ได้ไหว้พระบ้าง แม้จะไม่ครบก็ยังดีเผื่อจะไม่ประมาทจนเกินไป แล้วนั่นแหละก็จะเป็นเหตุที่จะให้เราพูดกันได้ว่า เรานี้นับถือในหลวงของเราบูชาในหลวงของเรา มีความจงรักภักดีต่อในหลวงของเรา ในหลวงท่านไหว้พระเราก็ไหว้พระ ในหลวงท่านสวดมนต์เราก็สวดมนต์ ในหลวงท่านนั่งสมาธิเราก็นั่งสมาธิ เพราะเราเป็นคนของในหลวง เราจะได้พูดเต็มปากเต็มคำ ไม่ใช่เพียงแต่ว่ามานั่งสรรเสริญพระองค์แต่เพียงอย่างเดียว แต่ว่าเราไม่ทำเลย ขอให้พิจารณาสอนตัวเองเรื่องนั่งสมาธิ เรื่องไหว้พระสวดมนต์ บางทีเราอาจจะไม่รู้สำหรับผู้ที่ไม่เคยบวชก็ศึกษาเอาได้ อย่างน้อย ๆ สวดพระพุทธคุณคือ อิติปิโส พระธรรมคุณคือ สวากขาโต พระสังฆคุณคือ สุปฏิปันโน ว่า นโม จบแล้วว่า พุทธํ สรณํ คจฺฉามิ แล้วสวด อิติปิโส เท่านี้ก็เอาละอย่างน้อย ๆ ได้ทุกวัน เสร็จแล้วก็ทำใจให้สงบ วิธีทำใจให้สงบถ้าเราไม่ได้ศึกษาอะไรมากเราก็ภาวนาว่า พุทโธ หรือ สัมมาอะระหัง แต่ให้ใจอยู่กับคำที่เราภาวนา อย่างนี้ก็ใช้ได้ขอให้ทำกันก็แล้วกัน ให้ได้ทำกันแม้จะไม่ได้ทำสมบูรณ์เต็มที่ก็ให้ได้ทำกันบ้าง จะได้ชื่อว่าเรามีความจงรักภักดีต่อในหลวง แล้วเราก็ได้เดินไปตามพระยุคลบาทของพระองค์ คือทำตามในหลวงของเราไม่ใช่สักแต่ว่าสรรเสริญกันแต่เพียงอย่างเดียว นี่ก็เป็นเรื่องที่ไม่ยากเป็นเรื่องที่เราปฏิบัติได้ บางคนเคยบวชก็ยิ่งต้องปฏิบัติสึกมาแล้วก็ยิ่งต้องนึกให้มากว่า ในหลวงท่านสึกมาแล้วท่านยังไหว้พระสวดมนต์ เราต้องไหว้พระสวดมนต์กันเข้าไว้ คนที่ไม่เคยบวชบางทีก็เป็นโยมผู้หญิง ท่านที่เป็นสุภาพสตรีที่ไม่ได้บวชก็ต้องนึกเหมือนกันว่า ในหลวงท่านทำอย่างนี้แหละเราควรจะทำบ้าง **อย่ามัวแต่หลงอยู่ในสิ่งที่เรามี อย่านึกว่าสิ่งที่เรามีนั้นจะช่วยเราได้ทุกอย่าง เวลาที่เราจำเป็นนั้นเราจะต้องใช้พระคุณของพระรัตนตรัยกำลังแห่งจิตใจที่สงบ สิ่งอื่นช่วยเราไม่ได้** สิ่งที่ช่วยเราได้จริง ๆ ก็มีแต่เรื่องนี้แหละ จึงอย่าหลงกันจนเกินไป หันมาสนใจหันมาพิจารณาแล้วปฏิบัติแล้วทำ อย่างน้อย ๆ ก็ให้ได้ไหว้พระอย่างย่อ ๆ อย่างที่กล่าวมาแล้วอย่าให้ขาด นี่ก็เป็นเรื่องที่พูดให้ท่านทั้งหลายได้ใคร่ครวญพิจารณาว่า ในหลวงของเราทรงลาผนวชมาแล้วท่านยังทรงปฏิบัติ

ทีนี้ถ้าจะพูดถึงเรื่องของการฟังเทศน์ ท่านทั้งหลายอาจจะว่าในหลวงท่านไม่ได้ฟังเทศน์มาก แต่แท้ที่จริงในหลวงท่านฟังเทศน์มากเหลือเกิน ในพระราชพิธีต่าง ๆ ได้ทรงฟังพระธรรม เช่น วันเฉลิมพระชนมพรรษา ในหลวงท่านได้ฟังของท่านตลอด ฟังพระสวดมนต์ชั่วโมงกว่า ฟังพระเทศน์ก็เกือบชั่วโมงแล้ว ทั้งสวดมนต์ทั้งฟังเทศน์รวมแล้วกล่าวได้ว่า ๒ ชั่วโมง ในหลวงท่านฟังของท่าน และลองถามซิท่านทั้งหลาย พอถึงวันเกิดเลี้ยงกันใหญ่ได้ฟังเทศน์บ้างไหม? ได้ฟังพระสวดมนต์อย่างสงบบ้างไหม? หรือว่าการเลี้ยงเพื่อนฝูงมันมากจนกระทั่งไม่มีเวลา ห้ามกันเหลือเกินแหละของขวัญของอะไรต่าง ๆ ห้ามกัน แต่ว่าที่เราจะหันมาตามทางที่ในหลวงท่านทรงทำนั้นเราไม่ค่อยหันกันมา จึงขอให้หันกันมาบ้างแม้จะไม่มาก เอาละวันเกิดไม่ต้องฟังเทศน์อย่างที่ในหลวงท่านทรงฟัง แต่ว่าเราทำบุญสุนทานให้ถูกต้องบ้าง อย่ามุ่งแต่ว่า เออ! วันนี้วันเกิดคนจะต้องเอาของมาให้ละ ของขวัญต้องมาละ จากทิศนั้น

จากทิศโน้น บริษัทนั้นบริษัทนี้ นึกถึงว่าจะต้องฟังเทศน์บ้าง จะต้องฟังพระสวดมนต์บ้าง บางทีฟังพระสวดมนต์นิดเดียวพอพระว่า นโม พุทธัง เสร็จแล้วไปรับของขวัญกันแล้ว ลองนึกดูถึงในหลวงของเราบ้างว่าท่านทรงทำอย่างไร วันเฉลิมพระชนมพรรษาทรงฟังพระสวดมนต์ทรงฟังเทศน์ นี่ก็ชัดเจนเหลือเกินว่าท่านทรงทำอย่างชนิดที่คนอื่นทำไม่ได้ คือทุกวันเกิดท่านทรงทำอย่างนี้ พูดอย่างชาวบ้านธรรมดาว่าวันเกิด วันเฉลิมพระชนมพรรษามาถึงเข้าวันที่ ๕ ธันวาคมทรงปฏิบัติอย่างนี้ เราในฐานะที่เป็นอาณาประชาราษฎร์อยู่ในประเทศชาติบ้านเมืองนี้ แม้จะไม่ได้ฟังเทศน์แต่ก็ให้ได้สวดมนต์ได้ฟังพระสวดมนต์ ถ้าไม่ได้นิมนต์พระมาสวดมนต์ก็ให้สวดมนต์เอง แล้วก็ทำใจให้สงบ อย่านึกแต่เพียงว่าเราจะเลี้ยงแขก เราจะต้องจัดของนั้นของนี้เลี้ยงกันเป็นการใหญ่ ให้มานึกถึงว่าในหลวงท่านทรงทำอย่างไร แล้วเราทำตามบ้างในทางพระพุทธศาสนานี้เป็นส่วนในทางพระศาสนาไม่ได้เกี่ยวกับส่วนอื่นจึงขอให้ท่านทั้งหลายที่รับฟังและสนใจได้เข้าใจได้ใคร่ครวญพิจารณาและบอกกล่าวกันไปว่า วันเฉลิมพระชนมพรรษาในหลวงท่านทรงฟังพระสวดมนต์ชั่วโมงเศษ ทรงฟังเทศน์ได้เกือบชั่วโมง อาณาประชาราษฎร์เราควรจะเจริญรอยตามพระองค์บ้าง

ในส่วนที่เกี่ยวเนื่องกับพระพุทธศาสนาที่องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงปฏิบัติในฐานะที่พระองค์ทรงเป็นองค์พระประมุข และอาณาประชาราษฎร์ได้มีความจงรักภักดีเคารพนับถืออย่างสูงสุด เมื่อถึงวันเฉลิมพระชนมพรรษาเวียนมาบรรจบครบเข้า ต่างก็ได้แสดงออกโดยประการต่าง ๆ แต่ที่นำมาพูดนี้เป็นส่วนที่ควรจะได้พิจารณาว่า เมื่อเราได้ร่วมกันเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวจัดงานบ้าง แสดงออกโดยประการอื่น ๆ บ้าง ให้เห็นถึงความจงรักภักดีแล้ว เราควรจะได้มาพิจารณากันอีกว่า เราทำเพียงเท่านั้นจะเป็นการเพียงพอหรือไม่ ก็เป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปว่า ไม่เป็นการเพียงพอ ท่านทั้งหลายคงจะนึกได้ถึงเรื่องในทางพระพุทธศาสนาที่เป็นเรื่องธรรมดาทราบกันโดยทั่วไป ที่**พระพุทธองค์ได้ตรัสก่อนที่จะปรินิพพาน**เพียงเล็กน้อยว่า "**ถ้าใครต้องการที่จะบูชาพระองค์พูดง่าย ๆ ว่าต้องการที่จะสรรเสริญเคารพบูชาแล้วละก้อ ขอให้ปฏิบัติตามที่พระองค์ได้ทรงสอนไว้ ทำตามที่พระองค์ได้ทรงสอนไว้ ข้อใดที่พระองค์ได้ทรงสอนไว้ก็ให้ปฏิบัติในข้อนั้น ๆ**" นั่นแหละเป็นสิ่งที่สำคัญมาก เมื่อเรานับถือพระพุทธศาสนาและมีหลักอยู่อย่างนี้ก็ควรที่จะนำไปใช้ในกรณีอื่น ๆ อีกด้วย เช่น บุตรธิดาระลึกถึงคำสั่งสอนของมารดาบิดาแล้วก็ทำตามปฏิบัติตามที่ท่านสอนท่านสั่งสำคัญยิ่งกว่าที่ว่า เมื่อถึงวาระวันเกิดของท่านบ้างวันตายของท่านบ้าง เราก็มาสักการะบูชาทำบุญสุนทานหลังจากนั้นคุณแม่ว่าไว้อย่างไรบ้าง คุณพ่อว่าไว้อย่างไรบ้างก็ลืมหมด ไม่ได้ทำตาม ประพฤติตนไปตามความพอใจของตนเอง หากว่าทำไปในทางความเจริญสร้างความมั่นคงให้เกิดขึ้นแก่ชีวิต ประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่เป็นศีลเป็นธรรมก็เป็นกำไรเป็นเรื่องดี แต่หากว่าเกิดเถลไถลออกไปนอกทางไม่ปฏิบัติที่จะให้ตนเองเจริญรุ่งเรืองก้าวหน้า เพียงแต่ว่าพอเวียนมาบรรจบครบรอบวันเกิดของคุณพ่อคุณแม่หรือวันตายของคุณพ่อคุณแม่ก็มาไหว้ หลังจากนั้นก็ประพฤติตนไปตามความชอบใจตามอำเภอใจของตน นำไปสู่ความเสื่อมไม่นำไปสู่ความเจริญ ข้อนี้ย่อมไม่สมควร เป็นที่ทราบกันอยู่แล้วเป็นเรื่องธรรมดา แต่แม้จะเป็นเรื่องธรรมดานี้ก็ยังมีคนทำพลาดทำผิดกันอยู่เรื่อย เห็นเป็นที่ปรากฏกันอยู่เสมอ พอวันสารทวันสงกรานต์วันอะไรก็มานึกถึงพ่อนึกถึงแม่ ทำบุญให้คุณพ่อทำบุญให้คุณแม่ แต่เสร็จแล้วตนเองก็ไปประพฤติเหลวไหล ประกอบอบายมุขประพฤติในทางที่ไม่ถูกต้อง ติดอบายมุขต่าง ๆ นานาประการ เล่นการพนัน เที่ยวกลางคืน ไม่รู้จักทำงานทำการ อย่างนี้เป็นต้น ท่านทั้งหลายลองดูซิว่าในบ้านในเมืองของเรานั้นมีมากน้อยแค่ไหน? เพียงใด? เมื่อยึดเอาหลักของพระพุทธศาสนามาพิจารณาแล้ว ก็จะเห็นได้ว่าการที่เราทำเพียงเท่านั้นไม่พอ คือถึงวันเกิดหรือวันตายของมารดาบิดาแล้ว เรามาทำบุญอย่างเดียวนั้นไม่พอ เราจะต้องทำอย่างอื่นด้วย นั่นก็คือการปฏิบัติตามที่ท่านแนะนำสั่งสอนอบรมไว้ นี่เป็นเรื่องใหญ่เรื่องสำคัญมาก

ที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า **ถ้าจะบูชาพระพุทธองค์แล้ว ก็บูชาด้วยการปฏิบัติตาม ชื่อว่าได้บูชาด้วยการบูชาที่สูงยิ่ง เป็นบรมบูชา** เมื่อเราอยู่ในประเทศชาติบ้านเมืองที่มีองค์พระประมุขทรงมั่นคงอยู่ในหลักแห่งศีลหลักแห่งธรรม เราก็ควรที่จะได้มาระลึกนึกคิด ถึงพระราชจริยาที่เป็นพระราชกัลยาณะอันงดงาม แม้วันเฉลิมพระชนมพรรษาจะผ่านไปนานเท่าไรก็ตามเถอะ ผ่านไปเป็นเดือนเป็นปีมาบรรจบครบเข้า เราก็มาระลึกถึงกันอีก หลังจากนั้นเราก็ควรที่จะมานึกว่าในหลวงของเรานี้ ท่านทำอะไรบ้างที่เราควรจะทำตาม ได้พูดถึงด้านพระศาสนาเรื่องที่พระองค์ได้ทรงผนวช และหลังจากที่ทรงลาผนวชแล้ว คราวนี้จะขอพูดเพิ่มเติม เรื่องที่พระองค์ทรงปฏิบัติเนื่องด้วยพระศาสนา ท่านทั้งหลายจะเห็นภาพข่าวจากสื่อมวลชนต่าง ๆ ว่า**เวลาในหลวงของเราท่านพบพระ ท่านไปหาพระตามที่ต่าง ๆ เสด็จออกเยี่ยมเยียนประชาชนในถิ่นทุรกันดาร ทรงพบพระสงฆ์องคเจ้าแล้ว พระองค์ทรงปฏิบัติงดงามเหลือเกิน** ท่านทั้งหลายลองดูเถอะ**แม้แต่จะทรงสนทนาปราศรัยกับพระสงฆ์ พระองค์ทรงสนทนาปราศรัยด้วยพระอาการที่น่าเลื่อมใสน่าศรัทธาจริง ๆ** พระองค์ทรงเป็นพระเจ้าแผ่นดิน พระนะ

อยู่ในพระพุทธศาสนาก็จริง แต่ว่าในหลวงท่านก็เป็นพระเจ้าแผ่นดิน แต่พระองค์ไม่ได้ทรงถืออย่างนั้น พระองค์ทรงยกย่องพระสงฆ์ พระองค์ทรงถ้าพูดอย่างชาวบ้านเรียกว่า ทรงให้เกียรติพระสงฆ์ ว่าเป็นพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา พระท่านถือศีลถือธรรม พระองค์ทรงให้ทุกประการ ถ้าพูดอย่างธรรมดาก็ว่ายกย่องพระสงฆ์เหลือเกิน ท่านทั้งหลายสังเกตดูเถิด พระสงฆ์องค์นั้นจะเป็นพระสงฆ์องค์สำคัญหรือจะเป็นพระเป็นเจ้าอาวาสอยู่ตามวัดต่าง ๆ ธรรมดาซึ่งพระองค์ไปพบก็ตาม ก็ทรงแสดงพระอาการยกย่องพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาเหมือนกันตั้งแต่ทรงประทับ เวลาประทับท่านจะเห็นว่าพระองค์ทรงคุกพระชานุลง พูดกันง่าย ๆ ว่าคุกเข่า ๆ แล้วก็ทรงสนทนากับพระสงฆ์ที่นั่งอยู่บนอาสน์สงฆ์ ทรงปฏิบัติอย่างนี้ปรากฏทางสื่อมวลชนทั่ว ๆ ไป นี่แหละดูตัวอย่างในหลวงของเรา ท่านทรงทำอย่างนี้ ทรงปฏิบัติอย่างนี้ เมื่อถึงวันเฉลิมพระชนมพรรษาเรามาสดุดีกันอย่างนั้นอย่างนี้ ก็ควรจะนึกว่าในหลวงท่านทรงทำอย่างไร เราควรจะทำบ้าง ในด้านพระศาสนาพระสงฆ์นั้นอาจจะดีบ้างไม่ดีบ้างเอาเถอะ แต่ว่าเราก็แสดงอาการต่อพระสงฆ์ ถือว่าเป็นรัตนะหนึ่งในบรรดารัตนะสาม พระพุทธรัตนะ พระธรรมรัตนะ พระสังฆรัตนะ แม้พระสังฆรัตนะจะหมายเอาพระอริยสงฆ์ก็ตามเถอะ แต่พระสงฆ์โดยทั่ว ๆ ไปก็จะต้องสงเคราะห์ลงในพระสังฆรัตนะเหมือนกัน ท่านจะเป็นอย่างไรก็เป็นเรื่องของท่านอย่างหนึ่ง แต่ไม่ใช่หมายความว่าชั่วช่างชีดีช่างสงฆ์ไม่ต้องดูไม่ต้องว่าไม่ต้องอะไร แต่ว่าการแสดงออกนั้นก็แสดงออกในลักษณะที่เหมาะสม มีการนอบน้อมมีการคารวะยกย่อง แล้วท่านอาจจะเกิดความละอายแก่ใจเลยละสิ่งที่ไม่ดีของท่านไปเสียก็ได้อย่างนี้ พระองค์ก็คือในหลวงของเราท่านได้ทรงทำให้เห็นเป็นตัวอย่าง ท่านทั้งหลายก็จะนึกได้ว่าได้เคยเห็นภาพอย่างนี้ แม้เวลาพระองค์จะทรงไหว้พระสงฆ์ด้วย ทรงพบในที่ใดก็ตามไม่ได้ทรงกราบแต่ว่าทรงยืน ประทับยืนแล้วก็ทรงไหว้ ๆ งดงาม ไม่ใช่สักแต่ว่าไหว้ หรือไม่ใช่เพียงแต่ว่าสะบัดมือสะบัดเท้าแล้วก็ไป พระองค์ทรงแสดงอาการที่เรียบร้อยงดงามอีกเช่นเดียวกัน เราทั้งหลายผู้นับถือพระพุทธศาสนาควรจะได้ใคร่ครวญพิจารณาแล้วทำอย่างนั้นบ้างให้สมกับที่เราได้กล่าวสดุดีสรรเสริญแสดงความจงรักภักดีต่อพระองค์ ในวันเฉลิมพระชนมพรรษาเราทำตามพระองค์ท่าน ยกย่องพระสงฆ์เคารพคารวะพระสงฆ์ให้เหมาะสมให้ดีให้ควร ด้วยกิริยาอาการต่าง ๆ ที่งดงาม แต่ไม่ใช่หมายความว่าหลับหูหลับตาไม่ได้รู้ว่าพระสงฆ์นั้นเป็นอย่างไร ดีอย่างไรเสียอย่างไรนั้นอีกส่วนหนึ่ง แต่การแสดงออกที่แสดงออกต่อพระสงฆ์ต่อหมู่สงฆ์นั้นต้องทำให้งดงาม ท่านทั้งหลายสังเกตดูเถิดคนเราบางคนนั้นเมาอำนาจเห็นว่าพระสงฆ์นี้ก็บวชจากลูกชาวไร่ชาวนา บวชจากตระกูลที่ยากจนขันแค้น ไม่นับถือไม่เคารพไม่ได้แสดงอาการให้เห็นว่าท่านเป็นรัตนะหนึ่งในบรรดารัตนะสาม ถ้าพูดกันอย่างง่าย ๆ ก็ว่าเหยียดหยามกันนั่นเอง ถ้าจะตั้งปัญหาถามว่าเราเหยียดหยามอะไร ก็เหยียดหยามนึกว่าเป็นลูกชาวนามาบวช เหยียดหยามด้วยนึกว่าเป็นลูกคนจนมาบวช เหยียดหยามด้วยคิดว่ามีความรู้ต่ำกว่าเรา เรามีความรู้สูงกว่าท่าน เราไม่ต้องเคารพกราบไหว้อะไร ถึงจะไหว้ก็สักแต่ไหว้กราบก็สักว่ากราบ อย่างนี้มีไม่ใช่น้อย พูดกันอย่างไม่เกรงใจเลยทีเดียวว่ามีมาก แต่ว่ามากในหมู่ของคนที่มีความรู้สึกที่ไม่ดี มีความสูงส่งในด้านต่าง ๆ แทนที่จะเหมือนกับในหลวงของเราไม่เหมือนซะแล้ว อย่างนี้ถ้าจะว่าพระบวชเป็นพระแล้วจะไปถืออะไรละ พระท่านไม่ถือก็ได้ ไม่ใช่ว่าต้องไปเดือดร้อนเรื่องพระถือหรือไม่ถือ แต่ว่าคนที่มาข้างหลังสิ ลูกของคน ๆ นั้นก็ดี คนอื่นก็ดี เห็นเข้าก็ โอ! พระท่านไม่มีอะไร ไม่ได้มีความรู้อะไร พ่อเราได้ปริญญาเอก เพราะฉะนั้นพ่อเราไม่เคารพพระหรอก เราจะไปเคารพทำไม ก็พ่อเรายังไม่เคารพเคารพทำไม ก็นี่ลูกชาวนา พ่อของเราเป็นพ่อค้าคหบดีร่ำรวย เป็นข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ เป็นรัฐมนตรีไปเคารพทำไม นี่แหละผลเสียมันจะเกิดขึ้นในชาติบ้านเมืองของเรา ไม่ใช่ว่าต้องการจะให้คนมาไหว้มากราบอะไรหรอก แต่ว่าผลเสียหายมันจะเกิดขึ้นแก่บ้านแก่เมือง จึงขอพูดไว้ว่า ในหลวงของเรานั้นนะทรงทำอย่างไรเราดูเถอะ คนในแผ่นดินนี้ใครจะเลยในหลวงไม่มีแล้ว ก็ในหลวงสูงสุดแล้ว แต่พระองค์ทรงปฏิบัติต่อพระสงฆ์อย่างไร เมื่อถึงวันเฉลิมพระชนมพรรษาเรามาสดุดีแสดงความจงรักภักดีต่อในหลวงกัน เราควรจะมานึกบ้างว่าเกี่ยวกับพระสงฆ์ในฐานะที่พระองค์ทรงนับถือพระพุทธศาสนาทรงแสดงอย่างไร แล้วเราก็ปฏิบัติตามกันบ้างอย่างนี้แหละ จะเป็นผลดีแก่ประเทศชาติบ้านเมืองแก่ตัวเราเองพร้อมกันไปหมดละ นี่ก็ขอยกมาพูดอย่างหนึ่งที่เนื่องด้วยพระศาสนา ว่าในหลวงของเราแสดงความคารวะเคารพต่อพระสังฆรัตนะอย่างไร?

ท่านทั้งหลายจะเห็นได้ว่าในหลวงของเรา เวลาเสด็จที่ไหนนั้นพระองค์ทรงประทับพระเก้าอี้ ถ้าพูดกันง่าย ๆ ว่าทรงนั่งเก้าอี้ ไม่ต้องพูดราชาศัพท์ละ เพราะถ้าพูดราชาศัพท์เดี๋ยวจะฟังกันไม่ออก แม้แต่จะมีพระราชพิธีพระองค์ก็ทรงนั่งเก้าอี้ ก็คงจะนึกว่าในหลวงของเรานี้คงนั่งพับเพียบไม่ได้ ในหลวงของเรานี่คงนั่งพับเพียบไม่เป็น ในหลวงของเรานี่ถึงจะนั่งพับเพียบได้ก็คงจะไม่นานอะไรทำนองนี้แหละ จึงขอให้ท่านทั้งหลายได้ทราบข้อเท็จจริงว่า **ในหลวงของเรานั้นทรงนั่งพับเพียบได้นานมาก เวลาพระองค์ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลเป็นการส่วนพระองค์ ในท่ามกลางพระสงฆ์จำนวนตามที่ทรงกำหนดไว้เป็นคราว ๆ ทรงนั่งพับเพียบเป็นเวลาตั้ง ๒ ชั่วโมง บางทีก็เกือบ ๓ ชั่วโมง** พระองค์ก็ทรงนั่งพับเพียบอยู่อย่างนั้น ท่านทั้งหลายลองคิดดูซิว่าการนั่งพับเพียบตั้ง ๒ ชั่วโมงนี้เป็นอย่างไร แล้วไม่ใช่มีที่พิงมีพนักพิง ไม่ใช่ว่ามีหมอนพิง นั่งที่โล่ง ๆ นั่งธรรมดา พระสงฆ์ก็ยังมีที่พิง ในหลวงท่านไม่มีที่พิง พระองค์ก็ทรงประทับอยู่ได้เป็นเวลาระยะตั้ง ๒ ชั่วโมง บางทีก็เกือบ ๓ ชั่วโมงดังกล่าวแล้ว แต่ก็ไม่น้อยไปกว่า ๒ ชั่วโมง ถ้าเป็นพระราชพิธีที่ทรงบำเพ็ญเป็นการส่วนพระองค์ ข้อนี้เราต้องพูด

กันว่าเราทำได้ยาก ในหลวงของเราทำได้ ท่านทั้งหลายลองนึกดูซิว่า จะให้นั่งพับเพียบโดยไม่มีที่พิงที่อะไรเลย ๒ ชั่วโมงนี้ไหวไหม ลองมานึกถึงตัวเองซิว่าไหวไหม เมื่อนึกว่าไม่ไหวอย่างนี้แล้วเราก็ต้องยอมแล้วว่า ในหลวงของเรานี้ท่านทรงสามารถจริง ๆ สามารถนั่งได้จริง ๆ ถ้าพูดอย่างธรรมดาว่าเก่งจริง ๆ ถ้าไม่เก่งแล้วจะนั่งได้หรือ นี้ก็เป็นข้อหนึ่งที่โดยมากไม่ค่อยทราบกัน นึกว่าในหลวงท่านก็นั่งเก้าอี้ ไม่นั่งพับเพียบ ในหลวงท่านก็คงนั่งพับเพียบไม่เป็น ในหลวงก็คงนั่งพับเพียบได้เดี๋ยวเดียว จนกระทั่งคนทั้งหลายเวลาจะมีพิธีอะไรก็ต้องมีเก้าอี้ไว้ก่อน บางทีก็มีผู้หลักผู้ใหญ่ ผู้น้อยมาจัดก็มักจะพูดว่า ผู้ใหญ่เจ้านายของตัวเองนั้นนะ นั่งไม่ได้นั่งพับเพียบไม่ได้ จะต้องหาเก้าอี้มานั่ง แม้แต่นั่งฟังเทศน์ก็ไม่ได้ ก็ขวนขวายโดยประการต่าง ๆ บางทีก็ไปในวัดในวาไปจัดให้มีเทศน์มีธรรมขึ้นก็ต้องหาเก้าอี้มาให้เจ้านายนั่ง ที่จริงก็เป็นเรื่องดีของลูกน้องที่ต้องเอาใจใส่ต่อเจ้านายของตัวเอง แต่ไม่ได้รู้ความจริงว่าในเมืองนี้ใครสูงสุด ก็ในหลวงสูงสุด ในหลวงท่านยังทรงนั่งอย่างนั้นได้เลย เจ้านายของเรานี่ทำไมจะนั่งไม่ได้ ถ้าหากว่านั่งไม่ได้จริง ๆ ก็หาที่พิงที่อะไรเข้าก็ยังดี ดีกว่าที่จะมาพูดว่าเจ้านายผมนั่งไม่ได้หรอก ต้องนั่งเก้าอี้ เจ้านายจริงก็ไม่รู้อีกนั่นแหละ ถ้าเจ้านายรู้เข้าก็คงอายเหมือนกัน แต่เจ้านายก็คงไม่รู้ ส่วนลูกน้องก็ต้องประจบสอพลอ ไม่ประจบสอพลอก็ไม่ได้ เอาใจเจ้านายก็เลยต้องทำไปอย่างนั้นอย่างนี้นะแทนที่จะดีแต่ทำให้เจ้านายเสีย เจ้านายเสียก็ไม่รู้ตัวอีกนั่นแหละเพราะลูกน้องทำให้เสีย จะเห็นได้ว่าบางทีจะไปไหนก็บอกว่าเจ้านายต้องอย่างนั้นเจ้านายต้องอย่างนี้ นึกว่า เออนี่! เราทำได้ถูกต้องถูกอกถูกใจของเจ้านาย แต่ไม่ได้นึกว่าคนอื่นเขาจะรู้สึกอย่างไร คนอื่นเขาอาจจะรู้สึกในทางที่ไม่ดีก็ได้ และผลที่เสียหายจะเกิดแก่ใครก็เกิดแก่เจ้านาย เพราะฉะนั้นลูกน้องนี่สำคัญเหมือนกัน เจ้านายก็มักจะชอบแต่ลูกน้องที่ประจบสอพลอคอยเอาใจใส่ ต้องเรียกว่าต้องการนั่นต้องมาทันที ต้องการโน่นต้องมาทันที บางทียังไม่ต้องการก็มีมาให้แล้ว บางทีสิ่งที่ต้องการไม่เหมาะไม่สมด้วยซ้ำไปก็ต้องเตรียมไว้ให้แล้ว เจ้านายที่ไม่เข้าใจก็หลงไปตาม ทางราชการบ้านเมืองก็ออกประกาศออกไปทีเดียว ผู้ใหญ่ก็สั่งไปจากกรุงเทพฯว่าเวลาต้อนรับขับสู้ เมื่อผู้บังคับบัญชาออกเดินทางไปต่างจังหวัดนั้นก็ควรจะทำอย่างนั้นอย่างนี้ ไม่ควรจะทำอย่างโน้นอย่างนี้ ข้อนี้ก็เป็นเรื่องที่ผู้ใหญ่ท่านตั้งใจดีแล้วก็ควรจะปฏิบัติกัน อย่าไปทำอย่างที่ทำกันอีก คือต้องเสนอสนองในสิ่งต่าง ๆ บางทีถึงกับเกิดความเดือดร้อนก็มี นี่ก็พูดยาวออกไปที่มุ่งหมายจะพูดต้องการที่จะพูดให้เห็นว่า ในหลวงของเราท่านทรงพับเพียบเก่ง ที่นี้ในหลวงพระองค์เดียวนั่นก็เป็นที่ทราบกันแล้วว่าพระองค์ทรงมีพระบารมีพระขันติธรรมที่สูงส่ง เราต้องยอมรับแล้วเพียงเท่านี้ ยกเรื่องนั่งพับเพียบอย่างเดียวนี่ท่านทั้งหลายก็จะยอมกันได้

ทีนี้เราหันมาพิจารณาอีกในส่วนที่ใกล้ชิด **สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถก็ประทับนั่งพับเพียบเป็นที่หนึ่งอีกเหมือนกัน ๒ ชั่วโมงก็แล้วจะ ๓ ชั่วโมงก็แล้ว นอกจากนั้นเวลามีพระราชพิธีเป็นการภายในส่วนพระองค์ ให้พระสงฆ์นั่งสมาธิ พระองค์ก็ทรงนั่งสมาธิด้วย สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถทรงนั่งสมาธิกับพระสงฆ์** พูดกันง่าย ๆ ก็ว่านั่งกัมมัฏฐานกับพระสงฆ์ พระสงฆ์ก็นั่งไป พระองค์ก็ทรงนั่งไป นี่แหละคุณผู้หญิงทั้งหลายก็ควรนึกดู ในแผ่นดินนี้ก็ไม่มีใครสูงเลยนอกจากพระบรมราชินีนาถขึ้นไปละ คุณผู้หญิงทั้งหลายก็ควรจะนึกถ้านึกว่า เรานั่งไม่ได้หรอกต้องนั่งเก้าอี้ ก็พระท่านเป็นคนชาวไร่ชาวนาลูกคนยากคนจน ท่านก็ไม่เคยนั่งเก้าอี้ดี ๆ ท่านก็ได้แต่นั่งพับเพียบ เรานั่งไม่ได้หรอก หรือบางทีลูกน้องก็เอาใจเจ้านาย ๆ ของเรานั่งไม่ได้หรอก เพราะเจ้านายของเราเคยนั่งแต่ที่ดี ๆ ที่นั่งพับเพียบอย่างนี้นั่งไม่ได้หรอก นี่ลองนึกดูกันให้ดีว่าผู้หญิงสูงสุดในบ้านเมืองคือใคร แล้วท่านทรงทำได้ไหม เราก็ควรที่จะปฏิบัติตามพระองค์บ้าง บางคนก็อาจจะนึกแบบคัดค้านนึกแบบพูดประชดว่า ก็เราไม่ได้เป็นพระราชินีนี่ ถ้าเป็นพระราชินีเราก็จะนั่งได้ อย่างนั้นเขาเรียกว่าพูดอย่างคนไม่ต้องการทำ ถ้าไม่ต้องการทำจะพูดอย่างไรก็ได้ ดังนั้นเมื่อถึงวันเฉลิมพระชนมพรรษา เรามากล่าวคำสดุดีสรรเสริญกัน เราควรจะนึกว่าในหลวงท่านนั่งพับเพียบได้ เราต้องหัดนั่งพับเพียบให้ได้ เว้นไว้แต่ร่างกายพิกลพิการไม่สามารถจะงอไม่สามารถจะเหยียดได้ นั้นเป็นอีกเรื่องหนึ่ง แต่ถ้าธรรมดาแล้วเราต้องปฏิบัติให้ได้ เพราะในหลวงของเราทรงทำได้

ในเวลาในหลวงของเราทรงกราบ ๆ งามเหลือเกิน ในพระราชพิธีที่เป็นราชการงานเมืองพระองค์ก็ทรงกราบสวย ทรงบำเพ็ญพระราชพิธีส่วนพระองค์เอง กราบได้เบญจางคประดิษฐ์งดงามอย่างยิ่ง น่าจะได้เอาอย่างกันเหมือนกัน ในบ้านในเมืองของเราโดยมากนะเรากราบกันไม่ค่อยเป็น เอาละเรื่องกราบไม่ใช่เป็นเรื่องสำคัญเท่าไหร่ แต่ว่าในหลวงท่านทรงทำได้ เราต้องเห็นเป็นอัศจรรย์อย่างหนึ่ง อีกอย่างหนึ่งที่ลึกซึ้งไปกว่านั้นก็คือเราควรจะพิจารณาว่าเราควรจะทำ ตามพระองค์ได้ไหม! นี่แหละเป็นเรื่องที่สำคัญ พระองค์ทรงกราบไม่ใช่แต่เพียงสักแต่ว่ากราบให้เสร็จ ๆ ไปสามครั้ง ทรงกราบด้วยเบญจางคประดิษฐ์ ทรงกราบที่ทำให้เราเห็นแล้วรู้สึกชื่นใจอิ่มใจสบายใจ ว่าในหลวงท่านทรงทำได้ถึงขนาดนี้ นี่เรื่องกราบเรื่องนั่ง เรื่องกราบแล้วสังเกตดู**เวลาในหลวงท่านเสด็จไปที่ไหน มีพระพุทธรูป พระองค์ก็จะทรงแสดงความเคารพให้เราเห็นเลยทีเดียวว่า ในหลวงท่านไม่ใช่เพียงแต่ว่านับถือพระพุทธศาสนาเฉย ๆ** ท่านทรงเคารพแม้ไม่จำเป็นจะต้องหันไปไหว้ไปกราบพระพุทธรูป **แต่พระองค์ก็แสดงอาการนอบน้อมต่อพระพุทธรูปด้วยกิริยาอาการให้เราเห็น** แล้วให้เราเห็นได้ว่าในหลวงของเราเคารพพระพุทธรูปไม่ว่าพระพุทธรูปจะอยู่ในแห่งหนตำบลใด นี่ก็เป็นเรื่องหนึ่งที่ควรจะคิดเหมือนกัน ถึงวันเฉลิมพระชนมพรรษาแล้วเราควรจะคิด บางคนนั้นเวลาจะนอน ๆ เล่น ๆ ไม่ใช่นอนจริง ก็หันเท้าไปทางพระพุทธรูปซะอีก ดูซิทำไปได้ ไม่ควรจะทำอย่างนั้นก็ทำไปได้

พระพุทธรูปนั้นแทนองค์พระพุทธเจ้า แทนพระพุทธรัตนะ เป็นเครื่องหมายของพระพุทธรัตนะ ทำไมทำอย่างนั้น บางทีก็ไม่ได้แสดงความเคารพเลยต่อพระพุทธรูป วางทิ้งขว้างไปตามเรื่องตามราว ไม่ได้เอาใจใส่ ไม่ได้ดูแล พูดกันง่าย ๆ ว่าไม่ให้ความเคารพละ พูดตรง ๆ จริง ๆ แล้วก็คือไม่ได้แสดงความเคารพ อย่างที่พูดว่าเรานับถือพระพุทธศาสนาละ บางคนอาจจะนึกว่านี่มันเป็นเรื่องประกอบ เป็นเรื่องภายนอก บางคนเขาไม่ต้องมีพระพุทธรูปก็มี บางคนว่าการไหว้พระพุทธรูปก็อย่างนั้นแหละ ไม่มีประโยชน์อะไรเท่าไหร่ เราจะไปไหว้ทำไม เขาไม่ไหว้พระพุทธรูปเขาก็ปฏิบัติธรรมได้ ก็เป็นเรื่องถูกของคนนั้นเหมือนกัน แต่ว่านิมิตเครื่องหมายต่าง ๆ นั้นต้องมี ถ้าจะถืออย่างนั้นแล้วละก้อ เราไม่ต้องมีองค์พระศาสดา เราไม่ต้องมีองค์แทนพระศาสดา แล้วเราไม่ต้องพูดอะไร ไม่ต้องว่า อรหังสัมมาสัมพุทโธ พูดทำไมเอาแต่ใจ ภาษาใจเท่านั้นแหละพอแล้ว เอาภาษาใบ้ในใจกันโน่นแหละ ไม่ต้องมีการเคลื่อนไหว ไม่ต้องมีการพูดจาพาดพิงไปถึงพระพุทธเจ้าละ เอาภาษาใจกันอย่างเดียวสิ เพราะว่าพูดนี่ก็เป็นรูปนะ คำพูดที่เราพูดออกไปเปล่งออกไปเป็นลม ๆ นี่แหละก็เป็นรูป เมื่อเป็นรูปแล้วก็เหมือนกับวัตถุสิ่งของต่าง ๆ นั้นแหละ เพราะฉะนั้นเราพิจารณาใคร่ครวญกันเสียให้ดีเถิด ในหลวงของเราทรงเคารพพระพุทธรูปมาก เราก็ต้องให้ความเคารพยกย่องพระพุทธรูป ไม่ว่าจะอยู่แห่งหนตำบลใด ไม่ว่าจะอยู่ตามป่าตามถ้ำตามเขา อยู่ในกุฏิ อยู่นอกกุฏิ อยู่ในโบสถ์วิหารการเปรียญ เราให้ความเคารพหมด บางคนนั้นเห็นคนไหว้พระเรื่อยไปก็นึกว่านี่ศรัทธาเกินไปเสียแล้ว เห็นพระพุทธรูปก็ไหว้เรื่อยไปเห็นตรงนั้นก็ไหว้อีก เห็นตรงโน้นก็ไหว้อีก ถือว่าเป็นพวกศรัทธาที่ไม่มีปัญญา ที่จริงบางคนเขาไม่ได้ไหว้ แต่เขาแสดงอาการนอบน้อมต่อพระพุทธรูปนี่ก็มีมากเหมือนกัน คนที่คิดว่าคนที่ไปไหว้พระพุทธรูปบ่อย ๆ นั้นพวกศรัทธาจริตไม่ได้เรื่อง ไม่มีสติปัญญา สู้เราไม่ได้ เวลาเห็นพระพุทธรูปแล้วหันหลังให้ เดินสบายสะดวก ไม่ต้องไปมองพระพุทธรูป เพราะว่านับถือพระพุทธศาสนาอยู่ที่ใจ กลายเป็นอย่างนี้กันไปก็จะไม่ดี จึงขอให้ใครครวญพิจารณากัน ที่พูดนี้ก็มุ่งหมายที่จะพูดถึงว่า **เมื่อวันเฉลิมพระชนมพรรษาเวียนมาบรรจบเราได้กล่าวคำสดุดีแสดงความจงรักภักดี หลังจากนี้ไปแล้วในหลวงทรงทำอะไรบ้างที่เป็นความดี เราพากันมาปฏิบัติตาม** เช่นการที่พระองค์ทรงแสดงความเคารพต่อพระพุทธรูปเป็นต้น ซึ่งมีอยู่มากเหมือนกันที่ไม่คิดที่จะไหว้พระพุทธรูปถือว่าไม่สำคัญ จึงขอนำมากล่าวไว้ในโอกาสนี้ด้วย

เวลาสำหรับการบรรยายในวันนี้ได้สิ้นสุดลง จึงขอยุติการบรรยายไว้แต่เพียงเท่านี้ ขอความสุขสวัสดีจงมีแก่ท่านผู้ฟังทุกท่านทุกคนเทอญ

■■■■

อภิปรายธรรม
เรื่อง
ประสบการณ์การสอนธรรม

โดย **พระอาจารย์เสริมชัย ชยมงฺคโล**

เนื่องในโอกาสงานพิธีฉลองอายุครบ ๑๐๐ ปี
ของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ณ วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎ์
เมื่อวันที่ ๑๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๓๒

เจริญพรญาติโยมทุกท่าน ในหัวข้อของการอภิปรายที่ว่าประสบการณ์ในการสอนธรรมนั้น อาตมาภาพของเจริญพรในหัวข้อที่เป็นหลัก ๆ ว่าการที่จะทราบถึงประสบการณ์ในการสอนธรรมะนั้น ก็จำเป็นต้องทราบถึง **วัตถุประสงค์** และ**เป้าหมายของการสอนธรรมะ**ว่า**ผู้สอนมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายอย่างไร** ก็จะเข้าใจประสบการณ์ทั้งในด้านการดำเนินกิจกรรม ผลของการดำเนินกิจกรรม ปัญหาในการดำเนินกิจกรรม และข้อเสนอแนะได้

วัตถุประสงค์และเป้าหมายในการสอนธรรมะของอาตมภาพนั้น สืบเนื่องมาแต่ว่าในสมัยที่อาตมภาพยังเป็นฆราวาสอยู่นั้น ได้มีประสบการณ์จากการศึกษาและปฏิบัติธรรมตามแนววิชชาธรรมกายที่พระเดชพระคุณหลวงพ่อวัดปากน้ำ ภาษีเจริญได้สั่งสอนถ่ายทอดแก่ศิษยานุศิษย์สืบต่อกันมาว่าเป็นธรรมปฏิบัติที่ให้ผลดีหลายประการทั้งในทางโลกและทางธรรม ความประทับใจในธรรมปฏิบัตินี้ทำให้อาตมภาพมีแรงบันดาลใจที่จะทั้งศึกษาและปฏิบัติ และทั้งช่วยในการเผยแพร่ ด้วยมุ่งหมายว่าธรรมปฏิบัติตามแนววิชชาธรรมกายของพระพุทธเจ้าที่พระเดชพระคุณหลวงพ่อวัดปากน้ำสอนมา เมื่อใครได้ศึกษาและปฏิบัติให้เข้าถึงลึกซึ้งแล้วมีคุณค่าแก่ผู้ปฏิบัติทั้งในการดำเนินชีวิตในทางโลก ให้ผู้มีจิตใจสงบเยือกเย็น ให้เป็นผู้มีสุขภาพจิตที่ดี และ

ให้มีสติสัมปชัญญะรู้ทางเจริญทางเสื่อมได้ดี เพราะเป็นธรรมปฏิบัติที่ให้เจริญปัญญาจากการที่ได้ทั้งรู้และทั้งเห็นเป็นต้นว่า ผู้ที่เห็นสัตว์นรกย่อมรู้บุพกรรมของสัตว์นรกว่าทำกรรมอะไรมา เมื่อรู้เช่นนั้นย่อมเกิดหิริ โอตตัปปะ ที่จะละชั่ว เมื่อเห็นเทพยดาและสามารถสื่อกันได้ก็จะรู้ว่าทำความดีอะไรมา ก็จะเป็นพลังเร่งให้ผู้ที่สามารถปฏิบัติเข้าไปรู้ไปเห็นเช่นนั้น ให้มุ่งมั่นทำความดียิ่ง ๆ ขึ้นไป สติสัมปชัญญะในข้อที่ว่ารู้เท่าทันทางเจริญทางเสื่อม ทางใดควรดำเนิน ทางใดควรละเว้นจึงมีมาก เมื่อสติปัญญาอันเห็นชอบในผู้ใดมีมาก ผู้นั้นย่อมดำเนินชีวิตไปมีแต่ความเจริญรุ่งเรืองและสันติสุข เรื่องนี้ยังมีความลึกซึ้งละเอียดลอออยู่เบื้องหลังวิชชาธรรมกายอีกอย่างมาก ที่น้อยคนจะมีโอกาสได้รู้ ถ้าไม่ได้เข้าไปศึกษาให้ลึกซึ้ง

เรามาดูผลง่าย ๆ ว่า วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ แม้พระเดชพระคุณหลวงพ่อได้มรณภาพไปนานหลายปีแล้ว ผู้ปฏิบัติวิชชาธรรมกายก็เพิ่มมากขึ้นไม่เสื่อม วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ ก็มีแต่ผู้ที่ไปอุปถัมภ์ค้ำจุนไม่เสื่อม อาตมาจะบอกไว้เพียงเท่านี้ ธรรมปฏิบัติดังกล่าวนี้ซึ่งความจริงก็คือพระสัทธรรมของพระพุทธเจ้านั่นแหละ แต่ว่าวิธีปฏิบัติที่พระเดชพระคุณหลวงพ่อก็มีวิธีพิเศษของท่านที่จะได้ผลดีทั้งทางโลกและทางธรรมดังกล่าว และเมื่อเป็นเช่นนี้แรงบันดาลใจของอาตมาที่จะเผยแพร่ธรรมะจึงเกิดขึ้น หนักแน่นขึ้นถึงขั้นที่อาตมาได้ลาออกจากราชการสหรัฐเมื่ออายุ ๕๗ ปี ก่อนกำหนดเกษียณอายุราชการ เพื่อมาทำหน้าที่ให้สมบูรณ์ที่สุดเท่าที่จะทำได้ในฐานะภิกษุ ได้มีการตั้ง**โครงการธรรมปฏิบัติเพื่อประชาชนวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ** ขึ้น เพื่อเผยแพร่ธรรมปฏิบัติทางวิทยุ ๓๐ กว่าสถานีทั่วประเทศตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๘ และตั้ง**โครงการพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย**ขึ้นอีกที่วัดสระเกศ ราชวรมหาวิหารตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๒๓ มีความมุ่งหมายสำคัญที่จะเผยแพร่ธรรมะที่ให้ผลดีนี้ออกไปยังภิกษุ สามเณร ออกไปยังอุบาสก อุบาสิกา สาธุชนทั่วประเทศ เพื่อให้เจริญรุ่งเรือง อยู่ดีมีสุขด้วยกันทั้งนั้น เท่าที่จะสามารถทำได้ เมื่อความมุ่งหมายมีอย่างนี้ ท่านทั้งหลายก็คงจะมองเห็นว่าโครงการของอาตมามีแนวที่จะกระทำไปอย่างไร

ประการแรก อาตมาได้เผยแพร่ธรรมะโดยวิธีการจัดรายการธรรมะเผยแพร่ออกทางวิทยุมา

ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๘ แล้วมาเผยแพร่ในทางโทรทัศน์ก็เมื่อประมาณปี พ.ศ. ๒๕๒๐ เมื่อสาธุชนทั้งหลายได้ยินได้ฟังได้ฝึกปฏิบัติแล้วมีความสนใจมากขึ้นความต้องการที่จะได้วิปัสสนาจารย์ไปสั่งสอนอบรมในสำนักต่าง ๆ ในวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศจึงมีเพิ่มมากขึ้น อาตมาจึงตั้ง**โครงการพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย**ที่วัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร ขึ้นอีกโครงการหนึ่ง ดังกล่าวแล้วข้างต้น เพื่อร่วมแรงร่วมใจทั้ง ๒ วัดสร้าง**สถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย** ขึ้นที่อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ซึ่งแม้ว่าจะมีชื่อพ้องกันกับวัดพระธรรมกาย แต่ก็เป็นคนละคณะบริหารโดยสิ้นเชิง

สถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย มีเจ้าประคุณ **สมเด็จพระพุฒาจารย์** เจ้าอาวาส วัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร เป็นประธาน และมีพระเดชพระคุณ**พระธรรมปัญญาบดี** เจ้าอาวาสวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กับพระเดชพระคุณ**พระภาวนาโกศลเถร** ซึ่งเป็นพระอาจารย์ของอาตมาเองนั้น เป็นรองประธานองค์ที่ ๑ ที่ ๒ ตามลำดับ จุดมุ่งหมายสำคัญตรงนี้จึงเกิดขึ้นมาอีกว่า **มีความมุ่งหมายหนักแน่นมั่นคงว่า**

จะเผยแพร่ธรรมะเพื่อสร้างพระในใจคนเป็นเป้าหมายที่ ๑ แล้วยังจะต้องสร้างวิปัสสนาจารย์และวิทยากรให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิเป็นเป้าหมายที่ ๒ อีกด้วย

คำว่า "**เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ**" หมายความว่า **ให้รู้ทั้งหลักปริยัติ หลักวิธีปฏิบัติ และให้ได้ผลตามสมควรแก่ธรรม** นี่เป็นเรื่องสำคัญยิ่งในการสร้างวิปัสสนาจารย์ นอกจากนั้นยังจะต้องฝึกอบรมให้**เป็นผู้มีศีลาจารวัตรอันสมควร ไม่ต้องเลอเลิศ เพียงแต่ญาติโยมกราบได้อย่างสนิทใจ** เป็นเป้าหมายของอาตมา **ให้มีศีลาจารวัตรที่งดงาม**และ**ให้เป็นผู้นำผู้สอนที่ดีพอสมควร** นี่คือเป้าหมายที่อาตมาตั้งไว้

เพราะเหตุนั้น โดยความเห็นชอบและความสนับสนุนของประธานและรองประธานสถาบันฯ อาตมาจึงได้**จัดตั้งโครงการอบรมพระกัมมัฏฐานขึ้นทั้งในส่วนกลาง** คือ**อบรมเป็นประจำที่ศาลาการเปรียญ วัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร ทุกวันอาทิตย์ วันละ ๓ รอบ** และ**ทุกเย็นวันจันทร์**และ**วันพฤหัสบดี** เพื่อใครจะมาอบรมมาศึกษาอบรมมาได้ทั้งนั้น และ**ทั้งในส่วนท้องถิ่น** กล่าวคือ **มีการอบรมใหญ่เพื่อสร้างวิปัสสนาจารย์นี้โดยตรง โดยจัดขึ้นที่สถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ปีละ ๒ รุ่น คือรุ่นกลางปีระหว่างวันที่ ๑-๑๕ พฤษภาคม** และ**รุ่นปลายปีตั้งแต่วันที่ ๑-๑๕ ธันวาคม** ได้อบรมมาแล้วตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๒๕ มาจนถึงปัจจุบัน ๑๗ รุ่น ต้นเดือนธันวาคมนี้จะเป็นรุ่นที่ ๑๘ และ**ได้มีการอบรมในบางครั้งอย่างนี้อีกที่วัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร** แต่ที่นี่ยังทำไม่ได้เต็มที่เพราะบรรดาวิทยากร พระวิปัสสนาจารย์ทั้งหลายติดเรียนบาลีด้วย นี้กล่าวแต่เฉพาะการอบรมแก่บุคคลภายนอกสถาบันฯ เพื่อสร้างพระในใจคนและเพื่อสร้างพระวิปัสสนาจารย์ เพื่อให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิรวมทั้งวิทยากรฝ่ายอุบาสก อุบาสิกา ที่จะ

ช่วยสอนธรรมะแก่สาธุชนโดยทั่วไป

ส่วนบุคคลภายใน คือพระภิกษุสามเณรภายในสถาบันฯ เราทำอย่างไร นอกจากจะให้ได้รับการอบรมร่วมกับสาธุชนภายนอกดังที่กล่าวแล้วนั้น ได้เล็งเห็นความสำคัญอย่างยิ่งในเรื่องของปริยัติธรรมว่า **พระพุทธศาสนาจะดำรงอยู่ได้ด้วยดีนั้นต้องบริบูรณ์ทั้งปริยัติ ปฏิบัติ และปฏิเวธ** ดังที่เจ้าพระคุณสมเด็จพระสังฆราชได้กล่าวไปเมื่อสักครู่นี้ สถาบันของเราจึงเปิดการศึกษาภาคปริยัติอย่างไม่เป็นทางการขึ้นที่สถาบันฯ ด้วยว่าพระยังมีน้อย สามเณรยังมีน้อย และสถาบันยังไม่มีฐานะเป็นวัด จึงเปิดการศึกษาภาคปฏิบัติอย่างไม่เป็นทางการในฐานะสาขาของสำนักเรียนวัดปากน้ำสอนทั้งนักธรรมและบาลี เพราะฉะนั้นพระภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา ที่ประจำอยู่ในสถาบันฯ จะต้องเป็นผู้ได้รับการศึกษาทั้งหลักปริยัติ คือนักธรรมและเปรียญธรรมคือบาลีนั้นด้วย เมื่อเรียนจบในระดับประโยค ๑-๒ หรือ ป.ธ.๓ แล้วก็ส่งเข้ามาเรียนในกรุงเทพฯ ที่วัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร และวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ นี่คือเป้าหมายของเราที่จะสร้างวิปัสสนาจารย์และวิทยากรเป็นเป้าหมายที่ ๒ **เป้าหมายที่ ๓ คือ สร้างผู้นำ ผู้สืบต่อพุทธศาสนา** อาตมาได้มีความรู้สึกมานานแล้วว่า **พระสัทธรรมของพระพุทธเจ้านั้นจะต้องมีผู้สืบต่อที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีความรู้ ความสามารถดีพอสมควรทั้งหลักปริยัติและวิธีการปฏิบัติ** และทั้ง**จะต้องเป็นผู้มีความรู้ทั้งในหลักการบริหาร ในหลักการปกครองคน ตลอดทั้งจะต้องเป็นผู้นำในการศึกษาอบรมอีกด้วย** คือเป็นทั้งแบบอย่างที่ดีและเป็นทั้งผู้สอนที่ดี แปลว่า**จะต้องพร้อมอย่างนี้** อาตมาเห็นลึกลงไปอีกว่า **ความรู้เกี่ยวกับ "การศึกษาและวิจัยธรรม" ทั้งหลักปริยัติและปฏิบัติ ควรจะมี จะช่วยให้เป็นผู้สามารถจับประเด็นในพุทธศาสนาได้ถูกต้องตรงประเด็น ทั้งในประเด็นเป้าหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา** คือ**พระนิพพาน และประเด็นของการปฏิบัติเพื่อให้ได้รับผลดีดังกล่าว นี้เป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งในการศึกษาและปฏิบัติธรรม ถ้าหลงประเด็นหรือจับประเด็นธรรมผิดแล้ว ก็เปะปะหลงทาง**

เพราะฉะนั้นอาตมาจึงมีกิจกรรมและหลักในการที่จะให้การศึกษาอบรมทั้งหลักปริยัติ ทั้งหลักปฏิบัติ และเน้นที่ให้งดงามในศีลาจารวัตร และเน้นที่ความรู้ความเข้าใจ และทั้งให้มีประสบการณ์ในการบริหาร บริหารวัดนั่นแหละ ในการปกครองพระภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกาด้วย ในการศึกษาวิจัยธรรมทั้งภาคปริยัติและปฏิบัติให้ลึกซึ้งให้สามารถจะเข้าใจได้ถึงแก่นแท้ของพระศาสนาอย่างถูกต้อง ตรงประเด็นแท้จริง ไม่หลงประเด็นหรือผิดประเด็นด้วย นี้เป็นเรื่องสำคัญ เป็นสิ่งที่อาตมาได้ดำเนินมา

เมื่อดำเนินมาแล้วนั้น เราได้มีทั้งการเผยแพร่ทางสื่อมวลชนคือ ทั้งทางวิทยุ ทั้งทางโทรทัศน์ เพื่อให้ผู้ที่ไม่มีโอกาสมาศึกษาธรรม ได้สามารถศึกษาอบรมได้อย่างน้อยตามรายการที่เราได้เสนอไปแล้วนั้น และจัดให้มีตำราในทางธรรมปฏิบัติโดยอิงหลักปริยัติ เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจทั้งหลักปริยัติและปฏิบัติควบคู่กันมาตลอด และยังทำเป็นเทปคาสเซ็ท และวีดีโอเทปด้วย ทั้งภาคภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ขณะนี้ได้ทำภาคภาษาอังกฤษเสร็จไปแล้ว เริ่มแจกจ่ายไปบ้างแล้ว แต่ยังจะทำต่อไปเป็นภาคภาษาจีน และภาษาญี่ปุ่น ซึ่งอาตมามีประสบการณ์ต่อมาอีกว่าไม่แต่คนไทยเท่านั้นที่จะสนใจในการศึกษาปฏิบัติธรรม จะเรียกว่าทั่วโลกก็ได้ เช่น สหรัฐอเมริกา ยุโรป แม้ชาวต่างประเทศในเอเซียของเรา มีความสนใจในธรรมปฏิบัติมาก อาตมาได้ไปเผยแพร่ที่ประเทศมาเลเซียเช่นที่กัวลาลัมเปอร์ ในประเทศญี่ปุ่นและในประเทศอื่น ๆ ก็ประสบผลดี คือมีผู้สนใจในการศึกษาปฏิบัติธรรมกันมาก ถึงกับขอพระภิกษุของเราไปอยู่ให้การศึกษา อบรมเป็นประจำ แต่ว่าเราไม่สามารถที่จะให้ได้เต็มที่ เพราะการให้การศึกษาอบรมของเรานั้นได้ผลไม่ดีเท่าที่ควร เป็นเรื่องที่อาตมากำลังจะว่าผลของการศึกษาอบรมของเราเป็นเช่นไร เพราะอะไร

เมื่อกล่าวถึงโครงการกิจกรรมที่อาตมาได้อบรมไปโดยทางวิทยุ โทรทัศน์แล้ว ยังมีการอบรมประจำในส่วนกลางคือที่วัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร และที่วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ และที่อื่น ๆ ที่ขอมา และมีประจำที่**สถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี มีหลักสูตรใหญ่ครั้งละ ๑๕ วัน** ซึ่งแจ้งข่าวไปยังพระภิกษุ สามเณรทั่วประเทศ คือ**ปีละ ๒ ครั้ง ระหว่างวันที่ ๑-๑๕ พฤษภาคม** และ**วันที่ ๑-๑๕ ธันวาคม** การศึกษาอบรมใน ๒ หลักสูตรนี้ **ภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกาอยู่กลด นอนกลางดินกินกลางทราย** และ**ต้องศึกษาทั้งหลักปริยัติ** และ**อบรมทั้งภาคปฏิบัติภาวนาธรรม** ให้ผู้เข้ารับการอบรมได้เข้าสนามเลย **พระอรหันต์แต่โบราณ** หรือ**พระพุทธเจ้าของเรานั้นบรรลุพระอนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณหรือบรรลุพระอรหัตผลบนพื้นดิน มิใช่ที่อื่น เพราะฉะนั้นการถือธุดงควัตร บางข้อหรือหลายข้อ จึงเป็นสิ่งจำเป็นของผู้ประพฤติปฏิบัติพึงจะต้องมีเป็นประจำ อย่างน้อยปีละ ๒ ครั้ง** อันนั้นเราเปิดอบรมกัน เมื่อเข้าใจถึงวัตถุประสงค์เป้าหมายทั้ง ๓ ประการ คือ เพื่อสร้างพระในใจคน เพื่อสร้างพระวิปัสสนาจารย์หรือวิทยากรให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ และเพื่อสร้าง

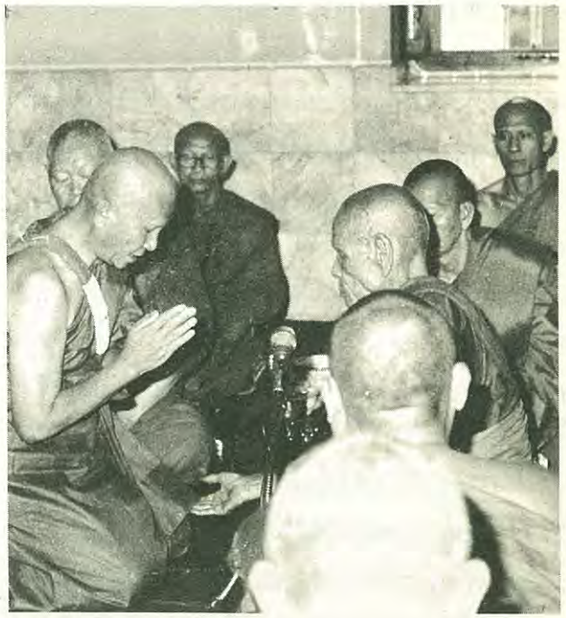

ผู้นำในการสืบพระศาสนาแล้ว ใคร่ขอเน้นเพื่อทราบในธรรมปฏิบัติ คือในศีล ในสมาธิ และในปัญญาว่า เราเน้นการเจริญภาวนาสมาธิเป็นบาทฐานสำคัญที่จะต่อไปเจริญวิปัสสนา เราเน้นมากเพราะว่านำมาซึ่งปัญญาอันเห็นแจ้งจากการที่ให้ทั้งรู้และทั้งเห็น การเจริญภาวนาสมาธินั้น เมื่อสาธุชนฝึกเจริญดีแล้ว ย่อมช่วยให้จิตสงบได้เร็ว ช่วยให้มีสติสัมปชัญญะด้วยปัญญาอันเห็นชอบ รู้เหตุรู้ผลในเรื่องบาปบุญคุณโทษ รู้จักรักษาใจตนด้วยสติสัมปชัญญะที่ดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็ก ๆ ผู้อยู่ในวัยเรียน สมาธิสามารถทำให้เรียนดีขึ้นอย่างมาก ผู้ใหญ่ผู้มีภาระรับผิดชอบมาก หากเป็นผู้ได้รับการอบรมมีสมาธิที่ดีแล้วย่อมเป็นผู้มีวิจารณญาณที่ดี และป้องกันโรคประสาทได้ด้วย เพราะผู้ที่มีภาระหนัก ๆ จิตใจกระเจิดกระเจิงไปยึดไปเกาะทั่วไปหมด ถ้าไม่ฝึกให้จิตใจเป็นสมาธิบ่อย ๆ เนือง ๆ ที่จะให้สามารถควบคุมจิตใจได้แล้ว ย่อมเป็นผู้ฟุ้งซ่านจนถึงกับรักษาไม่อยู่ก็จะกลายเป็นโรคจิตหรือประสาทหลอนไป ซึ่งมีอยู่มากในสังคมยุคปัจจุบัน เพราะฉะนั้นใน**ภาคปฏิบัติภาวนาธรรม เราเน้นการฝึกอบรมทั้งสมาธิควบคู่กันไปกับวิปัสสนา**

อาตมภาพใคร่เจริญพรว่า **ผู้ที่ได้รับการศึกษาและตั้งใจศึกษาด้วยอิทธิบาทธรรมแล้วได้ผลดีทุกคนดีกว่าที่ยังไม่เคยฝึกอบรมอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องของสุขภาพจิต** นี่กล่าวโดยทั่วไปดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ส่วนว่าพระภิกษุที่เรามีเป้าหมายสำคัญที่จะสร้างวิปัสสนาจารย์นั้นได้ผลดีพอสมควร ได้สังเกตเห็นว่าส่วนใหญ่ได้ผลดีแต่เฉพาะที่กำลังอบรมอยู่ในสถาบันฯ แต่เมื่อพ้นจากการอบรมไปแล้วผลดีนั้นละลายจางไป นี่เป็นประสบการณ์การสอนธรรมของอาตมาตลอดระยะเวลาหลายปี อุปสรรคของการละลายจางไปเพราะเหตุไร? เท่าที่มีประสบการณ์คือ

๑. เป็นเพราะตัวผู้นั้นเองไปเพลิดเพลินเจริญใจในสิ่งล่อตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจเข้า หรือสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ ที่จะนำให้จิตใจห่างออกไปจากศีล สมาธิ ปัญญา ผู้ไม่สำรวมอินทรีย์ก็จะค่อย ๆ แย่ลงไปหรือย่อหย่อนลงไปตามลำดับไม่ดีเท่าเก่า คือไม่ดีเท่าที่กำลังอบรมอยู่ที่สถาบันฯ

๒. ไม่ได้รับการสนับสนุนจากพระผู้ใหญ่ที่ดีเท่าที่ควร เรื่องนี้มีประสบการณ์มาก พระที่มาเข้ารับการอบรมส่วนมากจะเป็นพระลูกวัด เป็นพระผู้น้อยซึ่งสนใจอยากมาเข้าศึกษาอบรมกันมาก แต่พระระดับพระสังฆาธิการมีน้อย แล้วยังมีเจ้าอาวาสหรือพระผู้ใหญ่บางท่านขัดข้องอย่างมาก ๆ พระผู้ใหญ่บางแห่งรู้ว่าใครมาอบรมที่สถาบันฯไม่ชอบใจ ถ้าเป็นพระภิกษุบวชใหม่หาเรื่องไล่ออกเลยก็มี มีตัวอย่างอยู่แล้วที่ไล่ออกไปโดยเพียงโทษความผิดเล็ก ๆ น้อย ๆ ของพระลูกวัดผู้ไปอบรมที่สถาบันฯ ก็ไล่ออกไป แต่ที่แท้คือว่าไม่ชอบใจการไปอบรมภาวนาธรรม อนึ่งการที่พระผู้น้อยจะไปสร้างสำนักสอนในวัดที่ตนสังกัดอยู่ เป็นไปได้ด้วยยาก เพราะพระผู้ใหญ่ไม่สนับสนุน มีที่สนับสนุนจริงจังน้อย เพราะฉะนั้นสำนักต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นใหม่ด้วยดี จึงมีน้อยไม่มากเท่าที่ควร อันนี้อาตมาผิดหวัง ก็เลยบอกว่า**สำหรับพระที่เข้ามาศึกษาอบรมแล้วนั้นเพียงช่วยตัวเองได้ และถ้าไม่มั่นคงก็จะละลายจางไป เว้นแต่ผู้ที่มาบ่อย ๆ**

ธรรมปฏิบัติซึ่งควรจะมีทุกวัน อาตมาหมายความว่า **ธรรมปฏิบัติคือการภาวนาธรรม ศีล สมาธิ ปัญญา ควรมีทุกวัด เพราะว่ากิจสำคัญของพระภิกษุคือเรียนภาคปริยัติและปฏิบัติ ถ้าที่ใดไม่มีอย่างนั้นยังไม่ครบสูตร** อาตมามุ่งหมายอยากให้มีทุกวัด **จะมีแบบไหนสายไหนดีทั้งนั้น** เพราะว่า **แต่ละท่านแต่ละสำนักตั้งใจศึกษาปฏิบัติมีแนวนโยบายของท่านเป็นส่วนตัวที่จะให้ปฏิบัติได้ผลดีด้วยกันทั้งสิ้น จึงควรสนับสนุนและไม่ควรโจมตีซึ่งกันและกัน บางสำนักหรือบางคนบางท่านยังไม่รู้ธรรมปฏิบัติของสำนักอื่นดีพอก็โจมตีเขาเสียแล้ว นี้มิใช่วิสัยของ "บัณฑิต" บัณฑิตต้องรู้ว่าตนเองรู้อะไรและไม่รู้อะไร เพราะฉะนั้นการโจมตีกันถ้าหากมี ณ ที่ใด เป็นเรื่องน่าเศร้า น่าสมเพช เวทนาเป็นที่สุด**

เพราะฉะนั้นอาตมาคิดว่า**วันนี้ขอเสนอ ณ ที่นี้ว่าทุกสำนักพึงส่งเสริมทั้งปริยัติและปฏิบัติ และไม่พึงที่จะไปโจมตีธรรมปฏิบัติของสำนักอื่นอันตนยังไม่รู้จริง เพราะการโจมตีผู้อื่นโดยความเขลาของตน ความเป็นสมณะหมดไปแล้ว** จึงขอเสนอ ณ ที่นี้ว่าถ้าใครเคยได้ยินได้ฟังได้เห็น ที่ไหนก็ได้โปรดเถอะ ช่วยอนุเคราะห์แนะนำตักเตือน ห้ามปรามท่านด้วย **ของใครว่าใครดีก็ปฏิบัติไป สั่งสอนไปต่างคนต่างอยู่ แล้วเรามาร่วมมือกันประสานงานซึ่งกันและกัน มาช่วยกันสืบต่อและป้องกันพระพุทธศาสนา มิให้มัวหมอง พลังของพระภิกษุและสามเณรทั่วประเทศของเราก็จะเป็นปึกแผ่น ไม่เป็นที่โจมตี ไม่เป็นที่แทรกแซงบ่อนทำลายของผู้ที่ไม่ปรารถนาดีต่อพระพุทธศาสนาของเราได้ เพราะว่าเมื่อประพฤติปฏิบัติธรรมแล้วใจต้องสงบ จิตใจต้องสูง** อาตมาจึงขอฝากไว้ว่านี้คือ อุปสรรคของการอบรมธรรมะ ขอให้ร่วมแรงร่วมใจกันเถิด สุดท้ายนี้กระผมขอฝากพระคุณเจ้า พระเถรานุเถระทุกท่านว่า

กิจของพระพุทธศาสนานั้น ต้องมีทั้งปริยัติต้องมีทั้งปฏิบัติ เพื่อให้ได้ผลเป็นปฏิเวธ แต่ว่าตามที่เป็นจริงโดยทั่วไปแล้ว**ธรรมปฏิบัติ** โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่หมายถึง **การเจริญภาวนาสมาธิและปัญญา** มีน้อย เพราะฉะนั้นกระผมของฝากพระคุณเจ้าไว้ว่า **ทุกสำนัก ทุกวัด** และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง**สำนักเรียนชั้นสูงระดับอุดมศึกษาอย่างมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย** หรือ**มหามกุฏราชวิทยาลัย ควรจะได้เพิ่มหลักสูตรเกี่ยวกับการเจริญภาวนาธรรมให้มาก** แม้ว่าเรียนภาคปริยัติอย่างเดียวก็ดีอยู่ แต่ดีเพียงส่วนเดียว แต่ถ้าได้ปฏิบัติพระกัมมัฏฐานให้มีประสบการณ์ทั้งสมาธิและปัญญา จะช่วยทั้งตนเองและผู้อื่นได้มาก และจะช่วยสืบบวรพุทธศาสนาได้มากที่สุด

กระผมขอฝากประการที่ ๒ ว่า**การสอนธรรมะทุกระดับของแต่ละสำนักพึงเป็นไป เพื่อสร้างพระในใจตนและในใจคนอื่นให้มากที่สุด** เพื่อให้ทั้งตนเองและผู้อื่นสามารถมีสติสัมปชัญญะรู้ทางเจริญ-ทาง

เสื่อม เพื่อที่จะดำเนินชีวิตไปสู่ความเจริญสันติสุข อย่างถูกต้องตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาและหยั่งรู้เท่าทันในกิเลสเหตุแห่งทุกข์ และรู้เท่าทันในถิ่นทำเลของมารที่แวดล้อมในชีวิตประจำวันอยู่ สามารถแก้ปัญหาชีวิตได้โดยแยบคาย ให้มากที่สุด

อีกประการหนึ่ง **ควรจะสร้างวิปัสสนาจารย์หรือวิทยากร โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้นำในทางการอบรมสั่งสอนธรรมและผู้นำในระดับบริหารเกี่ยวกับกิจการพระศาสนานี้ให้ได้ผลดี มีประสิทธิภาพสูง** ซึ่งหมายถึงว่า จะต้องเป็นผู้รอบรู้พอสมควรทั้งทางโลกและทางธรรม รอบรู้ทั้งหลักปริยัติ ปฏิบัติ และยังเป็นผู้ที่มีศีลาจารวัตรงดงามเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้อื่นอีกด้วย จึงจะนำผู้อื่นได้ดี

และขอฝากไว้ประการที่สามว่า **พระเดชพระคุณ พระเถรานุเถระทุกท่าน โปรดสนับสนุนทั้งปริยัติและปฏิบัติทุกแห่ง อย่าได้ขัดข้องกันเลย** เป็นมลทินนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในต่างจังหวัดหรือในวัดต่าง ๆ ที่มักจะไม่ชอบใจ ไม่พอใจที่มีพระลูกวัดไปศึกษาปฏิบัติธรรมในสำนักใด ๆ ก็ตาม

จึงขอฝากไว้ว่า **ธรรมปฏิบัติของพระพุทธองค์ทั้งหลักปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธนี้เป็นตัวพระศาสนาแท้ ๆ ถ้าที่ใดย่อหย่อน ความสมบูรณ์แห่งพระพุทธศาสนามีไม่พอที่จะชำระกิเลสของบุคคลในที่นั้นพอให้อยู่ร่วมกันโดยสันติสุขได้ จึงขอให้สนับสนุนซึ่งกันและกัน อย่าได้คอยแต่เพ่งโทษตำหนิติฉินและเบียดเบียน วิพากษ์วิจารณ์ผู้อื่นเลย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง แม้ในเรื่องที่วิจารณ์นั้นตนเองก็ยังไม่รู้จริง กระผมขอฝากไว้เพียงเท่านี้.**

□□□

พระมหากบินเถระนิพพาน

...ก็ได้ทัศนาการเห็นสมเด็จพระศาสดาทรงประทานเอตทัคคะฐานที่อันเลิศฝ่ายข้างให้โอวาศความสั่งสอนภิกขุทั้งปวงแก่ภิกขุองค์หนึ่ง ก็ให้มีความรักความอยากได้ซึ่งที่ฐานันดรนั้น จึงอุส่าห์บำเพ็ญอธิการกุศลอันยิ่งใหญ่แล้วก็ปรารถนาที่ฐานันดรอันนั้น...

ภิก์ขุโอวาทกานันติ ภิก์ขุโอวทันตานํ มหากัป์ปินัต์เถโร อัค์โคติ ทัส์เสติ

ใจความในพระสูตรนี้ สมเด็จพระผู้มีพระภาคย์ทรงยกย่องพระมหากบินเถระว่าเปนผู้เลิศกว่าภิกขุทั้งหลาย ฝ่ายข้างให้โอวาทสั่งสอนแก่ภิกขุทั้งหลาย

กิร ดังได้สดับมา พระมหากบินเถระนี้ เมื่อพระผู้เปนเจ้าแสดงธรรมถถาแก่ภิกขุทั้งปวงนั้น ยังพระภิกขุทั้งปวงให้บันลุถึงพระอรหัตมีประมาณพันองค์ ในสโมธานที่ประชุมลงพร้อมแห่งพระธรรมเทศนานั้นแท้จริง ตัส์มา เหตุดังนั้น พระมหากบินเถระนั้น จึงบังเกิดนามว่าเปนผู้เลิศกว่าภิกขุทั้งหลายฝ่ายข้างให้โอวาทแก่ภิกขุทั้งปวง

อยมานุปุพ์พิกถา บัดนี้จะกล่าวเนื้อความโดยลำดับเบื้องต้นในบัญหากรรมแห่งพระมหากบินเถระ

อันริเริ่มแรกบำเพ็ญพระอภินิหารปรารถนาสาวกภูมิมา ตราบเท่าจนได้สำเร็จแก่สาวกบารมีญาณประดิษฐานอยู่ในที่เอตทัคคะฐานแล้วและดับขันธ์เข้าสู่พระปรินิพพานนั้น อยํ หิ ปทุมุตฺตรกาเล แท้จริงในกาลเมื่อสาสนาแห่งพระปทุมุตตระสัมมาสัมพุทธเจ้าโน้น พระผู้เปนเจ้ามหากบินเถระนี้ ท่านได้อุบัติบังเกิดในเรือนแห่งตระกูลในหงสะวดีมหานครนั้น

อปรภาเค ครั้นมาในอปรภาคสมัยเบื้องน่า กุลบุตรนั้นเมื่อได้สดับฟังพระสธรรมเทศนา ณที่เฉภาะพระภักตร์สมเด็จพระมหากรุณาแล้ว ก็ได้ทัศนาการเห็นสมเด็จพระศาสดา ทรงประทานเอตทัคคะฐานที่อันเลิศ ฝ่ายข้างให้โอวาศความสั่งสอนภิกขุทั้งปวงแก่ภิกขุองค์หนึ่ง ก็ให้มีความรักความอยากได้ซึ่งที่ฐานันดรนั้น จึงอุส่าห์บำเพ็ญอธิการกุศลอันยิ่งใหญ่แล้ว ก็ปราถนาที่ฐานันดรอันนั้น เบื้องว่าเมื่ออุส่าห์บำเพ็ญการกุศลตราบเท่าสิ้นชนมชีพแล้ว และเวียนว่ายเสวยรมย์ชมสมบัติอยู่ในสวรรค์และมนุษย์สิ้นกาลช้านาน กัสสปสัมมาสัมพุทธกาเล ครั้นมาในพระพุทธบาทสาสนาแห่งสมเด็จพระกัสสปสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น ก็ได้มาปฏิสนธิในเรือนแห่งตระกูลในพระนครพาราณสีได้เปนใหญ่แก่หมู่บุรุษพันหนึ่ง แล้วก็สร้างบริเวณวิหารอันใหญ่ ประดับไปด้วยห้องประมาณพันหนึ่ง เต สัพเพปิ ชนา ตกว่า ชนทั้งปวงประมาณพันนั้น ครั้นอุส่าห์กระทำกองการกุศลตราบเท่าสิ้นชน์มชีพแล้ว กับทั้งบุตรและภรรยาก็ได้พากันไปอุบัติบังเกิดในทิพยสุราลัยเทวสถาน สังสรณาการอยู่ในเทวโลกและมนุษย์โลกสิ้นพุทธันดรหนึ่งในกาลนั้นพระมหากบินเถระนี้ ก็ได้มาปฏิสนธิในพระราชเรือนหลวงบรมกระษัตร ในกุกกุฏวดีนครอันมีในปัจจันตประเทศนั้น เสสปริสาฝ่ายชนที่เปนบริษัททั้งปวงนั้นก็ได้มาบังเกิดในตระกูลอำมาตย์ ในพระนครอันนั้นด้วยกัน ล้ำชนทั้งปวงนั้น พระมหากบินราชกุมารนั้นครั้นพระราชบิดากระทำกาลทิวงคตล่วงลับไปแล้วก็ยังขนให้ยกขึ้นซึ่งเสวตฉัตรเสวยราชสมบัติเปนบรมกระษัตรแทนพระราชบิดา ทรงพระนามชื่อว่าพระเจ้ามหากบินราช ก่อนน่าแต่สมเด็จพระพุทธเจ้าแห่งเรามาอุบัติบังเกิดในโลกนั้น ตัสฺส ฆรสามินี อิตฺถี ฝ่ายสัตรีที่เปนแม่เจ้าเรือนแห่งพระเจ้ามหากบินราช

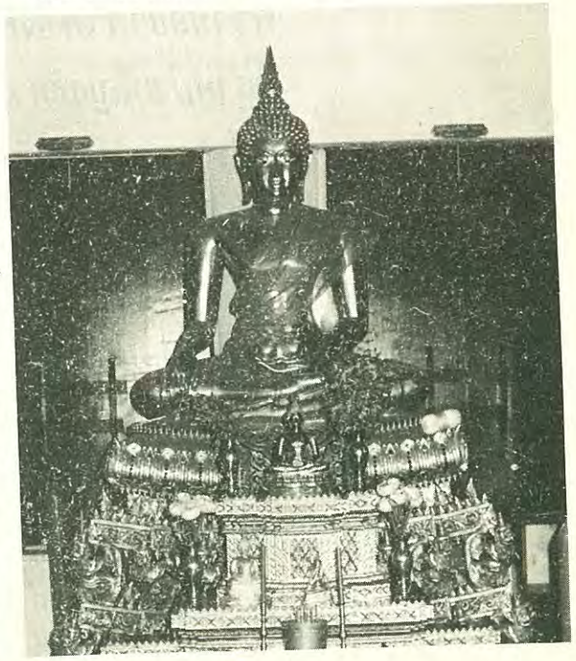

ที่ได้เปนเพื่อนคู่สร้างกุศลด้วยกันมา แต่ในกาลเมื่อสาสนาสมเด็จพระพุทธกัสสปเจ้านั้น ครั้นมาในชาตินี้ก็ได้บังเกิดในราชตระกูลที่มีชาติและสมบัติอันเสมอกัน กับพระมหากบินราชนั้น แล้วก็ได้บังเกิดเปนพระอรรคมเหษีแห่งพระเจ้ามหากบินราชด้วยบุพเพสันนิวาสคู่เคยยอมรมมาด้วยกันนั้น และพระราชเทวีนั้นทรงพระนามชื่อว่าพระนางอโนชา เพราะเหตุว่าพระนางนั้นมีพระฉวีผิวพระมังสะในสรีระกายนั้นคล้ายกันกับสีดอกอังกาบมหากัปปินราชาปิ และสมเด็จพระเจ้ามหากบินราชบรมกระษัตรนั้น พระองค์มีพระไทยภอใจข้างการสดับฟัง ปาโต วุฏฺฐาย เบื้องว่าเสด็จลุกจากพระแท่นที่พระบรรธมแต่เพลาเช้าแล้ว พระองค์ก็สั่งราชทูตทั้งหลายไปโดยพระทวารทั้ง ๔ ทิศ พระโองการตรัสบังคับสั่งว่า พหุสุเตสุจเร ท่านทั้งปวงจงคอยดูให้รู้ว่าชนทั้งหลาย ที่เปนพหูสูตรได้สดับฟังมาก ได้ทรงไว้ซึ่งการสดับมีอยู่ในที่ใดแล้วท่านจงกลับมากราบทูลแก่เราให้ทราบด้วย เตนโข ปน สมเยน ในสมัยกาลครั้งนั้น สัตถา องค์สมเด็จพระศาสดาจารย์เจ้าแห่งเรา พระองค์ได้อุบัติตรัสในโลกแล้ว เสด็จจำพระวัสสาอาศรัยซึ่งพระนครสาวัตถีเปนที่โคจรสถาน ตัสมึ กาเล ณกาลครั้งนั้นนายพานิชพ่อค้าทั้งหลายที่มีปรกติอยู่ในพระนครพาราณสีนั้น บรรทุกซึ่งสินค้าในพระนครสาวัตถีแล้วก็พากันไปยังกุกกุฏนครนั้น ปฏิสาเมตวา ลำดับทรัพย์สินค้าเก็บสำเร็จแล้ว จึ่งถือเอาซึ่งเครื่องราชบรรณาการไปยังพระราชนิเวศน์ ด้วยคิดว่าจะเข้าไปคำนับพระมหากระษัตร ได้ทราบข่าวว่าพระมหากระษัตรไปประพาศราชอุทยาน จึ่งพากันตามไปสู่สวนพระราชอุทยานอยู่แทบทวารพระราชอุทยานแล้ว ก็เล่าประพฤติเหตุแก่อำมาตย์ผู้นำเฝ้า เบื้องว่าเมื่ออำมาตย์นั้น กราบทูลพระมหากระษัตร ๆ ก็มีรับสั่งให้หาพานิชทั้งหลายเข้าไปสู่ที่เฝ้า เบื้องว่าเมื่อพานิชทั้งหลายกราบทูลถวายเครื่องบรรณาการแล้ว ถวายบังคมหมอบเฝ้าอยู่บรมกระษัตรจึ่งมีพระราชโองการตรัสถามว่าตาตาดูราณท่านทั้งหลาย ๆ พากันมาแต่ประเทศดัง ฤๅ พานิชทั้งปวงจึ่งกราบสนองพระราชโองการว่า เทว ขอพระราชทานกระหม่อมฉันทั้งปวงนี้มาแต่พระนครสาวัตถี ดูราณท่านทั้งปวง ในแว่นแคว้นขอบสีมาอาณาเขตพระนครแห่งท่านนั้นเข้าปลาอาหารได้สดวกหรือประการใด อนึ่งพระมหากระษัตรแห่งท่านนั้น ยังตั้งอยู่ในยุติธรรมหรือประการใด เทวขอพระราชทานสิ่งซึ่งทรงพระราชปุจฉาถามนั้นก็บริบูรณ์ดีอยู่หมด พระพุทธเจ้าข้า ก็สิ่งซึ่งจะเปนข้อข่าวสารอันใดอันหนึ่งในประเทศของท่านนั้น ยังจะมีอยู่บ้างหรือประการใด เทว ขอพระราชทานสิ่งซึ่งจะเปนข้อข่าวสารนั้นมีอยู่ก็แต่ทะว่าข้อข่าวสารนั้น ข้าพระองค์ไม่อาจเพื่อจะกราบทูลด้วยปากอันมิได้บริสุทธิ์ได้ ราชา สมเด็จบรมกระษัตรซึ่งทรงพระราชทานน้ำในพระสุวรรณภิงคารพระเต้าทองนั้น แก่พานิชทั้งปวงบ้วนปาก ๆ แล้วก็บ่ายหน้าเฉภาะมาต่อสมเด็จพระทศพลญาณแล้วก็ยกอัญชลีกรประนมเหนืออุตมางค์ พลางก็

...บทว่าพุทโธนี้ จะประมาณราคามิได้ อาตมาไม่อาจเพื่อจะให้ซึ่งประมาณได้ ครั้นทรงพระดำริฉนี้แล้ว ก็ทรงพระประสาทเลื่อมใสในบทคือพุทโธนั้น แล้วก็ทรงพระราชทานทรัพย์เปนสักการรางวัล แก่พานิชนั้นประมาณแสนกหาปณะ...

กราบทูลเสนอว่า เทวขอพระราชทาน บัดนี้พระพุทธรัตนะแก้วคือสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบังเกิดขึ้นในประเทศแห่งเกล้ากระหม่อมฉันทั้งปวงแล้ว พระพุทธเจ้าข้า พุท์โธติวจเน เบื้องว่าในเมื่อถ้อยคำว่าพระพุทโธนั้น สมเด็จบรมกระษัตรได้ทรงฟังดังนั้นแล้ว ปิติมีวรรณ ๕ ประการก็บังเกิดทราบซ่าน แม่ไปยังพระสรีราพยพทั้งสิ้นแห่งบรมกระษัตรนั้น ลำดับนั้นบรมกระษัตรจึ่งตรัสถามว่า ตาตา ดูราณท่านทั้งหลาย ๆ กล่าวว่าพุทโธกระนี้หรือขอพระราชทานกระหม่อมฉันกล่าววาจาว่าพุทโธกระนี้ ราชา สมเด็จบรมกระษัตรเจ้า พระองค์ยังพานิชทั้งหลายให้กราบทูลยืนอยู่ว่าพุทโธ ๆ ดังนี้ คำรบ ๓ ครั้งแล้ว จึ่งทรงพระดำริว่า พุท์โธติ ปทํ บทว่าพุทโธนี้ จะปรมาณราคามิได้ อาตมาไม่อาจเพื่อจะให้ซึ่งประมาณได้ ครั้นทรงพระดำริฉนี้แล้ว ก็ทรงพระประสาทเลื่อมใสในบทคือพุทโธนั้น แล้วก็ทรงพระราชทานทรัพย์เปนสักการรางวัล แก่พานิชนั้นประมาณแสนกหาปณะ แล้วจึงตรัสถามสืบต่อไปเล่าว่า อปรํ สาสนํ ยังข่าวสารอันอื่นนั้นเปนประการใดเล่า เทวขอพระราชทานพระธรรมรัตนะแก้วคือพระธรรมก็บังเกิดขึ้นแล้ว พระพุทธเจ้าข้า ตปิ สุต์วา สมเด็จบรมกระษัตรได้ทรงฟังธรรมรัตนะข่าวสารนั้นแล้ว พระองค์ก็ยังพานิชทั้งหลายให้ปฏิญาณในบทคือธัมโมนั้นสิ้นวาร ๓ ครั้งแล้ว ก็ทรงพระราชทานทรัพย์เปนสักการรางวัลอีกแสนกหาปณะ แล้วก็ตรัสถามต่อไปว่า ข่าวสารอันอื่นนั้นยังจะมีประการใดอีกบ้างเล่า พานิชก็กราบทูลว่า เทว ขอพระราชทาน สํฆรตนํ พระสังฆรัตนะแก้วคือพระสงฆ์ก็บังเกิดขึ้นแล้ว พระพุทธเจ้าข้า ตปิ สุต์วา สมเด็จบรมกระษัตรได้ทรงฟังซึ่งสํฆรัตนะข่าวสารดังนั้นแล้ว พระองค์ก็ยังนายพานิชให้รับปฏิญาณสิ้นวาร ๓ ครั้ง เหมือนดังนั้นแล้ว ก็ทรงพระราชทานทรัพย์ให้เปนรางวัลประมาณแสนกหาปณะ แล้วพระองค์ก็ทรงจารึกซึ่งความที่พระองค์ได้ทรงพระราชทานรางวัลแก่นายพานิชนั้น ลงในหนังสือแล้วก็ส่งหนังสือนั้นให้แก่นายพานิช เพื่อจะให้ไปยังสำนักพระอโนชาราชเทวีว่า ตาตา ดูราณท่านทั้งหลาย ๆ จงไปยังสำนักพระราชเทวีเถิด ครั้นพระองค์ส่งพวกพานิชทั้งปวงนั้นไปแล้ว จึ่งมีพระราชโองการตรัสถามอำมาตย์ทั้งปวงว่า ตาตา ดูกรท่านทั้งปวง

บัดนี้สมเด็จพระพุทธเจ้าบังเกิดในโลกแล้ว ท่านทั้งปวงจะกระทำเปนประการใด อำมาตย์ทั้งหลายจึ่งกราบทูลถามเล่าว่า เทว ข้าแต่พระองค์ผู้ประเสริฐ ก็พระองค์จะกระทำเปนประการใดเล่า พระพุทธเจ้าข้า อหํ ปัพ์พชิส์สามิ เออ เรานี้หรือจะทรงบรรพชา มยํปิ ปัพ์พชิส์สาม พระพุทธเจ้าข้า กระหม่อมฉันทั้งหลายก็จะออกบรรพชาเหมือนกัน ตกว่าบรรดาชนทั้งหลายมีบรมกระษัตรเปนประธานนั้น จะได้มีอาลัยซึ่งเคหฐานบ้านเรือนและสมบัติพัสฐานหามิได้ ต่างคนต่างเผ่นขึ้นหลังอาชาแล้วก็พากันไปวาณิชา ฝ่ายพวกพ่อค้าทั้งปวงนั้น ครั้นไปถึงสำนักพระราชเทวีแล้วก็คลี่สารออกแสดงถวาย ตํ วาเจต์วา พระราชเทวีครั้นคลี่สารออกอ่านสำเร็จแล้ว จึ่งมีพระเสาวนีตรัสถามว่า ตาตา ดูราท่านทั้งหลายพระมหากระษัตรเจ้าทรงพระราชทานทรัพย์แก่ท่านมากมายนักหนา ท่านได้กระทำความชอบสิ่งไรแก่พระองค์หรือ เทวิ ข้าแต่นางพระยาเจ้า ข้าพระบาททั้งหลายได้นำเอาข่าวสารอันเปนที่รักนั้นมากราบทูลถวายพระพุทธเจ้าข้า ดูกรนายพานิช ก็ข่าวสารอันเปนที่รักนั้นท่านยังอาจสามารถให้เราได้ยินได้ฟังบ้าง จะได้หรือมิได้ประการใด ขอพระราชทาน กระหม่อมฉันอาจจะยังพระราชเทวีเจ้าให้ทรงสดับฟังได้ก็แต่ทะว่าข้าพระบาทไม่อาจจะกราบทูลด้วยปากอันไม่บริสุทธิ์ได้ พระเจ้าข้า พระราชเทวีเจ้าก็พระราชทานน้ำในพระเต้าทองให้บ้วนปาก ครั้นพานิชทั้งหลายบ้วนแล้ว ก็กราบทูลซึ่งพระรัตนะข่าวสารถวายแก่นางพระยาเจ้า ดุจนัยที่ทูลถวายสมเด็จพระบรมกระษัตรนั้น สาปิ ตํ สุตวา พระราชเทวีนั้น ครั้นได้ทรงสดับรัตนะข่าวสารแล้ว ก็ให้เกิดความปรีดาปราโมทย์เปนกำลัง ยังพานิชให้รับปฏิญาณในบทละสอง ๆ สิ้น ๓ ครั้ง ดุจดังในหนหลังนั้น พระนางก็ทรงพระราชทานสักการบูชารางวัล ให้บทละสาม ๆ แสนกหาปณะ รวมเปน ๙ แสนกหาปณะด้วยกัน ประสมกับทรัพย์ที่พระมหากระษัตร์ทรงพระราชทาน ๓ แสนกหาปณะ จึ่งเปน ๑๒ แสนกหาปณะด้วยกัน ลำดับนั้นสมเด็จพระอโนชานางพระยาเจ้า จึ่งมีพระเสาวนีตรัสถามพานิชว่า ราชา กหํดูราณท่านทั้งหลาย บัดนี้พระมหากระษัตรเสด็จในที่ใดเล่า ขอพระราชทาน พระโองการตรัสว่าจะออกทรงบรรพชา ดูกรท่านทั้งหลายผิฉนั้นท่านจงพากันไปเถิด ครั้นส่งพานิชทั้งหลายไปแล้ว จึ่งมีพระเสาวนีรับสั่งให้หาสัตรีที่เปนภรรยาแห่งอำมาตย์ทั้งปวง บรรดาที่ตามเสด็จพระมหากระษัตรไปนั้นเข้ามาแล้ว จึ่งมีพระเสาวนีตรัสเล่าความมาให้ฟังว่า ดูราณแม่ทั้งหลาย ท่านทั้งปวงยังจะรู้ที่ไปแห่งสามีแห่งท่านทั้งปวงแล้วหรือ สัตรีทั้งปวงจึ่งกราบทูลตอบพระเสาวนีว่า อัย์เย ข้าแต่พระแม่อยู่หัวเจ้า เกล้ากระหม่อมฉันทั้งปวงไม่ทราบ ๆ อยู่แต่เพียงว่าตามเสด็จบรมกระษัตร ออกไปประพาศสวนอุทยานเท่านั้น ซึ่งจะไปในประเทศใดอีกนั้นหาทราบไม่ พระพุทธเจ้าข้า เออ ดูกรแม่ทั้งหลาย บัดนี้พระมหากระษัตรกับสามีแห่งท่านทั้งปวงนั้นพากันไปสู่สวนอุทยาน ครั้นไปถึงสวนอุทยานแล้วก็ได้

สดับข่าวสารว่า พระพุทธ์ พระธรรม พระสงฆ์เจ้า บังเกิดในโลกแล้วดังนี้ ก็พากันไปยังสำนักสมเด็จพระศาสดา ด้วยคิดว่าจะบรรพชาในพระสาสนา ก็บัดนี้ท่านทั้งปวงจะคิดอ่านกระทำเปนประการใดเล่า สัตรีทั้งปวงจึ่งทูลถามว่า อัย์เย ข้าแต่พระแม่เจ้า ๆ จะกระทำเปนประการใดเล่า ออ เราหรือก็คิดว่าจะออกทรงบรรบชาเสียเหมือนกัน ออ ถ้ากระนี้เกล้ากระหม่อมฉันทั้งปวง ก็คิดว่าจะออกบรรพชาเหมือนกันกับพระแม่เจ้า ครั้นปฤกษาเห็นลงพร้อมกันดังนี้แล้ว ก็ยังชนให้เทียมรถแล้วก็พากันออกจากพระนครภารา ราชาปิ ส่วนสมเด็จบรมกระษัตร

...ก็นี่แหละถ้าหากว่า สมเด็จพระศาสดาจารย์เจ้านั้น เปนพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแท้แล้วไซ้ ขุรปิฏ์ฐานิ หลังกีบแห่งอัสสดรพาชีทั้งหลายขอจงอย่าได้ชุ่มได้เปียกมาตรว่าน้อยหนึ่งเลย พระองค์ทรงรำพึงฉนี้แล้ว ก็ทรงตั้งพระสัตยาธิษฐานหน่วงเอาพระพุทธคุณเปนอามรณ์มั่นคงแล้ว ก็ชักอัสสดรพาชีทั้งหลายให้แล่นไปเหนือหลังคงคา...

พระเจ้ามหากบินราชเบื้องว่าเสด็จไปกับด้วยอำมาตย์พันหนึ่งนั้น ก็ภอบันลุถึงฝั่งแม่น้ำแห่งหนึ่งเข้า เปนใจความว่า ในเมื่อสมัยกาลครั้งนั้น เปนสมัยอันแม่น้ำเต็มบริบูรณ์เปียมไปด้วยกระแสน้ำลั่นล้นพ้นฝั่ง อถ นํ ทิส์วา บรมกระษัตรก็ทอดพระเนตรเห็นแม่น้ำอันนั้น แล้วก็ทรงพระดำริว่า อยํ คังคา แม่น้ำอันนี้ก็เต็มเปี่ยมไปด้วยวารี อาเกียรณ์ไปด้วยหมู่จรเข้เหราเหล่ามัฉาชาติปลาร้าย ประการหนึ่งเล่ามนุษย์ทั้งหลายที่เปนทาสกรรมกรเขาใช้สรอยที่จะพึงให้เรือแพนาวาข้ามอาตมาก็มิได้มากับอาตมาเลย ก็แต่ทะว่า ขึ้นชื่อว่าพระคุณทั้งหลายแห่งสมเด็จพระศาสดาจารย์เจ้า นั้น แต่ไปในภายใต้ตั้งแต่อวิจีนรกขึ้นมาตราบเท่าถึงพรหมโลกแล้ว สเจ ปน สัต์ถา ก็นี้แหละถ้าหากว่า สมเด็จพระศาสดาจารย์เจ้านั้น เปนพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแท้แล้วไซ้ ขุรปิฏ์ฐานิ หลังกีบแห่งอัสสดรพาชีทั้งหลายของจงอย่าได้ชุ่มได้เปียกมาตรว่าน้อยหนึ่งเลย พระองค์ทรงรำพึง ฉนี้แล้ว ก็ทรงตั้งพระสัตยาธิษฐานหน่วงเอาพระพุทธคุณเปนอารมณ์มั่นคงแล้ว ก็ชักอัสสดรพาชีทั้งหลายให้แล่นไปเหนือหลังคงคา ขุรปิฏ์ฐานิ หลังยืมม้าทั้งหลายแม้มาตรว่าจะได้เปียกก็หามิได้ บรมกระษัตรกับอำมาตย์ทั้งหลายก็พากันข้ามไปได้ จนบันลุถึงฝั่งฟากโดยสดวกดาย มีครุวนาประดุจดังว่าไปโดยมรคาหนทางหลวงฉนั้น ครั้นเสด็จต่อไปอีกในเบื้องน่า ก็บันลุถึงมหานทีอันอื่นอีกกั้นน่าอยู่ บรมกระษัตรจึ่งมีพระราชโองการตรัสถามว่า กึ นาม แม่น้ำที่ ๒ นี้มีนามกร

เรียกว่าแม่น้ำอะไร อำมาตย์ทั้งหลายก็กราบทูลว่า เทว ขอพระราชทานเขาเรียกว่าแม่น้ำนีลพาหามหานที กึ ปมาณํ ก็ลึกและกว้างประมาณสักเพียงไรเล่า ขอพระราชทาน ถ้าจะกำหนดโดยลึกและกว้างนั้นประมาณสักกึ่งโยชน์, กึ กิริยา ก็กิริยาที่บรมกระษัตรจะทรงตั้งสัจจกิริยาด้วยสัตยาธิษฐานอย่างอื่นในแม่น้ำนั้นหามิได้ พระองค์ก็ข้ามล่วงเสียซึ่งแม่น้ำนีลพาหามหานทีอันกว้างได้กึ่งโยชน์นั้นก็เพราะด้วยพระสัตยาธิษฐานอันนั้นเอง ลำดับนั้นพระองค์ก็พาพวกอำมาตย์เสด็จไปจนบันลุถึงแม่น้ำเปนคำรบ ๓ มีนามชื่อว่าจันทภาคานทีเข้าอีกเล่า พระองค์ข้ามล่วงเสียได้ด้วยคำสัตย์อันนั้นแท้จริง ตกว่าพระมหากบินราชบรมกระษัตรเสด็จไปณครั้งนั้น พบแม่น้ำอันขวางหน้าอยู่ถึง ๓ แห่ง พระองค์ก็ข้ามพ้นไปได้ด้วยสดวกดาย ด้วยอำนาจสัจจกิริยาสัตยาธิษฐานอย่างเดียวเท่านั้น

ตํทิวสํ เปนใจความว่า ณเพลาปัจจุสสกาลสมัยจะใกล้รุ่งคืนวันนั้น สัต์ถา องค์สมเด็จพระมหากรุณาสัมมาสัมพุทธเจ้า พระองค์เสด็จออกจากมหากรุณาสมาบัติแล้ว ก็ทรงส่งพระญาณไปเที่ยวสอดส่องหาเวไนยสรรพสัตว์ ที่จะประกอบด้วยอุปนิสัยสมบัติวาสนาตามพุทธประเพณีธรรมดาพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแต่ปางก่อน ก็ได้ทรงทัสสนาการเห็นเหตุว่า บัดนี้พระมหากบินราชบรมกระษัตรทรงสละละสิริราชสมบัติพระราชทานบ้านเมืองอันเปนบริมณฑลอาณาเขตรกว้างใหญ่ยุติได้ ๓๐๐ โยชน์แล้วและมีหมู่อำมาตย์ราชบริษัทแวดล้อมเปนบริวารเสด็จมา เพื่อจะทรงบรรพชาในสำนักพระตถาคต ๆ จะไปกระทำปัจจุคคะมนาการต้อนรับจึ่งจะสมควร ทรงพระอาวัชนาการเห็นเหตุการณ์ฉนี้แล้วรุ่งขึ้นเพลาเช้าพระองค์ก็ทรงกระทำปฏิชัคคนะกิจบ้วนพระโอษฐ์สรงพระภักตร์สำเร็จแล้ว มีหมู่พระภิกขุสงฆ์แวดล้อมเปนยศบริวาร เสด็จเที่ยวไปทรงรับบิณฑบาตในพระนครสาวัตถี ครั้นเพลาปัจฉาภัตรหลีกจากบิณฑบาตแล้ว พระองค์ก็ทรงถือบาตรและจีวรด้วยพระองค์เองเสด็จเหาะขึ้นสู่คัดนัมพรวิถีทางนภากาศ มหานิโครธรุก์ขา ไม้มหานิโครธพฤกษาต้นไทยใหญ่ต้นหนึ่ง มีอยู่ณที่เฉภาะหน้าแห่งท่าอันเปนที่ข้ามแห่งชนทั้งหลายนั้น ในประเทศแทบริมฝั่งจันทภาคานที่ สมเด็จพระชินสีห์เสด็จลงมาทรงพระนิสีทนาการประทับยับยั้งอยู่ ณภายใต้ร่มนิโครธพฤกษมูลนั้น แล้วจึ่งทรงตั้งพระสติลงให้เปนเบื้องน่าแล้วก็เปล่งออกซึ่งพระฉันพรรณรังศี ๖ ประการให้รุ่งเรืองชัชวาลย์ออกจากพระองค์ เต เชนาฝ่ายว่าบรรดาชนทั้งหลายมีพระมหากบินราชเปนประธานนั้น ครั้นข้ามขึ้นโดยท่าอันนั้นแล้ว ก็ได้ทัสสนาการเห็นพระพุทธรังศี ๖ ประการ อันแผ่ซ่านออกจากพระกายแต่ที่ข้างโน้นและที่ข้างนี้แล้วก็ได้ทัสสนาการเห็นดวงพระภักตร์ปริมาณฑลแห่งสมเด็จพระทศพลเจ้า อันประกอบด้วยพระสิริวิลาศดุจบริมณฑลแห่งพระจันทร์ในวันบัณณระสี ๑๕ ค่ำหาราคีมิได้ ก็ถึงซึ่งภาวะเข้าใจชัดด้วยกิริยาที่ได้ทัสสนาการเห็นดังนี้ว่า ยํ สัต์ถารํ อุท์ทิส์ส

...สมเด็จพระมหากรุณาจึ่งยกพระทักษิณหัตถ์เบื้องขวาออกจากกลีบมหาปังสุกลุจีวร งามประดุจดังว่าสุวรรณธรรมชาติองคำชมพูนุท ๑๕ น้ำนั้นเหยียดออกแล้วจึ่งมีพระพุทธฎีกาดำรัสเรียกว่า เอถ ภิก์ขโว ดูกรภิกขุทั้งหลายท่านทั้งหลายจงมาเถิด สวาก์ขาโตพระสธรรมตถาคตก็ได้ตรัสเทศนาไว้เปนอันดีแล้ว จรถ ท่านทั้งปวงจงมาเถิด ประพฤติซึ่งสาสนะพรหมจรรย์เพื่อจะกระทำให้ถึงซึ่งที่สุดแห่งทุกข์เปนอันดีเถิด...

เราทั้งหลายพากันอุทิศเฉภาะซึ่งสมเด็จพระศาสดาจารย์เจ้าพระองค์ใด แล้วและพากันมาบรรพชาเอโส ผู้นี้ก็คือสมเด็จพระศาสดาจารย์เจ้าพระองค์นั้นเอง ครั้นเข้าใจชัดนี้แล้ว ก็มีกายอันน้อมลงจับแดิมแต่ที่อันตนได้เห็นนั้น อภิวันทิยประนตน้อมประนมหัตถ์แล้ว ก็พากันมาถวายนมัสการสมเด็จพระศาสดาด้วยเบญจางคประดิษฐ์ ราชา สมเด็จบรมกระษัตรมหากบินราชกอดข้อพระบาทแห่งสมเด็จพระบรมโลกนารถเจ้าเข้าไว้ให้มั่น ถวายอภิวันทิยประณามน้อมนมัสการแล้ว ก็ทรงพระนิสัชนาการนั่งในที่เอกมันตฐานกับด้วยอำมาตย์ทั้งปวง สัตถา สมเด็จพระมหากรุณาสัมมาสัมพุทธเจ้า พระองค์ตรัสประทานธรรมเทศนาแก่สมเด็จบรมกระษัตรและอำมาตย์ทั้งปวง

เทสนาปริโยสาเน ครั้นจบพระธรรมเทศนาลงแล้ว บรรดาชนทั้งปวงมีสมเด็จบรมกระษัตรเปนประธานนั้น ก็ได้ประดิษฐานอยู่ในพระอรหัตแล้วก็อ้อนวอนขอบรรพชา สัต์ถา สมเด็จพระมหากรุณาจึ่งยกพระทักษิณหัตถ์เบื้องขวาออกจากกลีบมหาปังสุกุลจีวร งามประดุจดังว่าสุวรรณชาติทองคำชมพูนุท ๑๕ น้ำนั้น เหยียดออกแล้วจึ่งมีพระพุทธฎีกาดำรัสเรียกว่า เอถ ภิก์ขโว ดูกรภิกขุทั้งหลาย ท่านทั้งหลายจงมาเถิด สวาก์ขาโตพระสธรรมตถาคตก็ได้ตรัสเทศนาไว้เปนอันดีแล้ว จรถ ท่านทั้งปวงจงมาเถิด ประพฤติซึ่งสาสนะพรหมจรรย์ เพื่อจะกระทำให้ถึงซึ่งที่สุดแห่งทุกข์เปนอันดีเถิด สา จ เตสํ อายัส์มันตานํ ครั้นพระพุทธฎีกาดำรัสเรียกฉนี้แล้ว กิริยาที่ได้บรรพชาก็ดีก็เปนอันสำเร็จแก่ชนทั้งปวงนั้น ทั้งนี้ก็เพราะเหตุที่ชนทั้งปวงนั้น มีไตรจีวรอันตนได้ถวายไว้แต่ในเบื้องบุริมภพโน้น ภิกขุทั้งหลายนั้น ครั้นได้รับพระราชทานเอหิภิกขุบรรพชาแล้ว ก็ทรงไว้ซึ่งไตรจีวรบาตรบรขารแล้วด้วยฤทธิ์ เปรียบปานดังพระมหาเถระเจ้าอันมีพระวัสสาได้ร้อยปี แล้วก็

พากันนั่งแวดล้อมสมเด็จพระมหากรุณาเจ้าอยู่โดยลำดับ ๆ กัน อโนชาปิ เทวี ฝ่ายว่าสมเด็จพระนางอโนชาราชเทวีนั้น มีรถแห่งสัตรีประมาณพันหนึ่งแวดล้อมเปนบริวาร เบื้องว่าเสด็จคมนาการไต่เต้าไปตามมรรคมรคา คังคาตีเร ปัต์วา ก็ภอบันลุถึงฝั่งคงคาอันเปนประถมแล้ว ก็มิได้ทอดพระเนตรเห็นซึ่งเรือและอันจะขึ้นล่องมา ภอจะได้โดยสานข้ามแม่น้ำนั้นเลย พระนางสิทรงพระฉลาดหลักแหลมจึ่งทรงพระดำริตริตรองว่า สัจ์จกิริยํ กัต์วา ชรอยว่าพระมหากระษัตร พระองค์จะทรงกระทำสัจจ-กิริยาเปนมั่นคง พระองค์จึ่งเสด็จข้ามไปได้ ก็นี้แหละสมเด็จพระศาสดาจารย์เจ้าเสด็จมาอุบัติเกิดในโลกนี้ ใช่ว่าพระองค์จะให้เปนประโยชน์แก่บุรุษจำพวกเดียวจึงจะบังเกิดนั้นก็หามิได้ พระนางทรงพระดำริฉนี้แล้ว จึ่งทรงกระทำสัตยากิริยาตั้งสัจจาธิษฐานว่า สเจ โส สัต์ถา ผิว่าสมเด็จพระศาสดาจารย์เจ้า พระองค์เปนพระสัมมาสัม-พุทธเจ้าแล้ว ขออย่าให้รอของข้าพระองค์ทั้งหลายจมลงในคงคาเลย ครั้นเสี่ยงพระสัตยาธิษฐานนี้แล้ว ก็พากันขับข้ามไปเหนือหลังคงคา เนมิจัก์กมัต์ตัปิ แม้มาตรว่ากงและจักแห่งรถทั้งปวงนั้นจะได้ชุ่มได้เปียกมาตรว่าน้อยหนึ่งก็หามิได้ แม้ถึงแม่น้ำเปนคำรบ ๒ คำรบ ๓ นั้นก็ดี นางก็ขับรถข้ามไปได้ โดยสดวกดายด้วยสัจจกิริยาอันนั้นเองก็ครั้นว่าเมื่อพระนางข้ามขึ้นมาได้ถึงฝั่งแล้ว ก็ได้ทัสสนาการเห็นสมเด็จพระศาสดาอันเสด็จทรงนั่งอยู่แทบนิโครธพฤกษมูลนั้น สัต์ถาปิ ส่วนองค์สมเด็จพระมหากรุณาทิคุณเจ้า พระองค์จึ่งทรงพระพุทธ-ดำริว่า อิมาสํ อัต์ตโน สามิกํ สัตรีภาพทั้งปวงนี้เบื้องว่าเมื่อเห็นสามีแห่งตนเข้าแล้ว ฉันทราคความกำหนัดยินดีก็จะบังเกิดขึ้น เมื่อว่าฉันทราคบังเกิดขึ้นแล้ว ฉันทราคความกำหนัดยินดีก็จะบังเกิดขึ้นเมื่อว่าฉันทราคบังเกิดขึ้นแล้ว ก็จะพึงกระทำให้เปนอันตรายแก่มรรคและผลทั้งปวง ไม่อาจสามารถเพื่อจะสดับฟังพระสธรรมเทศนาได้ ทรงพระพุทธ-ดำริฉนี้แล้วและสัตรีภาพทั้งปวงนั้นจะมิได้เห็นสามีแห่งตนได้ฉันใด พระองค์ก็ทรงกระทำฉันนั้น ตาสัพ์พาปิ ฝ่ายว่าสัตรีภาพทั้งปวงนั้น ครั้นข้ามขึ้นจากท่าแล้ว ก็พากันถวายนมัสการสมเด็จพระ-ศาสดาแล้วก็นั่งอยู่สัต์ถา สมเด็จพระบรมครูเจ้าก็ทรงพระมหากรุณาประทานอมฤตยรสพระสธรรมเทศนาแก่สัตรีภาพทั้งปวง

เทสนาปริโยสาเน ครั้นจบพระธรรมเทศนาลงแล้ว สัตรีภาพทั้งปวงมีพระอโนชาราชเทวีเปนประธาน ก็ได้ประดิษฐานอยู่ในพระโสดาปัตติผลต่างตนต่างก็แลเห็นซึ่งกันและกัน สมเด็จพระบรม-โลกนารถเจ้าพระพุทธรำพึงว่า อุปลวัณ์ณา อาคัจ์ฉตุ พระอุบลวัณณามหาเถรีจงมาในที่นี้เถิด ดังนี้ พระ-อุบลวัณณามหาเถรีเจ้ารู้วาระดำริจิตรแห่งสมเด็จพระผู้ทรงพระภาคย์เจ้าด้วยเจโตปริญญา พระนางก็เหาะมาในฐานที่นั้น ให้บรรพชาและอุปสมบทแก่สัตรีภาพทั้งปวงแล้วก็พาไปยังภิกขุนูปัสสยาราม ภิก์ขุสหัส์สํ คเหต์วา สมเด็จพระมหากรุณาทิคุณเจ้าพระองค์ก็ทรงพาภิกขุพันรูปนั้นกลับมาสู่พระ-เชตวนารามโดยทางนภากาศเวหา

□□□□

หัวใจของการเจริญภาวนา ตามแนววิชชาธรรมกาย

ธรรมบรรยายและอบรมภาวนาธรรม
ตอนที่ ๑ ใน ๓ ตอน แก่ชาวมาเลเซีย
ณ พุทธวิหาร บริคฟิลด์ นครกัวลาลัมเปอร์
เมื่อวันที่ ๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๓๓

The Heart of Dhammakaya Meditation

by
Phra Ajarn Sermchai Chayamangkhalo
at **Brickfields Buddhist Vihara**
Kuala Lumpur, Malaysia
on August 1st., 1990
(The 1st. day of a 3-day Program)

Lord Buddha was enlightened and taught us about the Four Noble Truths which are suffering, cause of suffering, cessation of suffering, and the Eightfold Noble Path leading to the extinction of suffering. The Eightfold Noble Path consists of Right View, Right Thought, Right Speech, Right Action, Right Livelihood, Right Effort, Right Mindfulness and Right Concentration of mind. The three basic dhamma practices leading to the Eightfold Noble Path are **Sīla** or moral precepts, **Samatha** or right concentration of mind and **Vipassanā** or right wisdom.

Number one, let's discuss how to help to develop the **first threefolds of the Eightfold Noble Path,** which are **Right Speech, Right Action** (or conduct) and **Right Living** (or livelihood). These are the precepts of morality known as Sīla. When a person accepts and practises Sīla, it helps to stop wrong speech, wrong action and wrong mind (ie. wrong living) arising under the influence of greed, attachment, anger, illwill and delusion. The practices of speech, action and mind after accepting morality precepts make us become more and more peaceful.

Number Two is **Samatha meditation.** This leads us to the **next threefolds of the Noble Path.** They are **Right Effort, Right Mindfullness and Right Concentration of mind. The practice of samatha meditation deals with concentration of mind. It helps to remove the five hindrances of wisdom (nivarana)** which are attachment to sensual desire, illwill, inactivity or sleepiness, anxiousness or restlessness of mind and doubtfulness. **Samatha meditation also helps to develop abhinnā (mind power)** especially supernormal vision and supernormal hearing **which assist the development of supernormal knowledge** on the past and the future. Thus it helps in learning and acquiring knowledge about the law of kamma (or the law of cause and effect) as well as reincarnation. **This is very helpful for developing Right Wisdom in Vipassanā medition. Samatha meditation also helps to calm down and remove craving, passion, attachment** to the compound as well as worldly objects.

Number three, Vipassanā meditation is the technique to develop Right Wisdom that derives from contemplation of the physical body, feeling, mental functions, dhamma (such as the five hindrances and the five aggregates), **the Four Noble Truths and the Twelve Dependant Origination.** Now to talk

สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ตรัสรู้แล้วเองโดยชอบ ได้ทรงสั่งสอนพระอริยสัจ ๔ อันมี ทุกขสัจ สมุทัยสัจ นิโรธสัจ และอริยมรรคมีองค์ ๘ แก่เราทั้งหลาย เพื่อความดับทุกข์ พระอริยมรรคมีองค์ ๘ นั้น ประกอบด้วย สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปโป สัมมาวาจา สัมมากัมมันโต สัมมาอาชีโว สัมมาวายาโม สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ และธรรมปฏิบัติอันเป็นพื้นฐานแก่การยังพระอริยมรรคมีองค์ ๘ ให้เกิดและเจริญขึ้นนั้น ก็คือ **ศีล** ประการหนึ่ง สมาธิชอบ หรือ**สมถภาวนา** ประการหนึ่ง และปัญญาอันเห็นชอบ หรือ**วิปัสสนาภาวนา** อีกประการหนึ่งนั่นเอง

ประการแรก เราจะมาพูดกันถึงว่า ธรรมปฏิบัติขั้นพื้นฐาน คือ**ศีล** ช่วยยัง**มรรค**คือ**หนทางปฏิบัติเพื่อความพ้นทุกข์** ๓ ประการแรก คือ**การกล่าววาจาชอบ** (สัมมาวาจา) **มีการงานชอบ** (สัมมากัมมันโต) **ประกอบการอาชีพชอบ** (สัมมาอาชีโว) ให้เกิดและเจริญขึ้นอย่างไร เมื่อบุคคลสมาทาน คือ

รับปฏิบัติอยู่ในศีลแล้ว ย่อมจะช่วยหยุดยั้งความประพฤติผิดที่เป็นความเบียดเบียนตนเองและผู้อื่นทางกาย ทางวาจา และทางใจ ด้วยอำนาจของกิเลส คือความโลภ ความยึดติด ความโกรธ และความหลง และกลับทำให้เป็นผู้มีกาย วาจา และใจที่สงบยิ่งขึ้น

ประการที่สอง สมถภาวนาโดย**สมาธิชอบ** ช่วยยัง**มรรค**อีก ๓ ประการ ให้เกิดและเจริญขึ้นอย่างไร คือ **ความเพียรชอบ** (สัมมาวายาโม) ใน ๔ สถานคือ เพียรละชั่วที่เกิดขึ้นแล้วในสันดาน เพียรระวังบาปอกุศลที่ยังไม่เกิดมิให้เกิดขึ้น เพียรยังกุศลให้เกิดขึ้นในสันดาน และเพียรระวังกุศลที่เกิดขึ้นแล้วมิให้เสื่อม **การมีสติระลึกชอบ** (สัมมาสติ) คือการมีสติพิจารณาเห็นกายในกาย เวทนาในเวทนา จิตในจิต และธรรมในธรรม เป็นทั้ง ณ ภายในและ ณ ภายนอก และ**สมาธิชอบ** ได้แก่การเจริญฌานทั้ง ๔ อันมีปฐมฌาน ทุติยฌาน ตติยฌาน และจตุตถฌาน สมถภาวนา **เป็นการอบรมจิตใจให้เป็นสมาธิแนบแน่นมั่นคง อันช่วยให้กำจัดกิเลสนิวรณ์เครื่องกั้นปัญญา ๕ อย่าง ให้หมดไปจากจิตใจ** กิเลสนิวรณ์เหล่านั้นได้แก่ ความยินดีพอใจ ยึดติดอยู่ในกามคุณ ๕ ประการ คือในรูป เสียง กลิ่น รส และสิ่งสัมผัสทางกาย ชื่อว่า**กามฉันทะ**นี้อย่างหนึ่ง ความหงุดหงิดโกรธพยาบาท ชื่อว่า **พยาบาท** นี้อย่างหนึ่ง ความที่จิตใจหดหู่ ง่วงเหงา ซึมเซา หรือไม่กระปรี้กระเปร่า ชื่อว่า **ถีนมิทธะ** นี้อย่างหนึ่ง ความที่จิตใจฟุ้งซ่าน ชื่อว่า **อุทธัจจกุกกุจจะ** อีกอย่างหนึ่ง และความลังเลสงสัย ชื่อว่า **วิจิกิจฉา** นี้อีกอย่างหนึ่ง นอกจากนี้ **การเจริญสมถภาวนา ยังช่วยให้เกิดอภิญญา** คือความสามารถพิเศษ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ทิพจักขุ

about **Right Wisdom we should have right understanding on the two aspects of nature. One is the right understanding on the three common characteristics of compound.** As Lord Buddha said,[1] **"Sabbe Saṅkhārā Aniccā"** (all compounds are impermanent); **"Sabbe Saṅkhārā Dukka "** (all compounds subject to suffering). Therefore any person who attaches to them with craving and delusion will suffer according to the degree of attachment. And the last words, **"Sabbe Dhammā Anattā" (all saṅkhārā nature are nonself). Some people translated "Sabbe Dhammā" literally as all dhamma and interpreted all dhamma as both compound and non-compound nature. This is not true. According to Lord Buddha's teaching appeared in Pali text in Dhamapada and interpreted by the Original Noble explainer, the words "Sabbe Dhammā" according to Lord Buddha meant only the five aggregates, which is a type of saṅkhārā or compound[2] excluding non-compound or the purest nature like Nibbāna.**

The second aspect of nature to be discerned with Right Wisdom is the **Right Understanding on the characteristics of the opposite of compound, that is the non-compound (Visaṅkhāra). It is the purest and of Nibbāna. The Pāli canon described that Nibbāna is not subject to change. It is essential (Dhammasaram)** and **absolutely permanent (niccaṁ)[3].** It is a state of **everlasting existence (Tadi/Dhuvaṁ)[4]** with no more death and rebirth. Any person who attains Nibbana will find the **supreme happy** condition (Paramaṁ Sukhaṁ)[5]. Vipassanā meditation also helps to develop Right Wisdom on the Four Noble Truths which includes the Eightfold Noble Path as well. By this vipassanā leads to Right Thought and Right Intention. Right Thought on the Four Noble Truths. **Right Intention in the**

ทิพโสต **อันเป็นอุปการะสำคัญแก่การเจริญวิชชา** คือความรู้ความสามารถพิเศษในการเจริญปัญญา จากการที่ได้ทั้งรู้และทั้งเห็น อดีตและอนาคต หรือเงื่อนเบื้องต้นและเงื่อนเบื้องปลาย โดยเหตุนี้จึงช่วยให้รู้เห็นและเข้าใจกฎแห่งกรรม อันเป็นกฎเกณฑ์ของเหตุและผลจริงตามธรรมชาติ และการเวียนว่ายตายเกิดของสัตว์โลกทั้งหลายในสังสารจักรนี้อีกด้วย **ความรู้จากการที่ได้ทั้งรู้และทั้งเห็นนี้ ช่วยให้วิปัสสนาปัญญาเกิดและเจริญขึ้นได้เป็นอย่างดี** แล้ว **ยังช่วยระงับและกำจัดตัณหา กิเลส อุปาทาน** คือความหลงยินดี พอใจ ยึดติดในสังขารธรรมอันประกอบด้วยปัจจัยปรุงแต่ง และกามคุณเครื่องปรุงแต่งทั้งหลายดังกล่าวแล้วข้างต้น อีกด้วย

ประการที่สาม วิปัสสนาภาวนา เป็น**การเจริญปัญญารู้แจ้ง เห็นจริงโดยชอบ ในสภาวะของธรรมชาติที่ประกอบด้วยปัจจัยปรุงแต่ง ว่ามีสามัญลักษณะ คือ ความเป็นอนิจจัง ทุกขัง และอนัตตาอย่างไร อันชื่อว่า วิปัสสนาปัญญา แล้วได้พัฒนาและเจริญขึ้นถึงโลกุตตรปัญญา คือ ให้รู้แจ้งเห็นจริงโดยชอบในพระอริยสัจทั้ง ๔ โดยวิธีอบรมจิตให้มีสติพิจารณาเห็นกายในกาย เวทนาในเวทนา จิตในจิต และเห็นธรรมในธรรม** ซึ่งก็เริ่มตั้งแต่การมีสติพิจารณาเห็นกิเลสนิวรณ์เครื่องกั้นปัญญา, อุปาทานในขันธ์ ๕, อายตนะ ๑๒, ธาตุ ๑๘, อินทรีย์ ๒๒ ถึง**อริยสัจ ๔** และ **ปฏิจจสมุปบาทธรรม ๑๒** อนึ่ง ในการมีสติพิจารณาเห็นธรรมชาติที่ประกอบด้วยปัจจัยปรุงแต่ง เพื่อเจริญวิปัสสนาปัญญาให้เห็นตามธรรมชาติที่เป็นจริงว่าเป็นอนิจจัง ทุกขัง และอนัตตา อย่างไรนี้ **เมื่อปัญญาโดยชอบอันรู้แจ้ง เห็นจริง จากการที่ได้**

removal of all passions including the most subtlest kind of passion namely **Anusayakilesa or Āsavakilesa and the subtlest of ignorance,** especially **Avijjāsava** or **Avijjā anusaya which is the root cause of suffering. Vipassana meditation also helps to cut the chain of Dependant Origination** because firstly ignorance (avijjā) originates impression, impression (saṅkhāra) originates consciousness, consciousness (vinnaṇa) originates psycho-physical organism (nāma rūpa) wich originates six sense organs (saḷāyatana), then it continues to originate each one after the other to contact (phassa), feeling (vedanā), craving (taṇhā), attachment (upādāna), will to become (bhava), rebirth (jāti) and suffering for old age, sickness, derpair, sorrowness and death (jarā maraṇa). **When the Eightfold Noble Path is perfectly developed, at least three fetters (saṁyojana)** such as **(sakkayaditthi)** or or wrong view on understanding of the characteristics of compound, doubtfulness **(vicikicchā)** in dhamma practice to Nibbāna and wrong practice practice of rites **(silabbataparamāsa) will be cut. Those who perfectly developed the Four Noble Truths and able to cut these fetters will become a Noble One.** The first level of a noble person is named **Sotāpanna** or **"Stream Enterer".**

Meditation by concentration of mind in order to remove the five hindrances is known as **Samatha** while the contemplation of physical body, feeling, mental functions and dhamma in order to develop Right Wisdom is called **Vipassana. All of these meditation practices should be and must be based on Sila or moral precepts from the beginning of Dhamma practices to the end of live (the end of 5 aggregates). Any person who practises these dhamma can be sure that they will have the right wisdom in terms of suffering, cause of suffering, cessation of suffering and the**

ทั้งรู้และทั้งเห็น เจริญสูงขึ้นถึงโลกุตตรปัญญา คือ **ปัญญาอันเห็นแจ้งในทุกขสัจ สมุทัยสัจ นิโรธสัจ และมรรคสัจ เริ่มตั้งแต่ผู้ปฏิบัติภาวนาถึงโคตรภูญาณนั้น ยังจะได้สัมผัสหรือรู้เห็นธรรมชาติที่ไม่ประกอบด้วยปัจจัยปรุงแต่งอันชื่อว่า วิสังขารหรือพระนิพพาน ให้เจริญปัญญารู้-เห็นโดยแจ้งชัด** ตามพระพุทธวจนะที่ว่า **สังขารธรรมทั้งหลายทั้งปวง** ทั้งที่เป็นสังขารที่มีวิญญาณครองอย่างเช่นมนุษย์ สัตว์เดรัจฉาน หรือเทพ พรหม อรูปพรหม ฯลฯ อันชื่อว่าอุปาทินนกสังขาร และทั้งสังขารที่ไม่มีวิญญาณครอง อย่างเช่น ทรัพย์สิน เงินทอง เรือกสวน ไร่ นา ฯลฯ ล้วนแต่มีสามัญลักษณะ คือลักษณะอันเสมอกัน ด้วยกันหมดทั้งสิ้นว่า **เป็นสภาพไม่เที่ยง (อนิจฺจํ)** ต้องเปลี่ยนแปลงแปรผันไปตามเหตุปัจจัย ผู้ใดยึดมั่นถือมั่นด้วยตัณหาและทิฏฐิ คือความเห็นผิดว่าเป็นตัวตน บุคคลเราเขา ของเราของเขา แล้ว**เป็นทุกข์ (ทุกฺขํ)** เพราะสังขารธรรมทั้งหลายทั้งปวงเหล่านี้ ทนอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้ตลอดไป **ลงท้ายก็แตกสลายหมดสภาพเดิมของมันไป (อนตฺตา) ยึดถือเอาเป็นที่พึ่งไม่ได้ตลอดไป ถ้าผู้เจริญภาวนาสมาธิและปัญญาปฏิบัติถูกวิธี จะรู้-เห็นแจ้งชัดเจน ตามพระพุทธวจนะนี้ว่า[๑] สพฺเพ สงฺขารา อนิจฺจา, สพฺเพ สงฺขารา ทุกฺขา, สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตา** (สังขารธรรมทั้งหลายทั้งปวงไม่เที่ยง สังขารธรรมทั้งหลายทั้งปวงเป็นทุกข์ และธรรมทั้งหลายทั้งปวง เป็นอนัตตา) **ตามธรรมชาติที่เป็นจริงโดยแท้** คือในพระพุทธวจนะที่ทรงแสดงว่า **สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตา** นั้น **พระผู้มีพระภาคทรงหมายเอาแต่เฉพาะสังขารธรรม** คือธรรมชาติที่ประกอบด้วยปัจจัยปรุงแต่งทั้งหลายทั้งปวง เช่น เบญจขันธ์ หรือ

Eightfold Noble Path leading to the extinction of suffering. Meditation according to VIJJĀ DHAMMĀKĀYA APPROACH (VDK) includes both aspects of Samatha and Vipassanā.

(To be continued in the next issues)

□□□□

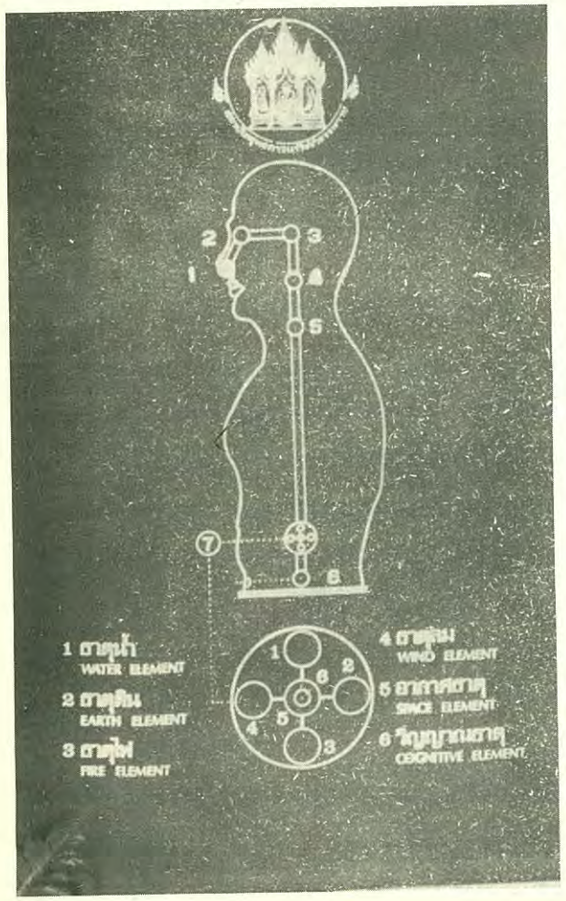

ขันธ์ ๕ เป็นต้น **เท่านั้น**[๒] ตามที่พระอรรถกถาจารย์ท่านได้ชี้แจงอรรถธิบายไว้ในอรรถกถาธรรมบท และตามที่พระพุทธองค์เองได้เคยแสดงไว้ เช่น แสดงไว้กับพระราธะก็ทรงหมายเอาเบญจขันธ์เป็นต้นเท่านั้น คำว่า **สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตา มิได้ทรงหมายถึงธรรมชาติที่เป็นวิสังขาร อันเป็นธรรมชาติที่บริสุทธิ์ปราศจากปัจจัยปรุงแต่งใด ๆ อย่างเช่น พระนิพพาน** ตามที่มีบางท่านได้แปล "สพฺเพ ธมฺมา" ตามตัวอักษรว่า "ธรรมทั้งหลายทั้งปวง" แล้วถอดความหมายว่า ธรรมทั้งหลายทั้งปวงที่เป็นทั้งสังขารธรรมและวิสังขาร **แต่ประการใด**

พึงเข้าใจ ธรรมชาติที่ชื่อว่า **วิสังขาร** ดังเช่น **พระนิพพาน** อันเป็นสภาวะที่บริสุทธิ์ที่สุดจากปัจจัยปรุงแต่ง ให้ถูกต้องตามธรรมชาติที่เป็นจริงด้วยปัญญาอันเห็นชอบว่า **เป็นสภาวะที่เป็นตรงกันข้ามกับ สังขารธรรมโดยแท้** มีทั้งพระบาลีในพระไตรปิฎกและบาลีของอรรถกถาจารย์แสดงไว้ชัดเจนว่า **พระนิพพานเป็นธรรมสาระ (ธมฺมสารํ)** ไม่เปลี่ยนแปลงแปรผันไปตามเหตุปัจจัย **เป็นสภาพเที่ยง (นิจฺจํ) แท้**[๓] **เป็นธรรมชาติอันมีอยู่ คงที่ ยั่งยืน (ตาทิ/ธุวํ) เป็นอมตธรรม (อมตํ) ไม่เคลื่อน (อจฺจุตํ)**[๔] คือไม่ต้องตายแล้วก็เกิด-แก่-เจ็บ-ตายอีก ผู้ปฏิบัติถึงบรรลุพระนิพพาน จึงพบว่า **พระนิพพานเป็นบรมสุข (ปรมํ สุขํ)**[๕] **การเจริญวิปัสสนาภาวนา ช่วยให้เจริญปัญญาอันเห็นแจ้งโดยชอบ ในพระอริยสัจ ๔ ซึ่งก็รวมทั้งพระอริยมรรคมีองค์ ๘ ไปในตัวพร้อมเสร็จ** โดยนัยนี้ ปัญญาอันเห็นชอบในพระอริยสัจ ๔ (สัมมาทิฏฐิ) และความดำริชอบในการออกจากกามและพยาบาท (สัมมาสังกัปโป) **ให้เกิดและเจริญขึ้น กำจัดกิเลส**

อวิชชา ตัณหา อุปาทาน ตลอดทั้งอนุสัยกิเลส ที่สะสมตกตะกอนนอนเนื่องอยู่ในจิตสันดาน **หรืออาสวกิเลส** ที่หมักดองอยู่ในสันดานโดยเฉพาะอย่างยิ่ง **อวิชชานุสัย หรืออวิชชาสวะ** ต้นเหตุแห่งทุกข์ คือความไม่รู้ในอริยสัจ ๔ ไม่รู้ในปฏิจจสมุปบาทธรรม ไม่รู้อดีต ไม่รู้อนาคต หรือความไม่รู้ในเงื่อนเบื้องต้นเงื่อนเบื้องปลาย อันเป็นเหตุปัจจัยให้เกิดความปรุงแต่งทางกาย ทางวาจา และทางใจ อันชื่อว่า **สังขาร** และสังขาร ก็เป็นเหตุเป็นปัจจัยให้เกิด **วิญญาณ** และเป็นเหตุเป็นปัจจัยต่อ ๆ กันไปให้เกิด **นาม-รูป, สฬายตนะ, ผัสสะ, เวทนา, ตัณหา, อุปาทาน, ภพ, ชาติ, ชรา-มรณะ-ทุกข์-โทมนัส** ฯลฯ เป็นต้น **ให้หมดสิ้นไปได้ตามระดับภูมิธรรมของตน เมื่อพระอริยมรรคมีองค์ ๘ เกิดและเจริญขึ้น** และ**ตัดสัญโญชน์อย่างน้อย ๓ ประการ** คือ **สักกายทิฏฐิ** (ความเห็นผิดในสภาวะของสังขารธรรม) **วิจิกิจฉา** (ความลังเลสงสัยในทางไปสู่พระนิพพาน) และ**สีลัพพตปรามาส** (ความถือปฏิบัติผิด อันมิใช่ทางให้พ้นทุกข์อันถาวร) **ผู้ปฏิบัติได้ถึงโลกุตตรธรรมนั้น ย่อมบรรลุมรรคและผลเป็นพระอริยบุคคล** สำหรับพระอริยบุคคลชั้นต้นชื่อว่า **พระโสดาบัน** คือผู้ตกกระแสหรือผู้เที่ยงแท้ต่อพระนิพพาน

การเจริญภาวนา ทำใจให้หยุดให้นิ่งเป็นสมาธิแนบแน่นมั่นคง เพื่อกำจัดกิเลสนิวรณ์เครื่องกั้นปัญญา ชื่อว่า **สมถภาวนา** หรือ **สมถกัมมัฏฐาน** และในขณะเดียวกัน เมื่ออาศัยจิตใจที่ใสสะอาดบริสุทธิ์จากกิเลสนิวรณ์ พร้อมด้วยสติสัมปชัญญะตามรู้เห็นกายในกาย เวทนาในเวทนา จิตในจิต และธรรมในธรรม ทั้ง ณ ภายในและ ณ ภายนอก เพื่ออบรมปัญญาอันเห็นแจ้งในสภาวธรรมทั้งหลายทั้งที่ประกอบด้วยปัจจัยปรุงแต่งอันชื่อว่า สังขารและทั้งที่ไม่ประกอบด้วยปัจจัยปรุงแต่ง อันชื่อว่า วิสังขารถึงพระนิพพาน พร้อมด้วยการเห็นแจ้งในพระอริยสัจทั้ง ๔ ชื่อว่า **วิปัสสนาภาวนา** หรือ **วิปัสสนากัมมัฏฐาน** อนึ่งการปฏิบัติภาวนาธรรมทั้งในขั้นสมถะและวิปัสสนากัมมัฏฐานนี้ ต้องอยู่ในธรรมปฏิบัติขั้นพื้นฐานคือ **ศีล** ตั้งแต่ต้นจนเป็นความประพฤติปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบโดยปกติของพระอริยเจ้า ไปจนตลอดชีวิตถึงกาลอวสานแห่งขันธ์ ๕ หรือสิ้นภพสิ้นชาติ **ผู้ปฏิบัติใดที่ปฏิบัติได้ตรงตามธรรมนี้ เป็นอันแน่ใจได้ว่า ย่อมเจริญปัญญาอันเห็นแจ้งในทุกขสัจ สมุทัยสัจ นิโรธสัจ และมรรคสัจ อันนำไปถึงซึ่งความสิ้นทุกข์อันถาวรได้จริง**

การเจริญภาวนาตามแนววิชชาธรรมกาย เป็นธรรมปฏิบัติที่เป็นไปทั้งสมถะและวิปัสสนากัมมัฏฐาน อันมีศีลเป็นบาทฐาน ตามที่ได้กล่าวมาแล้วนี้อย่างสมบูรณ์

□□□□

ผู้ถอดเทป (Transferred from tape by:)

ดร.ตัน เปค ฮง Dr. Tan Pek Hong
มร.จอห์น แลดาลสกี้ Mr. John Ladalski
มร.วิคเตอร์ พี.เค.โต Mr. Victor P.K. Toh

ผู้แปลถอดเนื้อความเป็นภาษาไทย
(Translated into Thai by:)

รศ.ดร.พัฒนะ ภาวะนันท์ Assoc. Prof. Dr. Patana
(ผู้จัดการ นิตยสารธรรมกาย) Bhavananda

บรรณานุกรม Bibiliography

๑) **อนัตตลักขณสูตร, มหาขันธกะ มหาวรรค วินัยปิฎก** พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, พ.ศ. ๒๕๒๑, หน้า๒๔

1) **Anattalakkhaṇasutta, Mahákhandhaka Mahávagga Vinaya Pitaka** B.E. 2521, P. 24

๒) **ธมฺมปทฏฺฐกถา** (สตฺตโม ภาโค) เรื่อง **อปรํปญฺจสตภิกฺขุ : มหามกุฏราชวิทยาลัย**, พ.ศ. ๒๕๓๒, หน้า ๖๒

2) **Dhammapadaṭṭhakathá** (Vol.7), **Apram Pancasatabhikkhu : Mahámakut rájavidayalaya,** B.E. 2532, P. 62

๓) **พระสูตรและอรรถกถา** (แปล) **ขุททกนิกาย อิติวุตตกะ** เล่มที่ ๑ ภาคที่ ๔ : **มหามกุฏราชวิทยาลัย**, พ.ศ. ๒๕๒๖, หน้า ๓๑๐

3) **Sutta and Explanation** (Translated) **Khuddakanikáya Itivuttaka** Vol. 1 Part 4 : **Mahámakutrájavidayalaya,** B.E. 2526, P. 310

๔) **ธมฺมปทฏฺฐกถา** (ฉฏฺโฐ ภาโค), **เรื่อง ภิกฺขูหิปฏฺฐปญฺห : มหามกุฏราชวิทยาลัย**, พ.ศ. ๒๕๒๘, หน้า ๑๘๐

4) **Dhammapadaṭṭhakathá** (Vol. 6), **Bhikkhuhi Putthapanha Subject : Mahamakut rajavidayalaya,** B.E. 2528, P. 180

๕) **ธมฺมปทฏฺฐกถา** (ฉฏฺโฐ ภาโค), **เรื่อง อญฺญตรอุปาสก และ ปเสนทิโกสล : มหามกุฏราชวิทยาลัย**, พ.ศ. ๒๕๒๘, หน้า ๑๒๘-๑๓๒

5) **Dhammapadaṭṭhakathá** (Vol. 6), **Annatara-upásaka and Pasenadikosala Subjects : Mahámakutrájavidayalays,** B.E. 2528, PP. 128-132

□□□□

แวดวงธรรมกาย

วิชชาธร

ธรรมเหล่าใด เป็นไปเพื่อคลายความกำหนัด ๑
เป็นไปเพื่อความปราศจากทุกข์ ๑
เป็นไปเพื่อความไม่สะสมกองกิเลส ๑
เป็นไปเพื่อความอยากอันน้อย ๑
เป็นไปเพื่อสันโดษ ยินดีด้วยของมีอยู่ ๑
เป็นไปเพื่อความสงัด ไม่คลุกคลีในหมู่ ๑
เป็นไปเพื่อความเพียร ๑
เป็นไปเพื่อความเลี้ยงง่าย ๑
ธรรมเหล่านั้น พึงรู้ว่า เป็นธรรม เป็นวินัย เป็นคำสอนของพระศาสดา

เจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ ป.ธ.๙) เจ้าอาวาสวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร ผู้เป็นองค์ประธานของสถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี เป็นพระมหาเถระอีกรูปหนึ่งในปัจจุบันที่มีข้อวัตรปฏิบัติตลอดจนปฏิปทาอันสอดคล้องกับคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ที่ได้ยกมาข้างต้นแล้วเป็นอย่างดี

ทั้งนี้ สาธุชนผู้มีปัญญาอาจพิจารณาด้วยความแยบคาย จากข้อความสนทนาต่าง ๆ ในลำดับต่อไปนี้ได้โดยไม่ยากนัก

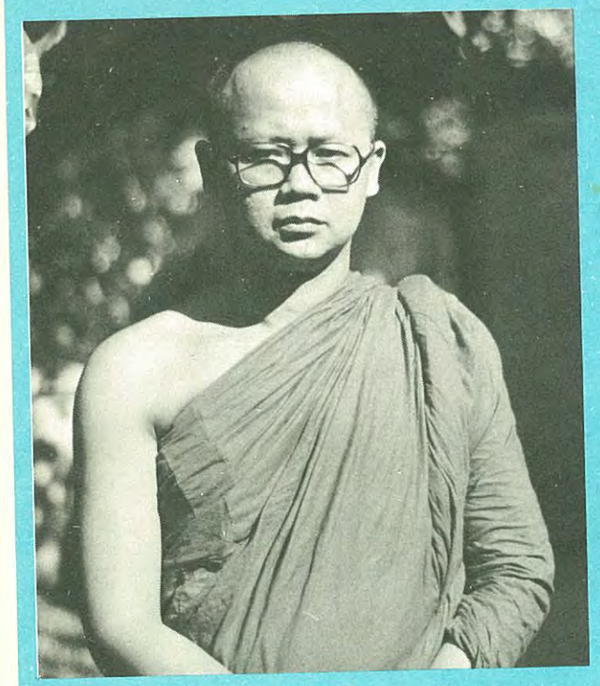

พระปัญญาวิชิราภรณ์
(เสนาะ ปญฺญาวชิโร ป.ธ.๖)
ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร
เลขานุการ เจ้าคณะใหญ่หนตะวันออก

● พระเดชพระคุณหลวงพ่อ ได้ให้ความสนับสนุนทางด้านการศึกษาของพระพุทธศาสนาอย่างไรบ้าง

○ ในด้านการศึกษานี่ เอาเฉพาะในวัดนี่ หลวงพ่อได้ให้การสนับสนุนทั้งด้านคันถธุระและวิปัสสนาธุระ เช่นคันถธุระ จะเห็นได้ว่าทุกวันนี้ทางวัดสระเกศ ได้มีการสอนทั้งนักธรรมและบาลี โดยมีพระนักศึกษาจากวัดใกล้เคียงมาร่วมเรียนด้วย ก็ได้ผลเป็นที่น่าพอใจ เมื่อเทียบวัดอื่น ๆ ก็จะอยู่ในระดับกลาง หลวงพ่อยังเล็งเห็นความสำคัญทางด้านสามัญศึกษาด้วย จึงให้ทางมหาจุฬาฯ ได้ใช้สถานที่ของวัดเพื่อเปิดเรียนระดับมัธยมศึกษาให้แก่พระภิกษุสามเณร ขณะนี้มีนักศึกษาราว ๒๗๐ รูป

ทางด้านวิปัสสนาธุระ หลวงพ่อให้การสนับสนุนมากทีเดียว ดังจะเห็นได้จากที่ท่านสนับสนุนให้ก่อตั้งสถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย ที่ อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี และให้ใช้ศาลาการเปรียญของวัดเป็นที่ทำการมูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย ตลอดจนเมื่อโอกาสอำนวยท่านก็จะให้ความเมตตาไปบรรยายธรรมเป็นครั้งคราว สำหรับเรื่องสมาธิภาวนานี้ท่านยังให้ความสนใจแก่พระนวกะ คือพระบวชใหม่ซึ่งมีทั้งนอกฤดูพรรษาและในพรรษา ให้เรียนรู้อบรมด้านสมาธิภาวนากันที่พระอุโบสถ แต่ถ้าเข้ามาบวชเพียงระยะสั้น ๆ สัก ๑๕ วัน หรือเดือนหนึ่งก็จะฝึกกันเป็นกลุ่มตามกุฏิพระอาจารย์

● ในด้านการเผยแพร่ในต่างประเทศละครับ

○ ปัจจุบันนี้หลวงพ่อทำงานเป็นองค์ประธานสำนักงานอบรมพระธรรมทูต ดูแลอบรมพระภิกษุไปต่างประเทศ ซึ่งเดิมเจ้าพระคุณสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราชทรงเคยดูแลอยู่ ต่อมาเมื่อทรงลาออก ก็ได้ประทานหน้าที่นี้ให้หลวงพ่อดูแลแทน เพราะฉะนั้นพระทุกรูปที่จะเดินทางไปเจริญสมณกิจยังต่างประเทศจึงต้องได้รับความเห็นชอบจากท่านก่อน ส่วนวัดในต่างประเทศนั้นท่านมีนโยบายไม่ให้นำเงินจากประเทศไทยไปก่อสร้างถาวรวัตถุยังประเทศนั้น แต่ให้แสวงหาปัจจัยภายในประเทศนั้นมาก่อสร้าง อันนี้เป็นนโยบายหลักของท่านที่มีต่อวัดไทยทั้งในสหรัฐอเมริกาและในยุโรป ซึ่งแม้นในเนเธอร์แลนด์ก็ที่วัดไทยสายทางวัดสระเกศโดยตรง ก็อยู่ในหลักการอันเดียวกันด้วย อย่างไรก็ตามหลวงพ่อจะให้การสนับสนุนในด้านต่าง ๆ เช่น ให้คำแนะนำวิธีการปฏิบัติต่าง ๆ จัดหาพระภิกษุที่มีความสามารถไปอยู่ประจำพรรษา เพื่อเผยแพร่พระพุทธศาสนา ซึ่งข้อนี้ก็มีทั้งวัดที่สวีเดน และเดนมาร์ค ซึ่งประเทศหลังนี้ก็เพิ่งมาติดต่อขอเปิดเป็นวัดไทยโดยคณะทูตไทยและชาวไทยที่นั้นร้องขอมายังหลวงพ่อ และได้เปิดเป็นวัดไทยไปเมื่อก่อนเข้าพรรษาที่ผ่านมานี้เอง ซึ่งหลวงพ่อก็ได้จัดพระสงฆ์ส่งไปอยู่แล้ว ๒ รูป

● หลวงพ่อได้จัดการปกครองในวัดอย่างไร เมื่อมีงานสำคัญอื่น ๆ มากมายอยู่แล้ว

○ เนื่องจากวัดสระเกศ มีพระเณรอยู่ถึง ๒๐๐ กว่ารูป หลวงพ่อจึงวางรูปแบบการปกครองตามวิธีการที่เจ้าพระคุณสมเด็จพระสังฆราชวัดสระเกศองค์ก่อนได้วางไว้ คือมีการมอบหมายการบริหารงานวัดออกเป็นคณะ ๆ เมื่อมีกิจอันใดก็เรียกประชุมเจ้าคณะต่าง ๆ เพื่อทำงานนั้นให้ลุล่วงไปได้ คืออาจเรียกว่าควบคุมนโยบายและกระจายอำนาจออกไปก็ได้นะ ก็เรียบร้อยดี

● หลวงพ่อเคยพูดบ้างหรือไม่ว่าท่านใช้หลักการอย่างไรในการบริหารงาน

○ หลวงพ่อไม่เคยพูดโดยตรงนะ แต่จากการสังเกตของอาตมาเองได้พบว่า ท่านใช้หลักในการทำงานต่าง ๆ ด้วย หลักของความถูกต้อง ความจริงใจต่อผู้อยู่ใต้ความปกครอง มีอะไรก็พูดจากันเสมอให้เข้าใจว่าอะไรเป็นอะไร ซึ่งถ้าอันไหนผิดท่านจะไม่ยอม ซึ่งก็เป็นธรรมดาที่ทุกวัดก็ต้องมีปัญหาอยู่บ้าง แต่อาศัยว่าวัดสระเกศ มีแนวที่ดีอยู่แล้ว หลวงพ่อท่านก็ดำเนินรอยตามที่เจ้าพระคุณสมเด็จพระสังฆราช (อยู่ ญาโณทยมหาเถร) ได้ทรงวางไว้ ซึ่งก็ช่วยได้มากทีเดียว

● อยากให้กล่าวถึงงานบริหารคณะสงฆ์

○ ความจริงท่านมีตำแหน่งงานด้านนี้อยู่มาก แต่ถ้าจะพูดเอาเฉพาะที่อยู่ในระดับสูง ๆ ก็จะเป็นตำแหน่งงานในมหาเถรสมาคม ซึ่งหลวงพ่อได้สนองงานในตำแหน่งนี้มาตั้งแต่พ.ศ. ๒๕๑๔ เป็นต้นมา และหลวงพ่อยังไม่เคยขาดจากตำแหน่งนี้เลย คือได้รับการแต่งตั้งมาทุกยุคทุกสมัย โดยที่ตำแหน่งกรรมการมหาเถรสมาคมนี้จะมีอายุคราวละ ๒ ปี

แต่หลวงพ่อก็ได้รับความไว้วางใจจากสมเด็จพระสังฆราช ให้ทำงานนี้สืบเนื่องตลอดมา ข้อนี้คงจะชี้ให้เห็นได้ว่า งานการบริหารของท่านด้านนี้มีผลงานเป็นที่น่าพอใจอยู่มาก

อย่างในตำแหน่งเจ้าคณะภาค ท่านก็บริหารงานมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๗ ถึงปัจจุบันท่านก็ยังเป็นอยู่ โดยปกติเจ้าคณะภาคจะมีอายุคราวละ ๔ ปี ท่านก็ได้รับความไว้วางใจให้ทำงานนี้มาตลอด จนปัจจุบันท่านได้เป็นเจ้าคณะใหญ่หนตะวันออก คุมการปกครอง ๒๐ กว่าจังหวัดทางภาคอีสาน ซึ่งเป็นงานส่วนสำคัญอันหนึ่ง ในด้านการปกครองสงฆ์

□□□□□

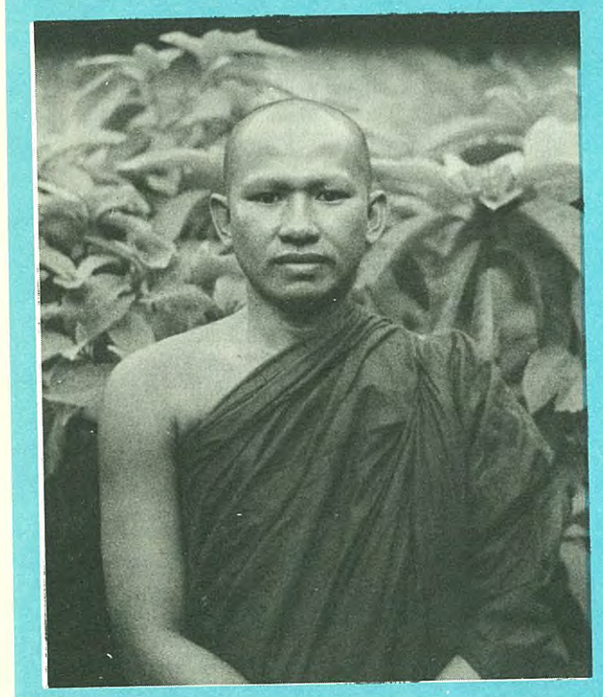

พระมหาอภิชัย เปมสีโล (ป.ธ.๕)
วัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร กทม.

● ปกติหลวงพ่อจะกลับมาถึงวัดสักกี่โมง

○ เมื่อเสร็จกิจจากงานนอกวัด โดยทั่วไปท่านจะถึงวัดดึกที่สุดประมาณ ๕ ทุ่มนะ พอถึงกุฏิท่านก็จะรับประเคนน้ำปานะจากศิษย์ แล้วก็จะถามถึงว่ามีเรื่องอะไรในระหว่างท่านไม่อยู่บ้าง ถ้าเป็นเรื่องหนัก ๆ ท่านก็ให้เอาไว้เช้ารุ่งขึ้น เสร็จแล้วท่านจะครองผ้าเข้าห้องสวดมนต์ไหว้พระ เรื่องนี้ท่านไม่เคยขาดและพยายามรักษากิจอันนี้ไว้เสมอ ไม่เคยลืมแม้จะเหน็ดเหนื่อยมาจากงานนอกวัด แต่ถ้าหากอยู่วัดในเวลาปกติราว ๓ ทุ่ม ท่านก็จะนำสวดมนต์ที่คณะ ๑๒ เพื่อเป็นแบบอย่าง อย่างไรก็ตามท่านก็ต้องสวดมนต์ไหว้พระอีกที่กุฏิของท่านเช่นทุกวัน

● เกี่ยวกับเรื่องการขบฉันเป็นอย่างไร

○ แต่เดิมนั้นหลวงพ่อท่านฉันได้ทั่วไป เท่าที่ญาติโยมจะถวาย แต่ภายหลังจากหายอาพาธครั้งล่าสุด

หมอได้ขอร้องให้หลวงพ่อควบคุมอาหาร โดยฉันแต่ที่จืด ๆ และมีผักมาก ๆ เมื่อญาติโยมได้ทราบก็จัดสรรปรุงแต่งมาถวาย หลวงพ่อก็เห็นว่าจะเป็นเรื่องลำบากกับโยม จึงบอกว่าอะไรก็ได้ไม่ต้องลำบาก คือหลวงพ่อกลับไปห่วงโยมจะยุ่งยากลำบากในการเตรียมอาหารพิเศษ

● หลวงพ่อเคยดุพระเณรบ้างไหม

○ เคยดุนะ บ่อยด้วย แต่การดุของท่านเป็นการสอนแบบพ่อสอนลูก เพื่อให้พระเณรมีความเฉลียวฉลาดแล้วก็ทำอะไรได้ถูกต้อง ท่านจึงดุบ่อย ซึ่งบางทีเราก็อาจจะน้อยใจบ้างบางคราว แต่ถ้าสังเกตให้ดี เวลาอยู่ต่อหน้าแขกนี่ท่านจะทำเฉยนะ แต่พอเลยไปแล้ว ท่านก็จะมาบอกมาสอนกับเราที่ห้องภายหลัง ซึ่งบางครั้งนี่เราก็ลืมไปแล้วไม่ได้ใส่ใจ แต่ท่านจำได้ ท่านจะไม่ปล่อยละเลยในเรื่องที่ผิดพลาดนั้น ๆ จะมีการเตือนเสมอ ๆ

แต่ก็เป็นเรื่องแปลก พอหลวงพ่อเดินทางไปต่างประเทศ พระเณรพากันเหงารู้สึกวังเวงชอบกล เหมือนกับขาดอะไรไปสักอย่างที่คุ้นเคย

● อยากจะให้กล่าวถึงท่านเคยดุเคยสอนบ้าง

○ เออ..อย่างเช่น การขบฉันนี่ ท่านจะบอกไว้เลยว่า เมื่อฉันเสร็จให้รวบช้อนส้อม แก้วน้ำให้วางทางขวามือ เวลามือเปื้อนอาหารอย่าจับแก้วน้ำ เวลานั่งอย่าหลังค่อม ควรนั่งให้ตรง แม้เวลาสวดพระพุทธมนต์ ท่านก็สังเกตว่าใครนั่งหัวเข่าไม่เสมอแนวบ้าง ตั้งพัดตรงหรือไม่พอกลับถึงวัดแล้วท่านก็จะบอกเตือนให้รู้ นี่ก็เป็นส่วนเล็กน้อยเท่าที่พอนึกออก

● ถ้าอย่างนั้นการดุการสอนของท่านก็ใช้ประโยชน์ได้ทันที

○ บางทีถ้าเรายังอยู่ในวัดก็ไม่ค่อยจะรู้สึกเท่าใด แต่ถ้าไปออกงานนอกวัด ไปต่างถิ่นอย่างนี้จะรู้สึกถึงเรื่องที่หลวงพ่อสอนเอาไว้เลยว่า เออ ท่านว่าอย่างนี้นะ ไม่ให้ทำอย่างนั้นนะ อะไรอย่างนี้ ก็เป็นเรื่องที่มีประโยชน์โดยตรงกับตัวเราและหมู่คณะ

● หลวงพ่อสนใจในเหตุการณ์บ้านเมืองอย่างไรบ้าง

○ หลวงพ่อท่านได้ติดตามอยู่เสมอนะ อย่างเช่นเมื่อเหตุการณ์น้ำท่วมหลายจังหวัดเมื่อผ่านมานี้ ท่านได้ปรารภว่า พวกเราน่าจะได้ไปเยี่ยมเยียนพวกเขาบ้าง ไม่ว่าจะอยู่ในเขตปกครองหรือนอกเขตปกครองของท่าน ท่านพูดว่า พวกเราน่าจะไปดูกันว่าเขาเป็นอยู่อย่างไร ควรเอาอะไรไปแจกบ้าง พอท่านมีดำริอย่างนี้ก็เลยมีการเตรียมตัวเตรียมรถจะไปกัน ทั้งที่น้ำยังท่วมก็เลยมีผู้เป็นห่วงหลวงพ่อ บอกว่ายังไม่สะดวกไปลำบากอย่างนี้ก็จะช่วยเขาไม่ได้มาก สู้รอให้น้ำลดลงก่อนจึงค่อยไปจะดีกว่า ก็เลยได้ไปภายหลังเช่นที่ประจวบคีรีขันธ์ เป็นต้น

● ดูเหมือนหลวงพ่อจะจำอะไรได้ดี

○ เป็นเรื่องแปลกมากเลยนะเกี่ยวกับเรื่องความจำของหลวงพ่อ เช่นจำนวนพระเณรในวัดมีตั้งมากมาย พวกเราพระหนุ่ม ๆ นี่ยังจำไม่ค่อยจะได้ แต่หลวงพ่อท่านจำได้ดี รู้ด้วยว่าองค์นี้องค์นั้นอยู่ที่ตรงนี้ตรงนั้น แม้กระทั่งญาติโยมที่ไม่ได้เห็นหน้ากันมานานเป็นเวลา 10 ปี พอมาพบท่านก็เอ่ยชื่อได้ถูกต้อง เล่นเอาโยมยิ้มน้อยยิ้มใหญ่ชอบใจไปตาม ๆ กัน

● เคยมีคนได้ยินท่านเผยแพร่ธรรมะทางวิทยุด้วย

○ คือหลวงพ่อท่านได้ทำมานานแล้ว ชื่อรายการ "ของดีจากใบลาน" โดยท่านจะเจียดเวลาที่เหลือจากงานอื่น ๆ แล้วมาทำ ซึ่งมีทั้งพระและโยมที่ได้ยินได้ฟังแล้วเกิดชอบใจ ได้ติดต่อมาขอซื้อเทปรายการที่ออกอากาศจะเอาไปฟัง เพราะติดใจในเนื้อหาสาระมาก คือเขาคิดว่าทางวัดสระเกศอาจจัดทำเทปไว้ขายบ้าง ซึ่งเราก็ยังไม่มีโครงการในขณะนี้

● หลวงพ่อท่านสอนเรื่องอะไรบ่อยที่สุด

○ อาตมาคิดว่าท่านมักย้ำบ่อย ๆ ในเรื่องไม่ให้ลืมตัว เช่น นั่งรถกันอยู่ท่านก็มักจะให้ดูคนอื่น ๆ ที่ต้องเบียดเสียดกันขึ้นรถ หรือห้อยโหนเสี่ยงอันตราย ท่านบอกว่าเรานั่งรถติดแอร์เย็นสบายอย่างนี้ต้องคิดถึงคนอื่นที่เขายังลำบากไว้มาก ๆ ให้มีความเห็นใจในเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน จะได้ไม่ลืมตัว

นอกจากนี้หลวงพ่อยังมีจิตเมตตากับคนที่ทำมาหากินอย่างสุจริตเสมอ เช่นคนขายไม้กวาดผ่านมาที่กุฏิท่านก็เรียกซื้อไว้ ทั้งที่ไม้กวาดไม่ได้ขาดแคลนเลย แต่ท่านก็ซื้อเพื่อเกื้อกูลเขาที่เขายอมเหนื่อยยากประกอบอาชีพโดยสุจริต อันนี้ก็ถือว่าเป็นการสงเคราะห์ที่หลวงพ่อชอบทำ

● การเข้าพบหลวงพ่อเป็นอย่างไร

○ ปกติแล้วหลวงพ่อเป็นพระเถระที่ไม่ถือองค์ ใครไปใครมามักได้เข้าพบเสมอ บางคราวพระที่ดูแลอยู่ก็ไม่อยากให้เข้าพบเพราะรู้ว่าท่านเพิ่งกลับมายังเหนื่อยอยู่ หลวงพ่ออายุก็มากแล้วปีนี้ ๖๒ ปีแล้ว แต่หลวงพ่อจะบอกให้เข้ามาพบได้เลย แถมบอกอีกว่ายังไม่เหนื่อยหรอก ยังไม่พักผ่อนหรอกอย่างนี้เป็นต้น แล้วใครมานิมนต์ถ้าไม่ติดงานอะไรท่านก็ไป ท่านบอกว่าเขามีศรัทธา เราก็ควรรับ

เกี่ยวกับเรื่องศรัทธานี้ บางทีท่านไปได้จีวรเนื้ออย่างดีทีเดียว ท่านก็จะรักษาศรัทธาด้วยการนำมาใช้บ้างเล็กน้อยแล้วก็มอบให้แก่ผู้อื่นไป เพราะตัวหลวงพ่อเองท่านนิยมห่มจีวรธรรมดา ๆ มากกว่า

□□□□□

เสียงจากผู้ปฏิบัติธรรม

บ.ก.

หลักฐานพยาน :

พระนิพพานมีอยู่ และก็ไม่เป็นอนัตตา

ภาควิชาปรัชญาและศาสนา
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี

๒๐ ตุลาคม ๒๕๓๓

กราบนมัสการ หลวงป๋าเสริมชัย ชยมงฺคโล ที่เคารพอย่างสูง
สิ่งที่ส่งมาด้วย สำเนาสุตันตะอรรถกถา ๒ สูตร

๑. อรรถกถาพหุธาตุกสูตร - (๑๔/๒๓๔) ได้ไขความ "กิญฺจิ ธมฺมํ" (= สพฺเพ ธมฺมา) สอดคล้องเป็นเอกภาพกับอรรถกถาอภิธรรมวิภังค์ - (๓๕/๘๓๙) ดังที่ได้ถวายไปแล้ว

ทัศนะทั้ง ๓ ตามที่ตรวจพบเป็นเอกภาพกัน คืออรรถกถาแห่งธรรมบท พหุธาตุกสูตรและอภิธรรมวิภังค์ **ซึ่งต่างก็ยืนยันว่า "สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตา" หมายถึงสังขตธรรม สังขาร หรือปัญจขันธ์เท่านั้น**

๒. นอกจากอรรถกถาทั้ง ๓ ดังกล่าวแล้ว **ก็ยังมีบาลีพุทธภาษิตโดยตรง ที่ยืนยันว่า "สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตา" หมายถึงเฉพาะสังขตธรรม สังขาร หรือปัญจขันธ์** ปาพจน์ที่ว่านี้ก็คือ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค - (๑๘/๔๖-๕๕) อาทิเช่น

- สพฺพํ ภิกฺขเว อนิจฺจํ : ดูกรภิกษุทั้งหลาย สิ่งทั้งปวงเป็นของไม่เที่ยง
- สพฺพํ ภิกฺขเว ทุกฺขํ : ดูกรภิกษุทั้งหลาย สิ่งทั้งปวงเป็นทุกข์
- สพฺพํ ภิกฺขเว อนตฺตา : ดูกรภิกษุทั้งหลาย สิ่งทั้งปวงเป็นอนัตตา

ฯลฯ

- สพฺพํ ภิกฺขเว อุปสฺสฏฺฐํ : ดูกรภิกษุทั้งหลาย สิ่งทั้งปวงเป็นของถูกเบียดเบียน

สิ่งทั้งปวงเป็นของไม่เที่ยงเป็นทุกข์เป็นอนัตตา คืออะไรบ้าง?

ตามนัยสุตันตะนี้ **สิ่งทั้งปวงได้แก่อายตนะภายใน ๖ ภายนอก ๖ วิญญาณ ๖ สัมผัส ๖ และเวทนา ๖ รวม ๓๐ รายการ** (๖×๕ = ๓๐)

กล่าวโดยสารัตถะแล้ว ธรรมะ ๓๐ รายการนี้ ก็คือสังขตธรรม สังขาร หรือ**ปัญจขันธ์ นั่นเอง** ไม่มีอะไรมากไปกว่านี้ กล่าวคือ**ไม่ได้รวมถึงอสังขตธรรม วิสังขาร** หรือ **ธรรมขันธ์แต่อย่างใด**

แท้ที่จริง ปาพจน์ในสังยุตตนิกาย สฬายตนวรรคดังกล่าวนี้ มีศักดิ์ของคำกว้างกว่า "สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตา" ด้วยซ้ำไป เพราะใช้คำ "สพฺพํ ภิกฺขเว อนตฺตา" - สิ่งทั้งปวงเป็นอนัตตา แต่โดยเนื้อหาสาระแล้วก็คงเป็นเอกภาพกัน (สพฺพํ ภิกฺขเว อนตฺตา = สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตา)

๓. หลักฐานจากอรรถกถาทั้ง ๗ และบาลีพุทธวจนะที่อ้างมานี้ ล้วนเป็นประจักษ์พยานว่า "สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตา" หมายถึงเฉพาะสังขตธรรม สังขาร หรือปัญจขันธ์เท่านั้น ไม่รวมถึงอสังขตธรรม วิสังขาร หรือธรรมขันธ์แม้แต่น้อย

เป็นอันมั่นใจได้ว่า **ญาณทัศนะที่เกิดจากธรรมปฏิบัติตามหลักวิชชาธรรมกายสอดคล้องต้องกันกับของพระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าทุกประการ นับเป็นยถาภูตญาณ ไม่ใช่ยถาจินตญาณ**

๔. อย่างไรก็ตาม หากยังมีการทักท้วงทำนองที่ว่า อายตนะภายนอกที่ ๖ (คือธัมมะหรือธัมมารมณ์) หมายรวมถึงนิพพาน (อสังขตธรรม วิสังขาร หรือธรรมขันธ์) อยู่ด้วย ก็โปรดชี้แจงได้ตามเอกสารที่ได้ถวายไปแล้ว

"นิพพานเป็นอสังขตธรรมโดยพื้นฐานสภาวธรรม ไม่ใช่สังขตธรรม แต่ได้รับสงเคราะห์เข้าในธัมมารมณ์ เพราะเป็นปรมัตถธรรม ที่จะพึงรับรู้ได้ด้วย มโนวิญญาณและต้องเป็นมโนวิญญาณ ที่พัฒนาจนมีมิติละเอียดสุขุมเสมอกันจึงจะรับรู้ได้ นิพพานจึงมิใช่สังขตธรรมโดยสถานภาพเหมือนธัมมารมณ์วิภาคอื่น ๆ"

๕. อนึ่ง แม้มโนวิญญาณ (หรือจิต) ก็เช่นกัน โดยสถานภาพแล้ว เป็นสังขตธรรม เป็นโลกียธรรม แต่ก็สามารถพัฒนาจากระดับต่ำสุดไปสู่ระดับสูงสุด (จากสุดหยาบไปหาสุดละเอียด) หรือจากโลกียะแปรสภาพเป็นโลกุตตระ (จากกามาวจรจิตเป็นรูปาวจรจิต อรูปาวจรจิต และโลกุตตรจิต) นัยหนึ่งจากมโนวิญญาณธาตุ (หรือจิต) ที่เป็นสังขาร พัฒนาสูงขึ้นจนสามารถลุถึงวิสังขาร (หรือเป็นวิสังขารเสียเอง) หากสามารถกำจัดกิเลสตัณหา (สังโยชน์ ๑๐) ให้หมดสิ้นไป ซึ่งเรียกตามภาษาธรรม (ธรรมาธิษฐาน) ก็ว่า **จิตเป็นผู้ลุถึงวิสังขาร** (วิสงฺขารคตํ จิตฺตํ ตณฺหาน ขยมชฺฌคา - ๒๕/๒๑) หรือจะว่าตามปุคคลาธิษฐาน (ภาษาคน) ก็คือ **บุคคลเป็นผู้เข้าถึงวิสังขาร** (อุปธิวิเวโก จ นิรูปธีนํ วิสงฺขารคตานํ - ๒๕/๓๓, ๒๒๙)

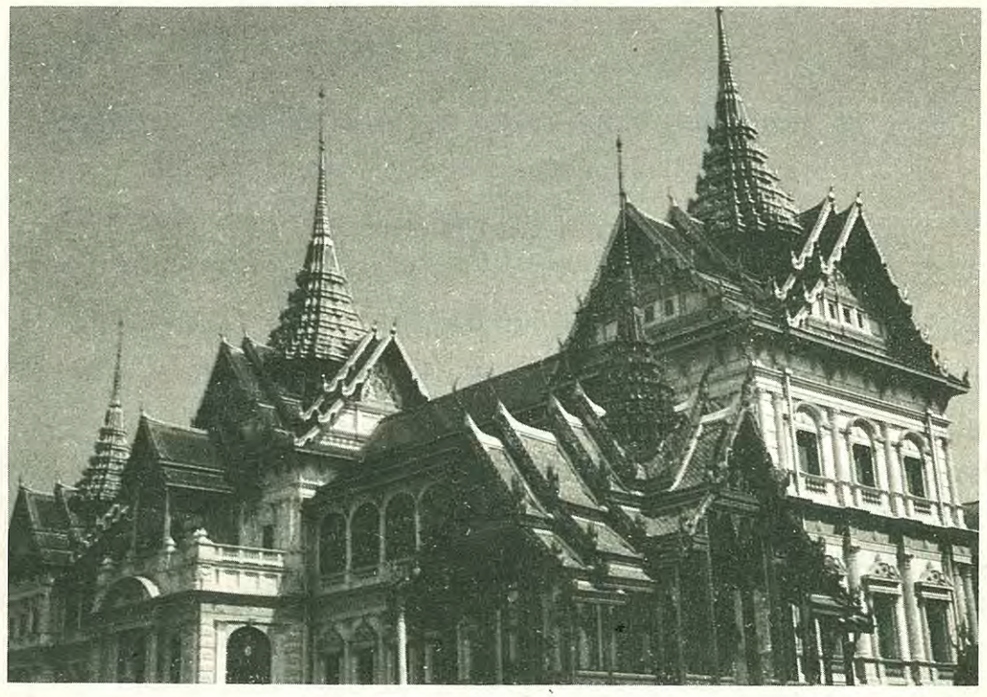

มนุษยชาตินั้นจะเป็นปุถุชนหรืออริยบุคคล ก็ดูกันที่จิตนี่เอง ไม่ใช่ที่ร่างกาย อาภรณ์ หรือฐานันดรศักดิ์ จะเป็นพาลหรือบัณฑิต - (๑๔/๔๖๘) เป็นโมฆบุรุษหรือวิญญูบุรุษ - (๑๓/๒๓๘-๙) ก็เช่นกัน ดูได้ที่จิต โดยตามสังเกต**พฤติของจิต** ที่สำแดงออกเป็นพฤติกรรมทางกายและวจี (หรือด้วยเจโตปริยญาณหากสามารถ)

ดวงจิตที่กอปรด้วยสังโยชน์ ๑๐ ก็เป็นปุถุชน แล้วที่ปลอดจากสังโยชน์ ๑๐ ก็เป็นพระอริยบุคคลตามสมควรแก่ลำดับภูมิธรรม จนถึงพระอริยบุคคลในอันดับสูงสุดคืออรหัต แล้วมโนวิญญาณหรือจิตในระดับสูงสุดนี้ก็คืออัตตาวิมุตติ (พระนิพพาน หรือพระผู้ทรงสภาวะนิพพาน หรือพระผู้บรรลุนิพพาน) แล้ว หากประสงค์ จะเปลี่ยนมาใช้โวหารปรัชญาตะวันออกว่า "ปรมาตมัน" ก็ไม่ผิดกติกาอันใด **ขอเพียงแต่ว่า ความเข้าใจในสารัตถะต้องให้ตรงกัน** ด้วยเหตุนี้จึงมีปาฐะปรากฏอยู่ทั่วพระไตรปิฎกว่า

"วิญญาณ (หนึ่งในขันธ์ ๕) ดับ หากแต่จิต (อัตตาวิมุตติหรือปรมาตมัน) หลุดพ้น" ดังเช่น

"**วิญฺญาณสฺส นิโรเธน**	ตณฺหาขยวิมุตฺติโน
ปชฺโชตสฺเสว นิพฺพานํ	**วิโมกฺโข โหติ เจตโส**" - (๒๐/๕๓๐)
"อสลฺลีเนน จิตฺเตน	เวทนํ อชฺฌวาสยิ
ปชฺโชตสฺเสว นิพฺพานํ	วิโมกฺโข เจตโส อหุ" - (๑๐/๑๔๘)

๗

"สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตา = สพฺเพ ธมฺมา นาลํ อภินิเวสาย"
- ธรรมทั้งปวงเป็นอนัตตา = ธรรมทั้งปวงไม่ควรยึดมั่น -

"สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตา"

อานันทสูตร - (๑๘/๘๐๑) และอรรถกถามิได้อธิบายว่า "สพฺเพ ธมฺมา-ธรรมทั้งปวง" ได้แก่ธรรมะฝ่ายใด สังขตะ (โลกียะ) อสังขตะ (โลกุตตระ) หรือทั้งสังขตะและอสังขตะ

อุปปาทสูตรหรือธรรมนิยามสูตร - (๒๐/๕๗๖) และอรรถกถาก็มิได้ไขความไว้เช่นกัน

ธรรมบท - (๒๕/๓๐) และอรรถกถาได้อธิบายไว้อย่างชัดเจนว่า **"สพฺเพ ธมฺมา" ได้แก่ สังขตธรรม (ปัญจขันธ์) ไม่รวมถึงอสังขตธรรม (ขันธวินิมุตหรือธรรมขันธ์) นั่นคือ สพฺเพ ธมฺมา หมายเฉพาะโลกียธรรม ไม่ได้รวมถึงโลกุตตรธรรม**

อรรถกถาธรรมบทถูกต้องหรือไม่ ?

พุทธธรรมกล่าวโดยสังเขป สามารถจำแนกเป็น ๒ วิภาคใหญ่ ๆ คือสังขตธรรมและอสังขตธรรม-(๒๐/๔๘๖) แล้ว "สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตา" (ธรรมทั้งปวงเป็นอนัตตา) ก็หมายถึงสังขตธรรมเท่านั้น ไม่ได้รวมถึงอสังขตธรรม

เมื่อ **สังขตธรรมหรือปัญจขันธ์เป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา (ยทนิจฺจํ ตํ ทุกฺขํ ยํ ทุกฺขํ ตทนตฺตา-๑๗/๙๑, ๙๓) อสังขตธรรมหรือขันธวินิมุต ซึ่งเป็นปฏิโยคีภาวะ มีสภาพตรงข้ามกับสังขตธรรม ย่อมจะต้องเป็นนิจจัง สุขัง อัตตา (ยํ นิจฺจํ ตํ สุขํ ยํ สุขํ ตทตฺตา)**

ธรรมบทอรรถกถาที่ยืนยันว่า "สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตา" - ธรรมทั้งปวงเป็นอนัตตา" หมายถึงสังขตธรรม (ปัญจขันธ์) เท่านั้น จึงเป็นสิ่งถูกต้อง เพราะนอกจากจะสอดคล้องกับอรรถกถาด้วยกันแล้วยังสอดคล้องกับตรรกญาณโดยทั่วไปด้วย

กรณีสอดคล้องกับอรรถกถา

วิภังค์อรรถกถา - (๓๕/๘๓๙) ซึ่งอธิบายฐานาฐานญาณที่ว่า "พระตถาคตในโลกนี้ย่อมทรงทราบว่า ข้อที่บุคคลผู้ถึงพร้อมทิฐิจะพึงยึดถือ**สังขาร**อะไร ๆ โดยความเป็นของเที่ยง (กญฺจิ สงฺขารํ นิจฺจโต)...**สังขาร**อะไร ๆ โดยความเป็นสุข (กญฺจิ สงฺขารํ สุขโต)...**ธรรม**อะไร ๆ โดยความเป็นอัตตาตัวตน (กญฺจิ ธมฺมํ อตฺตโต) นั้น ไม่ใช่เหตุ ไม่ใช่ปัจจัย ไม่ใช่ฐานะที่จะมีได้ ย่อมทราบทราบว่า ข้อที่ปุถุชนพึงยึดถือ**สังขาร**อะไร ๆ โดยความเป็นของเที่ยง...**สังขาร**อะไร ๆ โดยความเป็นสุข...**ธรรม**อะไร ๆ โดยความเป็นอัตตาตัวตนนั้นแล เป็นฐานะที่หาได้ เป็นฐานะที่มีได้..." ก็ได้ไขความคำว่า "กญฺจิ ธมฺมํ-ธรรมอะไร ๆ (= ธรรมทั้งปวง)" ว่า ได้แก่ปัญจขันธ์ (สังขตธรรม) ดังนี้

"ในอัตตวาทะพระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสคำว่าสังขารดังนี้ ก็เพื่อจะทรงสงเคราะห์ซึ่งบัญญัติมีกสิณบัญญัติเป็นต้น จึงตรัสว่าธรรมอะไร ๆ (กญฺจิ ธมฺมํ) ดังนี้ - (วิภังค์อรรถกถา)

แสดงชัดว่า ในกรณีนิจจวาทะและสุขวาทะ พุทธองค์จะตรัสคำว่า "สังขารอะไร ๆ" (กญฺจิ ธมฺมํ) ดังนี้ - (วิภังค์อรรถกถา)

แสดงชัดว่า ในกรณีนิจจวาทะและสุขวาทะ พุทธองค์จะตรัสคำว่า "สังขารอะไร ๆ" (กญฺจิ สงฺขารํ) ซึ่งก็คือสังขารทั้งปวง แต่ในกรณีอัตตวาทะกลับตรัสว่า "ธรรมอะไร ๆ" (กญฺจิ ธมฺมํ) ซึ่งก็เท่ากับธรรมทั้งปวง ทั้งนี้ก็เพราะพระองค์ทรงประสงค์จะให้หมายรวมทั้งสังขารและบัญญัติต่าง ๆ เช่น กสิณ ๑๐ เป็นต้น (กสิณ ๑๐ เป็นบัญญัติ เป็นชื่อเรียกขาน แต่เนื้อหาสาระที่ใช้ทำกสิณเป็นสังขารหรือสังขตธรรม) ฉะนั้น "ธรรมอะไร ๆ ซึ่งก็คือธรรมทั้งปวงเป็นอนัตตา" จึงหมายถึงสังขตธาตุ สังขตธรรม มิได้รวมถึงอสังขตธาตุ อสังขตธรรม

กรณีสอดคล้องกับตรรกญาณ

ตามหลักตรรกศาสตร์ **เมื่อสังขตธรรม (ปัญจขันธ์) เป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา อสังขตธรรม** (ธรรมขันธ์) **ซึ่งเป็นปฏิโยคีภาวะ มีสภาพตรงกันข้าม ย่อมจะเป็นนิจจัง สุขัง อัตตา** สสารกินที่และมีน้ำหนัก พลังงานซึ่งมีสภาพตรงกันข้าม ย่อมจะไม่กินที่และไร้น้ำหนัก

สังขตธรรม (ปัญจขันธ์)	**อสังขตธรรม** (ธรรมขันธ์)
๑. อนิจฺจํ	๑. นิจฺจํ
๒. ทุกฺขํ (อสุขํ)	๒. สุขํ (อทุกฺขํ)
๓. อนตฺตา	๓. อตฺตา

หลักฐานดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า **"สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตา" หมายถึงสังขตธรรมเท่านั้น มิได้คลุมถึงอสังขตธรรม กล่าวคือไม่รวมถึงมรรค ๔ ผล ๔ และนิพพาน ๑**

การอ้างเหตุผลตามหลักตรรกศาสตร์ดังกล่าวนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าก็ทรงรับรอง ดังจะเห็นได้จากลักษณะสังขตะและลักษณะอสังขตะอย่างละ ๓ ประการ - ๒๐/๔๘๖, ๔๘๗) นั่นคือ สังขตธรรมมีลักษณะเกิดขึ้น ดับไป และขณะตั้งอยู่ก็แปรปรวน (อญฺญถตฺตํ) อสังขตธรรม **ซึ่งเป็นปฏิโยคีภาวะ** ย่อมจะมีลักษณะไม่เกิด ไม่ดับ และขณะตั้งอยู่ก็คงที่ (อนญฺญถตฺตํ)

๒

"สพฺเพ ธมฺมา นาลํ อภินิเวสาย"

ใช่แต่เท่านั้น ปาพจน์ที่ว่า "สพฺเพ ธมฺมา นาลํ อภินิเวสาย" (ธรรมทั้งปวงไม่ควรยึดมั่น) ก็เป็นประจักษ์พยานที่ดี - (๑๒/๔๓๔, ๑๘/๙๖, ๒๓/๕๘)

เพราะเหตุใดธรรมทั้งปวงจึงไม่ควรยึดมั่น ?

เพราะธรรมทั้งปวงหมายถึงสังขตธรรม (มิใช่อสังขตธรรม) **สังขตธรรมทั้งปวงเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา สังขตธรรมทั้งปวงจึงไม่ควรยึดมั่น** ซึ่งจะเห็นได้จากอรรถกถาต่อไปนี้

"บทว่า **สพฺเพ ธมฺมา นาลํ อภินิเวสาย** นี้อธิบายว่า **ขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘ ชื่อว่าธรรมทั้งปวง ธรรมแม้ทั้งหมดเหล่านั้น ไม่ควร คือไม่เรียน ไม่ปรารถนา ไม่ประกอบไว้ด้วยความยึดมั่นด้วยอำนาจแห่งตัณหาและทิฏฐิ** เพราะเหตุไร? **เพราะไม่ดำรงอยู่โดยอาการที่บุคคลจะถือเอาได้ จริงอยู่ธรรมทั้งหลายมีขันธ์ ๕ เป็นต้นนั้น แม้จะถือว่าเป็นของเที่ยง ความไม่เที่ยงเท่านั้นย่อมเกิดขึ้น แม้จะถือว่าเป็นสุข ความทุกข์เท่านั้นย่อมถึงพร้อม แม้จะถือว่าเป็นอัตตา อนัตตาเท่านั้นย่อมปรากฏ** เพราะฉะนั้นบุคคลจึงไม่ควรยึดมั่น..." -(อรรถกถาจูฬตัณหาสังขยสูตร)

"บทว่า **สพฺเพ ธมฺมา ได้แก่ธรรมที่เป็นไปในภูมิ ๓ (เตภูมิกธรรม) ทั้งหมด** บทว่า นาลํ อภินิเวสาย ความว่า ไม่ควรถือมั่น คือไม่ควรเพื่อจะยึดถือโดยลูบคลำ บทว่า สพฺพนิมิตฺตานิ ได้แก่ สังขารนิมิตทั้งหมด บทว่า **อญฺญโต ปสฺสติ ได้แก่ชนที่มีความยึดมั่นอันมิได้กำหนดรู้ ย่อมเห็นโดยประการใด ย่อมเป็นโดยประการอื่นจากประการนั้น จริงอยู่ชนผู้มีความยึดมั่นอันมิได้กำหนดรู้ ย่อมเห็นนิมิต (สังขาร) ทั้งปวงโดยเป็นอัตตา ส่วนผู้ยึดมั่นอันได้กำหนดรู้แล้ว ย่อมเห็นโดยเป็นอนัตตา ไม่เห็นโดยเป็นอัตตา"** - (อรรถกถาทุติยอวิชชาสูตร)

"ในคำว่า **สพฺเพ ธมฺมา นาลํ อภินิเวสาย** นี้มีวินิจฉัยดังต่อไปนี้ ชื่อว่า **ธรรมทั้งปวง คือขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘ ธรรมทั้งหมดนั้นไม่ควร คือไม่ถูก ไม่ชอบ ไม่เหมาะ ที่จะยึดมั่นด้วยอำนาจตัณหาและทิฏฐิ** เพราะเหตุไร? ธรรมจึงไม่ควรถือมั่น **เพราะธรรมเหล่านั้นไม่ตั้งอยู่โดยอาการที่จะยึดถือไว้ จริงอยู่ธรรมเหล่านั้น แม้จะยึดถือเอาว่าสังขารทั้งหลายเป็นของเที่ยงเป็นสุขและเป็นอัตตา ก็ย่อมสำเร็จผลว่าเป็นของไม่เที่ยงเป็นทุกข์และเป็นอนัตตาอยู่นั่นเอง** เพราะเหตุนั้นพระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่า ไม่ควรถือมั่นดังนี้" - (อรรถกถาโมคคัลลานสูตร)

รวมความว่า สพฺเพ ธมฺมา - ธรรมทั้งปวง อันได้แก่ขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘ หรือ เตภูมิกธรรม ตามทัศนะอรรถกถาดังกล่าว ก็คือสังขตธรรม (สังขาร) ไม่รวมถึงอสังขตธรรม (วิสังขาร) แต่อย่างใด

จึงเป็นอันยุติได้ว่า "สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตา" หรือ "สพฺเพ ธมฺมา นาลํ อภินิเวสาย" เป็นเรื่องของสังขาร (สังขตะ ปัญจขันธ์ อุปธิ วัฏธรรม โลกียะ ฯลฯ) **ไม่เกี่ยวกับวิสังขาร (อสังขตะ ธรรมขันธ์ นิรูปธิ วิวัฏธรรม โลกุตตระ ฯลฯ)**

อย่างไรก็ตาม เรื่องอัตตาและอนัตตานี้ หากยังมีความคลางแคลงใจอยู่ ขอได้โปรดทบทวนดูจากคัมภีร์ปฏิสัมภิทามรรคตอนว่าด้วยทิฏฐิกถา ก็ย่อมจะพบว่า "ธรรมทั้งปวงที่ไม่ควรยึดมั่นว่าเป็นอัตตานั้น **ท่านมุ่งถึงสังขตธรรมหรือปัญจขันธ์เท่านั้น** มิได้เน้นที่อสังขตธรรม (หรือธรรมขันธ์)"

ความแตกต่างมีเพียงว่า คัมภีร์ปฏิสัมภิทามรรคได้จำแนก "ธรรมทั้งปวงที่ไม่ควรยึดมั่นว่าเป็นอัตตา" ออกเป็น ๒๓ หัวข้อ รวม ๑๙๘ รายการ **ซึ่งโดยสารัตถะแล้วก็คือสังขตธรรมหรือปัญจขันธ์นั่นเอง** ไม่มีอะไรมากไปกว่านี้ - (๓๑/๒๙๔)

เช่นนี้แล้ว ความสงสัยคลางแคลงใจก็จะปลาตนาการไปอย่างที่ไม่กล้าย้อนกลับมาดูหน้าท่านอีกเลย หรือจะให้มั่นคงยิ่งกว่านี้ ท่านก็ควรเสียสละเวลาอันมีค่า**มาเข้าร่วมอบรมภาวนาตามแนววิชชาธรรมกาย ต่อเมื่อได้เข้าถึงธรรมกายแล้ว ท่านก็จะกลายเป็นผู้ที่มีอจลสัทธา (สิ้นสงสัย) ชนิดที่เรียกได้ว่าไม่ต้องเชื่อผู้อื่น (ไม่ต้องขึ้นต่อผู้อื่น) เพราะได้มารู้แจ้งเห็นจริงประจักษ์ชัดด้วยตัวท่านเอง (ปจฺจตฺตํ)**

กราบนมัสการมาด้วยความเคารพอย่างสูง

รศ.ดร.กัมพล สิริมุนินทร์

□□□□

พระธรรมเทศนา เรื่อง กาลทาน

โดย

ชยมงฺคโล ภิกฺขุ

เนื่องในโอกาสพิธีทอดผ้ากฐิน ณ สถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย
อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี
วันอาทิตย์ที่ ๗ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๓๓

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส (๓ จบ)

กาเล ททนฺติ สปญฺญา
กาเลน ทินฺนํ อริเยสุ
วิปฺปสนฺนมนา ตสฺส
เย ตตฺถ อนุโมทนฺติ
น เตน ทกฺขินา โอนา
ตสฺมา ทเท อปฺปฏิวานจิตฺโต
ปุญฺญานิ ปรโลกสฺมึ
วทญฺญู วีตมจฺฉรา,
อุชุภูเตสุ ตาทิสุ,
วิปุลา โหติ ทกฺขิณา,
เวยฺยาวจฺจํ กโรนฺติ วา,
เตปิ ปุญฺญสฺส ภาคิโน,
ยตฺถ ทินฺนํ มหปฺผลํ,
ปติฏฺฐา โหนฺติ ปาณินนฺติ ฯ

บัดนี้อาตมภาพจะได้อธิบายขยายความพระบาลีมีมา ในกาลทานสูตร ดังที่ได้นำมาแสดงในเบื้องต้น นี้มีคำแปลว่า **กาเล ททนฺติ สปญฺญา วทญฺญู วีตมจฺฉรา กาเลน ทินฺนํ อริเยสุ อุชุภูเตสุ ตาทิสุ วิปฺปสนฺนมนา** ทายกทายิกาทั้งหลายเหล่าใดมีปัญญา รู้คำพูด (จุดประสงค์ของผู้ขอ) ไม่ตระหนี่ มีใจเลื่อมใสแล้วในพระอริยเจ้าทั้งหลาย ที่เป็นคนตรงคงที่ ให้ทานในเวลาที่เป็นกาล **ตสฺส วิปุลา โหติ ทกฺขิณา** ทักษิณาของทายกนั้นย่อมมีผลไพบูลย์, **เย ตตฺถ อนุโมทนฺติ เวยฺยาวจฺจํ กโรนฺติ วา** ชนพวกใดร่วมอนุโมทนา หรือช่วยขวนขวายในทานนั้น **เตปิ ปุญฺญสฺส ภาคิโน** แม้คนที่ร่วมอนุโมทนา หรือ

ช่วยขวนขวายในทานเหล่านั้น ย่อมเป็นผู้มีส่วนได้บุญด้วย **น เตน ทกฺขิณา โอนา** ทักษิณาทานของทายกนั้นมิได้ลดน้อยลงไปเพราะเหตุแห่งการอนุโมทนาหรือช่วยขวนขวายในทานของทายกเหล่านั้นเลย, **ตสฺมา ทเท อปฺปฏิวานจิตฺโต ยตฺถ ทินฺนํ มหปฺผลํ** เพราะฉะนั้น ทายกพึงมีจิตไม่ท้อถอยให้ทานในบุญเขตที่ถวายแล้วมีผลมาก, **ปุญฺญานิ ปรโลกสฺมึ ปติฏฺฐา โหนฺติ ปาณินํ** เพราะบุญทั้งหลายเป็นที่พึ่งของเหล่าสัตว์ในโลกหน้า ฉะนี้ฯ

เนื้อความตามพระธรรมภาษิตนี้ก็มีว่า ทายกทายิกา คือผู้ให้ทั้งชายและหญิงใด เป็นผู้มีปัญญา คือเป็นผู้รู้จักเหตุปัจจัยแห่งความเจริญและความเสื่อม รู้จักบาปบุญคุณโทษ รู้จักธรรมที่เป็นแก่นสารสาระประโยชน์แก่ชีวิต มีพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ เป็นต้น รู้จักสิ่งที่มิใช่แก่นสารสาระ-ที่มิใช่ที่พึ่งอันประเสริฐที่แท้จริงของชีวิต มีลาภ ยศ สักการะ สรรเสริญ และสุขด้วยกามคุณทั้งหลาย เป็นต้น ตามความเป็นจริงอย่างไร เป็นผู้รู้ถ้อยคำคือความประสงค์ของพระภิกษุผู้ขอ เป็นผู้ไม่ตระหนี่ มีจิตใจเลื่อมใสแล้วในพระอริยเจ้าทั้งหลาย ที่เป็นผู้ประพฤติปฏิบัติตรงตามพระธรรมและพระวินัยอันพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ดีแล้ว เป็นผู้คงที่ คือไม่หวั่นไหวในโลกธรรม มีลาภ ความเสื่อมลาภ ยศ ความเสื่อมยศ สรรเสริญ-นินทา สุข-ทุกข์ และเป็นผู้คงที่หรือเป็นผู้เที่ยงแท้ต่อพระนิพพาน ซึ่งเป็นธรรมชาติเที่ยง เป็นบรมสุข และยั่งยืน (คือไม่ต้องเปลี่ยนแปลงแปรผันไปตามเหตุปัจจัย) ไม่จุติ คือไม่เคลื่อน ไม่เกิด-แก่-เจ็บ-และตายอีก เป็นอมตธรรม ทายกทายิกาผู้มีปัญญาอย่างนี้ให้ทานในเวลาอันควร คือในโอกาสที่พระภิกษุผู้เช่นนั้นมีความประสงค์ต้องการเครื่องอุปโภคบริโภคใช้สอย ทานของทายกทายิกาทั้งหลายเหล่านั้นถวายแล้วด้วยจิตใจอันเลื่อมใสศรัทธาด้วยปัญญาอันเห็นชอบอย่างนั้น ย่อมมีผลมากด้วยว่าพระภิกษุสงฆ์ผู้เป็นพระอริยเจ้าทั้งหลายเหล่านั้น หรือแม้พระภิกษุผู้เป็นสมมุติสงฆ์ ผู้ตั้งใจประพฤติปฏิบัติชอบ ผู้ตั้งใจศึกษาและปฏิบัติตรงตามพระธรรมและพระวินัย เช่นนั้น ก็ชื่อว่าผู้ควรแก่การรับทานของทายกทายิกา อันนับเป็นบุญเขตแก่ผู้ต้องการบุญ อันจะสั่งสมขึ้นเป็นบารมี อุปบารมี และปรมัตถบารมี ติดตามให้ผลประดุจดังว่าเงาคอย

ติดตามผู้ใจบุญนั้นตลอดไปตราบเท่าถึงบรรลุมรรคผลนิพพาน ที่สิ้นสุดแห่งทุกข์ทั้งปวง ไม่แต่เท่านั้น ชนอื่นใดเป็นผู้ร่วมอนุโมทนาด้วยหรือผู้ช่วยขวนขวายในทานกุศลนั้น ย่อมเป็นผู้มีส่วนในกุศลผลบุญนั้นด้วย แม้กระนั้น ทักษิณาทานของทายกทายิกาทั้งหลายเหล่านั้น ก็มิได้ลดน้อยลง เพราะเหตุที่มีผู้ร่วมอนุโมทนาหรือผู้ช่วยขวนขวายในทานกุศลนั้น แท้ที่จริงแล้ว ทักษิณาทานที่มีผู้ร่วมอนุโมทนาและผู้ช่วยขวนขวายในกิจการทานกุศล และเป็นผู้มีส่วนในทักษิณาทานด้วยนั้น กลับยิ่งสะท้อนย้อนกลับมาสู่ทายกทายิกาผู้ถวายทานนั้นเป็นทับทวีเสียอีก อุปมาดั่งว่า ทายกทายิกาทั้งหลายมีประทีป คือบุญกุศลส่องสว่างอยู่กับตน แล้วมีชนเหล่าอื่นมาต่อประทีปหรือโคมไฟจากท่านส่องสว่างเพิ่มมากขึ้นเพียงใด แสงสว่างแห่งบุญจากผู้ร่วมอนุโมทนาและผู้ร่วมขวนขวายช่วยในกิจการอันเป็นบุญกุศลนั้นย่อมสะท้อนถึงตนให้สว่างไสวเพิ่มยิ่งขึ้นเพียงนั้น เพราะเหตุนั้น ทายกทายิกาผู้มีปัญญาทั้งหลายพึงมีจิตใจอันไม่ท้อถอย ให้ทานในบุญเขตที่มีผลมาก เพราะบุญทั้งหลายเป็นที่พึ่งของสัตว์โลก ที่ว่าบุญเป็นที่พึ่งของสัตว์โลกเพราะเหตุใด ท่านทั้งหลายคงเคยได้ยินสุภาษิตโบราณท่านกล่าวไว้ว่า "ยามบุญมา ปัญญาช่วย ที่ป่วยก็หาย ที่หน่ายก็รัก ยามบุญไม่มา ปัญญาไม่ช่วย ที่ป่วยก็หนัก ที่รักก็หน่าย" เหมือนอย่างว่าบุคคลบางประเภท บุญไม่ชอบทำ แถมยังชอบขัดทางบุญของผู้อื่นเพราะความที่ตนเป็นคนตระหนี่ แต่กรรมไม่ดีชอบสร้างชอบทำเป็นอาจิณ มีการฆ่าสัตว์ตัดชีวิตกบฏคดโกงผู้อื่น หลงติดในอบายมุขต่าง ๆ เป็นต้น อย่างนี้ก็เป็นคนไม่มีบุญที่สร้างสมอบรมไว้ จะประกอบกิจการงานในอาชีพใด ก็ไม่คล่อง ไม่เจริญ กลับฝืดเคือง บางรายตกต่ำ ต้นหาย กำไรสูญ ถึงยากจนข้นแค้น ส่วนกรรมชั่วที่ไม่ดีเมื่อถึงเวลาที่จะให้ผลจากกรรมชั่วคือการฆ่าสัตว์ตัดชีวิตเป็นอาจิณ ก็จะเป็นผลให้เป็นคนขี้โรค อ่อนแอ หรือถึงพิกลพิการ ท่านทั้งหลายลองนึกถึงสภาพบุคคลผู้ทั้งเจ็บไข้ ขี้โรค แต่มีฐานะยากจนข้นแค้น เพราะบุญจากทานกุศลเครื่องหล่อเลี้ยงไม่มี แม้แต่จะอนุโมทนาในทานกุศลของผู้มีจิตศรัทธา ก็ไม่ชอบแต่จะขัดข้อง ครั้นถึงยามขัดสนอับจน ก็อับจนทั้งทรัพย์ ทั้งปัญญา และทั้งผู้อุปถัมภ์ค้ำจุน--บาปคือความชั่ว และบุญ คือคุณความดีด้วยทานกุศล ศีลกุศล และสูงขึ้นไปถึงภาวนากุศล ย่อมให้ผลแก่ผู้ประพฤติปฏิบัติเสมอไป ไม่มียกเว้นแก่ผู้ใด ถึงเวลาก็จะให้ผล ประดุจเงาติดตามตัว หรือ ดั่งล้อหมุนตามรอยเท้าโคไปตลอดฉะนั้น

บุญนี้อยู่ที่ไหน? บุญนั้นท่านสาธุชนทั้งหลายพึงเข้าใจว่า หมายเอาความประพฤติปฏิบัติทางกาย ทางวาจา ทางใจที่ดี ที่เมื่อปฏิบัติไปแล้วให้ผลดีเป็นความสุขความเจริญนั้นอย่างหนึ่ง และมีสภาพเป็นธรรมชาติชำระจิตใจให้ผ่องใสนั้นอีกอย่างหนึ่ง ธรรมชาติคือจิตใจที่ผ่องใส หรือที่มัวหมองด้วยบาปอกุศลนั้นอยู่ที่ไหน? ตั้งอยู่ตรงกลางกำเนิดธาตุธรรมเดิม ก็เมื่อว่าจิตใจของท่านผู้ใจบุญนั้น กระทำ

บ่อย ๆ เข้า ธรรมชาติอันเป็นบุญนั้นก็ช่วยขจัดขัดเกลากิเลสมีความตระหนี่เหนียวแน่น มีความเห็นแก่ตัว เห็นแก่ความสุขส่วนตัว หรือโลภเกินเหตุเหล่านั้นให้จางไปจากจิตใจ จิตใจก็ผ่องใสเมื่อจิตใจผ่องใสแล้ว ตรงกลางกำเนิดธาตุธรรมเดิมอันเป็นที่ตั้งของธาตุละเอียดของขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘ เป็นต้น ก็พลอยให้ธาตุทั้งหลายเหล่านั้นสะอาดบริสุทธิ์ด้วยบุญกุศลดังกล่าวนั้นด้วย เมื่อธาตุละเอียดประกอบด้วยธรรมชาติคือบุญที่ใสสะอาดบริสุทธิ์แล้ว ชีวิตของท่านซึ่งเจริญเติบโตออกมาจากธาตุละเอียดนั้น ก็จะเป็นไปด้วยความสุขความเจริญ ด้วยมนุษย์สมบัติ ได้แก่โภคสมบัติ รูปสมบัติ คุณสมบัติ บริวารสมบัติ เป็นต้น บุญส่งผลอย่างนี้ ปรากฏอยู่ที่ใจของท่าน ใจของท่านมีที่ตั้งถาวร คือเมื่อจะเกิด จะดับ จะหลับ จะตื่น หรือจะเปลี่ยนวาระจิต เป็นอยู่ที่กำเนิดธาตุธรรมเดิมตรงศูนย์กลางกายนั่นเอง เพราะฉะนั้นทะเลบุญอยู่ตรงนั้น เมื่อท่านทั้งหลายได้มีโอกาสกระทำบุญเมื่อใดก็ตาม ให้อิ่มใจในบุญก่อนกระทำ ขณะกระทำ แม้ภายหลังกระทำ ธาตุธรรมของท่านก็จะสะอาดบริสุทธิ์ แม้ก่อนลงมือกระทำบุญ ในขณะทำบุญ และเมื่อทำบุญแล้ว ผลของจิตใจที่สะอาดบริสุทธิ์ก็จะชำระธาตุธรรม เห็น จำ คิด รู้ คือใจของท่าน ซึ่งมีกายซ้อนกาย มีภพซ้อนภพ นับไม่ถ้วนสุดหยาบสุดละเอียดอยู่ตรงกลางกำเนิดธาตุธรรมเดิมนั้น ก็จะส่งผลเป็นความสุขความเจริญ เบื้องต้นก็มนุษย์สมบัติ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วละเอียดยิ่งไปกว่าเป็นทิพยสมบัติ ยิ่งไปกว่าถึงพรหมสมบัติ เมื่อกระทำบ่อย ๆ เนือง ๆ จิตใจคุ้นเคยกับการบุญการกุศล บุญก็จะแก่กล้ากลั่นตัวเองเป็นบารมี เป็นอุปบารมี ปรมัตถบารมี เป็นบาทฐาน เป็นพลวปัจจัยให้ท่านปฏิบัติธรรม ถึงมรรคผลนิพพานที่สิ้นสุดแห่งทุกข์ทั้งปวงได้ บุญเกิดจากใจที่สะอาดบริสุทธิ์ อันมีผลให้กาย วาจา ใจบริสุทธิ์ ส่งผลให้ผู้ใจบุญมีแต่ความสุขความเจริญ ด้วยมนุษย์สมบัติ สวรรค์สมบัติ ถึงนิพพานสมบัติ ด้วยประการฉะนี้.

บัดนี้ท่านทานบดี ทายกทายิกาทั้งหลายอันมี คุณบรรเจิด และคุณหญิงสวลี ชลวิจารณ์ ประธานกรรมการใหญ่กฐินสามัคคี ศาสตราจารย์บัญญัติ สุชีวะ ประธานมูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย ประธานจัดงาน คุณปิยะบุตร ชลวิจารณ์ ประธานกรรมการอุปถัมภ์ และเจ้าภาพร่วมกองกฐินสามัคคีทั้งปวง เป็นผู้มีปัญญา รู้ความประสงค์ของพระภิกษุผู้ขอ ผู้เห็นภัยในวัฏฏะ คือ กิเลสวัฏฏะ กรรมวัฏฏะ และวิปากวัฏฏะ จึงสละชีวิตผู้ครองเรือนมาสู่ร่มผ้ากาสาวพัสตร์ เพื่อศึกษา อบรมและประพฤติปฏิบัติให้ตรงตามพระธรรมพระวินัยอันพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ดีแล้ว ยังช่วยสืบบวรพระพุทธศาสนาทั้งประพฤติปฏิบัติธรรมอันสมควรแก่ธรรมเอง และเผยแพร่พระสัทธรรมอันตนได้ศึกษาอบรมมาแล้วนั้น แก่ผู้อื่นให้ประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมพระวินัยนี้ ทานบดีทั้งหลายดังกล่าวนี้ เป็นผู้ปราศจากความตระหนี่ เป็นผู้มี

จิตใจเลื่อมใสแล้วในพระรัตนตรัย ดั่งนี้ จึงบริจาคทานตามกาล คือน้อมนำวัตถุทานคือ กฐินทาน สามัคคี พร้อมทั้งบริวารทั้งหลายแด่พระภิกษุสงฆ์ผู้อยู่จำพรรษาครบไตรมาส จำนวน ๒๒ รูป ณ สถาบันฯ อันเป็นสำนักปฏิบัติธรรมแห่งนี้ จัดเป็นการหว่านอริยทรัพย์ลงในบุญเขตที่จะให้ผลอันไพบูลย์ ประดุจดังว่าชาวนาผู้ฉลาด หว่านเมล็ดข้าวพันธุ์ดี ในที่นาอันอุดม ด้วยบรรยากาศอันเหมาะสม ย่อมเจริญงอกงามมีผลดกมาก ฉันใด ทักษิณาทานในบุญเขต คือในที่มีพระภิกษุสงฆ์ตั้งใจประพฤติปฏิบัติธรรมโดยชอบอยู่ ย่อมให้ผลไพบูลย์ติดตามท่านทานบดี ทายกทายิกาผู้ใจบุญ ฉันนั้น

เทสนาปริโยสาเน ในกาลอวสานเป็นที่จบลงแห่งพระธรรมเทศนานี้ พอสมควรแก่เวลา เอเตน สจฺจวชฺเชน ด้วยอำนาจแห่งความสัจจ์ที่ได้อ้างธรรมปฏิบัติและพระสัทธรรมของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาตั้งแต่ต้นจนอวสานนี้ สทา โสตถี ภวนฺตุ เต ขอความสุขสวัสดีจงมีแก่ท่านผู้ฟังทั้งหลาย อาตมาภาพชี้แจงแสดงมา พอสมควรแก่เวลา ขอสมมติยุติธรรมมีกถา โดยอรรถนิยมความเพียงเท่านี้ เอวํ ก็มีด้วยประการฉะนี้.

□□□□

ตอบปัญหาธรรม

ชยมงฺคโล ภิกฺขุ

ถาม การเจริญภาวนาตามแนววิชชาธรรมกาย เป็นอานาปานสติหรือไม่?

ตอบ อาตมาก็จะถือโอกาสตอบปัญหาธรรมที่มีผู้ถามมา ๒-๓ ข้อ ซึ่งก็เป็นเรื่องราวเบื้องต้นของการปฏิบัติภาวนาธรรม

ท่านหนึ่งไม่ระบุชื่อถามมาบ่อย ๆ ว่าหลวงพ่อเคยสอนบ้างไหม ว่าการเจริญภาวนาตามแนววิชชาธรรมกายนี้ เป็นอานาปานสติด้วย

ขอเจริญพรให้ทราบว่า**เป็น** และ**หลวงพ่อก็แนะนำสั่งสอน** มีอยู่ในพระธรรมเทศนาของท่าน แต่ท่านไม่พูดเรื่องนี้มาก ที่อาตมาจะกล่าวต่อไปนี้ โปรดเข้าใจว่าการเจริญภาวนาธรรมตามแนวนี้ มีวิธีปฏิบัติในขั้นสมถะหลายอย่างรวมกัน นับตั้งแต่ **เอาผลในระดับอุคคหนิมิตของอาโลกกสิณ คือ กสิณแสงสว่าง เอามาใช้เป็นเบื้องต้นของพระกัมมัฏฐาน** คือให้นึกถึงดวงแก้วใส ณ ศูนย์กลางกายนี้ ก็เป็นอาโลกกสิณ ซึ่งผู้เพ่งกสิณแสงสว่าง เมื่อได้ประมาณอุคคหนิมิตจะเห็นเป็นดวงใส หลวงพ่อเอาผลของอาโลกกสิณในระดับนี้ เอามาเป็นเบื้องต้นเป็นบริกรรมนิมิตนึกให้เห็นดวงใส **เพื่อให้ใจรวมหยุดเป็นจุดเดียวได้โดยง่าย เพราะเมื่อนึกเห็นใจเห็นอยู่ที่ไหน ใจก็อยู่ที่นั่น**

ใจประกอบด้วยธรรมชาติ ๔ อย่าง ภาษาพระเรียก เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ โดยธรรมปฏิบัติหลวงพ่อเรียก **เห็น จำ คิด รู้** จริง ๆ แล้วมีลักษณะเป็นดวงใสซ้อนกันอยู่เป็นชั้น ๆ เข้าไปข้างใน ศูนย์กลางตรงกัน ซึ่งขยายส่วนหยาบออกมาจากธาตุละเอียดของนามขันธ์ ๔ คือ **เวทนาขันธ์** ขยายออกเป็น "ดวงเห็น" ขนาดประมาณเท่าเบ้าตา "ดวงจำ" ประมาณเท่าลูกตาทั้งหมด ขยายส่วนหยาบออกมาจาก**สัญญาขันธ์** "ดวงคิด" ประมาณเท่าลูกตาดำแต่ใส ซ้อนกันอยู่เป็นชั้น ๆ

ที่ขยายส่วนหยาบออกมาจาก**สังขารขันธ์** "ดวงรู้" ประมาณเท่าแววตา ใสบริสุทธิ์ อยู่กลางเห็น จำ คิด นั่นขยายส่วนหยาบออกมาจากธาตุละเอียดของ**วิญญาณขันธ์** รวมเป็นนามขันธ์ ๔

ธาตุละเอียดของนามขันธ์ ๔ นี้ ซ้อนกันอยู่เป็นชั้น ๆ เข้าไป ณ ภายใน ตรงกลางรูปขันธ์ กลางกำเนิดธาตุธรรมเดิม

ทีนี้เมื่อใจเห็น ท่านเลยเรียกว่า "**ดวงเห็น**" เพราะเห็นด้วยใจ ธาตุเห็นอยู่ในท่ามกลางนั้น ใจเห็นดวงแก้ว **จำ** อยู่ที่ดวงแก้ว **คิด** ตรึกนึกอยู่ที่ดวงแก้ว **รู้** อยู่ที่ดวงแก้วกลางของกลางนั้น รวมหยุดเป็นจุดเดียวกัน ใจจะเป็นสมาธิแนบแน่นมั่นคงเร็ว และเป็นที่เกิดที่เจริญของทิพพจักขุ ทิพพโสต นี่วิธีปฏิบัติขั้นสมถะประการหนึ่งที่สำคัญ ที่ท่านเอามาไว้ให้**เหมาะกับจริตอัธยาศัยของบุคคลทุกประเภท โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเภทที่มักฟุ้งซ่านเสมอ**

นอกจากนั้น **ยังเอาพุทธานุสติมาเป็นบริกรรมภาวนาว่า "สัมมา อะระหัง ๆ"** ซึ่ง "**สัมมา**" มาจาก "สัมมาสัมพุทโธ" แปลว่า พระผู้ตรัสรู้แล้วเองโดยชอบ หมายเอาพระปัญญาคุณของพระพุทธเจ้า "**อะระหัง**" หมายเอาหรือแปลว่า พระผู้ไกลจากกิเลส หมายเอาพระวิสุทธิคุณของพระพุทธเจ้า ท่านให้ท่อง **สัมมา อะระหัง ๆ** นั่น**เป็นพระนามใหญ่ของพระพุทธเจ้า ควบพระพุทธคุณในข้อปัญญาคุณและพระวิสุทธิคุณของพระพุทธเจ้า** ซึ่งเป็นเรื่องใหญ่ **เป็นพุทธานุสติ ซึ่งก็ควบเอาธัมมานุสติ สังฆานุสติเข้าด้วยกัน** ธัมมานุสติก็คือ

ธรรมฝ่ายบุญฝ่ายกุศล ใจสะอาดบริสุทธิ์ด้วยธรรมฝ่ายบุญฝ่ายกุศล นั่นแหละ สัมมา อะระหัง ควบตั้งแต่พุทธานุสติ ธัมมานุสติ ถึงสังฆานุสติ คือน้อมพระพุทธคุณมาสู่ใจเราผู้ปฏิบัติผู้รักษาพระสัทธรรมของพระพุทธเจ้า ถ้ารู้จักวิเคราะห์จะเห็นเลย **สัมมา อะระหัง** คำเดียว **จึงศักดิ์สิทธิ์ด้วยใครทำบ่อย ๆ ใจใส ใจหยุด ใจนิ่ง ศักดิ์สิทธิ์ คือสำเร็จได้ด้วยใจ ตรึกอธิษฐานใด ๆ โดยชอบย่อมสำเร็จตามระดับภูมิธรรมของตน** นี่ สัมมา อะระหัง ดีอย่างนี้ เป็นพระนามใหญ่ของพระพุทธเจ้า นี่เอามา ๒ เรื่อง อาโลกกสิณ กับพุทธานุสติ ซึ่งควบเอาธัมมานุสติ สังฆานุสติเข้าไว้ อันนี้**เหมาะกับผู้มีจริตอัธยาศัยชอบวิตกวิจารณ์ คือไม่ค่อยเชื่ออะไรง่าย ๆ** น้อมเอาพระพุทธคุณ พระธรรมคุณ พระสังฆคุณเข้ามา ก็ทำให้ใจอ่อนโยนได้ ให้นึกถึงบุญกุศลของตัวด้วย นี่ ๒ อย่าง

อย่างที่ ๓ ก็คือ **ให้ตั้งใจไว้ตรงกลางกายซึ่งเป็นที่ตั้งกำเนิดธาตุธรรมเดิม** อันนี้ **พระเดชพระคุณหลวงพ่อกำหนดฐานที่ตั้งใจไว้ สำคัญนัก เพราะตรงนั้นเป็นที่ตั้งของธรรมในธรรมฝ่ายบุญฝ่ายกุศล** และก็**กายในกาย เวทนาในเวทนา จิตในจิต** คือ **ทั้งธรรมและกายและใจตั้งอยู่ตรงนั้น ณ ภายในมีเท่าไร สุดละเอียดเพียงไหน อยู่ตรงนั้นถึงนิพพานทีเดียว**

เพราะฉะนั้น ท่านให้เอาใจไปจรดไว้ตรงนั้น ที่นี้ศูนย์กลางกาย ซึ่งเป็นที่ตั้งกำเนิดธาตุธรรมเดิม อยู่เหนือระดับสะดือ ๒ นิ้วมือ ถ้าท่านหายใจเข้าออก ท่านจะพบว่าลมหายใจเข้าไปจนสุดนั้น สุดตรงศูนย์กลางกายตรงระดับสะดือพอดี และก็ตั้งต้นหายใจตรงนั้น เป็นต้นทางลมและก็เป็นปลายทางลมหายใจเข้าออก ศูนย์กลางกายตรงระดับสะดือพอดี **ใจหยุดก็ต้องไปหยุดตรงนั้น** เขาเรียกว่า "กลางพระนาภี"

พระพุทธเจ้าทรงสอนอานาปานสติ เมื่อลมหยุดก็ไปหยุดกลางพระนาภี ถึงให้กำหนดใจกี่ฐาน ๆ ก็แล้วแต่ สำหรับผู้ทำอานาปานสติ กำหนดที่ตั้งสติลมหายใจผ่านเข้าออกทางปากช่องจมูกหรือปลายจมูก ที่ลำคอ และที่กลางพระนาภี นี่อย่างน้อย ๓ ฐาน เขามักจะกำหนดกัน กำหนดอานาปนสติ ๓ ฐาน เป็นอย่างน้อย กำหนดอะไร กำหนดสติรู้ลมหายใจเข้าออกกระทบอย่างน้อย ๓ ฐาน นี้สำหรับผู้ปฏิบัติทั่วไป แต่เมื่อลมละเอียดเข้าไป ๆ ๆ แล้ว โดยธรรมชาติลมหายใจมันจะสั้นเข้า ๆ ๆ ละเอียดเข้า

ทรงสอนว่าลมหายใจเข้าออกพึงมีสติรู้ ลมหยาบ ลมละเอียด ลมหายใจยาว ลมหายใจสั้น พึงรู้ มีสติรู้ จนถึงลมหยุด หยุดที่ไหน? หยุดที่กลางพระนาภี หยุดกลางพระนาภี **ก็คือศูนย์กลางกายนั่นแหละ ตรงที่สุดลมหายใจเข้าออก หรือที่ตั้งต้น** หรือจะเรียกว่าต้นทางลม หรือปลายทางลม ก็แล้วแต่จะเรียก จริง ๆ แล้ว**อยู่ตรงกลางกาย ตรงระดับสะดือพอดี** ที่หลวงพ่อเรียกว่า**ศูนย์กลางกายฐานที่ 6**

แต่ว่า **ถ้าว่าเอาใจไปจรดตรงนั้นนะ จะไม่เห็นธรรมในธรรม กายในกาย จิตในจิตชัด** เพราะเหมือนอะไร **เหมือนเอาตาแนบกระจก ไม่เห็นเงาหรือภาพข้างใน ฉันใด หลวงพ่อก็เลยให้ขยับเห็น จำ คิด รู้ คือใจ ที่ตั้งเห็น จำ คิด รู้ ให้สูงขึ้นมาเหนือระดับสะดือ ๒ นิ้วมือเหมือนเราขยับสายตาเราห่างจากกระจก เราจะเห็นเงาได้ชัดเจน** ประกอบกับดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายและใจมีธรรมชาติ หรืออาการเกิดดับตามระดับจิตหรือภูมิของจิต คือเมื่อจิตสะอาดยิ่งขึ้นจากกิเลส จิตดวงเดิมก็ตกศูนย์ จากศูนย์กลางกายฐานที่ ๗ ลงไปสู่ศูนย์กลางกายฐานที่ ๖ ธรรมในธรรมที่ใสบริสุทธิ์ซึ่งมีจิต หรือจิตในจิตซ้อนกันอยู่ที่ใสบริสุทธิ์กว่า ก็ลอยเด่นขึ้นมาศูนย์กลางกายฐานที่ ๗ แล้วก็ทำหน้าที่ของตนไป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง **เมื่อสัตว์จะเกิด จะดับ จะหลับ**

จะตื่น จิตดวงเดิมจะตกศูนย์ จิตดวงใหม่ลอยเด่นขึ้นมาตรงศูนย์กลางกายฐานที่ ๗ เพื่อทำหน้าที่ต่อไป

ตรงนี้นักปริยัติบางท่านก็เข้าใจว่าจิตเกิดดับ แต่เกิดดับอย่างไรไม่รู้ เพราะไม่เคยเห็น และยังมีบางท่านที่ละเอียดเข้าไปกว่านั้นอีก บอกว่าจิตเดิมแท้ ๆ ไม่ได้เกิดดับนะ ไอ้เกิดดับนั้นมันเฉพาะอาการของจิตที่มีกิเลสของจรมาผสม หรือว่ามีบุญเข้ามาชำระกิเลสนั้น จิตก็เปลี่ยนวาระเป็นอาการของจิตคือถูกทั้งนั้น แต่ว่า**อาการของจิตที่เกิดดับตรงนั้นมันมาปรากฏตรงศูนย์กลางกายฐานที่ ๗ หลวงพ่อก็เลยกำหนดที่เหมาะ ๆ สำหรับที่ควรเอาใจไปหยุดไปจรด ไปนิ่งตรงศูนย์กลางกายฐานที่ ๗ อันเป็นที่ตั้งกำเนิดธาตุธรรมเดิม เป็นที่ตั้งของกายในกาย จิตในจิตและธรรมในธรรม** อาตมาพูดจิตในจิตให้พึงเข้าใจว่ารวมทั้ง เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ เข้าด้วยกัน นี้เป็นเรื่องที่ ๓ ที่**หลวงพ่อกำหนดไว้เพื่อให้เข้าพิจารณาเห็นกาย เวทนา จิตธรรม ณ ภายในไปสุดละเอียด เป็นตัวมหาสติปัฏฐาน ๔ ไปจนถึงนิพพาน และเป็นตัวชำระกิเลส ณ ที่ตรงนั้น ด้วยหยุดในหยุด กลางของหยุด เพราะถูกกลางของกลางธรรมในธรรมดับหยาบไปหาละเอียดเรื่อยไป เป็นการละหรือปหานอกุศลจิตเรื่อยไป จึงมีสภาวะที่เป็น "นิโรธ" ดับสมุทัย**

ทีนี้มีธรรมชาติสำคัญอันหนึ่ง เมื่อกี้กล่าวมาถึงว่า เมื่อใจหยุดนิ่งจะตกศูนย์เองโดยธรรมชาติ ณ ที่ตรงนั้น ลอยเด่นขึ้นมาก็ตรงนั้น กลางกำเนิดธาตุธรรมเดิม เมื่อผู้เจริญภาวนากระทำอานาปานสติหรือเจริญอานาปานสติ ถึงจะตั้งสติไว้ตรงไหนฐานไหนก็ตาม ถ้าว่าจิตละเอียดลมหายใจจะสั้นเข้า ๆ ๆ สติสัมปชัญญะก็อยู่ตรงนั้น รู้ตรงนั้น ลมหายใจไม่ได้ไปอยู่ตรงแม่เท้าหรือหัวเข่า หรืออยู่บนกลางกระหม่อม ก็ไม่ใช่ทั้งนั้นนะ ลมหายใจมันละเอียดไป ๆ ไปหยุดตรงกลางพระนาภี เพราะฉะนั้นหลวงพ่อก็เลยให้ตั้งใจไว้ตรงนั้น **ที่แท้ก็คือเป็นตัวอานาปานสตินั้นเอง** เป็นอยู่แล้วแต่ว่า**หลวงพ่อไม่เพ่งเล็งเรื่องให้สาวลมหายใจเข้าออก** เพราะอะไร เพราะรู้ว่าธรรมชาติของใจมันจะหยุดนั้น ให้สังเกตดูว่าหลวงพ่อเอาอะไรมาประกอบการเจริญภาวนา ท่านจะเอาผล อย่างน้อยส่วนหนึ่งหรือขั้นหนึ่ง เอามาเป็นเหตุเป็นปัจจัยเบื้องต้นของการปฏิบัติ ในเมื่อผลของอานาปานสติ ใจหยุดตรงกลางพระนาภี ก็เลยให้กำหนดใจอยู่ตรงนั้น สติรู้ลมหายใจเข้าออกจึงอยู่ตรงนั้น จะได้ไม่ต้องสาวไปสาวมา **ผู้ที่ไม่รู้เหตุรู้ผลของอานาปานสติจะสาวลมหายใจเข้าออกอยู่นั่นแหละ จิตก็หยาบคือจะละเอียดได้ครึ่งหนึ่ง แต่จะไม่ละเอียดที่สุด** เพราะหยาบ ต้องสาวลมหายใจเข้าออก ลมจึงไม่ละเอียดที่สุดและก็ไม่สามารถที่จะหยุดนิ่งเป็นเอกัคคตารมณ์ที่แท้จริงได้ เลยไม่ได้ถึงผลของอานาปานสติที่แท้จริงตามพระประสงค์ของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แต่ก็ได้ผลส่วนหนึ่ง ไม่ใช่ไม่ได้เลย แต่**ผู้ที่รู้ผู้ที่ปฏิบัติพระกัมมัฏฐาน**ที่รู้เนี่ย อานาปานสติเนี่ย **เขารู้นะ ว่าลมหายใจเข้าออกยาว แล้วค่อย ๆ สั้นเข้า ๆ ค่อย ๆ ละเอียด**

ไปหยุดอยู่ตรงกลางพระนาภี รู้ทุกท่าน **พระอริยเจ้ารู้ทุกท่าน เพราะฉะนั้นท่านจึงสอนว่า ให้นำนิมิตไปพิจารณาที่ศูนย์กลางกาย**

เพราะฉะนั้น **เรื่องอานาปานสตินี้วิชชาธรรมกายมีอยู่ เป็นอยู่แล้ว** และหลวงพ่อพูดและสอนถึงอยู่เสมอ แต่มิให้ไปกังวลเรื่องการสาวลมหายใจเข้าออก ซึ่งจะทำให้ใจไม่ละเอียดที่สุดคือละเอียดได้ส่วนหนึ่ง แต่ยังไม่ถึงที่สุด เพราะฉะนั้น**นั้นจึงให้ตั้งสติสัมปชัญญะไว้ที่ศูนย์กลางกายอันเป็นที่ตั้งกำเนิดธาตุธรรมเดิม เป็นที่สุด เป็นที่ตั้งต้นลมหายใจเข้าออก ให้มีสติรู้ตรงนั้น เมื่อจิตละเอียดก็หยุดตรงนั้นเอง**

แม้อาตมาเองบางครั้งรู้ว่าโยมกำหนดนิมิตดวงแก้วใส นึกไม่เห็น อาตมาจะมีอุบายบอกโยมว่าทำใจให้สว่างเหมือนกลางวัน นึกให้เห็นดวงแก้วเหมือนกับว่ามีอยู่แล้วในท้องของเรา นึกให้เห็นลมหายใจเข้าออกกระทบดวงแก้ว ก็แปลว่าให้สติอยู่ตรงศูนย์กลางดวงแก้ว เห็นลมหายใจเข้าออกนี้เป็นตัวอานาปานสติ แต่ไม่ต้องสาวลมหายใจเข้าออกให้จิตละเอียดเร็วขึ้น หยุดเร็วขึ้นทว่าเห็น พอนึกเห็นลมหายใจเข้าออกกระทบดวงแก้วได้ที่แล้วปล่อยความสนใจในลมหายใจเข้าออก เพื่อให้จิตละเอียดยิ่งขึ้น และหยุดได้เร็วตรงนั้น นี่ก็เป็นอุบายและเป็นตัวอานาปานสติจริง ๆ ด้วย ให้เข้าใจนะ ว่า**หลวงพ่อท่านสอน แต่ไม่สอนให้สาวลมหายใจเข้าออก ให้มีสติรู้อยู่ตรงกลางของกลางกำเนิดธาตุธรรมเดิมแห่งเดียว เพื่อจิตจะได้หยุดเร็ว หยุดถูกที่เร็วด้วย** และก็ถูกที่ด้วย **ถูกที่อะไร? ตรงกลางกำเนิดธาตุธรรมเดิม ถูกกายในกาย เวทนาในเวทนา จิตในจิต และธรรมในธรรม ตรงนั้นเป็นตัวอานาปานสติ และเข้าสติปัฏฐาน ๔ ตรงนั้นเลย มีสติเห็นคือเห็นจริง ๆ ไม่ใช่นึกเห็น เพราะใจหยุดมันไม่ได้นึกหรอก สิ่งที่เห็นนั้นไม่เคยนึกเห็นได้มาก่อน** อย่างเช่นกายทิพย์ พรหม อรูปพรหมนี้ ไม่ได้เคยไปนึกเห็นกายละเอียดมาก่อนว่ามันสวยอย่างนั้นมันละเอียดอย่างนั้น มันมีไอ้โน่น มันมีไอ้นี่ ไม่รู้หรอก **แต่พอใจเข้าถึง ก็เห็นด้วยใจอย่างนั้น**

เพราะฉะนั้น **คนไม่ทราบมักจะวิจารณ์ว่าการปฏิบัติแบบเรานี้เป็นวิปัสสนึก คือนึกเอา ที่แท้ไม่ได้นึก** ก็ให้หยุด ๆ **นึกที่ไหนเล่า?** ใจหยุด ไม่ใช่ใจนึก **นึกตอนแรกเพื่อให้ใจมารวมกัน** คือ เห็น จำ คิด รู้ มารวมกัน **พอใจหยุดแล้ว ก็หยุดในหยุดกลางหยุด ดับหยาบไปหาละเอียดเรื่อย สิ่งที่เห็นก็จึงเป็นของจริงโดยสมมติถ้าสิ่งที่เห็นนั้นยังอยู่ในระดับโลกิยะ ถ้าสุดละเอียดไปเมื่อถึงโลกุตตรธรรมเป็นของจริงโดยปรมัตถ์** ให้เข้าใจอย่างนี้นะ.

□□□□

รายการสิ่งพิมพ์ เทปบันทึกเสียง และวีดีโอเทป
ธรรมปฏิบัติตามแนววิชชาธรรมกาย

จัดทำโดย

มูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย

สิ่งพิมพ์

๑. หลักการเจริญภาวนาเบื้องต้น (สีส้ม)	๑๐.-
๒. หลักการเจริญภาวนาเบื้องต้น (สีส้ม-ปอนด์)	๑๕.-
๓. หลักการเจริญภาวนาเบื้องต้น (ภาษาจีน)	๒๕.-
๔. หลักการเจริญภาวนาเบื้องต้น (ภาษาญี่ปุ่น)	๒๕.-
๕. หลักการเจริญภาวนาเบื้องต้น (ภาษาอังกฤษ)	๑๐๐.-
๖. พุทธภาวนาปกอ่อน	๖๐.-
๗. พุทธภาวนา เล่ม ๒	๓๐.-
๘. พุทธภาวนา (พิเศษ)	๓๐.-
๙. โพธิปักขิยธรรม	๓๐.
๑๐. ทางมรรคผลนิพพาน (ปกอ่อน)	๑๒๐.-
๑๑. สวดมนต์ทำวัตร	๑๕.-
๑๒. รูปหลวงพ่อสด (รูปเล็ก)	๑๐.-
๑๓. รูปหลวงพ่อสด (รูปใหญ่)	๕๐.-
๑๔. นิตยสารธรรมกาย (รวมเล่ม)	๒๕๐.-
๑๕. นิตยสารธรรมกาย	๓๐.-

วีดีโอทัศน์ปฏิบัติภาวนาวิชชาธรรมกาย

ธรรมปฏิบัติเบื้องต้น-กลาง-สูง (ภาคภาษาอังกฤษ)
ระบบ NTSC ๑๘๐ นาที
ชุดละ ๓ ม้วน ม้วนละ ๕๐๐ บาท
ระบบ PAL ๑๘๐ นาที
ชุดละ ๒ ม้วน ม้วนละ ๕๐๐ บาท
ธรรมปฏิบัติเบื้องต้น-กลาง-สูง (ภาคภาษาไทย)
ระบบ VHS ๑๘๐ นาที
ชุดละ ๔ ม้วน ม้วนละ ๕๐๐ บาท

เทปบันทึกเสียง

๑. ธรรมปฏิบัติ ๑	๓๐.-
๒. ธรรมปฏิบัติ ๑.๑	๓๐.-
๓. ธรรมปฏิบัติ ๒	๓๐.-
๔. หลักการเจริญภาวนา ๑ ชุด ๒ ม้วน	๖๐.-
๕. สรุปสมถะ-วิปัสสนา	๓๐.
๖. เจริญภาวนาเข้ามรรคผล ๑ ชุด ๒ ม้วน	๖๐.-
๗. อานุภาพธรรมกาย ๑ ชุด ๓ ม้วน	๙๐.-
๘. ไปเฝ้าพระพุทธเจ้าฯ ๑ ชุด ๒ ม้วน	๖๐.-
๙. ทำวิชชาชั้นสูง (หลวงพ่อภาวนา)	๑๐๐.-
๑๐. ธรรมเทศนาหลวงพ่อวัดปากน้ำ	๓๐.-
๑๑. ทำวิชชา (หลวงพ่อเสริมชัย ชยมงฺคโล)	๓๐.-
๑๒. พระประสงค์-ให้เราผู้ปฏิบัติ	๓๐.-
๑๓. เรามาปฏิบัติธรรม-ดับเหตุแห่งทุกข์	๓๐.-
๑๔. การตั้ง/บูชาศาลพระภูมิ	๓๐.-
๑๕. พระอาการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า	๓๐.-
๑๖. บูชาบุคคลที่ควรบูชาและกตเวที	๓๐.-
๑๗. คติธรรมความจริง ๓ ประการ	๓๐.-
๑๘. วิชชาธรรมกายเป็นทั้งสมถะ-วิปัสสนา	๓๐.-
๑๙. เคล็ดลับและความเข้าใจในการปฏิบัติธรรม	๓๐.-
๒๐. การบำเพ็ญบารมีเพื่อช่วยตนเอง-ผู้อื่น	๓๐.-
๒๑. พิจารณาเห็น จำ คิด รู้ และอริยสัจสี่	๓๐.-
๒๒. สู่ทางพระนิพพาน ๑ ชุด ๓ ม้วน	๙๐.-
๒๓. ทานกุศล	๓๐.-
๒๔. การป้องกันแก้ไขปัญหาชีวิตด้วยธรรม ๑ ชุด ๒ ม้วน	๖๐.-

เทปบันทึกเสียงปฏิบัติภาวนาวิชชาธรรมกาย

ธรรมปฏิบัติเบื้องต้น-กลาง-สูง ชุดละ ๗ ม้วน ม้วนละ ๓๐ บาท (ทั้งวีดีโอทัศน์และเทปบันทึกเสียงปฏิบัติภาวนาวิชชาธรรมกายชั้นสูง จะจ่ายให้เฉพาะผู้ปฏิบัติได้ถึงธรรมกายแล้วเท่านั้น)

ขอเชิญตั้งทุนนิธิภัตตาหารคิลานเภสัช

ในชื่อวงศ์ตระกูล หรือคณะของท่าน

วัตถุประสงค์เพื่อนำดอกผลมาใช้เป็นค่าภัตตาหารและค่ารักษาพยาบาลแด่พระภิกษุ สามเณร ผู้อยู่ศึกษาและปฏิบัติธรรม และเป็นกำลังสำคัญในการเผยแพร่พระสัทธรรมของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ณ **สถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย** อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ซึ่งอาณาเขตส่วนหนึ่งจะได้จดทะเบียนเป็นวัดในราวปลายปี พ.ศ. ๒๕๓๔ ในชื่อ **"วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม"** ตลอดไปนั้น

(๑) **ต้นทุนนิธิของท่านคงอยู่ตลอดไป**

(๒) **ได้ดอกผลมาเป็นค่าใช้จ่ายปัจจัยสี่แด่พระภิกษุ สามเณร ผู้ประพฤติธรรมและเผยแพร่ธรรม อันเป็นบุญเขตกว้างขวางไม่มีประมาณ เป็นบุญและบารมีหลั่งไหลติดตามให้ผลแก่ท่านตลอดกาลนาน** ให้เป็นผู้เจริญรุ่งเรือง สุข สมบูรณ์ บริบูรณ์ ด้วยมนุษยสมบัติอันมีทรัพย์สมบัติ รูปสมบัติ คุณสมบัติ และบริวารสมบัติ เป็นต้น และสวรรค์สมบัติประณีต ได้เป็นพลวปัจจัยให้ถึงนิพพานสมบัติ มีมรรค ๔ ผล ๔ และนิพพาน ๑ ที่สิ้นสุดแห่งทุกข์ทั้งปวง

(๓) **เท่ากับท่านได้ใส่บาตรทุกวัน และได้รักษาพยาบาลภิกษุอาพาธเป็นประจำ เมื่อนึกถึง "บุญเป็น" คือบุญอันตั้งเป็นอยู่ตลอดกาลนาน ได้ทุกเวลา จิตใจย่อมผ่องใสทุกเมื่อด้วยบุญนี้** ชีวิตย่อมไม่มีตกต่ำ มีแต่จะเจริญรุ่งเรืองและสันติสุขยิ่ง ๆ ขึ้นไป

(๔) ขอเชิญผู้มีจิตศรัทธาปวารณาและบริจาคตั้ง **"ทุนนิธิภัตตาหารฯ"** ในปี พ.ศ. ๒๕๓๓ **นี้ด้วยทุนประเดิม ๑,๐๐๐ บาท (หนึ่งพันบาท) ขึ้นไป และเพิ่มทุนในวันปีใหม่ของทุกปี**ได้ตามกำลังศรัทธา

ขอเชิญท่านสาธุชนปวารณาตั้งทุนได้ตามกำลังศรัทธา และจะมอบใบทุนนิธิภัตตาหารคิลานเภสัชให้เมื่อตั้งทุนครบ ๑,๐๐๐ บาท (หนึ่งพันบาท) ขึ้นไปแล้ว ติดต่อขอตั้งทุนได้ทุกวันตั้งแต่บัดนี้ที่ :

๑. สำนักงาน**มูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย** ศาลาการเปรียญ วัดสระเกศฯ กทม.๑๐๑๐๐ โทร. ๒๒๔-๗๔๗๕

๒. ประชาสัมพันธ์**สถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย** อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี ๗๐๑๓๐ โทร. (๐๓๒) ๒๕๑-๖๕๐

๓. สำนักงาน**โครงการธรรมปฏิบัติเพื่อประชาชน** ตึกบวรเทพมุนี วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ

เช็คธนาคารโปรดสั่งจ่ายเช็คขีดคร่อมให้แก่ **มูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย**
หากส่งเงินทางธนาณัติไปรษณีย์โปรดสั่งจ่าย **ป.ณ.หลานหลวง** ในนาม
มูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย ศาลาการเปรียญ วัดสระเกศฯ กทม.๑๐๑๐๐

ขอเชิญสาธุชนเข้าร่วมการอบรมพระกัมมัฏฐาน

ณ สถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย
อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี
ปีละ ๒ รุ่น ระหว่างวันที่ ๑-๑๕ พฤษภาคม และ
ระหว่างวันที่ ๑-๑๕ ธันวาคม ของทุกปี

เนื่องในโอกาสที่เปิดการอบรมพระกัมมัฏฐานแด่พระสงฆ์ปีละ ๒ รุ่น ระหว่างวันที่ ๑-๑๕ พฤษภาคม และ ๑-๑๕ ธันวาคมของทุกปี เพื่อสร้างพระในใจพระและสร้างพระวิปัสสนาจารย์ให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒินั้น ทางสถาบันได้เปิดโอกาสให้อุบาสก อุบาสิกา สาธุชนทั่วไปเข้ารับการอบรมได้ โดยขอให้ปฏิบัติดังต่อไปนี้

๑) ถือศีล ๘

๒) บำรุงค่าภัตตาหารเลี้ยงพระภิกษุ สามเณร และค่าอาหารแก่ผู้มาปฏิบัติธรรมตามกำลังศรัทธา

๓) เตรียมเครื่องใช้ประจำตัว ดังต่อไปนี้ด้วย

- เสื้อผ้าชุดสีขาว และเครื่องใช้ประจำตัวประจำวัน
- เสื่อ ผ้าห่มนอน และมุ้งหรือกลด

เนื่องด้วยที่พักสำหรับชาย-หญิงมักจะไม่พอแก่ผู้เข้าไปอยู่อบรมพระกัมมัฏฐาน ทางสถาบันใคร่ขอสนับสนุนให้ผู้เข้ารับการอบรมอยู่กลด เพราะสัปปายะดี (เงียบสงัดจากเสียงพูดคุยรบกวน) และไม่ต้องอยู่ใกล้ชิดกันเกินไป และในกรณีที่มีผู้เข้ารับการอบรมมากที่พักมักไม่พอดังกล่าว สำหรับท่านที่ไม่มีกลดเป็นของตนจะขอใช้กลดของสถาบันก็ได้ จะช่วยบำรุงกลดตามกำลังศรัทธา เพื่อให้สถาบันพอมีเงินทุนไว้ซ่อมหรือซื้อกลดเพิ่มใหม่แทนของเก่าที่ชำรุด ก็ขออนุโมทนา

๔) ข้อห้ามระหว่างการอบรม

๔.๑ ห้ามสูบบุหรี่ตลอดระยะเวลาของการอบรม (เลิกเด็ดขาดตลอดไปได้จะดีมาก)

๔.๒ ห้ามขาดการประชุมทุกครั้ง เว้นแต่จะติดธุระที่มอบหมายให้หรือเจ็บป่วย

๔.๓ ห้ามฟังวิทยุ

๔.๔ ห้ามจับกลุ่มสนทนากันในเรื่องไร้สาระที่ไม่ใช่การสนทนาธรรม หรือกิจกรรมที่ได้รับมอบหมาย

๔.๕ ห้ามพูดโอ้อวดผลของการปฏิบัติธรรม

๔.๖ ห้ามลงอาบน้ำหรือซักผ้าในคลอง

๔.๗ ห้ามทำความสกปรกในบริเวณสถาบัน เช่น ทิ้งขยะมูลฝอยลงในที่ ๆ มิได้จัดภาชนะรองรับไว้

๕) ข้อควรปฏิบัติระหว่างการอบรม

๕.๑ ต้องช่วยตนเองในเรื่องความเป็นอยู่ เช่น ช่วยตนเองในการตักอาหารและการล้างถ้วยชามที่ใช้รับประทานอาหาร และทำความสะอาดสถานที่พักอาศัยเป็นต้น

๕.๒ ต้องรักษาความสะอาดในบริเวณสถาบัน

๕.๓ ต้องมีความสำรวมในทุกอิริยาบถ

๕.๔ ต้องร่วมมือกับสถาบันทุกอย่าง

๕.๕ ต้องตรงต่อเวลา

กำหนดการประจำวัน

๐๔.๐๐ น.	ตื่นนอน (สัญญาณระฆัง)
๐๔.๓๐ น.	ทำวัตรเช้า แล้วฝึกเจริญภาวนาธรรม
๐๖.๓๐ น.	รับประทานอาหารเช้า
๐๗.๐๐ น.	อุบาสกอุบาสิกาส่วนหนึ่งไปช่วยกิจกรรมพระบิณฑบาต
๐๘.๐๐ น.	อุบาสกอุบาสิกาวิทยากรและผู้ปฏิบัติธรรมได้ถึงธรรมกายต่อวิชชา
๐๙.๓๐ น.	ช่วยจัดและถวายภัตตาหารแด่พระสงฆ์
๑๑.๓๐ น.	รับประทานอาหารแล้ว พักผ่อนตามอัธยาศัย
๑๔.๐๐ น.	รับฟังธรรมบรรยาย
๑๗.๐๐ น.	ทำวัตรเย็น แล้วแบ่งกลุ่มฝึกเจริญภาวนาธรรมแล้วพักทำธุระส่วนตัว
๑๙.๓๐ น.	เจริญภาวนาธรรม
๒๑.๓๐ น.	ดับไฟ นอนหรือปฏิบัติภาวนาธรรมเองตามอัธยาศัย

□□□□

กิจกรรมการเผยแพร่ธรรมะ มูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย

การอบรมการเจริญภาวนาธรรม

ภายใต้การควบคุมพระกัมมัฏฐาน พระเดชพระคุณ **พระภาวนาโกศลเถร** (วีระ คณฺตฺตโม) และ**พระเสริมชัย ชยมงฺคโล (มงคลบุตร)**

๑. **ที่ศาลาการเปรียญ วัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร (วัดภูเขาทอง)**

ทุกวันอาทิตย์ วันละ ๓ รอบ (เฉพาะวันอาทิตย์ต้นเดือน มีพิธีถวายสังฆทานภัตตาหารเพลร่วมกันด้วย) ดังต่อไปนี้

๐๙.๐๐ น. เฉพาะผู้เจริญวิชชาธรรมกายชั้นสูงและวิทยากร

๑๐.๐๐ น. สำหรับสาธุชนโดยทั่วไปฝึกเจริญภาวนาทั้งเบื้องต้นและเบื้องกลางร่วมกัน

๑๒.๓๐ น. สำหรับสาธุชนโดยทั่วไป โดยแบ่งผู้เข้ารับการอบรมเป็นกลุ่มย่อย ให้พระวิทยากรและวิทยากรฆราวาส ควบคุมแนะนำโดยใกล้ชิดเป็นกลุ่ม ๆ

ทุกวันจันทร์ และ**พฤหัสบดี** ภาคค่ำ เวลา ๑๘.๓๐ น.

● **ที่พระอุโบสถ วัดสระเกศฯ** ระหว่างเทศกาลเข้าพรรษาทุกวันพระ เวลา ๑๐.๓๐ น. (ก่อนเวลานี้มีพระธรรมเทศนา)

๒. **ที่วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ ทุกเย็น** ที่วิหารเจริญภาวนา (ตึกขาว และที่ตึกบวรเทพมุนี)

๓. **ที่สถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี**

ทุกวันเสาร์ต้นเดือน มีรถรับส่งผู้มีจิตศรัทธาไปปฏิบัติธรรม ณ สถาบันฯ โดยไม่เสียค่าโดยสารแต่ประการใด เป็นประจำเช่นเคย มีกำหนดดังนี้

๐๙.๓๐ น. ทำวัตรเช้า แล้วเจริญภาวนาธรรม

๑๑.๐๐ น. ถวายสังฆทานภัตตาหารเพลแด่พระสงฆ์

๑๒.๐๐ น. รับประทานอาหารเที่ยงร่วมกัน

๑๓.๓๐ น. ทำวัตรเย็น ฝึกเจริญภาวนาธรรม

๑๔.๓๐ น. ออกเดินทางกลับจากสถาบันฯ

๔. **ที่ธรรมสถาน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย** (ด้านหลังตึกเลขาธิการ จุฬาฯ)

ทุกวันอังคาร และ **พฤหัสบดี** เวลา ๑๒.๑๕ น.

รายการธรรมปฏิบัติ ทางสถานีวิทยุโทรทัศน์

ทางช่อง ๙ อสมท. ทุกวันอาทิตย์สัปดาห์ที่ ๒ และ ๕ ของเดือน เวลา ๐๘.๐๐-๐๘.๓๐ น.

ทาง ช่อง ๑๑ ทุกวันอาทิตย์สัปดาห์ที่ ๔ ของเดือน เวลา ๐๘.๐๐-๐๘.๓๐ น.

รายการ "ธรรมสู่สันติ" และ "ธรรมก่อนนอน" ทางสถานีวิทยุต่าง ๆ

๑. **สถานีวิทยุยานเกราะ** ๗๙๒ กรุงเทพฯ ทุกวันอังคาร, พฤหัสบดี เวลา ๑๕.๓๐-๑๖.๐๐ น.

๒. **สถานีวิทยุ ททท. (ภาคปกติ)** ของ อสมท. กรุงเทพฯ ทุกวันอาทิตย์ เวลา ๐๘.๓๐-๐๙.๐๐ น.

๓. **สถานีวิทยุแห่งประเทศไทย** ของกรมประชาสัมพันธ์ ทุกคืนวันอาทิตย์ (ก่อนปิดสถานี)

ขอเชิญร่วมสร้างอุโบสถ (วิหารธรรมกาย) วัดหลวงพ่อสดฯ

ในสถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย
อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี

อุโบสถ เป็นหัวใจสำคัญของวัด ด้วยว่าเป็นวิหารที่ประดิษฐานพระประธานแทนองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นเขตที่ต้องกำหนดเพื่อการทำสังฆกรรมที่สำคัญต่าง ๆ ของพระภิกษุสงฆ์ มีการบรรพชาอุปสมบทกุลบุตรทั้งหลาย การสวดและรับฟังปาฏิโมกข์ตามพระวินัยพุทธบัญญัติของพระบรมศาสดา เพื่อทบทวนความบริสุทธิ์กายวาจาใจของพระภิกษุสงฆ์ร่วมกัน เป็นการรักษาพระธรรมและพระวินัยของพระพุทธเจ้าไว้มิให้วิบัติคลาดเคลื่อนและสูญหาย อุโบสถหลังนี้เป็นอุโบสถสองชั้นในงบประมาณการก่อสร้าง ๑๗ ล้าน กำหนดจะก่อสร้างเสร็จในปลายปี พ.ศ. ๒๕๓๔ จะได้ใช้พื้นที่ชั้นล่างเป็นสถานที่อบรมและปฏิบัติภาวนาธรรม เพื่อสร้างพระในใจคน เพื่อสร้างพระวิปัสสนาจารย์และวิทยากรให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ ได้เป็นกำลังสำคัญที่จะช่วยกันสืบพระบวรพุทธศาสนาให้ยืนยาวยิ่ง ๆ ขึ้นไป

ขณะนี้ได้มีผู้เป็นเจ้าภาพแล้วประมาณ ๑๔ ล้านบาท ยังขาดอยู่อีกประมาณ ๓ ล้านบาท จึงขอเชิญชวนสาธุชนทุกท่านร่วมเป็นเจ้าภาพสร้างปูชนียสถานที่สำคัญนี้โดยพร้อมเพรียงกัน จักเป็นมหากุศลทับทวีเพิ่มพูนบารมี รัศมี กำลังฤทธิ์ ฯลฯ แก่ท่านต่อ ๆ ไปไม่มีที่สิ้นสุด แล.

๑) เจ้าภาพวงเงิน ๑๐๐,๐๐๐.- บาทขึ้นไป จะได้รับการจารึกชื่อไว้ที่พิเศษในวิหารเป็นการเฉพาะ มีเพียง ๑๕๐ ที่เท่านั้น

๒) เจ้าภาพวงเงิน ๓๐,๐๐๐.- บาทขึ้นไป จะได้รับการบันทึกชื่อไว้ในสมุดพิเศษ ซึ่งจะเก็บไว้ในวิหารเพื่อแสดงให้สาธุชนรุ่นหลังได้อนุโมทนาต่อไป
(ทั้ง ๒ กรณีดังกล่าว สามารถบริจาคไว้เป็นงวด ๆ ได้ภายใน ๒ ปี ตั้งแต่บัดนี้)

๓) เจ้าภาพวงเงินต่ำกว่านี้ก็จะได้รับการบันทึกชื่อไว้ในหนังสือที่ระลึก

ผู้มีจิตศรัทธาโปรดติดต่อขอรับเป็นเจ้าภาพได้ที่ :

๑. สำนักงาน**มูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย** ศาลาการเปรียญ วัดสระเกศฯกทม.๑๐๑๐๐โทร. ๒๒๔-๗๔๗๕

๒. สำนักงานโครงการธรรมปฏิบัติเพื่อประชาชน ตึกบวรเทพมุนี วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กทม.๑๐๑๖๐

๓. สถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ๗๐๑๓๐ โทร. (๐๓๒) ๒๕๑-๖๕๐

ส่งเงินโดยธนาณัติโปรดสั่งจ่ายในนาม **มูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย** โดยสั่งจ่ายเงินทาง **ไปรษณีย์หลานหลวง** กรุงเทพฯ ๑๐๑๐๐ ถ้าสั่งจ่ายเงินโดยเช็คธนาคาร โปรดสั่งจ่ายเช็คขีดคร่อม ให้ในนาม **มูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย** ด้วย ขออนุโมทนา

✂----------

ใบปวารณา

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

นามผู้บริจาค.....บ้านเลขที่.....หมู่ที่.....

ตรอก/ซอย.....ถนน.....

ตำบล/แขวง.....อำเภอ/เขต.....

จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....โทร.....

ประสงค์จะ

☐ รับเป็นเจ้าภาพที่ดินเป็นที่ตั้งสถาบันฯ เป็นจำนวนเงิน.....บาท

☐ รับเป็นเจ้าภาพอบรมพระกัมมัฏฐานแด่พระสงฆ์

☐ ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยตลอดการอบรม รูปละประมาณ ๑,๕๐๐ บาท หรือตามกำลังศรัทธา เป็นจำนวนเงิน.....บาท

☐ ค่าภัตตาหารแด่พระสงฆ์ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา ที่จะมาเข้ารับการอบรม รุ่นละประมาณ ๕๐๐-๘๐๐ รูป เป็นค่าใช้จ่ายเฉลี่ยวันละประมาณ ๑๐,๐๐๐-๑๒,๐๐๐ บาทหรือตามกำลังศรัทธา ประจำวันที่..... เป็นจำนวนเงิน.....บาท

☐ รับเป็นเจ้าภาพถวายกลดแด่พระสงฆ์ ชุดละ ๘๐๐ บาท หรือตามกำลังศรัทธา เป็นจำนวนเงิน.....บาท

☐ รับเป็นเจ้าภาพกิจกรรมเผยแพร่ธรรมปฏิบัติทั่วไป เป็นจำนวนเงิน.....บาท

☐ รับเป็นเจ้าภาพสร้างอุโบสถ เป็นจำนวน.....บาท

รวมเป็นจำนวนเงิน.....บาท

สติเพียรเพ่งเผากิเลสในตน

ญาณรัตนะ*

คนเรามักเห็นกิเลสของบุคคลอื่นได้ง่ายกว่ากิเลสภายในตนเอง เพราะตนเองย่อมไม่รู้สึกว่าตนมีกิเลส เนื่องจากกิเลสอาจเพิ่มขึ้นทีละน้อย ๆ บ่อย ๆ เข้าตั้งแต่เล็กจนโตและครอบงำห่อหุ้มจิตใจ จนไม่รู้สึกตัวและเป็นความเคยชินในที่สุด หรือการยอมรับกิเลสด้วยการหาเหตุผลมาสนับสนุนว่าเป็นสิ่งถูกต้องและจำเป็น ผลจากการที่มีกิเลสสะสมอยู่จะส่งให้มีทุกข์เดือดร้อน ไม่สบายใจ ถ้าเป็นสุขก็เป็นสุขที่ไม่ถาวรและเป็นสุขปนทุกข์

อันที่จริงการพิจารณากิเลสภายในตนเอง ก็ไม่ต่างจากการพิจารณาพบเห็นกิเลสของบุคคลอื่น ไม่ว่าจะเป็น รัก โลภ โกรธ เกลียด ชอบ ชัง อิจฉาริษยา มักจะพบเห็นกันได้ง่าย และส่วนใหญ่ชอบพิจารณากิเลสและความไม่ดีของบุคคลอื่น เป็นการห่วงใยคนอื่นจนลืมห่วงตนเอง และพิจารณากิเลสภายในตนเองไป หากจะเป็นข้อคิดที่ดีเมื่อได้พบเห็นการแสดงออกซึ่งกิเลสของบุคคลอื่น แล้วทำให้เกิดอุทาหรณ์เตือนสติตนที่พบ

**กรรมการมูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย ปัจจุบันดำรงตำแหน่งผู้ช่วยที่ปรึกษาด้านวิทยาศาสตร์ฯ ประจำสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงวอชิงตัน ดี.ซี. ประเทศสหรัฐอเมริกา.*

เห็นสิ่งไม่ดี แทนที่จะไปเสียเวลาหงุดหงิดกับการพบเห็นแล้วเก็บมาเป็นอารมณ์และความขุ่นใจ ควรที่จะระวังตนไม่ให้เป็นผู้มีกิเลสหรือพยายามลดกิเลสให้เบาบางลงให้มากที่สุด

หากจะได้ลองเปิดใจตนเองให้กว้าง เพื่อทบทวนกิเลสที่มีภายในตนเอง ว่าขณะนี้มีกิเลสสักปานใด ด้วยการหมั่นพิจารณาตนเองทุก ๆ วัน ว่ามีกิเลสใดที่จะนำไปสู่ความทุกข์เดือดร้อน ไม่สบายใจ ฟุใจ จงตั้งใจตำหนิตนเอง ด่าตัวเองที่ไปหลงผูกพันกับกิเลสเหล่านั้น

หากยังไม่พบว่ามีกิเลสใดที่เราจะเห็นได้ด้วยตนเอง ก็ลองเปิดใจยอมรับคำวิจารณ์ ข้อผิดพลาดหรือสิ่งที่ไม่พึงกระทำจากบุคคลที่เป็นกัลยาณมิตรหรือผู้เคารพนับถือ ครูบาอาจารย์ ข้อคำติชมแก้ไขข้อบกพร่องในตนเอง รวมทั้งตั้งใจพัฒนาตนเองให้เป็นผู้รู้เท่าทันกิเลส ด้วยการหมั่นฟังธรรม ศึกษาธรรม เพื่อการกำจัดกิเลสที่ละเอียด ๆ ขึ้นไป

การสกัดกั้นกิเลส ที่ดีที่สุดคือการมีสติรู้สึกตนอยู่เสมอ แต่จะมีสติได้ต้องมีปัจจัยอย่างน้อย ๒ ประการ คือ **พยายามรักษาศีลประการหนึ่ง และอีกประการหนึ่ง คือฝึกเจริญภาวนาเพื่อให้เกิดปัญญา**

การรักษาศีล ก็เพื่อเป็นกำแพงกั้นกิเลสที่จะเข้ามาครอบงำจิตใจ การรักษาศีลโดยสม่ำเสมอจะเป็นปัจจัยป้องกันกิเลสอย่างหยาบได้ เช่น ศีลห้า ช่วยละเว้นจากการเบียดเบียนตนเอง และเบียดเบียนผู้อื่นทางกายและวาจาจนเป็นอัตโนมัติและในที่สุดก็สามารถรักษาศีลจนเป็นชีวิตจิตใจ

การฝึกเจริญภาวนา เพื่อนำไปสู่การพิจารณากำจัดกิเลสที่สะสมอยู่และที่จะเพิ่มพูนมากขึ้น เป็นการเข้าใกล้ความดีและนำไปสู่การเจริญปัญญา ที่จะพิจารณาแยกแยะสิ่งถูกต้องตามสภาวธรรมการเจริญภาวนาจึงเป็นการอบรม ถ้าหากละเลยการเจริญภาวนาเพื่ออบรมจิตใจ ปล่อยเวลาให้ผ่านไป จนเหินห่างการเจริญภาวนา จนจิตใจเกิดความรู้สึกยินดีในบุญกุศลช้าไป บาปอกุศลก็จะเข้ามาแทนที่โดยไม่รู้ตัว และเมื่อนั้นแม้นสิ่งที่เป็นสาระก็จะเห็นว่าไม่ใช่สาระ สิ่งที่ไม่ใช่สาระกลับจะเห็นว่าเป็นสาระ

การมีสติระลึกรู้ และระลึกถึงการป้องกันและกำจัดกิเลสที่มีอยู่เสมอ ๆ จึงเป็นสิ่งสำคัญการไม่เผลอสติก็คือการไม่ปล่อยใจออกไปตามอารมณ์ภายนอก และสิ่งยั่วยุคือกิเลสต่าง ๆ โดยพยายามประคับประคองใจให้อยู่ ณ ภายในตัวที่ศูนย์กลางกายฐานที่เจ็ดอยู่เสมอ เพื่อการคิด พูดทำในสิ่งที่เป็นกุศล

การกำจัดกิเลสภายในตัวของเราให้เบาบางลงได้แล้ว จะเป็นหนทางนำไปสู่การมีสติพิจารณากำจัดกิเลสที่ละเอียด ๆ ขึ้นไป เช่น กิเลสภายในกายทิพย์ กิเลสภายในกายพรหม กิเลสภายในกายอรูปพรหม ฯลฯ ที่จะต้องเพียรเพ่งเผากิเลสต่อไป เพื่อเป็นหนทางนำไปสู่การสิ้นกิเลสเข้าสู่มรรคผลนิพพาน ที่สิ้นสุดแห่งทุกข์ทั้งปวงได้

□□□□

ใบบอกรับเป็นสมาชิกนิตยสาร "ธรรมกาย"

วันที่_____เดือน_____พ.ศ._____

นาม _____ บ้านเลขที่_____หมู่ที่_____ตรอก/ซอย_____

ถนน _____ ตำบล/แขวง _____ อำเภอ/เขต _____

จังหวัด _____ รหัสไปรษณีย์_____ โทรศัพท์ _____

(๑) ประสงค์จะ : ☐ เป็นสมาชิก (ไม่คิดค่าส่ง) ตั้งแต่ฉบับที่_____

☐ ต่ออายุสมาชิก

☐ เป็นเจ้าภาพจัดส่งถวาย/ให้แก่ : _____

ที่อยู่_____

(๒) เป็นเวลา : ☐ ๑ ปี อัตรา ๑๒๐ บาท ☐ ๒ ปี อัตรา ๒๔๐ บาท ☐ ๓ ปี อัตรา ๓๖๐ บาท

(ลงชื่อ)_____

โปรดส่งใบบอกรับไปที่ : **มูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย** ศาลาการเปรียญ วัดสระเกศฯ กทม.๑๐๑๐๐ โทร. ๒๒๔- ๗๔๗๕
หากส่งเงินทางไปรษณีย์ โปรดสั่งจ่าย : **มูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย** ศาลาการเปรียญ วัดสระเกศฯ กทม.๑๐๑๐๐ (สั่งจ่าย **ปณ.หลานหลวง แห่งเดียว**)
หากส่งเช็คธนาคารโปรดสั่งจ่ายเช็คขีดคร่อมแก่ **มูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย**

ใบบอกรับเป็นผู้อุปถัมภ์ค่าจัดพิมพ์นิตยสาร "ธรรมกาย"

วันที่_____เดือน_____พ.ศ._____

นาม _____ บ้านเลขที่_____หมู่ที่_____ตรอก/ซอย_____

ถนน _____ ตำบล/แขวง _____ อำเภอ/เขต _____

จังหวัด _____ รหัสไปรษณีย์_____ โทรศัพท์ _____

ประสงค์จะ **รับเป็นผู้อุปถัมภ์ค่าจัดพิมพ์นิตยสาร** และให้ประกาศชื่อไว้ที่ :

☐ ปกด้านหน้าใน ๔,๐๐๐ บาท ☐ ปกหลังด้านนอก ๕,๐๐๐ บาท

☐ ปกหลังด้านใน ๓,๐๐๐ บาท ☐ หน้าสอดสี ๓,๐๐๐ บาท

☐ อุปถัมภ์ค่าจัดพิมพ์ ๑,๐๐๐ บาท ☐ ประสงค์จะออกนาม ☐ ไม่ประสงค์ออกนาม

☐ อื่น ๆ _____ จำนวนเงิน _____ บาท

(ลงชื่อ)_____

โปรดส่งใบบอกรับไปที่ : **มูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย** ศาลาการเปรียญ วัดสระเกศฯ กทม.๑๐๑๐๐ โทร. ๒๒๔- ๗๔๗๕
หากส่งเงินทางไปรษณีย์ โปรดสั่งจ่าย : **มูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย** ศาลาการเปรียญ วัดสระเกศฯ กทม.๑๐๑๐๐ (สั่งจ่าย ~~**ปณ.พลับพลาไชย แห่งเดียว**~~) ปณฝ. หลานหลวง 10100
หากส่งเช็คธนาคารโปรดสั่งจ่ายเช็คขีดคร่อมแก่ **มูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย**

กฐินสามัคคี ปี พ.ศ. ๒๕๓๓
ทอด ณ สถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย
อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี
เมื่อวันอาทิตย์ที่ ๗ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๓๓

พระอาจารย์เสริมชัย ชยมงฺคโล ผู้อำนวยการสถาบันฯ แสดงพระธรรมเทศนาเรื่อง "กาลทาน" แก่ญาติโยมสาธุชนผู้มาในงานพิธีถวายผ้ากฐิน

คุณบรรเจิด-คุณหญิงสวลี ชลวิจารณ์ ประธานใหญ่กฐินสามัคคี น้อมถวายผ้ากฐิน

คุณบรรเจิด-คุณหญิงสวลี ชลวิจารณ์ ประธานใหญ่กฐินสามัคคี และ ศาสตราจารย์บัญญัติ-คุณหญิงสุมนสุชีวะ ประธานจัดงาน และคุณปิยะบุตร-คุณสุจินตนา ชลวิจารณ์ ประธานอุปถัมภ์พร้อมด้วยสาธุชนเจ้าภาพร่วมกฐินสามัคคี กำลังกล่าวคำถวายผ้ากฐินแด่พระภิกษุสงฆ์ผู้อยู่จำพรรษาที่สถาบันฯ

(จากขวามาซ้าย) ประธานใหญ่กฐินสามัคคี คุณบรรเจิด ชลวิจารณ์ (ประธานธนาคารสหธนาคารจำกัด) และคุณหญิงสวลี ชลวิจารณ์ ประธานอุปถัมภ์ คุณปิยะบุตร ชลวิจารณ์ (กรรมการผู้จัดการใหญ่ธนาคารสหธนาคารจำกัด) และคุณสุจินตนา ชลวิจารณ์ ตลอดจนสาธุชนจำนวนมากกำลังสดับพระธรรมเทศนา

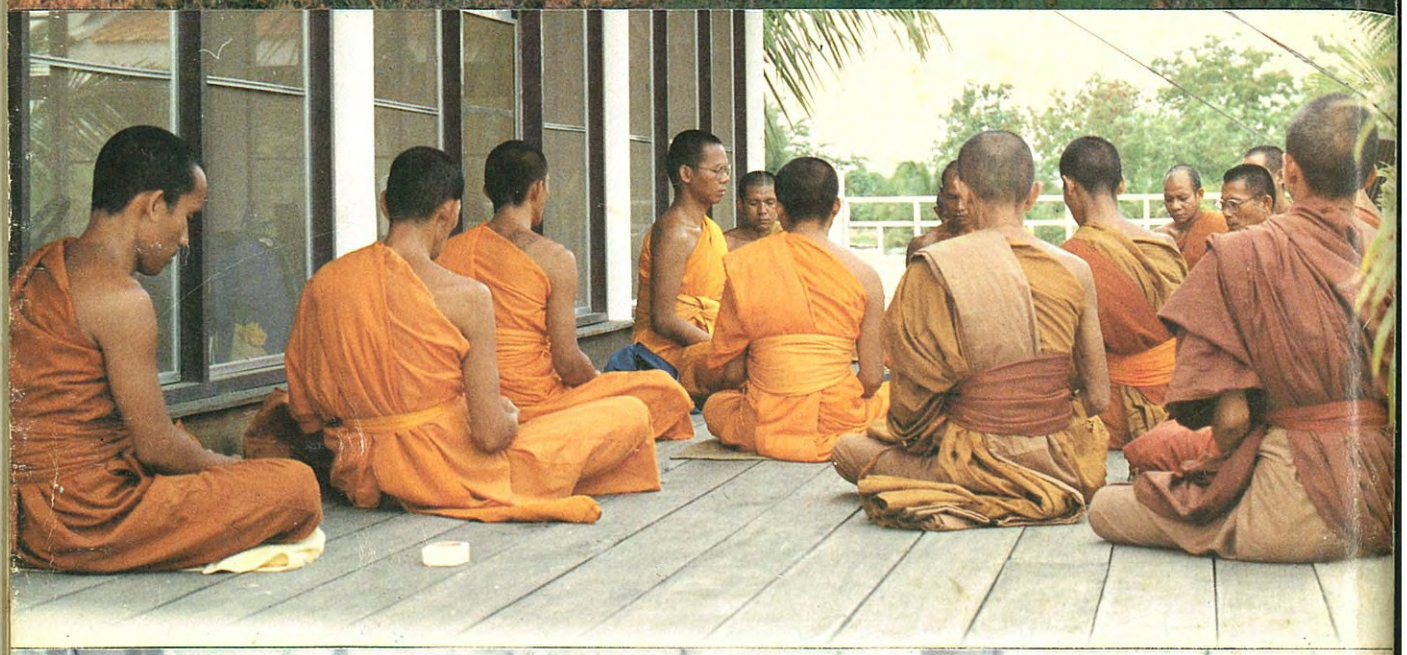

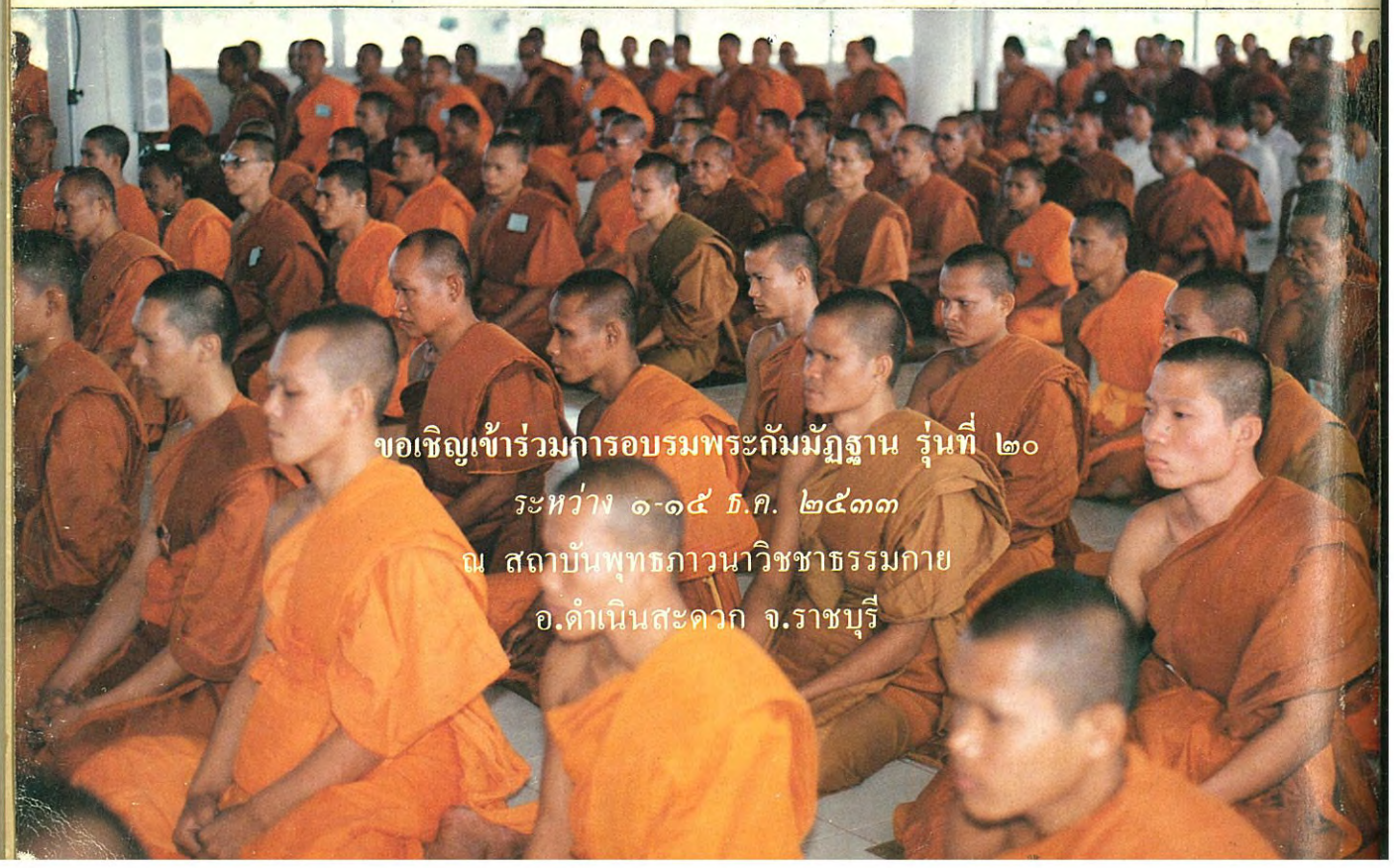

ขอเชิญเข้าร่วมการอบรมพระกัมมัฏฐาน รุ่นที่ ๒๐

ระหว่าง ๑-๑๕ ธ.ค. ๒๕๓๓

ณ สถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย

อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี